

JOANNIS SCOTI

LIBER

DE EGRESSU ET REGRESSU ANIMAE AD DEUM.

FRAGMENTUM.

Cod. collect. membran. n° 396, 4. bibliotherae Christinae Romae fol. 9. — Cf. Carl. Groth Spicilegium Vaticanum Fraueufeld 1838, p. 80 sq.

..... Possident fluere et non stare. Ludus merito dictum est Dei a magistro, veluti per haec transducentis nos in ea, quae vere sunt, et nullo modo moventur.

Alia in idipsum theoria.

Si vero et nos ipsi secundum dominantem in praesenti nostrae naturae consequentiam tum quidem juxta similitudinem ceterorum in terra animalium nati, deinde pueri facti, deinde floris oximori¹ instar juventute in horrorem vetustatis advenientis mortui, et ad aliam vitam translati, ludus dicti sumus Dei ab isto deifero magistro. Neque extra consequentiam. Ad futuram siquidem divinae veraeque vitae principalem formam praesens vita comparata ludus est, et omne, si quid aliud de hoc efficacius constitutum est. Ipse siquidem in epitaphio² in Caesarium sui³ fratrem apertius ostendit, sic dicens: *Talis vita nostra, fratres, viventium ad tempus, qualis in terra ludus. Non existentes efficimur, et facti resolvimur, somnium sumus insabile, volutus*

A avis transeuntis adhuc eo longius Ad ipsam siquidem proprie divinarum rerum *πρωτοτύπων*, id est, principalium exemplorum veritatem praesentium visibiliumque rerum comparata dispositio, neque omnino esse aestimabitur his, qui viam carpere, quantum possibile est, ad divinae speciositatis formam digni facti sunt, sicut neque ludibrium verae cuipiam et existenti rei comparatum esse universaliter judicatur.

Alia in idipsum theoria.

Fortassis autem et transmutabile materialium rerum, quas commendamus, in aliam aliter transferentium et translatarum privationem, ac nullam habentium fundamentum praeter primam rationem, per quam feruntur, sapienter provideque et ferunt, et dum aestimantur a nobis teneri, perfugiant magis, quam tenentur, et desiderium nostrum in se patiuntur teneri; magis vero nos ipsos utpote repulsos et tenere et teneri non valentium. Ponderatam quippe suae naturae definitionem⁴.....

VARIAE LECTIONES.

¹ Corr., cod. *ocimori* c. glossa *i. amigdali*. *Amigdalarum* vero in vocabulario vetere theotisco interpretatio est *mandaluz*. Cf. Graff Diut. II p. 43. ² Cod. *epitaphio*. ³ Sic. cod.; *f. suum?* ⁴ Cod. *diffinitionem*.

JOANNIS SCOTI

VERSIO

OPERUM S. DIONYSII AREOPAGITAE.

Ed. Colon. 1536.	A
Editionis ejusdem variae lectiones.	B
Cod. ms. Ratisb. S. Emmeram. 157 bibl. reg. Monacensis, membran., sec. XI.	C
Cod. ms. 971 bibl. Caesareae Vindobon., membran., sec. XI.	D
Cod. ms. 754 bibl. Caesareae Vindobon., membran., sec. XII.	E
Cod. ms. bibl. Darmstad., olim Colon. 50, membran., sec. XII.	F
Cod. ms. Vatic. 177, membran., sec. XIV.	G
Cod. ms. Vatic. 176, membran., sec. XIV.	H
Cod. ms. lat. Fürstenfeld. 9 bibl. Reg. Monacensis, sec. XV.	

TESTIMONIA.

I.

Nicolai P. I ad Carolum Calvum literae de Joanne Scoto Operum S. Dionysii Areopagitae interprete, ann. 861 vel 862.

Naudaei Collect. ex bibl. Oxom. [i. e. Oxoniensi, vel Oxomensi], ed. Bulaeus Historia Univers. Paris t. I, p. 184.

NICOLAUS S. S. D. dilecto filio CAROLO glorioso Francorum regi.

Sane plurimum nos laetificat, quod in imperio et regno vestro, et specialiter Parisius, bonarum artium studia praedecessorum vestrorum cura stabilita repullulent, quarum seminibus Ecclesia Dei fructificat, et animi vegetantur ad illius defensionem. Sed nuper doluimus, ut relatum est apostolatui nostro, quod opus Dionysii Areopagitae, quod de divinis Nominibus et caelestibus Ordinibus graeco descripsit eloquio, quidam vir Joannes, natione Scotus, nuper transtulit in Latinum: quod juxta morem Ecclesiae nobis mitti, et nostro judicio debuit approbari; praesertim cum idem Joannes multae scientiae esse praedicetur olim, sed non sane sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur. Hinc est, quod dilectioni vestrae vehementer rogantes mandamus, quatenus apostolatui nostro praedictum Joannem repraesentari faciatis, aut certe Parisius in Studio, cujus capital jam olim fuisse perhibetur, morari non sinatis, ne cum tritico sacri eloquii grana zizaniae et lolii miscere dignoscatur, et panem quaerentibus venenum porrigat. Datum an. III.

II.

Ejusdem epistolae fragmentum ex Decreto Ivonis Carnotensis episcopi.

Ivo. Carnot. ep. Decret. P. iv c. 104.

Relatum est apostolatui nostro, quod opus beati Dionysii Areopagitae, quod de divinis Nominibus vel caelestibus Ordinibus graeco descripsit eloquio, quidam vir Joannes, genere Scotus, nuper in Latinum transtulerit. Quod juxta morem nobis mitti, et nostro debuit iudicio approbari, praesertim cum idem Joannes, licet multae scientiae esse praedicetur, olim non sane sapere in quibusdam frequenti rumore diceretur. Itaque quod hactenus omissum est, vestra industria suppleat, et nobis praefatum opus sine ulla conctatione mittat, quatenus, dum a nostri apostolatus iudicio fuerit approbatum, ab omnibus incunctanter nostra auctoritate acceptius habeatur.

III.

Anastasio S. Romanae Ecclesiae bibliothecario ad Carolum Calvum literae de Joanne Scoto, Operum S. Dionysii Areopagitae interprete.

Editio Basileensis a. 1503.	P
Editio Usserii in Epistolarum Hibernicarum sylloge, p. 45	U
Cod. ms. Florentin. Blut. LXXIX., sup. 15, membran., sec. XI vel XII.	J

Inter cetera studia, quae tam laudabilis actio, quam saluberrima commonitio, quin etiam ¹ odorifera volans opinio de virtutum ac morum quaillate ² tuorum, o Dictator inclyte, mortalium mentes excitat, et ad effodiendam sapientiam ³ hortatur velut thesauros ⁴, illud quoque non inaequocriter ⁵ est admiratione stupendum, quod non solum Latinos Patres, sed et Graecos rimari non cessas, et romana lingua pollentes pelasgarum ⁶ facis rerum non ⁷ expertes. Tu quippe facis, qui ad faciendum suscitatus et hortaris, quia et nos saepe magnam domum fecisse dicimur, non tamen manibus, sed affatibus. Beatus itaque Areopagita Dionysius, Atheniensis antistes, quem inter cetera constat industria tua, praestantissime principum ⁸, in romanum sermonem translatum, tantum est, ut ipse potentius ⁹ nosti, ad intelligendum difficilis, quantum sermone ¹⁰ sublimis: imo quanto difficilia sunt intellectu, et alta mysteriis, quae ipse perscrutatus ¹¹, superna revelante gratia didicit, et arcana theologiae, divina se ducente manu, ingressus in sanctuarium Dei ablato velamine penetravit.

Mirandum igitur ¹² est, quia pietas tua nec talia indiscussa reliquit, sed, hic licet in terra ambulat ¹³, tanquam in caelis conversans ambit ¹⁴, ita ut, veluti quidam, ut ita fateamur, angelus vel caelestis homo

VARIAE LECTIONES.

¹ J et. ² PU quantitate. ³ Sic PJ; U ad effodiendum sapientiae. ⁴ J velut thesauros hortatur. ⁵ J me-
diocri. ⁶ J glossa i. e. graecarum. ⁷ non om. J. ⁸ J princeps. ⁹ J potentius. ¹⁰ J in sermone.
¹¹ J perscrutatur. ¹² J ergo. ¹³ J in terris ambulet. ¹⁴ J adit.

Sancta Sanctorum ingredi contemplatione videaris, et ad abdita et adyta divinae ineffabilitatis, quantum possibile est mortalibus, acutis spiritualium oculorum visibus accessisse ⁴ credaris.

Mirandum est quoque ³, quomodo vir ille barbarus, qui ² in finibus mundi positus, quanto ab omnibus conversatione, tanto credi potuit alterius linguae dictione ⁵ longinquus, talia intellectu capere, in aliamque linguam transferre valuerit ⁶: Joannem inno Scotigenam, virum, quem ⁷ auditu comperi per omnia sanctum ⁸. Sed hoc operatus est ille artifex ⁹ Spiritus, qui hunc ardentem pariter et loquentem fecit ¹⁰. Nisi enim ex gratia ipsius igne caritatis flagrasset, nequaquam donum linguis loquendi procul dubio suscepisset. Nam hunc magistra caritas docuit, quod ad multorum instructionem et aedificationem paravit ¹⁰.

Verum etsi ad mensuram datus est ei Spiritus, ipse tamen, paternis doctrinis imbutus, quantum potuit, fecit, et prodesse proximis ultra vires tentavit. Siquidem praeter illa, quae hunc latuisse probantur ex his, quae sparsim a quibusdam de praedicti Patris sermonibus et epistolis ante nos interpretata inveniuntur, plurimum utilitati ¹¹ subtraxit, quia tanto studio verbum e ¹² verbo elicere ¹³ procuravit, quod genus interpretationis, licet et ipse plerumque ¹⁴ sequar, quantum illustres interpretes vident, tua profecto sollers experientia non ignorat. Quod eum non egisse ob aliam causam ¹⁵ existimo, nisi quia, cum esset humilis spiritu, non praesumpsit verbi proprietatem deserere, ne aliquo modo a sensus veritate decideret ¹⁶. Unde factum est, ut tantum virum, qui per se, quoniam ¹⁷ intima et ardua quaeque utriusque philosophiae penetralia rimari proposuit, perplexus nostris intellectibus videbatur, intra cujusdam labyrinthi difficultia irretiret, et in antris profundioribus invisibilem quodammodo collocaret, et quem interpretaturum suscepit ¹⁸, adhuc redderet interpretandum.

Quapropter ipse, merito ¹⁹ anxius, coepi sedulo quaerere, si forte reperiri potuisset praeceptor quisquam vel aliquod scriptum, quo enucleante tantus Pater nobis liquidius illucesceret, et, quia jam per interpretis industriam linguae nostrae fuerat traditus, nostris quoque ²⁰ patulus ²¹ redderetur perfectius intellectibus: cum ecce repente paratheses ²² sive scholia in eum, quae Constantinopoli positus videram, ad manus venire, quibus utcumque interpretatis mihi aliquantulum magis emicuit, quae videlicet ²³ in marginibus interpretati codicis ejus, ut in Graeco reperi, mox interpretata utcumque, donec a docto melius interpretarentur ²⁴, respondentibus signis interpres ego satis imperitus apposui, vestraeque gloriosae ²⁵ sapientiae potissimum fore mittenda non immerito judicavi, ut scilicet, quae fuit alterius interpretationis hortatrix et auxiliatrix, sit etiam nostrae qualiscunque susceptrix et approbatrix. Ipsorum autem scholiorum sive ²⁶ paratheseon quaecunque in calce sui signum vivificae crucis habent, a beato Maximo confessore et monacho inventa ²⁷ narrantur, cetera vero sancti Joannis, Scythopolitani ²⁸ episcopi ²⁹, esse feruntur. Sane ubi a verbis interpretis scholia ipsa dissentire vidi, ut lector, quid de apposita dictione interpres senserit, quid scholiorum insinuet, indifficiliter ³⁰ agnoscat, et verba interpretis scholio inserui, et, qualiter ea scholii compositor praetulerit, innui. Sed et, sicubi opportunum fore consexi ³¹, ex me quoque, quoniam esse aliter ³² non potuit, paucissima quaedam, et quae facilius ab intelligente agnosci poterant ³³, interposui.

Praeterea notandum est, quod ³⁴, licet tantae gloriae tantaeque scientiae sive ³⁵ antiquitatis iste sanctus Dionysius fuerit, nunquam tamen aliqua opuscula eum edidisse, nisi fallor ³⁶, quaecunque orthodoxorum scripta traditio prodit, priusquam Romani pontifices, videlicet Gregorius ³⁷, Martinus, et Agatho, dictorum ejus in ³⁸ conscriptis suis mentionem fecerint ³⁹, et ea per haec probabilia iudicantes admiserint ⁴⁰, Gregorius scilicet in homelia capituli evangelici ⁴¹ de centum ovibus et decem drachmis, Martinus in synodo sua, quam Romae contra haereticos celebravit, et Agatho in epistola, quam ad sextam synodum destinavit. Unde ego ⁴² veram esse Graecorum opinionem conjicio prohibentium ⁴³, libros ejus a prioribus haereticis occultatos, donec longo post tempore ex opusculis ejus solus codex, qui nunc habetur, est Romae repertus, ceterisque nondum inventis in Graeciam asportatus. Edidit enim et ⁴⁴ alios, ut ipse innuit ⁴⁵, libros, quos nec Graecus quisquam, nec adhuc potuit invenire Latinus.

Et quidem Lucas in Actibus apostolorum ⁴⁶, Eusebiusque Pamphili, et Dionysius Corinthi ⁴⁷ antistes,

VARIAE LECTIONES

¹ Sic J; PU accepisse. ² J Mirandum quoque est. ³ J ille vir barbarus, ille qui. ⁴ Sic PJ; U distinctione ⁵ J voluerit. ⁶ J quantum. ⁷ J sacrum. ⁸ J artifex ille. ⁹ J facit. ¹⁰ J paravit. ¹¹ J utilitatis. ¹² PU verbum de verbo. ¹³ Sic PJ; U dicere. ¹⁴ Sic J; PU plurimum. ¹⁵ J aliam ob causam. ¹⁶ J caderet. ¹⁷ U quia. ¹⁸ J ceperat. ¹⁹ ipse merito om. J. ²⁰ Sic J; quoque om. U; P nostrisque. ²¹ Sic J; PU patulus. ²² J parathesis. ²³ videlicet om. U. ²⁴ PJ interpretentur. ²⁵ J religiosae. ²⁶ J seu. ²⁷ J a beato ac monacho maximo confessore inventa. ²⁸ PU Sycopolitani. ²⁹ J antistitis. ³⁰ J indifficiliter. ³¹ J inspevi. ³² J aliter esse. ³³ P poterunt, J possunt. ³⁴ J quia. ³⁵ J seu. ³⁶ J ni fallor. ³⁷ J Gregorius videlicet. ³⁸ in om. J. ³⁹ J fecerunt. ⁴⁰ J admiserunt. ⁴¹ U Evangelii. ⁴² Ego vni. J. ⁴³ U prohibentium. ⁴⁴ et om. U. ⁴⁵ J meminuit. ⁴⁶ J Corinthiorum.

NOTAE.

* Act. XVII, 54.

de eo quaedam miranda tradunt: quae vero scripserit ¹, nisi me oblivio fallat, omnino non tradunt. Suae autem ad hoc ita ² credendum etiam ³ illud, quod nemo probabilium tractatorum, sicut eis moris est, priorum dicta excerpti ⁴ et suis opusculis inserendi, scriptis ipsius utitur, aut horum cujuscumque reminiscitur. Denique vir magnus et apostolicae vitae praeceptor ⁵ Constantinus philosophus, qui Romam sub venerabilis memoriae Adriano juniori Papa veniens, S. Clementis corpus sedi suae restituit, quique totum codicem saepe memorati et memorandi Patris memoriae commendaverat ⁶, et quantum utilitatis medulla ejus habebat ⁷, auditoribus commendabat, solitus erat dicere, quod ⁸, si sanctos, videlicet priores institutores nostros, qui haereticos quosque ⁹ vix et quodammodo cum fuste decollaverunt ¹⁰, Dionysium contigisset habere, cum acuto illos gladio procul dubio ¹¹ trucidassent, innuens profecto hujusmodi dicto ¹², quia, quorum os laboriosius et forte tardius obstruxerunt, facilius et acutius, sive velocius — ὀξύ quippe et acutum significat ¹³ et velox — obmutescere coegissent. At vero ¹⁴ post praelatorum sanctorum sedis apostolicae praesulum memoriam tam sanctae ¹⁵ septima et octava synodus, quam latini et graeci doctores, non solum, quia ¹⁶ venerabilis hic Pater scripserit ¹⁷, innunt ¹⁸, sed et testimonia ex scripturis ¹⁹ ejus frequenter assumunt, ut scilicet sensus suos et dicta tanti viri reddant auctoritatis pondere graviora, et cunctis mortalibus approbata pariter et sectanda ²⁰.

Deus omnipotens gloriam tuam a terrenis ad caeleste regnum transferat quandoque ²¹. Explicit. Data X Kal. April., indict. VIII ²².

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic J; PU scripsit. ² ita om. J. ³ J et, ⁴ Sic J; PU exponendi. ⁵ U apostolicae sedis praeceptor. ⁶ Sic J; PU commendabat. ⁷ J habeat. ⁸ J quia. ⁹ Sic J; quosque om. U; P quos. ¹⁰ decollaverint. ¹¹ J procul dubio gladio. ¹² J haec dicens. ¹³ J signat. ¹⁴ Sic J; P At nec; U Ac. ¹⁵ Sic J; sanctae om. PU. ¹⁶ Sic PUJ. ¹⁷ J scripsit. ¹⁸ J innuit. ¹⁹ J scriptis. ²⁰ J consecranda. ²¹ J quandoque transferat regnum. ²² explicit. Data cet. om. PU. In cod. legi indict. xviii, sed numerus X repetitio literarum et verbi indict. esse videtur.

JOANNIS SCOTI

VERSIO

OPERUM S. DIONYSII AREOPAGITAE.

PRAEFATIO.

Hanc libam ¹ sacro Graecorum nectare fartam ²
 Advena Joannes σπίνδος ³ meo Carolo.
 Maxime Francigenum, cui regia stemmata ⁴ fulgent,
 Munera votiferi ⁵ sint tibi grata tui.
 Vos, qui Romuleas ⁶ nescitis temnere τέχνας ⁷,
 Attica ⁸ ne pigeat sumere gymnasia ⁹.
 Quorum si quaedam per me scintilla relucet,
 Usibus ¹⁰ Ausoniis ¹¹, si libet, aspice ¹²
 Molestum si non ¹³ nostrum munire ¹⁴ laborem,
 Firmetur vestri ¹⁵ pondere iudicii.
 Si quid nodosum, durumve notatur ¹⁶ in ipso,
 Parcite Cecropidis ¹⁷, Attica tela sequor.

A At si mendosus declinat ¹⁸ tramite recto,
 Mellifluo vestro ¹⁹ fame corrigit.
 Quod si quorundam mordetur dente feroci,
 Hoc leve; namque meo contigit Hieronymo ²⁰.
 Ut vero stabilis maneat fundamine firmo,
 Regali στέμψι ²¹ figere sufficet.
 Crediderim, multos tangentum ²² summa sophiae ²³
 Non despecturos donula nostra fore,
 Sudorisque gravis tentabunt carpere fructum;
 Forsan ²⁴ virtutem vilia verba tenent.
 Saepe solent spinis redolentes crescere flores;
 Nodosae vitis sumitur uva ferax.

VARIAE LECTIONES.

¹ B glossa a libando, F glossa i. e. oblatonem. ² F glossa i. e. plenam. ³ Sic Angelo Mai class. Auctt., Tom. V, p. 448; BCDFGH spondo; E spondeo. ⁴ F glossa i. e. insignia sive coronae. ⁵ FG vociferi. ⁶ F glossa i. e. latinas. ⁷ F glossa i. e. artes, B glossa tecas. ⁸ F glossa i. e. graeca. ⁹ F glossa i. e. labores sive exercitia. ¹⁰ H Versibus. ¹¹ F glossa i. e. latinis, B occidenti. ¹² Sic BCDEH; FG accipite. ¹³ B supra adscr. scilicet est. ¹⁴ F munite. ¹⁵ H nostri. ¹⁶ Sic codices; Usserius in Epistolarum Hibernicarum syllage notetur. ¹⁷ FG cicropidis; B glossa Cecrops rex athenarum. ¹⁸ Usserius declinat. ¹⁹ H nostro. ²⁰ F yeronimo; C iercaimo. ²¹ F glossa i. e. pondere vel auctoritate. ²² Sic BCDEFG; H tangentium; Angelo Mai corr. tangentis, Usser. tangentum. ²³ F glossa i. e. sapientiae. ²⁴ F forsitan.

*Gloriosissimo catholicorum regum Carolo
JOANNES extremus sophiae studentium sa-
lutem.*

Valde quidem admiranda dignisque virtutum lau-
dibus est exaggeranda catholicorum virorum reli-
giosissima sollicitudo, qui, dum vitae humanae pe-
riculosis exagitari videntur ¹ aerumnis, fixa tamen
mentis intentione, divinarum rerum laboriosis inve-
stigationibus purgati ², fructuosis inventionibus il-
luminati, perpetuis immutabilibusque veritatis atque
divini ³ amoris contemplationibus perfecti, non in-
ter mortales habitare, sed in caelestem conversatio-
nem mutatos ⁴ penitus esse judicandi sunt. In quo-
rum vos numero ⁵ esse constitutos nullus recte
vestros affectus intuentium dubitare permittitur,
piissime gloriosissimeque Regum, quandoquidem
civilium plusque quam ⁶ civilium bellorum maximis
assiduisque perturbationibus, insuper ⁷ etiam paganarum
⁸ gentium barbaricis incursibus, christianorum
regnum passim invadentibus allisi, non tamen
regalis animi stabilitate dejecti, quasi quoddam
immobile saxum, Neptuni limite naturaliter defixum,
crispissimos validissimosque cerularum ⁹ tumultus
stabili duraque fronte repellens, toto vestrae ¹⁰
mentis intuitu, totaque cordis devotione sanctarum
Scripturarum secreta, ducente Deo et rationis
lumine, investigatis, investigantesque diligitis, et
non solum latialis ¹¹ eloquii maximos sanctissimos-
que auctores perquiritis, verum etiam in augmen-
tum aedificationis catholicae fidei novis ¹² editionibus
in laudem christiani dogmatis Ἑλλήνας ¹³ Patres
addidicistis ¹⁴ consulere. Hinc est, quod et ingenioli
nostri parvitatem non dedignati estis impellere, nec
nos velut otiosos inertiaeque somno sopitos perpositi
estis dormire, ne, dum hesperis ¹⁵ solummodo apici-
bus ¹⁶ studium impendimus, ad purissimos copiosis-
simosque Graium latice recurrere, haustumque inde
sumere non valeremus. Jussionibus itaque vestris ne-
que volentes neque valentes obsistere, rudes admodum
tirones adhuc helladicorum studiorum ¹⁷, fatemur. —
quid enim pudeat nos fateri vestrae serenitudini? —
ultra vires nostras, ipso tamen duce, qui est lux men-
tium et illuminat abscondita tenebrarum, libros quat-
tuor sancti patris Dionysii Areopagitae, episcopi Athe-
narum, quos scripsit ad Timotheum, episcopum Ephesiorum,
et decem epistolas ejusdem de Graeco in
Latinum transtulimus, opus valde, ut opinamur,

A anfractuosum ¹⁸, longaeque a modernis sensibus
remotum, multis invium, paucis ¹⁹ apertum, non so-
lum propter antiquitatem, verum etiam caelestium
altitudinem mysteriorum. Fertur namque praefatus
Dionysius fuisse discipulus atque adjutor Pauli apo-
stoli, a quo Atheniensium constitutus est episcopus,
cujus Lucas ²⁰ commemorat in Actibus apostolorum,
et Dionysius, episcopus Corinthi, vir antiquus,
beatus quoque Polycarpus in epistola ad ecclesiam
Athenarum, Eusebius item Pamphili in ecclesiastica
historia, nec non etiam ²¹ sanctus Papa Gregorius in
homelia sua, ubi breviter angelorum ordines expo-
suit. Hunc eundem quoque non praefati viri, sed
alii moderni temporis ²² asserunt, quantum vita
ejus a fidelibus viris tradita testatur, temporibus
B Papae Clementis, successoris videlicet Petri apostoli,
Romam venisse, et ab eo praedicandi Evangelii
gratia ²³ in partes Galliarum directum fuisse, et Pa-
risii ²⁴ martyrii ²⁵ gloria coronatum fuisse cum beatis-
simis suis consortibus, Rustico scilicet atque ²⁶ Eleu-
therio. Haec igitur nostra qualiscunque sit ²⁷ trans-
latio non quidem prolixae indiget, ut arbitror, apo-
logiae ²⁸, cum omnibus ejus aemulis, quicumque et
qualescunque sint, facillima una responsione possi-
mus ²⁹ occurrere, vestrae videlicet celsitudini neque
potuisse neque debuisse non obedire. Si quis autem
nimis tardae aut nimis inusitatae redarguerit elocu-
tionis, attendat, non me ³⁰ tantum, sed et se ³¹ ipsum
nihil ³² posse plus accipere, quam quod ipse distri-
buit, qui dividit singulis propria, prout vult. Sin
C vero obscuram minusque apertam praedictae inter-
pretationis seriem judicaverit, videat, me interpre-
tem hujus operis ³³ esse ³⁴, non expositorem. Ubi
valde pertimesco, ne forte culpam infidi ³⁵ interpre-
tis incurram. At si aut ³⁶ superflua quaedam super-
adjuncta esse, aut de integritate graecae constructio-
nis quaedam deesse arbitratus fuerit, recurrat ad
codicem graecum, unde ego interpretatus sum; ibi
fortassis inveniet, itane est ³⁷ necne. Hoc tamen ³⁸
mihi idoneum fore arbitratus sum, omissis aliorum
conjecturis illius ³⁹ solius arbitrio succumbere, cui ⁴⁰
oportet me obtemperare. Sanctus ergo Dionysius,
ut praediximus ⁴¹, Areopagita, ex vico videlicet
Martis denominatus — Ares ⁴² namque a Graecis
bellum vocatur — primis juventutis suae floribus
D academiae studiis eruditus, deinde divino atque in-
effabili miraculo solaris eclipseos, quae facta est con-
fixo Domino nostro Jesu Christo ⁴³ crucis patibulo

VARIARUM LECTIONUM.

¹ E videantur. ² F purgate. ³ divini om. F. ⁴ Usserius mutati; F putati. ⁵ Sic BCDH; EFG numero vos; Usser. numero vos. ⁶ pro plusque quam F plusquam. ⁷ Usser. et insuper. ⁸ H paganorum. ⁹ F glossa i. e. undarum. ¹⁰ Sic EF et Usser.; vestrae om. BCDH. ¹¹ F latiaris c. glossa i. e. latinis. ¹² E novis modernis editionibus, F et Usser. novis modernisque editionibus. ¹³ Sic restitui; BCDH ellinas. BCDH c. glossa i. e. graecos; FG ellinos c. glossa i. e. graecos; Usser. Hellados patres. ¹⁴ F addidistis; E et Usser. pio affectu addidistis. ¹⁵ F glossa i. e. latinis. ¹⁶ E glossa i. e. litteris. ¹⁷ F elladicarum gymnasium. ¹⁸ F tenebrosus. ¹⁹ Usser. paucisque. ²⁰ Usser. cujus et Lucas. ²¹ H et. ²² quoque non- temporis om. F. ²³ gratia om. F. ²⁴ Parisii om. E et Usser. ²⁵ EF et Usser. martirum. ²⁶ CDH et. ²⁷ sit om. E et Usser. ²⁸ F glossa i. e. excusationis ²⁹ CDH possumus. ³⁰ H me non. ³¹ se om. E. ³² E nil. ³³ Usser. hujus operis interpretem. ³⁴ EF esse hujus operis. ³⁵ EF fidi interpretis. Usser. fidei interpretis. ³⁶ aut om. E. ³⁷ E et Usser. esse. ³⁸ BCDE tan um. ³⁹ EF et Usser. unius; F c. glossa libri. ⁴⁰ F c. glossa libro. ⁴¹ ut praediximus om. F. ⁴² BCDH aris. ⁴³ F Domino nostro Jesu Christo confixo.

lo¹, commotus — ipse siquidem, ut in quadam A scriptio de Ecclesiastica Ierarchia, humanae naturae, Salvatoris nostri sanguine redemptae, unitatem denuntiat, ad similitudinem videlicet caelestis sacerdotii, quantum possibile est mortalibus, ad hoc^{2a} ordinatam. Cujus summus pontifex est ipse¹⁹, qui eam sibi per gratiam suam coaptavit, qui etiam totius Ierarchiae, caelestium quidem et terrestrium, principium est et medium et finis, ad quem omnia referuntur. Haec itaque nostra Ierarchia instar caelestis tripartita est, in tres scilicet Ierarchias. Quarum prima temporali quidem ordine, ultima vero dignitate legale est²⁰ sacerdotium, quod in variis valdeque obscuris symbolis per legislatorem Moysea²¹ plane carnali adhuc populo, literaeque, non spiritui servienti distributum est. Cujus maximus character B erat tabernaculum illud in Arabico monte figurate monstratum. Secunda vero, quae et media, sacerdotium, quod nunc est, Ecclesiam dico Novi Testamenti, sub gratia quidem constitutam, partim symbolis visibilium sacramentorum dispositam, partim vero veritatis contemplatione perfectam. Et est finis praeteritae primae, initium vero futurae Ierarchiae, quae est tertia, nunc²² ex parte inchoata in primitiis contemplationis, perficienda vero post gloriam futurae resurrectionis, quando visibilium sacramentorum velaminibus sublatis ipsam veritatem perspicua claritate contemplabimur. Ideoque praesens ecclesiastica Ierarchia, ut diximus, media est inter legalem praeteritam et caelestem futuram, quoniam non solum aeternarum rerum symbola C peragit et visibiliter considerat, ut legalis praeterita, sed et spirituales eorum²³ intelligentiam investigare invenireque non cessat²⁴, ut caelestis futura, et cetera. Tertius dehinc continet divinarum nominationum virtutes, ideoque de divinis Nominibus vocitatur. In eo²⁵ secretissima subtilissimaque reserantur mysteria de unitate et trinitate divinae essentiae, hoc est, quae nomina²⁶ discretam, quae unitam insinuant²⁷ Deitatem, quae per se incarnato²⁸ Filio conveniant²⁹, quae sit unius solius omnium causae in primordiales causas prima processio, ac per eas iterum a summo usque deorsum multiplex theophania, in genera quidem, in species numerosque³⁰ visibilium et invisibilium naturarum.

VARIAE LECTIONES.

¹ CDH *patibulo crucis*. ² EF *epistolarum suarum*. ³ hoc om. E. ⁴ H *discipulorum*. ⁵ E *ierothecum*. ⁶ FH *multis*. ⁷ B *glossa vel quippe*. ⁸ BCDH *sanctarumque*. ⁹ Male E *aliosque*. ¹⁰ F *inscribatur*. ¹¹ E et Usser. seu de *caelesti summo* sacerdotio. ¹² F *theologiis*, ¹³ E et Usser. *significativas imaginationes mysticas* (vel om.). ¹⁴ BC vero *internas ter*. ¹⁵ EF *insinuare*, Usser. *insunuare*. ¹⁶ E *rerum omnium*. ¹⁷ Quae jam usque ad *versus Lumine sidereo* etc. leguntur, in codice F desunt. ¹⁸ E et Usser. *adhuc*. ¹⁹ Usser. *ipse est*. ²⁰ E et Usser. *sit*. ²¹ Sic BCDEFGH; Usser. *Moysem*. ²² Usser. *jam*. ²³ *eorum* om. E et Usser. ²⁴ *non cessat* om. E. ²⁵ Usser *quia in eo*. ²⁶ E *nomine*. ²⁷ E et Usser *insinuent*. ²⁸ E et Usser. *inhumanato*. ²⁹ E et Usser. *conveniunt*. ³⁰ E *numeros*.

NOTAE.

^a Ad vocem *contemplatus* D haec animadvertit: *Noveris hic translatores non bene sensisse in eo, quod hec tum Dionysium Christum post resurrectionem corporaliter contemplatum asseruit, ex verbis scilicet ipsius sancti Dionysii, qui scribens ita loquitur: « Quando et nos, ut aestimatur, et tu, et multi san-*

ctorum nostrorum fratrum in visionem vitae inchoantis et Deum recipientis corporis convenimus, aderat autem et Dei frater Jacobus, » etc. Non corpus Christi, sed beatæ Mariæ vult auctor intelligi, ad cujus obitum apostoli et ipse Dionysius et alii sancti fratre convenerunt

Ubi supernaturali contemplatione docere perspicitur, A similia esse et appropinquare Deo ea, quae non sunt, quam quae¹ sunt, non tamen privatione substantiae, sed superexcellencia naturae; quid distet² inter causas; et causativas malum nihil esse, neque in rerum natura subsistere, neque substantiae neque virtuti neque operationi nocere; ea quoque, quo per privationem de Deo dicuntur, per excellentiam in ipso intelligenda esse. Quartus de mystica theologia, qui, quantum ceteris est coar-

tior³ in sermonibus, tantum largior in sensibus. Unde et in duas maximas logicae disciplinae dividitur partes, cataphaticam plane et apophaticam, id est, in esse et non esse. Ubi analyticae artis regulis utitur, et nos praeclarissime commonet, per privationem omnium, quae dici seu intelligi possunt, oportere ad veritatem, quae est causa omnium, quae ab ea et per eam et in ea et ad eam creata sunt⁴, per excellentiam essentiae recurrere.

INCIPIUNT LIBRI SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE⁵,

QUOS JOANNES IERUGENA⁶

TRANSTULIT DE GRAECO IN LATINUM,

JUBENTE AC POSTULANTE REGE⁷ CAROLO LUDOVICI IMPERATORIS FILIO.

SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE

LIBER PRIMUS

DE CAELESTI IERARCHIA

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI⁸.

- I. Quoniam omnis divina illuminatio secundum bonitatem vario in praevisa⁹ proveniens manet simpla, et non hoc solum, sed et¹⁰ unificat illuminata.
- II. Quoniam pulchra divina et caelestia etiam¹¹ per dissimilia symbola manifestantur.
- III. Quid sit¹² Ierarchia, et quae per Ierarchiam intelligantur.
- IV. Quid significet¹³ angelorum cognominatio.
- V. Quare omnes caelestes essentiae communiter angeli dicantur¹⁴.
- VI. Quae prima caelestium essentiarum dispositio, quae media, quae ultima.
- VII. De Seraphim et Cherubim et Thronis et de prima eorum Ierarchia.
- VIII. De Dominationibus et Virtutibus et Potestatibus et de media earum¹⁵ Ierarchia.
- IX. De Principibus et Archangelis et Angelis et de ultima eorum Ierarchia.

- X. Repetitio et congregatio angelicae ordinationis.
- XI. Quare omnes caelestes essentiae communiter Virtutes caelestes vocentur¹⁶.
- XII. Quare secundum homines summi sacerdotes angeli vocentur¹⁷.
- XIII. Quare a Seraphim dicatur¹⁸ purgatus fuisse propheta Esaias.
- XIV. Quid significet¹⁹ traditus angelicus numerus.
- XV. Quae formativae angelicarum virtutum imagines, quid igneum, quae humana effigies, qui oculi, quae nares, quae aures, quae o²⁰ a²¹, quis tactus, quae palpebrae, quae supercilia, quis auditus, qui dentes, qui humeri, quae brachia et manus, quod cor, quae pectora, quae dorsa, qui pedes²², quae alae, quae nuditas, quis amictus, quis lucidus amictus, quis sacerdotialis, quae zonae, quae virgae, quae arma, quae securae, qui geometrici funes, qui venti, quae nubes, quid aes, quid²³ electrum, qui colores diversorum lapidum, quae leonis forma, quae aquilae species, qui equi, quae differentiae equinorum colorum, quae flumina, qui currus, quae rotae, quod dictum gaudium angelorum²⁴.

VARIAE LECTIONES.

¹ R quam ea, quae sunt. ² E et Usser. *distat*. ³ Sic FH; B quantum coartior est ceteris; E quantum coartior sit ceteris; Usser. q. c. sit ceteris. ⁴ Usser. et ad eam et propter eam creata sunt. ⁵ E litteris iniunctis In hoc volumine continentur libri sancti Dionysii Areopagitae. ⁶ Sic BCDH; E Eriugena; item cod. Florentinus Eriugena. Codicibus FG locus ille desideratur. ⁷ E et ille codex Florentinus postulante Domino gloriosissimo Rege cet. ⁸ E Haec sunt in hoc de Ierarchia caelesti totum capitula xv. ⁹ E provisiva. ¹⁰ et om. FH. ¹¹ F et. ¹² EF est. ¹³ EF significat. ¹⁴ EF dicantur. ¹⁵ CEH eorum. ¹⁶ EF vocantur. ¹⁷ EF vocantur. ¹⁸ EF dicitur. ¹⁹ E significat. ²⁰ F quae ora, quae aures. ²¹ G qui pedes, quae dorsa. ²² B quod.

NOTAE.

²⁴ E enumerat hoc ordine: Quae formativae angelicarum virtutum imagines. Quid igneum, qui oculi, quae aures, quis tactus, quae supercilia, qui dentes, quae brachia vel manus, quae pectora, qui pedes, quae nuditas, quis lucidus amictus, quae zonae, quae arma, qui geometrici funes, quae nubes, quod electrum, quae leonis forma, quae humana effigies,

quae nares, quae ora, quae palpebrae, quis auditus, qui humeri, quod cor, quae dorsa, quae alae, quis amictus, quis sacerdotialis, quae virgae, quae securae, qui venti, quod aes, qui colores diversorum lapidum, quae aquilae species, qui equi, quae differentiae equinorum colorum, quae flumina, qui currus, quae rotae, quod dictum gaudium angelorum.

LIBER SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE, EPISCOPI
ATHENARUM, AD TIMOTHEUM, EPISCOPUM
EPHESIORUM¹.

*Epigramma in beatum Dionysium de caelesti
Ierarchia.*

Angelicae sapientiae fulgores multos projecisti hominibus, manifestasti videre animo compositam pulchritudinem.

Compresbytero TIMOTHEO DIONYSIUS presbyter
de caelesti Ierarchia².

Lumine siderio Dionysius auxit Athenas

Areopagites, magnificusque σοφός,

Primo commotus Phoebō³ subeunte selenā⁴,

Tempore, quo σταυρῶν⁵ fixus erat Dominus.

Mox et⁶ conversus, mira stupefactus eclipsi⁷,

Consequitur gaudens Jerothea ducem.

Qui mox edoctus, praeclarus namque magister,

Pneumatis⁸ excelsi fonte renatus erat.

Nec mora; perfulgens⁹ caelestis lucee sophiae¹⁰

ἄθηδα¹¹ edocuit, de quibus ortus et est¹².

Namque ferunt Paulum, qui Christum sparsit¹³ in
[orbem,

Ipsi felices imposuisse manus.

Ast¹⁴ mox perfectus, doctoris symmachus¹⁵ in-
[stans¹⁶

Rexit Κεχροπίδας¹⁷ pervigil ἀρχιερέως¹⁸

Alta dehinc volitans Paulum super¹⁹ astra secutus,
Empyreï caeli tertia regna videt.

Suspicit²⁰ ac²¹ Seraphim primos, sanctosque Che-
[rubim,

Aetheriosque Thronos, quo sedet ipse Deus.

Post hos Virtutes, Dominatus, atque Potentes²²

Agminibus sacris emitet ordo sequens.

Β Ἀρχῶν, ἀρχαγγέλων τε χορῶν ἀγγέλων τε τελαυγῶν²³

Mentibus²⁴ uraniis²⁵ tertia τάξις²⁶ inest.

Hos igitur numeros, terno ter limite septos,

Praedicti Patris mystica dicta docent.

INCIPIIT LIBER DE CAELESTI IERARCHIA.

CAPITULUM PRIMUM.

Quomodo omnis divina illuminatio secundum bonitatem varie in praevisa proveniens manet simpla, et non hoc solum sed et unificat illuminata.

Omne datum optimum, et omne donum perfectum, desursum est, descendens a Patre luminum^a. Sed et omnis Patre moto manifestationis luminum processio, in nos optime ac large proveniens, iterum ut unifica virtus restituens nos replet et convertit ad congregantis Patris unitatem et deificam simplicitatem. Etenim ex ipso omnia, et in ipsum^b ²⁷, ut divinum ait Verbum. Ergo²⁸ Jesum invocantes Paternum lumen, quod est quod verum est²⁹, quod illuminat omnem hominem venientem in mundum³⁰ ^c, per quem ad principale lumen, Patrem, accessum habuimus^d ³¹ in sacratissimorum-eloquiorum Patre traditas illuminationes, quantum possibile³², respiciemus, et ab ipsis symbolicè³³ nobis et anagogicè³⁴ manifestatas caelestium animorum Ierarchias, quantum potentates

C sumus, considerabimus, et principalem et superprincipalem divini Patris claritatem, quae angelorum nobis in figuratis symbolis manifestat beatissimas Ierarchias³⁵, immaterialibus et non trementibus mentis oculis recipientes³⁶, iterum ex ipsa in simplum suum restituimur³⁷ radium. Etenim neque ipse usquam unquam propria singulari unitate describitur; ad anagogicam vero et unificam eorum, quae provisae sunt, contemperantiam optime et pulchre multiplicatur et provenit, manetque³⁸ intra se munita, in incommutabili similitudine uniformiter fixus, et in se, quantum fas est, respicientes proportionaliter eis³⁹ extendit et unificat secundum simplicem sui unitatem. Etenim neque possibile est, aliter lucere nobis⁴⁰ divinum radium, nisi varietates sacrorum velaminum anagogicè circumvelatum, et his, quae sequendum nos sunt, providentia paterna connaturaliter et proprie praeparatum. Propter quod et sanctissimam nostram Ierarchiam teletarchis⁴¹ sacrorum positio⁴².

VARIAE LECTIONES.

¹ E episcopum de caelesti Ierarchia. ² F glossa i. e. sapiens. ³ F i. e. soli; Usser. Phoebum; B phebo. ⁴ F glossa i. e. luna. Angelo Mai. σελήνη. ⁵ F glossa i. e. cruce; BCDH stayro; E tauro. ⁶ Sic BCDFGH; E, Usser., et Angelo Mai. nt. ⁷ F glossa i. e. defectus solis. ⁸ F glossa i. e. Spiritus sancti. ⁹ Sic codd., F prae fulgens. ¹⁰ F glossa i. e. sapientiae. ¹¹ Conj., BDH Atticas, C Attichas, EFG Attidas (F c. glossa i. e. Athenienses); Usser. Attilas. ¹² Sic BCDH; E et Usser. ortus adest; F ortus erat. ¹³ F spargit. ¹⁴ F At. ¹⁵ F glossa i. e. coadjutor. ¹⁶ Angelo Mai. ipse. ¹⁷ codd. cecropidas. ¹⁸ codd. archiereus, CBI archierus; F glossa i. e. archiepiscopus seu princeps sacerdotum. ¹⁹ Usser. supra. ²⁰ F et Usser. suscipit. ²¹ E et Usser. ad; F at. ²² F glossa i. e. potentatus. G glossa i. e. potestates. ²³ Sic versus ad codicum fidem restituendus est. Usserius eum omisit quia in codice suo pessumdatum erat. Male Angelo Mai Ἀρχῶν ἀρχαγγέλων τε chorus ἀγγέλων τε τελαυγῶν. ²⁴ F glossa i. e. spiritibus. ²⁵ Sic F c. glossa i. e. caelestibus; BCDH oyranis; E oyranis. ²⁶ Is F glossa i. e. ordo. ²⁷ E in ipso. ²⁸ BH Nos ergo. ²⁹ est om. E; BH quod est verum. ³⁰ AE in hunc mundum. ³¹ BH habemus. ³² A possibile est. ³³ BH i. e. significative. ³⁴ BH i. e. contemplative. ³⁵ BH i. e. summa sacerdotia. ³⁶ A respicientes; A recepturi. ³⁷ Sic A; BH restituemus; E restituimus, ³⁸ A et manet. ³⁹ A se eis. ⁴⁰ BE nobis lucere. ⁴¹ A perfectissima, ⁴² A dispositio.

NOTAE.

^a Jacob. I.
^b Rom. XI.

^c Joan. I.
^d Ephes. V.

caelestium Ierarchiarum supermundana imitatione A dignam iudicans, et dictas immateriales Ierarchias materialibus figuris et formalibus compositionibus varificans tradidit, ut proportionaliter nobis ipsis a sacratissimis formationibus in simplas et non figuratas ascendamus altitudines et similitudines, quoniam neque possibile est ¹ nostro animo, ad immaterialem ² illam ascendere caelestium Ierarchiarum et ³ imitationem et contemplationem, nisi ea, quae secundum ipsum est, materiali manuactione utatur, visibiles quidem formas invisibilis pulchritudinis imaginationes arbitrans, et ⁴ sensibiles suavitates figuras invisibilis distributionis, et immaterialis luculentiae imaginem materialia lumina, et secundum intellectum contemplativae plenitudinis pervias ⁵ sacras disciplinas, et adunati ad divina, et ordinati habitus B earum, quae hic sunt, dispositionum ordines; et Jesu participationis ipsam divinissimae eucharistiae assumptionem, et quaecunq; alia caelestibus quidem essentiis supermundane, nobis vero symbolice tradita sunt. Propter hanc ergo nostram ⁶ conrationabilem theosin misericors perfectionis principium, et caelestes Ierarchias nobis manifestans, et comministrum earum perficiens nostram Ierarchiam, ad virtutem nostram similitudine deformis suae ⁷ sanctificationis, sensibilibus imaginibus supercaelestes descripsit intellectus in sacroscriptis eloquiorum compositionibus, quatenus ⁸ nos reduceret ⁹ per sensibilia in intellectualia, et ex sacre figuratis ¹⁰ symbolis in simplas caelestium Ierarchiarum summitates.

CAPITULUM II.

Quam p[ro]f[er]re divina et caelestia etiam per dissimilia symbola manifestantur.

Oportet ergo, ut aestimo, primum exponere, quam quidem esse speculationem omnis Ierarchiae aestimamus ¹¹, et quid ipsius unaquaeque divinis profuit laudatoribus; deinde caelestes Ierarchias laudare secundum ipsarum in eloquiis manifestationem, consequentibusque his dicere, qualibus divinis formationibus caelestes figurant ordines eloquiorum sacrae descriptiones, et ad qualem oportet ¹² ascendere per formas veritatem, ut non et nos eodem modo multis immunde aestimemus, caelestes et ¹³ deiformes animos multipedes esse quosdam, et multorum vultuum, et ad boum pecudalitem, aut ad ¹⁴ leonum bestialem imaginationem formatos, et ad aquilarum curvo rostro speciem, aut ad volatilium tripartitam alarum commotionem effiguratos, C

et rotas quasdam igneas super caelum imaginemus, et thronos materiales Divinitati ad recubitum necessarios, et equos quosdam multicolores, et armiferos archistrategos, et quaecunq; alia ex eloquiis nobis sacre et formabiliter ¹⁵ in varietate manifestativorum symbolorum tradita sunt ¹⁶. Etenim valde artificialiter theologia factitiis sacris ¹⁷ formationibus in non figuratis intellectibus usa est, nostrum, ut dictum est, animum revelans, et ipsi propria et connaturali reductione providens, et ad ipsum reformans anagogicas sacras ¹⁸ Scripturas. Si cui autem videtur, sacras quidem recipi compositiones, tanquam simplicium in seipsis ignotorumque nobis et incontemplabilium subsistentium, inconvenientes vero aestimat sanctorum intellectuum in eloquiis B sacras descriptiones, et omne, sic dicere, durum hoc angelicorum nominum theatrum: et debuisse ait theologos ad corpoream facturam universaliter incorporalium venientes, propriis ea, et, quantum possibile, cognatis et reformare ¹⁹ et manifestare figuracionibus ex ²⁰ apud nos pretiosissimis et immaterialibus ²¹ quoquomodo et supereminentibus essentiis et ²² non caelestibus et deiformibus simplicitatibus terrenas et ²³ novissimas circumpositas multiformitates. Hoc quidem et nostrum sublimius futurum esset, et supermundanas manifestationes non deduceret in ²⁴ inconvenientes dissimilitudines ²⁵. Hoc etiam in divinas illegitime ²⁶ non injuriam faceret virtutes, et aequae nostrum non seduceret animum in inundans se inserentem compositiones. Et fortassis etiam aestimabuntur supercaelestia leoninis quibusdam et equinis multitudinibus repleti, et mugitiva laudum oratione, et volatili angelorum principatu, et animalibus aliis, et materiis ignobilioribus, tanquam ad inconsequens et ignobile et passibile reclusa describendo ²⁷ per omnia deformes clare manifestativorum eloquiorum similitudines. Sed veritatis, ut aestimo, inquisito ostendit, eloquiorum sacratissimam sapientiam ²⁸ in animorum caelestium formationibus utrumque valde providisse, ita ut neque in divinas, sic ²⁹ forsitan diceret quis, injuriam faceret virtutes, neque nos in viles passibiliter infigeret imaginum humilitates. Quia quidem enim pulchre procuratae sunt informium formae, et figurae carentium figuris, non unam causam diceret ³⁰ quis esse nostram analogiam, non valentem immediate in invisibiles extendi contemplationes, et desiderantem proprias et connaturales reductiones, quae possibiles ³¹ nobis formationes praetendunt

VARIAE LECTIONES.

¹ B quoniam impossibile. ² A non materialem. ³ et om. A. ⁴ et om. A. ⁵ A discursas. ⁶ nostrum om. E. ⁷ A earum. ⁸ A ut ⁹ A perduceret. ¹⁰ A sacris figuratis. ¹¹ Sic EH; A aestimemus. ¹² Sic AE; A oporteat. ¹³ et om. H. ¹⁴ ad om. AH. ¹⁵ A formaliter. ¹⁶ A sacris poeticis. ¹⁷ A sanctas. ¹⁸ A formare. ¹⁹ ex om. A. ²⁰ E materialibus. ²¹ B ex. ²² et om. BE. ²³ in om. A. ²⁴ Sic AE; BH dissimulationes. ²⁵ A simul injuste. ²⁶ A dum describuntur. ²⁷ AE si sic forsitan; BH si forsitan. ²⁸ A dicit. ²⁹ B passibiles.

NOTAE.

^a Ezech. I; Apoc. IV; Isaias VI; Dan. VII; Zachar. I; Apoc. VI; Ezech. XXI; Job XVI; Sapient.

V; Josue V; II Mac. III.

^b Ezech. XXVIII; Job XXXVIII.

iniformium supernaturaliumque speculationum. Sed quia et hoc mysticis eloquiis est decentissimum, per incomprehensibilia et divina aenigmata occultare, et in viam multis ponere sacram abditamque supermundanorum intellectuum veritatem. Est enim non omnis sacer, neque omnium, ut eloquia aiunt, scientia. Si autem deformes imaginum descriptione causas aestimaverit quis dehonoriari, dicens referri sic turpes formationes deiformibus et sanctissimis dispositionibus, sufficit ad eum dicere, quomodo duplex est sanctae manifestationis motus, unus quidem quasi consequens, propter similes provenientium sacrarum figurarum imagines, alter vero propter dissimiles formarum facturas, in omnino inconsequens et indecorum formatus. Itaque colendam superessentialis θεαρχίας beatitudinem manifestativorum eloquiorum mysticae traditiones aliquando quidem ut rationem et intellectum et essentiam laudant, divinam rationalitatem et sapientiam ejus declarantes, et vere existentem subsistentiam, et eorum, quae sunt, subsistentiae causam veram, et quasi lumen eam reformant, et vitam vocant, tantis mirabilibus reformationibus gloriosioribus quidem existentibus, et materiales formationes excellere quoquomodo probatis, deficientibus et sic thearchica ad veritatem similitudine. Est enim super omnem essentiam et vitam, nullo quidem ipsam lumine characterizante, omnique ratione et intellectu similitudine ipsius incomparabiliter derelictis. Aliquando vero dissimilibus manifestationibus ab ipsis eloquiis supermundane laudatur, eam invisibilem, et infinitam, incomprehensibilemque vocantibus, et ea, ex quibus, non quid est, sed quid non est, significatur. Hoc enim, ut aestimo, potentius est in ipsa, quoniam quidem, ut occulta et sacerdotalis traditio subintroduxit, non esse secundum quid eorum quae sunt, eam vere dicimus; ignoramus autem superessentialem ipsius et invisibilem et ineffabilem infinalitatem. Si igitur depulsiones in divinis verae, intentiones vero incompactae, obscuritati arcanorum magis apta est per dissimiles reformationes manifestatio. Et nunc itaque non turpes replent caelestes ornatus eloquiorum sacrae descriptiones, dissimilibus eos formarum factoris manifestantes, et per has ostendentes materialibus simul omnibus supermundalium excellentias. Quia vero et nostrum animum reducunt magis dissimiles

similitudines, non aestimo quemquam bene sapientum contradicere. In quidem enim pretiosioribus sacris formationibus consequens est seduci auriformes quasdam aestimantes esse caelestes essentias, et quosdam viros fulgureos, decora indutos vestimenta, candide et igne innocueque resplendentes, et quibuscunque aliis similibus imaginatis formis theologia caelestes figuravit intellectus. Quod quidem ne paterentur, qui nihil visibilibus bonis altius intelligunt, sanctorum theologorum restitutiva sapientia et ad indecoras dissimilitudines mirabiliter descendit, non concedens materiale nostrum in turpibus imaginibus manens requiescere; purgans vero sursum versus animam, et suggerens deformitate compositionum, tanquam neque justo neque vero probante esse, neque valde materialibus, quia sic turpibus similia secundum veritatem sunt supercaelestia et divina spectacula. Sed itaque et hoc intelligere oportet, nihil eorum quae sunt, esse universaliter boni participatione privatum. Siquidem, ut eloquiorum veritas ait, omnia bona valde. Est ergo ex omnibus intelligere bonas speculationes, et invisibilibus et intellectualibus ex materiis reformare dictas dissimiles similitudines: altero modo intellectualibus habentibus, quae sensibilibus aliter distributa sunt. Etenim furor irrationalibus quidem ex passibili motu inest, et omni irrationalitate est repletus furibundus eorum motus. Sed intellectualibus altero modo oportet irascibile intelligere, declarans, ut aestimo, eorum virilem rationalitatem et immitem quietem in divinis et immutabilibus fundamentis. Eodem modo concupiscentiam quidem esse dicimus in irrationalibus inconsultam quandam et materialem ex naturali motu aut consuetudine in mutabilibus incontinenter ingenitam passibilitatem, et irrationabilem corporalis voluptatis continuitatem, simul omne animal compellentis in secundum sensum concupiscibile. Cum vero dissimiles similitudines intellectualibus circumponentes, concupiscentiam eis circumformemus, amorem divinum ipsam intelligere oportet super rationem et intellectum immaterialitatis, et inflexibile et non indigens desiderium superessentialiter castae et impassibilis contemplationis, et ad illam puram et sublimissimam claritatem, et invisibilem et formidabilem pulchritudinem aeternae vere et invisibilis societatis, et veluti potentiam excipit quidem in sufficienti et in conversibili, et a nullo affligi valente

VARIAE LECTIONES.

¹ et om. A. ² E descriptionis. ³ A inhonestum. ⁴ A ac. ⁵ A hunc. ⁶ A pervenientium. ⁷ BEI 1. e. divinitatis. ⁸ Sic AE; BH rationabilem. ⁹ A formant. ¹⁰ A formationibus castioribus manentibus. ¹¹ BH quomodo. ¹² A divina. ¹³ A lumine ipsa. ¹⁴ A et incomprehensibilem. ¹⁵ A quae. ¹⁶ A didicimus. ¹⁷ A negationes. ¹⁸ A affirmationes. ¹⁹ A formationes. ²⁰ BH supermundalium. ²¹ Pro In A Per. ²² A preciosiores. ²³ A sacras formationes. ²⁴ et om. A. ²⁵ esse om. A. ²⁶ candidum et igneum innocue respergentes. ²⁷ et om. A. ²⁸ A remanens. ²⁹ A quiescere. ³⁰ A ferens. ³¹ A animae. ³² A ex materialibus formare. ³³ A omnis irrationalitatis. ³⁴ A immanem. ³⁵ A circumformamus. ³⁶ et om. A. ³⁷ veluti om. B. ³⁸ A a nullo affligitur virtute.

NOTAE.

^a Matth. VII; I Cor. II.

^b Rom. XI; I Tim. VI; Psal. CXL.

^c Gen. I.

per Inconfusum et incommutabilem ¹ divinae pulchritudinis amorem, et universalem revocationem in id, quod vere est appetendum. Sed et ipsam irrationabilitatem et insensualitatem in quidem irrationabilibus animalibus, aut inanimatis materiis, defectum rationis et sensus proprie vocamus: in autem immaterialibus et intellectualibus essentiis, sancte et decenter supereminens ² earum, ut supermundalium, confitemur nostra transitoria et corporali ratione et materiali alienato incorporalibus animis sensu ³. Est itaque non et ⁴ dissonas reformare ⁵ caelestibus formas, et ex vilibus materiae partibus, quoniam et ipsa ex vere bono subsistentiam possidens, per omnem sui materialem dispositionem resonantias ⁶ quasdam intellectualis pulchritudinis habet, et possibile est per eas reduci ad immateriales primas formas dissimiliter, ut dictum est, similitudinibus acceptis ⁷, et eisdem ⁸ non similiter, compacte autem et pulchre intellectualibusque et sensibilibus proprietatibus definitis. Haec mysticus theologos invenimus non solum caelestium dispositionum declarationibus mirabiliter circumformantes, sed et ⁹ ipsi aliquando thearchicis ¹⁰ manifestationibus. Et aliquando quidem ipsam ex luminibus pretiosis laudant, ut solem justitiae, ut stellam matutinam, in animum sancte orientem, et ut lumen incircumvelate ¹¹ et intellectualiter ¹² resplendens ¹³: aliquando vero ex mediis, ut ignem innocue splendentem, ut aquam vitalis plenitudinis datricem, et symbolice dicendum, in ventrem subeuntem, fluminaque redundantem, immensurabiliter refluentia: aliquando autem ex novissimis, ut unguentum suave, ut lapideum angularem ¹⁴. Sed et bestialem ipsi formam circumponunt, et leonis ci ¹⁵ et pantheris ¹⁶ speciem ¹⁷ coaptant, et pardaliniam vestiunt et ursam saevientem ¹⁸. Addam vero et quod omnium vilis esse et magis significare visum est, quia et vermis specie ipsam seipsam circumformantem divini ¹⁹ sapientes traderunt ²⁰. Sic omnes philosophi, et occulta inspiratione prophetae, sanctis incontaminatis distinguunt sancta sanctorum, et dissimilem sanctam figurationem honorant, ut neque divina immundis tractabilia ²¹ sint, neque mirabilium agalmatum ²² studiosi contemplatores tanquam veris remaneant figuris. Et ²³ divina itaque honorificant veris negationibus, et ad novissima compactarum resonantiarum ²⁴ diversis similitudinibus. Nihil ergo inconsequens, si et caelestes

A essentias ex inconvenientibus dissimilibus similitudinibus reformant ²⁵, secundum dictas causas. Non enim fortassis aequae non ²⁶ nos in quaestionem quidem ex indigentia, in anagogen quoque ²⁷ per diligentem divinorum scrutationem veniremus, nisi deformitas nos extorqueret manifestatoriae angelorum reformationis ²⁸, non sinens nostrum animum remanere in dissimilibus formarum factoris, sed luctantem negare materiales passibilitates, et assuescentem pure extendi per visibilia in supermundanas altitudines.

Tanta quidem a nobis dicta sunt propter materiales et inconvenientes divinorum eloquiorum angelicarum ²⁹ imaginum descriptiones. Deinde autem segregare ³⁰ oportet, quid ipsam quidem esse Ierarchiam aestimemus ³¹, quidve ipsa Ierarchia prosit ³² Ierarchiam sortientibus ³³. Dux vero sit sermonis Christus, si quidem mihi fas dicere, meus, totius Ierarchicae manifestationis inspiratio. Tu vero, o puer, secundum sanctam nostrae sacerdotalis traditionis legislationem, ipse sancte et decenter auscultam mirabiliter dictorum, divinus in Deo et ³⁴ in doctrina factus, et secreto animi, quae sancta sunt, circumtegens ex immunda multitudine, tanquam uniformia custodi. Non enim fas, ut eloquia aiunt, in porcos projicere invisibilium margaritarum inconfusum et luciformem beneficumque ornatum ³⁵.

CAPITULUM III.

Quid sit ³⁶ Ierarchia, et quae per Ierarchiam utilitas.

Est quidem Ierarchia secundum me ordo divinus, et scientia, et actio, et circumfusi quantum possibile, simulata ³⁷, juxta ³⁸ inditas ei divinitus illuminationes proportionaliter in Dei similitudinem ascendens. Divina pulchritudo, ut simpla, ut optima, ut teletarchica ³⁹, pura quidem est universaliter omni dissimilitudine; distributiva vero, secundum dignitatem uniuscujusque proprii luminis; et perfectiva in sacrificio divinisimo, secundum ad seipsam perfectorum compacte immutabilem formationem. Interpretatio igitur Ierarchiae est, ad Deum, quantum possibile, similitudo et unitas, ipsum habens sanctae et scientiae et actionis ducem, et ad suum divinisimum decorem immutabiliter quidem definiens, quantumque ⁴⁰ possibile reformans ⁴¹, suos laudatores agalmata divina perficit, specula clarissima et munda, receptiva principalis luminis et divini

VARIAE LECTIONES.

¹ A immutabilem. ² A supereminentias. ³ Sic BE; AH nostram transitoriam et corporalem rationem et materialem et alienatum incorporalibus animi sensum excellentes. ⁴ et om. A ⁵ A formare. ⁶ A imagines. ⁷ H acceptatis. ⁸ A eisdem. ⁹ et om. A. ¹⁰ A divinis. ¹¹ A circumvolute. ¹² A invisibiliter. ¹³ et om. A. ¹⁴ AH pantherae. ¹⁵ A specialitatem. ¹⁶ A divina. ¹⁷ A recte accepta sint. ¹⁸ A imaginum. ¹⁹ Et om. A. ²⁰ A imaginationum. ²¹ A formant. ²² Pro aequae non A utique. ²³ quoque om. A. ²⁴ A formationis. ²⁵ A angelicas. ²⁶ Sic ABCH. ²⁷ A aestimamus. ²⁸ A quidque ab ipsa Ierarchia prosunt. ²⁹ A sortientes. ³⁰ Pro in Deo et A divina. ³¹ E est. ³² A simulans. ³³ A et ad. ³⁴ A consummativa. ³⁵ A quantum vero est possibile. ³⁶ A reformat et.

NOTAE.

^a Malach. IV; Apoc. II.

^b Exod. III; Joan. I, VII.

^c Cant. I; Isai. XXVIII; Ose. V, X

^d Psalm. XXI.

^e Math. VII.

radii, et indita quidem claritate¹ sacre repleta, A eamque iterum copiose in ea, quae sequuntur, declarantia, secundum divinas leges. Non enim fas est sanctorum perfectioribus aut sancte perfectis, operari quid² omnino praeter proprias teletarchias³ aut sacras ordinationes: sed neque subsistere aliter, nisi⁴ divinam ipsam⁵ claritatem appetant⁶, et ad ipsam sacre et decenter respiciant⁷, et reformentur⁸ secundum uniuscuiusque sanctorum intellectuum analogiam. Nonne ergo Ierarchiam qui dicit, sacram quandam universaliter declarat dispositionem⁹, imaginem divinae speciositatis in ordinibus et scientiis Ierarchicis, propriae illuminationis sacrificantem mysteria, et ad proprium principium, ut licet, assimilata? Est enim unicuique Ierarchiam sortientium perfectio, hoc est, secundum propriam analogiam in Dei imitationem ascendere, et omnium divinius, ut eloquia aiunt, Dei cooperatorem fieri¹⁰, et ostendere divinam in seipso actionem, secundum quod possibile est, reluctem; utpote quoniam ordo Ierarchiae est, quosdam quidem purgari, quosdam vero purgare; et quosdam quidem illuminari, quosdam vero¹¹ illuminare; et quosdam quidem¹² perfici, quosdam vero perficere, unicuique deiforme adunationi qualicumque modo. Divina beatitudo, quantum in hominibus dicendum, pura quidem est simul omni¹³ dissimilitudine, plena vero¹⁴ luminis aeterni, perfecta, et non indigens simul omnis perfectionis, purgans et illuminans et perficiens. Magis autem purgatio sancta et illuminatio et perfectio super purgationem, super lumen, ante perfecta, per seipsam perfecta, per seipsam perfectionis principium, et omnis quidem Ierarchiae causa, omnisque sacri secundum supereminentem excelsitudinem. Oportet itaque, ut aestimo, purgandos quidem puros perfici omnino, et omni liberari dissimilitudinis confusione: illuminandos vero repleti divini luminis¹⁵, ad contemplativam habitudinem et virtutem in¹⁶ castissimis mentis oculis renovandos: ex imperfecto¹⁷ restaurandos participes fieri exploratorum sacrorum perfectivae scientiae: purgatores vero, magnitudine¹⁸ purgationis aliis tradere propria castitate: illuminatores autem, ut luculentiores animos, et ad participationem luminis et distributionem proprie habentes, et ditissime sanctae repleti claritatis¹⁹, omnino suum superexcellens lumen in eos, qui digni sunt lumine, supervehere: perfectores vero, tanquam praeceptores perfectivae traditionis, perficere perficiendos sacratissima

A doctrina per inspectorum sacrorum scientiam. Non¹⁹ ergo unusquisque Ierarchicae dispositionis ordo secundum propriam analogiam reducitur ad divinam cooperationem, illa perficiens gratia et Deo data virtute, quae thearchiae²⁰ naturaliter et supernaturaliter unita sunt²¹, et ab ea superessentialiter acta, et ad possibilem Deum diligentium animorum imitationem Ierarchice manifestata.

CAPITULUM IV.

Quid significet angelorum cognominatio.

Igitur Ierarchia hac²² quid sit²³, ut aestimo, bene²⁴ a nobis definita, angelicam Ierarchiam²⁵ consequenter²⁶ laudandum²⁷, et mirabiles²⁸ ejus in eloquiis formarum facturas²⁹ supernundanis oculis intuentium³⁰, ut ascendamus in deiformosissimam eorum simplicitatem per mysticas reformationes³¹, et simul omnis Ierarchicae scientiae principium laudabimus in divinitus praefata³² religiositate et teletarchicis³³ gratiarum actionibus. Primum simul omnium illud dicere verum, ut bonitate universali superessentialis thearchia³⁴, eorum quae sunt, essentias substituens, ad esse adduxit. Est enim hoc omnium causae, et super omnia bonitatis proprium, ad communionem suam ea, quae sunt, vocare, ut unicuique eorum, quae sunt, ex propria definitur analogia. Omnia igitur, quae sunt, participant providentiam, ex superessentiali et causalissima divinitate manantem. Non enim fortassis essent, nisi eorum, quae sunt, essentiam ex principio assumerent³⁵. Existencia igitur omnia esse ejus participant; esse enim omnium est super esse divinitas³⁶: viventia autem eadem super omnem vitam vivificam virtute³⁷: rationalia³⁸ et intellectualia eadem³⁹ super omnem et rationem et intellectum per se perfecta et antepfecta sapientia⁴⁰. Clarumque, quia circa eam illae essentialium sunt, quaecumque innumerabiliter ab ea acceperunt. Sanctae ergo caelestium essentialium dispositiones super ea, quae tantum sunt, et irrationaliter viventia, secundum nos rationalia Ierarchicae traditionis participatio⁴¹ factae sunt. Invisibiliter enim in divinam imitationem seipsas reformantes, et ad thearchicam similitudinem supernundane aspicientes, et formare⁴² appetentes intellectualem suam speciem, copiosiores pulchre habent ad eam communionem, adtendentes quidem sunt [omnem vitam. Ipsae ergo sunt primo et innumerabiliter⁴³], et semper ad summum, quantum fas, in confirmatione⁴⁴ divini et inflexibilis amoris inter-

VARIAE LECTIONES.

¹ A inditae q. claritatis. ² A quidem. ³ A propria hostiarum mysteria. ⁴ A st. ⁵ A ipsius, ⁶ AE appetunt. ⁷ AE respiciunt. ⁸ AE reformantur. ⁹ B sacra quadam... dispositiones. ¹⁰ H et quosdam. ¹¹ quidem om. A. ¹² A ab omni simul. ¹³ A H veri. ¹⁴ A divino lumine. ¹⁵ in om. A. ¹⁶ A reducendos: et imperfectos. ¹⁷ BH magnitudinem. ¹⁸ A caritatis. ¹⁹ Sic codd.; A Nonne. ²⁰ A divinitatis. ²¹ A et supernaturaliter insunt. ²² hac om. A. ²³ A est. ²⁴ A bene ut aestimo. ²⁵ A angelica Ierarchia. ²⁶ A deinde. ²⁷ A laudanda. ²⁸ A mirabilesque. ²⁹ A facturae. ³⁰ A intuentiae. ³¹ A formationes. ³² A divina. ³³ A perfectissimis. ³⁴ A divinitas. ³⁵ A essentiae et principii assumptione. ³⁶ Sic E. ³⁷ AB divinitatis. ³⁸ A eandem s. c. v. unificam virtutem. ³⁹ A rationalia autem: ⁴⁰ A eandem. ⁴¹ A perjectam et antepfectam sapientiam. ⁴² AH participatione. ⁴³ H reformare. ⁴⁴ A multipliciter. omnem vitam — innumerabiliter supervacanea sunt, et e periodo sequenti videntur huc illata esse. Extant vero in omnibus codicibus. ⁴⁵ B confirmationem.

NOTAE.

* I Cor. III; I Joan. III; Matth. V.

tae, et principales illuminationes immaterialiter et pure recipientes, et ad ipsas ordinatae, et intellectualem habentes omnem vitam. Ipsae ergo sunt primo et innumerabiliter ¹ in participatione Dei factae, et primo et multipliciter manifestatrices divinae occultationis. Propterea et ultra omnia cognominatio angelica selectim dignae factae sunt, eo quod primo in seipsas ² edunt divinam illuminationem, et per se in nos deferunt, quae supra nos sunt, manifestationes. Siquidem, ut theologia ait, per angelos nobis donatae sunt, et gloriosos quoque ante legem nostros patres angeli ad divinum reducebant, quod agendum introducentes, et ad rectam veritatis viam ex errore et vita immunda reducentes, aut ordines sacros mysteriorum supermundalium, aut occultas visiones, aut divinas quasdam antepredicationes prophetice revelantes ³. Si autem quis dixerit, et inde immediate fuisse quibusdam sanctorum theophaniis, discat et hoc sapienter ex sacratissimis eloquiis, quomodo hoc quid et quale ⁴ est Dei occultum, nemo vidit neque videbit ⁵. Theophaniae autem sanctis factae sunt secundum praedictiones a Deo ⁶ per quasdam sacras videntibus proportionalium visionum manifestationes. Ipsa igitur sapientissima theologia visionem illam, quae in ipsa est descripta, revelavit divinam, quasi in forma informium similitudinum, ex videntium in divinum reductione, pulchre vocari theophaniam, quasi per ipsam ex ⁷ videntibus divina facta illuminatione, et quid divinatorum ipsis mire perdocentibus ⁸. Has autem divinas visiones gloriosi patres nostri eruditi sunt ⁹ per medias caelestes virtutes. An ¹⁰ non et sacram legislationem eloquiorum traditio velut per se ¹¹ quidem dicit ex Deo Moysi donatam, ut etiam nos vere doceat, divinos eam esse et sacros characteres ¹²? Docet autem et hoc sapienter theologia, per angelos eam in nos provenire, tanquam divino legali ordine illud legaliter ponente, hoc est, per prima secunda in divinum ¹³ reduci. Etenim non solum et in superpositis et subjectis animis, sed et in aequae potentibus ipsa lex definitur superessentiali omnium ordinationis principio, hoc est, per unamquamque Ierarchiam primas et medias et ultimas esse et ordinationes, et virtutes, et minorum esse diviniore doctores et manufactores, in divinam adductionem et illuminationem et communicationem. Video autem ¹⁴, quia et

docuere, deinde per ipsos in nos scientiae gratia descendit ¹⁵. Sic ergo diviniissimus Gabriel Zachariam quidem summum sacerdotem mysteria edocuit ¹⁶, hoc est, prophetam ¹⁷ fore ex ipso contra spem gratia divina nasciturum puerum divinitus et salutariter mundo manifestandae virilis Jesu divinae operationis. Mariamque ¹⁸ quomodo in ¹⁹ ipsa foret divinum ineffabilis divinae formationis mysterium ²⁰. Ast alius angelorum Joseph erudiebat, quomodo vere implerentur divinitus promissa progenitori David ²¹. Alius vero pastores, tanquam multorum reditu ²² et silentio conversos ²³ evangelizavit, et cum eo multitudine exercitus caelestis illam valde laudabilem tradebant his, qui in terra sunt, doxologiam. Respiciamque ad excelsissimas eloquiorum luminis apparitiones. Video enim, quoniam et ipse Jesus, supercaelestium essentialium superessentialis essentia, ad id, quod secundum nos est, immutabiliter veniens, non resilit ²⁴ sub se et militari et electa humana bona ²⁵ ordinatione, sed obediens subditur Patris et Dei per angelos dispositionibus. Et per medios ipsos annuntiat Ioseph a patre disposita filii ad Aegyptum recessio, et iterum ad Judaeam ex Aegypto transductio ²⁶. Et per angelos ipsum videmus sub paternis legislationibus ordinatum ²⁷. Insto enim dicere ut scienti nostris sacerdotalibus traditionibus expressa, et de angelo ipsum Jesum confortante; aut quia et ipse Jesus per nostram salutarem beneficentiam ²⁸ et manifestatoriam veniens ordinationem, angelus magni consilii appellatur. Etenim, ut ipse angelus ²⁹ praedictus ait ³⁰, quaecumque audivit a Patre, annuntiavit nobis ³¹.

CAPITULUM V.

Quare omnes caelestes essentiae communiter angelis dicuntur.

Haec quidem est, quantum ad nos, causa angelicae in eloquiis cognominatio. Scrutari autem, ut aestimo, oportet, ob quam causam theologi omnes quidem simul caelestes essentias angelos vocant: ad manifestationem autem venientes supermundalium ipsarum dispositionum, ordinem angelicum specialiter nominant, complete terminantem divinas et caelestes res: ante ipsum vero superposite archangelicos ordinant ornatus, principesque et potestates et virtutes, et quascumque his superfirmatas essentias eloquiorum cognoscunt manifestatoriae

VARIAE LECTIONES

¹ A multipliciter. ² BH in seipsis. ³ A hoc quidem quod est. ⁴ A secundum decentes Doum. ⁵ ex om. A. ⁶ A quidem divinis ipsis sancte perficientibus. ⁷ A perceperunt. ⁸ A Aut. ⁹ BE inde. ¹⁰ H divina. ¹¹ autem om. BH. ¹² BH per prophetam. ¹³ A Mariam quoque. ¹⁴ in om. A. ¹⁵ BH relatu. ¹⁶ A purgatos. ¹⁷ EH relisit. ¹⁸ A resilit a se ordinata et assumpta humana ordinatione. ¹⁹ A beneficam. ²⁰ BE angelo. ²¹ A angelus dixit.

NOTAE.

^a Gen. XIX, XXII et XXXI; Judith. VI; Dan. VII; Matth. II; Act. X; Apoc. IV.

^b Num. XII; I Tim. VI.

^c Deut. IX.

^d Matth. I, Luc. I, II.

^e Luc. I.

^f Luc. I.

^g Matth. I; Luc. II.

^h Matth. II.

ⁱ Luc. XXII.

^j Joan. XV; Isai. IX.

traditionis. Dicimus autem, quia per omnem sanctam dispositionem excellentes quidem ordines habent et ¹ inferiorum dispositionum illuminationes et virtutes, non autem participant se ² excellentium sunt ultimi. Ergo sanctissimos excellentissimarum essentiarum ordines et ³ angelos vocant theologo; etenim sunt manifestatores et ipsi thearchicae illuminationis ⁴. Ordinem vero extremum animorum caelestium non habent rationem archas aut thronos, aut seraphim nominare ⁵. Neque enim est in participatione excellentissimarum virtutum: sed sicut ipse nostros divinos summos sacerdotes reducit ad cognitos ei divinitatis fulgores, sic et ante se essentiarum adhuc immundae virtutes reducunt, et ad divinum sunt consummantis angelicas Ierarchias dispositionis. Nisi quidem quis et hoc dixerit, communes ergo ⁶ esse omnes angelicae nominationes, secundum omnium virtutum caelestium in deiforme et ex Deo datum lumen subiectionem et supereminentem communicationem. Sed ut magis a nobis ratio dijudicata sit, considerabimus sacre in eloquiis expressas sanctas et decoras proprietates uniuscujusque caelestis dispositionis.

CAPITULUM VI.

Quae prima caelestium essentiarum dispositio, quae media, quae ultima.

Quanti quidem sunt et quales supercaelestium essentiarum ornatus, et quomodo secundum eos Ierarchiae perficiuntur, solam diligenter scire dico contemplativam eorum teletarchiam; adhuc et eos non cognoscere ⁷ proprias virtutes et illuminationes, et suam sacram et superornatam ordinationem. Impossibile enim, nos scire supercaelestium animorum mysteria, et sanctissimas eorum perfectiones, nisi ibi dixerit quis, quaecunque per eos nos ⁸ tanquam propria bene scientes Divinitas mysteria docuit. Non ergo nos quidem nihil ⁹ proprio motu dicimus. Quaecunque autem angelicarum speculationum a sanctis theologis contemplata sunt, haec docentes nos, quantum potentes sumus, exponemus. Omnes theologia caelestes essentias novem vocavit manifestativis cognominacionibus ¹⁰. Quas ¹¹ divinus noster sanctus perfectior in tres segregat ternas dispositiones. Et primam quidem esse dicit circa Deum existentem semper, et attente ipsi et ante alias immediate uniri traditam. Sanctissimos enim Thronos et oculos et pennos ordines, Cherubim Hebraeorum voce et Seraphim nominatos, secundum omnibus superpositam propinquitatem, circa Deum immediate collocari ait tradere divinatorum

A eloquiorum manifestationem. Trinum ergo hunc ornatum, quasi unam et aequè ordinatam, et vere primam Ierarchiam, communis noster dixit dux: quia non est ¹² alia deiformior, et per se praeeoperantibus Divinitatis illuminationibus immediate ¹³ intentior. Secundam vero esse ait ex Potestatibus et Dominacionibus et Virtutibus completam. Et ternarum novissime caelestium Ierarchiarum, angelorum et archangelorum et principatum ¹⁴ dispositionem.

CAPITULUM VII.

De Seraphim et Cherubim et Thronis et de prima eorum Ierarchia.

Hunc nos recepturi sanctarum Ierarchiarum ordinem dicimus, quia omnes ¹⁵ caelestium intellectuum cognominaciones declarationem habent uniuscujusque deiformis proprietatis. Et quidem sanctam Seraphim nominationem, qui ¹⁶ Hebraeorum sunt scientes, aut incendentes manifestavere ¹⁷, aut calefacientes; eam vero Cherubim multitudinem scientiae, aut fusionem sapientiae. Pulchre igitur prima caelestium Ierarchiarum ab excellentissimis essentiis sanctificatur, ordinem habens omnibus altiolem, hoc est, circa Deum immediate collocari, et primo operantes theophanias et perfectiones in eam tanquam proximam principaliter deferri ¹⁸. Calefacientes ergo nominantur et Throni, et fusio sapientiae, manifestativo deiformium suarum habitudinum nomine. Mobile enim semper eorum circa divina, et incessabile, et calidum, et acutum, et superfervidum intentae ¹⁹ et non indigentis et inflexibilis semper motionis, et superpositorum reductive et active assimilativum, tanquam recalefaciens illa et resuscitans in similem calorem ²⁰, et igneum caelitus et holocauste purgativum, et incircumvelatum et inextinguibile, habens sicut ²¹ semper luciformem et illuminativam proprietatem, omnis tenebrae obscuracionis persecutricem et manifestatricem, Seraphim nominationem aut manifestationem docet. ²² Ipsa vero Cherubim cognoscibile eorum et deividum, et altissimae luminum dationis acceptivum, et contemplativum in prima operatrice virtute divinae pulchritudinis, et sapientifficae traditionis repletum, et communicativum copiose ad secunda fusioni donatae sapientiae. Ipsa autem altissimarum et compactarum sedium omni diligenter exaltari ignominia subiectionis, et ad summum supermundanae sursum ferens, et omni extremitate inflexibiliter ²³ in sublimissimum ²⁴ et circa vere excelsum totis virtutibus incommutabiliter et stabiliter collocatum, et divini superadventus, in omni impassibilitate et immaterialitate acceptivum, et

VARIAE LECTIONES.

¹ et om. A. ² E participant esse. ³ et om. A. ⁴ A nominandi. ⁵ ergo om. AE. ⁶ Sic BEH; A ignorare. ⁷ nos om. A. ⁸ BH quidem quid. ⁹ A Hus. ¹⁰ es: om. A. ¹¹ E in medietate. ¹² de om. EH. ¹³ AE quae. ¹⁴ A E manifestare. ¹⁵ A collocatur... deferuntur. ¹⁶ A et forsitan intima. ¹⁷ AE caliditatem. ¹⁸ Sic B., A habentemque se sic; E habentem sic sic, H habens sic. ¹⁹ A nominationes aut manifestationes habent. ²⁰ A ineffabiliter. ²¹ A submissum.

NOTAE.

^a Heb. I.
^b Coloss. I.

^c Eph. III; Coloss. I.
^d I. Thes. IV.

deiferum, et familiariter in divinas susceptiones A apertum.

Haec quidem nominum ipsorum, quantum ad nos, declaratio. Dicendum vero, quam Ierarchiam eorum aestimamus. Omnis quidem enim Ierarchiae speculationem Deum imitanti deiformitate dependentem inflexibiliter esse, et dividi omnem Ierarchicam actionem in participationem sacram et traditionem purgationis purae, et divini luminis, et perfectivae scientiae, sufficienter jam a nobis dictum esse arbitrator. Nunc autem dicere digne persequamur ¹ excelsissimos intellectus, quomodo jam secundum eos Ierarchia ab eloquiis manifestatur. Primis essentis, quae post substantificam earum thearchiam collocatae, et veluti in vestibulis ipsius ordinatae, omnem sunt invisibilem et visibilem superexcellentes factam ² virtutem, propriam aestimandum est esse et omnino aequiformem Ierarchiam. Puras igitur eas aestimandum, non ut immundis maculis et iniquationibus liberatas, neque ut materialibus receptas phantasiis ³, sed ut omni subjectione ⁴ mundas et altiores, et omni superfirmato templo secundum excelsissimam ⁵ castitatem, omnibus deiformosissimis virtutibus supercollocatas, et proprio per se motu, et eodem motu, secundum diligentis Deum inconversibile ordinis inflexibiliter receptas, et in subjecta contumeliam omnino nescientes, sed incasuaem et intransmutabilem habentes propriae deiformis specialitatis purissimam collocationem. Contemplativasque iterum sensibilibus symbolorum, aut intellectualium speculationes, neque ut varietate sacrae Scripturae theoriae in divinum reductas, sed ut omni immateriali scientia altioris luminis repletas, et formificae et principalis pulchritudinis, et superessentialis et perlucens ⁶ contemplatione, quantum fas est, refertas, communicatione autem Jesu similiter digne factas, non in imaginibus sacre fictis ⁷ formative figurant deificam similitudinem, sed ut vere ipsi approximantes in prima participatione scientiae deificam ejus luminum ⁸, et quia Deo simile ipsis subjectissime ⁹ donatum est, et communicant hujusmodi, ut possibile, in praeoperatrice virtute deificis ipsius et humanis virtutibus. Perfectas autem similiter, non ut sacra varietate analyticam scientiam illuminatas, sed ut primae et supereminentis deificationis repletas, secundum excelsissimam ¹⁰, quantum in angelis, divinatorum operum scientiam. Non enim per alias sanctas essentias, se ab ipsa thearchia sanctificatae, in ipsam immediate extenduntur, omnes ¹⁰ supereminenti virtute et ordine, et ad castissimam omnino fortitudinem collocantur,

et ad immaterialem et invisibilem pulchritudinem, quantum fas, in contemplationem adducuntur, et divinatorum operum scibiles rationes, ut primae et circa Deum essentialiter flectuntur, et ab ipso perfectionis principe excelsissime sanctificatae sunt. Hoc ergo theologi aperte declarant, suppositas quidem caelestium essentiarum dispositiones superfirmatis ornate erudiri deificas scientias: omnium vero altiores ab ipsa thearchia, quantum fas, doctrinis ¹¹ illuminari. Quasdam enim earum introducunt a prioribus sacre eruditas, Dominum esse caelestium virtutum, et regem gloriae in caelos humanitus receptum ¹². Quasdam autem apud ipsum Jesum quaerentes, et pro nobis suae divinae actionis scientiam discentes, et eas ipsum Jesum immediate docentem, B et praelargiens eis manifestantem suam humanam benignitatem ¹³. *Ego enim, inquit, disputo justitiam et iudicium salutaris* ¹⁴. Miror autem, quia et caelestium essentiarum primae, et tantum simul omnes supereminentes thearchicis illuminationibus, ut mediae quaestiones reverenter appetant ¹⁵. Etenim non inde interrogant, *quare tui rubra vestimenta*, apud seipsas vero deliberant ante interrogare, ostendentes quidem, quia discunt, et deificam scientiam appetunt, non autem praesilientes per divinam processionem inditam illuminationem. Non ergo prima caelestium intellectuum Ierarchia ab ipsa theletarchia sanctificata, quo in eam immediate extenditur, sanctissima ¹⁶ purgatione multo lumine antepfectae consummationis proportionaliter eam implens, purgatur et illuminatur et perficitur, omni quidem minoratione pura, primi vero luminis plena, et primo datam cognitionem et scientiam participans perfecta. C Comprehendens autem et hoc dixerim fortassis non immerito, quia et purgatio est, et illuminatio, et perfectio divinae scientiae assumptio, ignorantia quidem utpote purgans, secundum ordinem indita scientia perfectiorum doctrinarum, illuminans autem ipsa divina cognitione, per quam et purgat non prius contemplantem ¹⁷, quam manifestat per altiorellum illuminationem, et perficiens iterum ipso lumine secundum habitum scientia lucidissimarum doctrinarum. Ipsa ergo est, quantum ad nostram scientiam, prima caelestium essentiarum dispositio, in circuitu Dei et circa Deum immediate stans, et simpliciter et incessanter circumiens aeternam ejus scientiam, secundum excellentissimam, quantum in angelis, semper mobilem ¹⁸ collocationem, multas quidem et beatas videns pure contemplationes, simplo vero et immediato fulgore ¹⁷ illuminata, et divino alimento repleta; multa quidem prius data fusione, sola vero

VARIAE LECTIONES.

Sic. codd., A *prosequamur*. ¹ A *facturam propriam*. ² A *materialium receptorum phantasiarum*. ³ A *diminutione*. ⁴ A *excellenterissimam*. ⁵ BH *perlucens*. ⁶ A *sacrefactis*. ⁷ A *lumen*. ⁸ A *substantialiter*. ¹⁰ A'E *excellenterissimam*. ¹⁰ A' *omnibus*. ¹¹ A *doctrina*, E *doctrinas*. ¹² Sic ABE; H *benignam humanitatem*. ¹³ A *appetunt*. ¹⁴ *quo in eam* — *sanctissima* om. BH. ¹⁵ H *contemplative*. ¹⁶ BH *mobile*. ¹⁷ AE *simplos vero et immediate fulgores*.

NOTAE.

^a Psal. XXIII.

^b Isaiae LXIII.

domestica et unifica divinae refectionis unitate: A multaque communione Dei et cooperatione digna effecta, ad eam, ut possibile, similitudinem, ¹ bonarum habitudinum et actionum: multaque divinorum superpositae cognoscens, et divinae scientiae et cognitionis in participatione, secundum quod fas est, facta. Propterea et laudes ipsius theologia his, qui in terra sunt, tradidit, in quibus mirabiliter manifestatur excelsissimae ipsius illuminationis eminentia. Alii quidem ejus, sensibiliter dicere, tamquam vox aquarum reboant: *Benedicta gloria Domini ex loco suo*. Alii autem illam valde laudabilem et piissimam reclamant theologiam: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Sabaoth, plena omnis terra gloria ipsius* ². Has autem excelsissimas caelestium animorum hymnologias jam quidem in his quae sunt de divinis laudibus, quantum possibile, aperuimus, et ³ dictum est de his in illis, quantum ad nos, sufficienter. Ex quibus in admonitionem ⁴ sufficit dicere tantum secundum praesens tempus, quia theologicam scientiam ⁵ ipsa prima dispositio, quantum fas, illuminata est a thearchica bonitate, quae tanquam deiformis Ierarchia, et aliis quidem eandem deinde tradidit, illud per brevitatem dicere subintroducens, ipsam piissimam et superlaudabilem et laudabilissimam thearchiam fas est benedictam esse a theodochis, quantum possibile cognosci et laudari intellectibus. Ipsi enim sunt tanquam deiformes divini loci thearchicae, ut eloquia aiunt ⁶, quietis. Et quia monas est et unitas tres substantialiter, et supercaelestibus essentiis usque novissima terrae extendens bonitatem suam in omnia, C quae sunt, providentiam, tanquam omnis essentiae superprincipale principium et causa, et omnium superessentialiter immensurabili continentia circumligans.

CAPITULUM VIII.

De Dominationibus et Virtutibus et Potestatibus, et de media earum Ierarchia.

Transeundum autem nunc nobis in mediam caelestium intellectuum dispositionem, Dominationes illas supernundanis oculis, quantum possibile, explorantibus, et vere potentia speculamina ⁷ divinarum Potestatum et Virtutum. Etenim unaquaeque super nos essentialium cognominatio Dei imitatorias earum significat deiformes proprietates. Igitur sanctarum Dominationum manifestativam nominationem D aestimo declarare absolutam quandam et omni ignominia minorationis liberam anagogen, non ad similitudinem ⁸ tyrannicarum dissimilitudinum ullo modo universaliter eam inclinatum, liberaliter severam Dominationem, omni minutivae servituti superpositam, non indigentem subjectionis omnis, et remotam

ab universa dissimilitudine, et kyriarchiae incessanter appetentem, et ad ipsam ⁹ illius ipsius naturaliter subsistentis virtutis similitudinem, quantum possibile, et seipsam et quae post eam sunt, deiformiter conformantem, ad nullum vana ¹⁰ videntium, sed ad proprie ¹¹ universale conversam, et kyriarchicae semper deiformitatis in participatione, secundum quod possibile est, ipsi factam. Ipsam vero sanctarum Virtutum fortem quandam et incommutabilem virilitatem, in omnes secundum earum deiformitatem operationes, ad nullam susceptionem inditarum ei divinarum illuminationum imbecilliter informatam ¹², potenter in imitationem Dei reductam, non relinquentem suimet imbecillitate deiformem motum, sed firmiter ferentem insuper essentialem et potentissimam virtutem, et ipsius imaginem virtutis ¹³ similem, juxta quod licet, factam, et ad ipsam quidem ut principalem virtutum potenter conversam, ad secundam vero virtutis datricem et deiformiter proventientem. Ipsam autem sanctarum Potestatum aequipotentem divinarum Dominationum et Virtutum bene ornatam et inconfusam circa divinas susceptiones ordinationem, et ordinatam ¹⁴ supernundanae et intellectualis potestatis, non tyrannice in ea, quae inferiora sunt, potestativis virtutibus praecipitatae, sed potenter in divina post bene ordinatas reductae, et post se deiformiter reducens, et ad potentissimam exusiarchiam, quantum fas est, assimilatae, et eam, ut possibile, angelis revelantis in bene ordinatis ¹⁵ per ipsam ordinibus potestativa virtute. Has habens deiformes proprietates media caelestium animorum dispositio purgatur quidem et illuminatur et perficitur, quemadmodum dictum est, a divinis illuminationibus, inditis sibi secundo per primam Ierarchicam dispositionem, et per mediam illam secunda manifestatione delatis. Itaque per alium dictionem venire in alium angelum auditum, symbolum faciemus a longe superperfectae et per processione occulta in sequentia perfectionis. Nam ¹⁶ sapientes circa sacras nostras imolationes aiunt, per seipsas lucentes divinarum plenitudines, per alteras contemplatarum participationum esse perfectiores. Sic aestimo et angelicorum ordinum immediatam participationem primo in Deum extentorum, perfectiorem esse per medietatem perfectorum. Propter quod et a nostra sacerdotali traditione perfectivae, lucificae, et purgativae virtutes primi intellectus nominantur inferiorum, tanquam per se in omnium superessentiale principium reductorum, et telearchicarum ¹⁷ purgationum et illuminationum et perfectionum in participatione, secundum quod eis fas, factorum. Illoc est enim

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic H; ABE similitudine. ² Sic codd., A ut. ³ A recordationem. ⁴ AB theologica scientia. ⁵ A⁶ speculative. ⁶ E non assimilat tyrannicarum. ⁷ ipsam omi. ABH. ⁸ AE vane. ⁹ AE infirmatam. ¹⁰ AE virtuti similem. ¹¹ A¹² E ordinatum. ¹³ A¹⁴ E bene ornatis. ¹⁵ BE Enim. ¹⁶ A mysticarum.

NOTAE.

^a Ezech. I; Ezech. III; Isaiae VI; Apoc. IV.

^b Psal. IX, XLVI, LXXIX; Isa. LXVI.

omnino divina taxiarchia. divinitus promulgatum, A per prima secunda divinis participare illuminationibus. Invenies autem hoc et multoties theologis expressum. Quando enim divina et paterna humanitas Israel conversibiliter pro sacra ejus salute erudiens ¹, et ulciscens et immitibus nationibus in correctionem tradens, onnigena provisorum in melius traductione, et in captivitate dimisit, et ad priorem clementer reduxit constantiam ², vidit ³ theologorum unus Zacharias unum primorum, ut aestimo, et circa Deum angelorum, commune enim, ut dixi, est omnibus hoc angelica cognominatione, ab ipso Deo discentem de hoc consiliaria ⁴, ut dictum est, verba: alterum vero subjectorum angelorum, in occursum primi provenientem, tanquam ad illuminationis susceptionem et metalepsim ⁵; deinde ab ipso divinum consilium tanquam a summo sacerdote eruditum, et hoc docere theologum conversum, quoniam fructuose habitabitur Jerusalem a multitudine hominum ⁶. Alter autem theologorum Ezechiel ⁷, et ab ipsa dicit hoc sacratissime promulgatum esse Cherubim superfirmata gloriosissima Divinitate. Enim Israel, ut dictum est, exercitativa humanitas per disciplinas in melius traducens, justitia divina obnoxios contemnat, innoxios justificat. Hoc docet ⁸ primus post Cherubim, lumbos saphiro praecinctus, qui poderem ⁹ juxta symbolum ierarchicum induebatur. Reliquos autem angelos, qui secures habebant, divina taxiarchia imperat a priori doceri de hoc divinum iudicium ¹⁰. Et quidem enim dixit, mediam pertransire Jerusalem, et dare signum in frontes innoxiorum virorum; aliis: Exite in civitatem post eum, et percutite, et nolite parcere oculis vestris, ad omnes autem, super quos est signum, ne appropinquetis ¹¹. Quid fortassis quis dixerit de dicente angelo ad Daniel: Exivit sermo; aut de ipso primo, ignem ex medio Cherubim recipiente? ¹² Aut illud ejusdem abundantius in ordinis angelici ostensionem, quoniam et Cherubim immitit ignem in manus sanctam stolam induti ¹³. Aut de vocante divinissimum Gabriel, et dicente ei: *Fac illum intelligere visionem* ¹⁴? Aut quaecumque alia a sacris theologis dicta sunt de caelestium thearchiarum deiformi ornatu. Ad quem nostrae ierarchiae ordinatio, secundum quod possibile est assimilata, angelicam pulchritudinem, quantum in imaginibus habebit, formata per eum et reducta ad superessentialem simul omnis ierarchiae taxiarchiam ¹⁵.

CAPITULUM IX.

De Principibus et Archangelis et Angelis et de ultimo eorum Ierarchia.

Reliquos nobis in contemplationem ornatus, angelicas concludens Ierarchias, a deiformibus Principibus, Archangelis et Angelis dispositus. Et primum ¹⁶ quidem dicere necessarium aestimo, secundum quod mihi possibile, sanctarum earum cognominationum manifestationes. Manifestat enim ipsa quidem caelestium principum illud deiformiter principale et ductivum ¹⁷ cum ordine sacro et principativis ¹⁸ decentissimis virtutibus, et ad super-principale principium eas universaliter converti, et alias ierarchice duci, et ad illud ipsum, quantum possibile, reformari ¹⁹ principium principium, manifestareque superessentialem ejus taxiarchiam ornatu principalium virtutum. Ipsa autem sanctorum archangelorum, aequipotens quidem est caelestibus principatibus. Est enim et eorum et angelorum, ut dixi, Ierarchia una et dispositio. Veruntamen quoniam quidem non est Ierarchia, non et primas et medias et ultimas virtutes habens, archangelorum sanctus ordo communicative Ierarchicae medietati extremorum recipitur. Etenim sacratissimis Principatibus communicat, et sanctis Angelis. Ipsi quidem, quia ad superessentiale principium principaliter convertitur, et ad ipsum, ut possibile, reformatur, et angelos unificat secundum bene ornatos ejus et ordinatos et invisibiles ducatus. Istis C vero, quia et eis ypothetico est ordine divinas illuminationes Ierarchice per primas virtutes suscipiens, et angelis eas deiformiter annuntians, et per angelos nobis manifestans, secundum sacram uniuscujusque divinitus illuminatorum analogiam. Ipsi enim angeli, sicut praediximus, complete consummant omnes caelestium animorum dispositiones, secundum quod consummandum est, ut in caelestibus essentiis habentes angelicam proprietatem, et magis apud nos angeli, quam priores, aptius nominati, quantum et circa significantius ipsis est Ierarchia et magis circumornatus.

Excellentissimam quidem enim, ut dictum est, dispositionem, tanquam ipsi occulto primitus ordinate ²⁰ proximantem, clam formans, aestimandum D sanctificare secundam. Secundam vero, quae completur a sanctis Dominationibus et Virtutibus et Potestatibus, ejusque est Principibus et Archangelis et Angelis Ierarchiae principari ²¹, prima quidem Ierarchia manifestus, ea vero quae est post

VARIAE LECTIONES.

¹ A corripuens. ² A beneficentiam. ³ AE Videt. ⁴ AE consolatoria. ⁵ A perceptionem. ⁶ AE docetur-
⁷ E poderam. ⁸ taxiarchiam om. BEH. ⁹ AF primas. ¹⁰ A principale eductivum. ¹¹ A principalibus.
¹² A formari. ¹³ A ordinare ¹⁴ A. praesae.

NOTAE.

^a Zach. II.
^b Ezech. VIII.
^c Ezech. X.
^d Ezech. IX.

^e Dan. IX.
^f Ezech. X.
^g Zach. I.

eam, occultius. Principatum autem et Archangelorum et Angelorum manifestativam dispositionem humanis Ierarchiis per consequentiam praecipere, ut sit per ordinem ad Deum reductio, et conversio, et communicatio, et unitas, atamen et a Deo omnibus Ierarchiis optime indita, et communicative superveniens, et cum ornatu sacratissimo processio. Inde theologia nostram Ierarchiam angelis distribuit, principem Judaeorum populi Michael nominans ^a, et alios gentium amicos. Statuit enim excelsus terminos gentium secundum numerum angelorum Dei ^b. Si autem quis dixerit, et quomodo Hebraeorum populus reductus est solus in thearchicas illuminationes, respondendum, quia non angelorum rectas scientias accusari oportet aliarum gentium in non existentes Deos errore, sed illos ipsos propriis inflexionibus ex ea, quae est in divinum, recta reductione recedentes, amore proprio, et superbia, et ipsis opinionum divinitus et ^c corrationabiliter cultu. Hoc perhibetur et ipse Hebraeorum populus perpersus esse. *Cognitionem enim Dei, ait, reputasti, et post cor tuum existi* ^c. Neque enim coactam habemus vitam, neque per provisorum propriam potestatem divina lumina providae illuminationis obcaecantur: sed intellectualium visionum dissimilitudo, superplena paterna bonitate, lucis donationem aut omnino non participatam facit, et ad earum reformationem non distributam, aut participationes facit differentes, parvas aut magnas, obscuras aut claras, unius et simplicis et semper eodem modo se ^d habentis et superexpansi fontalis radii. Deinde quia et aliis gentibus, ex quibus et nos respeximus in illud omnibus paratum in traditionem et apertum divini luminis et magnum et copiosum pelagus, non alienigenae quidam imperabant dii, unum autem omnium principium, et ad ipsum reduxerunt sequentes, secundum unamquamque gentem principantes angeli. Melchisedech intelligendum summum sacerdotem, existentem Dei amicissimum existentibus, non existentium, sed ipsius ^e vere existentis excelsi Dei. Etenim sic simpliciter Melchisedech ipsi ^e theosophi non amicum Dei tantum, sed et sacerdotem vocaverunt ^d. An ut sapientibus aperte significarent, quia non solum in ipsum ^f, qui vere est, Deum convertit, adhuc autem et aliis, ut summus sacerdos, eduxit ea, quae est ad veram et solam divinitatem, reductione. Et hoc autem tuam summe sacerdotalem intelligentiam admonebinus, quia et Pharaoni apud ipsos Aegyptios imperante angelo ^e, et Babyloniorum principi praeside proprio omnium providentiae et dominationis providum et potestati-

um secundum visiones distributum est, et gentibus illis veri Dei ministri duces statuti sunt, formationum ab angelis visionis manifestatione angelorum, continuo sacris viris Daniel et Joseph ex Deo per angelos revelata ^f. Unum enim est omnium principium et providentia. Et nullo modo aestimandum, Judaeos quidem pleniter duxisse divinitatem, Angelos autem specialiter, aut aequè honorabiliter, aut oppositis ^g, aut Deos quosdam alteros imperare aliis gentibus: sed et eloquium illud, secundum ipsam sacram intelligentiam accipiendum, non ut partiente ^g Deo cum alteris diis aut angelis nostrum ducatum, et Israel in gentis principatum et gentis ducatum contento, sed ut ipsa quidem una simul omnium excelsa providentia, omnes homines salutariter propriorum angelorum restitutoris manuductionibus distribuente, solo fere ultra omnes Israel in veri Domini illuminationem et cognitionem converso. Unde theologia quidem seipsum possedisse Israel in vere Dei famulatum significans, *facta est portio Domini*, ait ^g. Ostendens autem, et eum viritum ceteris gentibus distribuisse curam sanctorum angelorum, in cognoscendum per eum unum omnium principium, Michael dixit Judaicum duxisse populum ^h, aperte nos edocens, unam esse omnium providentiam, simul omnibus invisibilibus et visibilibus virtutibus superessentialiter supercollocatam, omnes autem per singulas gentes imperantes angelos, in ipsum ut proprium principium sequentes, voluntate essentiali quasque virtutes extendere.

CAPITULUM X.

Repetitio et congregatio ¹ angelicae ordinationis.

Cónnexa est itaque sic ipsa quidem honorabilissima circa Deum animorum dispositio, ex teletarchica illuminatione sanctificata ¹, in eam immediate ascendendo, occultior et manifestior divinitatis illuminatione purgatur et illuminatur et perficitur ². Occultior quidem, tanquam invisibilior, et magis simplificada et unificada: manifestior vero, ut ante data, et primo lucens ³, et universalior, et magis in eam, ut oportet, forma effusa. Ab ipsa autem iterum proportionaliter secunda, et a secunda tertia, et ex tertia secundum nos Ierarchia, secundum ipsam bene ornantis taxiarchie legem, in harmonia divina et analogia, ad simul omnis boni ornatus superprincipale principium et consummationem ierarchice reducitur. Manifestatores autem omnes et angeli eorum, qui ante ipsos sunt; ipsi quidem honorabilissimi Dei moventis, proportionaliter autem ceteri ex Deo motorum. Tantum enim omnium superessentialis harmonia

VARIAE LECTIONES.

¹ et om. E. ² se om. BE. ³ ipsius om. A. ⁴ ipsi om. A. ⁵ BH in pium. ⁶ BH oppositos. ⁷ BH parante. ⁸ E synagoge. ⁹ A ordinata. ¹⁰ et illuminatur et perficitur om. BH. ¹¹ AE lucet.

NOTAE.

^a Dan. X.

^b Deut. XXXII.

^c Osce IV; Jerem. II.

^d Gen. XIV.

^e Gen. XLI.

^f Dan. II.

^g Psal. CXXXIV; Deut. XXXII; Is. XIX.

^h Dan. X.

unicuique rationalium et intellectualium sacro ornatu et ordinata ductione praevidit, quantum ipse Ierarchiarum unusquisque ordo sacre et decenter positus est, et omnem Ierarchiam videmus in primas, et medias, et ultimas virtutes divisam. Sed et ipsam per singulas, specialiter dicendum, dispositionem ipsi divinis harmoniis discrevit: propter quod et ipsos divinissimos Seraphim ipsi theologi aiunt: iterum ad alterum clamare^a, aperte in hoc, ut aestimo, declarantes, quoniam theologicas scientias ipsi primi secundis tradunt. Addiderim autem fortassis et hoc non incongrue, quia et secundum seipsum unusquisque et caelestis et humanus animus speciales habet et primas et medias et ultimas ordinationes et virtutes, addictas per unumquodque Ierarchiarum illuminationum proprias anagogas proportionaliter manifestatas^b, per quas unumquodque in participatione fit, sicut idipsum et fas est et possibile, superincognitissimae purgationis plenissimi luminis antepfectae perfectionis. Est enim nihil per se perfectum, indigens universalis perfectionis, nisi vere perfectissimum et ante perfectum.

CAPITULUM XI.

Quare omnes caelestes essentiae communiter Virtutes^a caelestes vocentur^b.

His autem definitis, illud dignum intelligere, ob quam causam omnes similiter angelicas essentias virtutes caelestes vocare consuevimus. Non enim est dicendum, ut in angelis, quoniam omnium novissima est dispositio ipsa sanctarum Virtutum, et quidem novissimarum sancta et decora illuminatione, superpositarum essentiarum dispositiones participant; ultimae vero primarum nullo modo: et cujus gratia caelestes quidem virtutes omnes divini intellectus nominantur, Seraphim autem et Throni et Dominationes nullo modo. Participatae enim extremae excelsissimis sunt universalibus proprietatibus. Ipsi namque Angeli, et ante Angelos Archangeli, et Principatus, et Potestates, post Virtutes ab ipsa theologia ordinati, communiter saepe a nobis similiter alijs sanctis essentiis caelestes virtutes vocantur. Dicimus autem, quia communiter in omnibus utentes caelestium nominatione virtutum, non confusionem quandam uniuscujusque dispositionis proprietatum introducimus: sed quoniam in tria dividuntur secundum se supermundana ratione omnes divini intellectus, in essentiam et virtutem et operationem, cum simul omnes aut eorum quosdam observate caelestes essentias, aut caelestes vocamus virtutes, eos periphrasticós, de quibus sermo est, significare nos aestimandum ex ea, quae per singulos eorum est, essentia vel virtute. Neque enim superpositam proprietatem jam bene a nobis discre-

tarum sanctarum virtutum, et minoribus omnino annexerit essentiis, in conversione inconfusae angelicorum ornatuum taxiarchiae. Juxta enim saepe a nobis recte redditam rationem ipsae quidem superfirmatae dispositiones abundanter habent et minorum sacras proprietates, ultimae vero majorum superpositas universitates non habent, particulariter in eas primo apparentibus illuminationibus, per primas^b proportionaliter eis distributis.

CAPITULUM XII.

Quare secundum homines Ierarchae angeli vocentur^a.

Quaeritur autem et hoc intelligibile eloquiorum studiose intuentibus: si enim participantia excelsiorum universitatum non sunt ultima, ob quam causam secundum nos summus sacerdos angelus Domini omnipotentis ab eloquiis nominatur^b? Est autem non contraria ratio, ut aestimo, ante definitis. Dicimus enim, quia universali et superposita majorum ornatuum virtute relinquuntur ultimi. Media enim et proportionali participant juxta unam simul cunctorum et conjunctivam societatem: quale est, sanctorum Cherubim ordo participat sapientia et scientia altiori; sub ipsos autem essentiarum dispositiones participant quidem et ipsae sapientia et scientia, particulari tamen ad illos et subjecta. Et quidem omnino in participatione sapientiae esse^c, et scientiae, commune est omnibus deformibus intellectualibus^d: attente autem, et primo, aut secundo, aut infra, nequaquam commune, sed sicut unicuique ante propria definitur analogia. Hoc autem et de omnibus divinis mentibus non fortassis quis errans definet. Etenim sicut primi abundanter habent minorum sanctas pulchrasque proprietates, sic habent ultimi eas priorum, non tamen similiter, sed infra. Nihil ergo, ut aestimo, inordinatum, si et secundum nos summum sacerdotem angelum theologia vocat, juxta virtutem propriam participantem angelorum hypofetica proprietate, et ad manifestativam eorum similitudinem, quantum possibile hominibus, extentum. Invenies autem, quia et deos theologia vocat et caelestes et supernas essentias, et apud nos amicissimos Dei et mirabiles viros, et quidem divina obscuritate superessentialiter simul omnibus et remota et supercollocata, et nullo ab ea eorum, quae sunt, simili nominari proprie et omnino valente. Veruntamen quaecumque et intellectualium et rationalium ad unitatem ejus qualiscumque virtus universaliter convertitur, et ad divinas ipsius illuminationes, quantum possibile, incessabiliter^e extenditur, secundum virtutem, si justum dicere, divina imitatione, et divina univocatione digna facta est.

VARIAE LECTIONES.

^a E unum quodcunque. ^b E Manifestas. ^c E angeli virtutes. ^d E vocantur. ^e BH prima. ^f E vocantur. ^g esse om. A. ^h A intellectibus. ⁱ E incessanter.

NOTAE.

^a fai. VI

^b Malach. II, 7; Apoc. II.

CAPITULUM XIII.

Quare a Seraphim dicatur purgatus fuisse propheta Isaias.

Age, et hoc secundum virtutem inspiciamus, ut quid a theologis Seraphim missus fuisse dicatur ^a. Et enim. exponeret quisquam, quia non suppositorum quis angelorum, sed unus quidam maximis essentiis innumeris purgat sacerdotem. Quidam ergo aiunt, quia juxta jam ante redditam cunctorum intellectuum societatis definitionem, non unam circa Deum primarum mentium nominat eloquium in theologi purgationem venisse; quendam vero praestantium nobis angelorum, sanctificantem prophetae purgationem, Seraphim aequivocatione ¹ vocatum fuisse propter igneam et caelestem dictorum ablationem peccatorum, et purgati in divinam obedientiam resurrectionem. Et eloquium unum ex Seraphim simpliciter dixisse aiunt, non circa Deum collocatum, sed nobis praestantium purgativarum virtutum. Alter autem non nimis inconvenientem quandam praestitit mihi apologiam super hujusmodi statu. Ait enim, quia propriam purgativam sacrificacionem magnus ille, qui tunc erat, visionem formans angelus in docendum divina theologum, in Deum et post Deum in praeparatricem Ierarchiam reposuit. Et numquid igitur haec ratio verax est? Ait enim qui hoc dixit: Quomodo divina virtus in omnia veniens implet, et per omnia immensuraliter pervenit, et omnibus iterum est invisibilis, non solum quasi ab omnibus superessentialiter remota, sed et quasi occulte in omnia permittens providas suas operationes, sed tamen et omnibus intellectualibus proportionaliter superlucet, et propriam illuminationem ingerens pretiosissimis essentiis, per eas quasi primas in subunitas se bene ornate distribuit, secundum uniuscujusque dispositionis contemplativam commensurationem. Quam ut apertius dicam, et per propria exempla, etsi deficientia Deo omnibus remotò, veruntamen nobis manifestiora: solaris radii distributiones in primam materiam bene distributae, implent omnium lucidiorem, et per eam manifestius proprios declarant ² splendores; accedens vero crassioribus materiis, obscuriorem habet distributivam superapparitionem, ex illuminandarum materialium ³ ad illuminationis distributivum habitum inopportunitate, et paulo post ex hoc ad perfecte fere indistributum coartatur. Iterum ignis caliditas magis seipsam distribuit in capaciora, et ad similitudinem suam bene convenientia et bene ducta: ad ⁴ vero reformationibus contrarias essentias ipsa nullum abscondito primitivae operationis vestigium manifestat. Et hoc eo amplius, quia his, quae non sunt cognata, per opportuna sibi habentia admittitur primum, ut pote ignita faciens ab igneis facile mobilia, et per

A haec aut aquam, aut alterum quid non facile ignescentium proportionaliter calefaciens. Juxta hanc igitur naturalis ordinationis rationem, supernaturalis ipsa omnis boni ornatus visibilis et invisibilis taxiarchiae, congruae dilucidationis claritatem primo apparentem, ut in copiosissimis effusionibus excellentissimis manifestat essentiis: et per eas, quae post sunt essentiae, divino participant radio. Haec enim ⁵ primae cognoscentes virtutem, et praeparatrices fieri, quantum possibile, Deo simili virtute et actione dignae effectae sunt, et post se essentias ipsae ad similem virtutem, ut virtus, deiformiter extendunt, copiose ipsis tradentes ex superveniente in eas claritate, et illae iterum subjectis: et per singulas prima ei, quae est post eam, tradit. Ipsa aqua nonne et in omnes proportionaliter pervenit? Est ergo simul cunctis illuminatis principium illuminandi Deus quidem natura et vere et proprie, ut luminis essentia, et ipsius esse et videre causalis. Hoc deiformiter et Deo simile permanet, superposita ei post se unaquaeque divina lumina per se in illam transvehere. Ergo excellentissimam caelestium animorum dispositionem simul omnium reliquarum essentiae, secundum quod consequens est, post Deum principium mirantur omnis sacrae et divinae scientiae, et divinae imitationis, tanquam per illas in omnes et nos divina illuminatione distributa. Propter quod et omnem sacram et Deo similem operationem in Deum quidem quasi causalem referunt: C deinde primos deiformes intellectus, tanquam primos operatores divinorum et magistros. Non ergo prima sanctorum angelorum dispositio magis simul omnibus habet ⁶ igneam proprietatem, et effusam divinae sapientiae traditionem, et mysticam excelsissimam divinarum illuminationum scientiae, et sessivam proprietatem gestantem, divinam susceptionem significantem? Ipsae vero suppositorum dispositiones essentialium, ignea, sapiente, sciente, Dei susceptoria virtute participant quidem infra, et ad primas aspicientes, et per eas ut imitatione divina praeparative digne factas in deiformitatis possibile reductae. Dictas ergo sanctas proprietates, quarum participatio per primas post eas subsistentes sunt, ipsis illis post Deum tanquam Ierarchiis reponunt. D Ait ergo haec dicens ^b, visionem ab illo ⁷ susceptam fuisse theologo per unum imperantium nobis sanctorum et beatorum angelorum, et ante illuminativam ipsius manuductionem in illam sanctam contemplationem reposuisse. Et sedere vidit excelsissimas essentias, quantum in symbolis dicendum, post Deum, et circa Deum collocatas, superprincipalem summitatem in medio superfirmatarum virtutum supercollocatam. Didicit ergo visionibus ipse

VARIAE LECTIONES.

¹ A aequivoce. ² H declarent. ³ A rerum. ⁴ EH at. ⁵ A Haec etenim, E Eae enim. ⁶ AEII habent. ⁷ AE ab illa.

NOTAE.

^a Isa. VI.

^b Isa. VI.

theologus, quia juxta omnem superessentialem supereminentiam incomparabiliter supercollocatum est divinum simul omni visibili invisibilique virtute; atqui, quia omnium est remotissimum, ut universale, neque primis eorum, quae sunt, essentiali simile. Adhuc et omnium ipsum principium et causam substantificam esse, et eorum, quae sunt, secreta singularitate immutabile fundamentum, ex quo et esse, et bene esse, etiam ipsis summe munitis¹ est virtutibus. Deinde eandem sanctissimum Seraphim edoctus est deiformes virtutes, sacra quidem ipsorum cognominatione, quod est ignitum, de quo paulo post nos dicemus, quantum nobis possibile, subintroducere in deiforme ignitae virtutis anagogas. Alarum vero expansa sacra formatione in divinum, in primis, in mediis, in ultimis intellectibus absolutam et altissimam extensionem. Sed et eorum multificum et multiforme videns intellectualis theologus, et alis distingui eam subtus pedes, et eam subtus facies visionem, et eum in mediis alis semper motum, ad invisibile eorum, quae visa sunt, ab ipsa reductus est scientiam, manifestata ei altissimorum intellectuum multivia et multivida virtute: et eorum sacra formidine, quam habent supermundane in altiorum et graviorum superbam et audacem et impossibilem scrutationem: et in commensuratione Deum imitantium actionum incessabile et altivolum semper motionis. Sed et illam divinam et multum preciosam hymnodiam eruditus est, formante visionem angelo secundum virtutem ipsi theologo, et tradente propriam sacram scientiam. Docuit ergo eum et hoc, quia purgatio est quantumcunque purgatis ipsa divinae claritatis incognitae, quantum possibile, participatio. Haec autem ex ipsius divinitatis remotis causis, qua omnes sacros intellectus superessentialiter occultatione perficiens, altissimis circa se virtutibus manifestior quomodo est, et magis semetipsam manifestat et distribuit. Deinde ex secundis aut novissimis, aut nostris intellectualibus virtutibus, quantum ab ipsa unaquaque secundum deiforme extitit, sic manifestam suam illuminationem conducit ad propriae occultationis laudandum ignotum. Lucet autem per singula secundis per prima, et si oportet breviter dicere, primo ex occulto ad manifestum ducitur per primas virtutes. Hoc ergo theologus dicitur ex lucem ducente eum angelo, hoc est, purgationem et omnes divinas operationes per primas essentias relucentes in omnes reliquas distribui secundum uniuscujusque ad deificas participationes analogiam. Propter quod et ignite purgativam proprietatem ipsis Seraphim consequenter post Deum reposuit. Nilhil ergo inordinatum, si purgare dicitur theologum Seraphim. Sic enim Deus purgat omnes, quorum totius purgationis est causa. Magis autem, proxime enim utemur exem-

plo, sicut secundum nos summus sacerdos per suos ministros aut sacerdotes purgans aut illuminans, ipse dicitur purgare et illuminare, per ipsum purgatis ordinibus, per se in ipsum reponentibus proprias sacras operationes: sic et propriam purgativam scientiam et virtutem ipse purgationem theologo perficiens angelus, in Deum quidem veluti causalem, deinde in ipsum Seraphim, tanquam primo agentem summum sacerdotem, reponit; veluti fortassis quis dixerit, cum angelica reverentia purgatum edocens, quia in te ante me perficiendae purgationis principium quidem est excelsum, et essentia, et Creator, et causalis, primasque essentias ad esse adducens, et circa se collocatione continens, et observans inconversibiles et casu carentes, et seipsum movens in primas propriarum providarum operationum participationes. Hoc enim haec me docens ait ipsius Seraphim manifestare missionem². Summus autem sacerdos et post Deum dux, ipse praestantium essentiarum ornatus, a quo egi purgare deiformiter eruditus sum, ipse igitur est per me te purgans, per quem proprias providas actiones ex occulto et in nos produxit ipsa totius causa et opifex purgationis. Haec quidem ille docuit me, tibi autem ego trado. Tua autem concesserim intellectuali et discretiva scientia, aut alteram partem dictarum causarum absolvi dubitatione, et eandem honorare ante alteram, tanquam consequens et rationabile et aequae verum habentem; aut a te ipso, quod vere veri vicinius, invenire, aut ab altero discere, Deo videlicet dante, et prius recipientibus angelis, et angelorum amicis nobis revelare per ejus magis amabilem contemplationem.

CAPITULUM XIV.

Quid significet³ traditus angelicus numerus.

Et hoc autem dignum, ut aestimo, intellectuali cognitione, quia eloquiorum de angelis traditio milies milia esse ait⁴, et decem⁵ milia decies milies, secundum nos sublimissimos numerorum in seipsum revolvens et multiplicans, et per hos aperte significans innumerabiles caelestium essentiarum ordinationes. Multae enim sunt beatae militiae supermundalium intellectuum, infirmam et coartatam superantes materialium secundum nos numerorum commensurationem, et a sola gnostica definitae, secundum ipsam supermundanae et caelestis intelligentiae et scientiae ditissime eis donationem sanitate divina multae scientiae sapientificae, omnium simul quae sunt superessentialiter existentis principii, et causae substantificae, et continentis virtutis, et ambientis consummationis.

CAPITULUM XV.

Quae sint formativae angelicarum virtutum imagines.

Fer quod restat, remittentes nostrum, si videtur, intellectualem oculum circa sublimes contemplatio-

VARIAE LECTIONES.

¹ munitis om. EH. ² A jussionem. ³ E significat. ⁴ Sic AE: BH et centena.

NOTAE.

⁵ Dan. VII, 10.

nes angelico vigore, ad dividuam et multipartitam A propriam manifestet^a actionem. Immensurabilisque et invisibilis per seipsum, potens simul omnium, et quaecunque in eis sunt^a, fiunt ad actionem propriam, mobilis, tradens seipsum omnibus quoquomodo proximantibus. Renovativus naturae custodia, illuminativus circumvelatis splendoribus, incomprehensibilis, clarus, discretus, resiliens, sursum ferens, acute means, excelsus, non receptus contumelia minorationis, semper motus, per seipsum motus, movens alterum, comprehendens, incomprehensus, non indigens alterius, latens vere, crescens a seipso, et ad susceptas materias manifestans suimet magnitudinem, activus, potens, simul omnibus praescens invisibiliter, neglectus non esse putatur, attritu autem, sicuti quadam vindicta connaturaliter et proprie subito B relucens, et iterum incomprehensibiliter impalpabilis, non minutus in omnibus ditissimis suimet traditionibus. Et multas fortassis quis inveniet ignis proprietates pulchras, ut in-sensibilibus imaginibus divinae operationis. Hoc ergo scientes theosophi, caelestes essentias ex igne conformant, significantes earum deiforme et, quantum possibile, Dei imitabile. Sed et humaniformes ipsas describunt, propter intellectuale, et sursum habendo intuitivas virtutes, et figurae^c rectum et luculentum, et secundum naturam principale et regale, et secundum sensum minimum quidem, quantum ad reliquas irrationabilium animalium virtutes, omnium vero potentissimum secundum intellectus magnitudinem virtute, et secundum rationabilem scientiam continuitate^b, et secundum C naturam animae liberum et potentissimum. Est autem et per singula, ut aestimo, corporalis nostrae multiplicis partitionis invenire caelestes virtutes, dicentes, conspectivas quidem significare virtutes ipsum ad divina luminaria clarissimum respectum, et iterum teneram et liquidam et non repercussam, sed acute mobilem, et puram, et planam impassibiliter divinarum susceptionem illuminationum. Olfactuum vero discretivas virtutes, illud super intellectum suave olentis distributionis, quantum possibile, receptivum, et non huiusmodi scientia discretivum et omnino refugitivum. Aurium vero virtutes, illud particeps et gnosticum divinae inspirationis susceptivum. Gustativas autem, invisibilium escarum plenitudinem, et divinarum et alentium promotuum D susceptivum. Tactivas vero, convenientis aut nocentis in scientia diagnosticum. Palpebras deinde et supercilia, divinarum visionum intelligentiae custoditivum. Juvenilem vero et adultam aetatem, illud innovantis semper vitalis virtutis. Dentes autem, divisivum inditae nutrientis perfectionis. Unaquaeque enim essentia intellectualis donatam sibi a diviniore uniformem intelligentiam provida virtute dividit et

VARIAE LECTIONES.

^a B conversabiliter. ^a A coadunavit. ^a BEH fulgorantes. ^b EI lucidius. ^c AE manifestat. ^d et quaecunque in eis sunt fiunt om. BH. ^e DH figura. ^f BH continue.

NOTAE.

^a Ezech. I; Dan. VII; IV Reg. II.

^b Hebr. X.

multiplicat ad inferioris ductricem analogiam. Numeros autem et brachia, et iterum manus, factivum et operativum et activum. Cor vero symbolum esse deiformis vitae, propriam vitalem virtutem deiformiter in ea, quae praecognita sunt, semivantis. Pectora iterum significare durum et custoditivum, ut a supposito corde vivificae distributionis. Dorsa vero, continuum simul cunctarum fertiliū virtutum. Pedes autem, mobile et velox et cursile in divina semper euntis motionis. Propter quod et pennatos theologia sanctorum intellectum figuravit pedes ^a. Pennatum namque significat anagogicam velocitatem, et caeleste sursum versus itineris activum, et ab omni humili per sursum ferens remotum. Ipsa vero pennarum levitas nihil terrenum, sed totum munde et sine gravitate in excelsum ascendens. Nudum quoque et discalceatum ^b et dimissum et absolutum, et immensurabile et purum, eorum, quae extra sunt, appositione, et ad simplicitatem divinam, quantum possibile, assimilativum. Sed quoniam iterum simpla et multum varia sophia et nudos vestit, et vasa quaedam dat ipsis circumferre, fer ^c et animorum caelestium sacros amictus et organa, secundum quod nobis possibile, aperiamus. Claram quidem enim vestem igneamque ^e, significare aestimo deiforme juxta ignis imaginem et luculentum, propter in caelo quietes, ubi lumen et omnino invisibile dicendum aut intellectualiter illuminans, aut intellectualiter illuminatum. Sacerdotalem vero, ad divina et mystica speculamina ductivum et totius vitae votum. Zonas quoque, fecundarum ipsarum custoditivum virtutum, et congregantem eas habitum in seipsum unite converti, et circulariter cum facilitate casu carente naturae similitudine circa seipsum circumferri. Virgas etiam, regale ac ducale, rectaque ^d omnia definiens. Tela vero et secures, dissimilitudinum separativum, et discernentium virtutum acumen, et efficax et actuosum. Geometrica et tectonica vasa, fundativum et aedificativum et perfectivum, et quaecunque alia reducuntis et convertentis sunt secundorum providentiae. Est autem quando et ^m nos divinarum judiciorum sunt symbola illa, quae acta sunt, a sanctis angelis organa, aliis quidem declarantibus corrigentem disciplinam, aut punientem justitiam, aliis vero angustae libertatem, aut disciplinae finem, aut prioris constantiae ^g resumptionem, aut oppositionem aliorum donorum, parvorum aut magnorum, sensibilem aut invisibilem ^d: et omnino forsā non dubitarit perspicax animus pulchre invisibilibus a lunare visibilia. Ipsos etiam ventos nominari eorum velocitatem significat, et in omnibus fere

A absque mora pervenientem effectum, et desursum in ea quae deorsum, sursum transvectivum motum, erigentem quidem secunda ad superiorem celsitudinem, moventemque prima ad communicativam et providam minorum processionem ^e. Dicit autem fortassis quis, aërei spiritus ventosam cognominationem deiforme caelestium significare. Habet enim et hoc divinae operationis imaginem et formam, ut in symbolica theologia per tetrasticam dijudicationem per plura demonstratum est, secundum naturae motivam, et gignentem, et velocem, et potentem capacitatem, et ignotum nobis et invisibile latibulum moventium principiorum et consummationum. *Nescis enim*, inquit, *unde venit aut quo vadit* ^f. Sed et nubis ipsis speciem theologia circumformat, significans per hoc sacros intellectus occulti quidem luminis supermundane superrepletos, prima apparitione primam manifestationem pompose accipientes, et ipsam copiose in ea, quae sunt secundo, lucide et proportionaliter distribuentes: et quia genitale eis et vivificum et activum et perfectivum subsistit, juxta intellectualen imbrum conceptionem, quae excipiens sinus humidis pluviis in vitales partes evocatur. Ipsa autem et ^h aëris et electri et lapidum multicolorum speciem theologia caelestibus essentiis circumponit ^g. Electrum quidem, quasi auriforme simul et argenteum, significat imputribilem, ut in auro, et simul largum, et non minutum, et incontaminatum splendorem, et apertam, ut in argento, et luciformem, et caelestem claritatem. Chaleo autem secundum traditas rationes aut igneum, aut auriforme attribuendum. Lapidum vero multicolores species significare aestimandum, aut quasi albas luciforme, aut quasi rubeas auriforme, aut quasi pallidas juvenile et novum; et per singulas species invenies anagogicam typicarum imaginum dijudicationem. Sed quoniam quidem haec secundum virtutem a nobis sufficienter dicta esse arbitror, transeundum in sanctam reserationem caelestium animorum sacre figuratae bestialis formationis. Leonem enim significare censendum principale et robustum, et indomitum et abditum ineffabilis divinitatis, ut virtus assimilativum intellectualium vestigiorum circumvelamine et mystice fortassis pomposo amictu, secundum divinam illuminationem in semet restituto itinere. Ipsam vero bovis, validum et novum, et ⁱ intellectuales sulcos latum in susceptionem caelestium et gignentium imbrum, et custoditivum et potentissimum. Ipsam dehinc aquilae, regale et altiferum, et citivolum, et ad potentificum alimentum acutum et sobrium, et agile, et bene machinatum, et ad copiosum et multoluculentem radium

VARIAE LECTIONES.

¹ BH sed. ² BH rectaque. ³ A beneficentiae. ⁴ et om. A. ⁵ BH ad.

NOTAE.

^a Ezech. I.

^b Gen. XVIII, XIX.

^c Apoc. I.

^d Ezech. X; Judic. VI; II. Mac. V; Ezech. XXXXI;

Apoc. XXI; Apoc. III; Zach. VIII.

^e Gen. XXVIII; Joan. I.

^f Joan. III, 8; Isaias V.

^g Isaias LV; Apoc. I; Dan. II.

divini solis desiderio in speculativarum virtutum A sonis obtutibus, immediate, recte, et inflexibiliter contemplativum. Illam vero equorum, obediens et frenabile; et album quidem, vere lucidum, et quasi maxime divini luminis cognatissimum; eorum autem, qui nigri sunt, abditum; rubrum vero, igneum et activum; commixtorum quoque ex albo et nigro, perfectiva virtute extremorum conjunctivum, et prima secundis, et secunda primis ¹ conversibiliter ac provide connectens. Sed si non sermonis conspiciamus commensurationem, et per partes animalium ditorum proprietates, et omnes corporales eorum conformationes adunassemus fortassis non incongrue caelestibus virtutibus secundum dissimiles similitudines. Furibundum quidem in ipsarum intellectualem fortitudinem, cujus novissimus furor est B sonus; ipsam vero iterum concupiscentiam, in amorem divinum: et summam ² dicendum, simul omnes irrationabilium animalium et sensus et multiplices partes in ³ immateriales caelestium essentiae intelligentias et uniformes virtutes reducentes. Sufficiunt autem sapientibus non solum haec ipsa, sed et unius significativae imaginis dijudicatio in proximarum simili modo declarationem. Inspiciendumque et hoc, fluvios dictos fuisse, et rotas, et currus conexos caelestibus essentiis ⁴. Ignea quidem enim flumina significant divinos promotus, copiosam ipsis et non deficientem affluentiam donantes, et vivifica nutriendos fecunditate. Currus autem, conjunctivam similitudinum societatem ⁵. Rotae autem, pennatae quidem cum sint, inque ea, quae ante conspectum sunt, inconversibiliter et inflexibiliter euntes, per rectam et justam viam eximiae operationis earum virtutem in eandem sine flexu et recte sectam viam, simul omni earum intellectuali rotata supermundane

directo. Est autem et per aliam anagogen dijudicare intellectualium rotarum imaginariam descriptionem. Vocitatum est enim eis, ut ait theologus, *הַמְּלָכִים* ⁶ e. Significat autem hoc, juxta hebraicam vocem, revolutiones vel revelationes ⁷. Igneae siquidem et deiformes rotae revolutiones quidem ⁸ habent circa idipsum optimum sempermobili motu: revelationes ⁹ vero secretorum manifestatione, et circumsubjectorum reductione, et altorum illuminationum in ea quae subjecta sunt deductiva perfectione. Reliquis nobis in explanationem de gaudio caelestium dispositionum sermo. Etenim acceptrices omnino non sunt ejus, quae secundum nos est, passibilis delectationis. Congaudere autem Deo ¹⁰ dicuntur perditorum inventione, juxta deiformem epulationem, et in providentia et salute in Deum redeuntium deiformitate, et copiosissima lactitia, et illa constantia ineffabili, in cujus participatione saepe facti sunt et viri sancti per deificos divinarum illuminationum superadventus. Tanta a me et de sanctis reformationibus dicta sunt: diligenti quidem earum manifestatione desicimus. Haec autem consummata, ut aestimo, ad non humiliter nos remanere in figurativis phantasiis. Si autem et hoc dixeris, quomodo non omnium deinde angelicarum in eloquiis virtutum, aut operationum, aut imaginum fecimus memoriam ¹¹ respondemus verum, quia quarum quidem supermundanam scientiam ignoravimus, in ipsis nos alterius luciduci docentis egemus ¹². Quaedam autem tanquam dictis aequae potentia praetermisimus, commensurationi sermonis providentes, et super nos secretum silentio honorificantes. *Explicit liber de caelesti Ierarchia. Angelicarum descriptionum illuminationes defudisti, hominibus revelasti videre animo compositum astrum.*

SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE

LIBER SECUNDUS

DE ECCLESIASTICA IERARCHIA.

EPIGRAMMA IN BEATUM DIONYSIUM DE ECCLESIASTICA IERARCHIA. D

Symbola divinarum mirabilium sacrorum uniformi fabula, in singularitate recipiens unius luminis unam claritatem.

INCIPIUNT CAPITULA DE ECCLESIASTICA IERARCHIA ¹.

Compresbystero TIMOTHEO DIONYSIUS Presbyter.

I. Quae sit ecclesiasticae Ierarchiae traditio, et quae ejusdem speculatio.

II. De perficiendis in photismate.

III. De perficiendis in synaxi.

IV. De perficiendis in miro, et in ipso offerendis.

V. De sacerdotalibus consummationibus.

VARIAE LECTIONES.

¹ et secunda primis om. EH. ² E consummatim. ³ in om. AEH. ⁴ Conj.; codd. et textus graec. *ἡλ ἡλ ἡλ*. ⁵ vel revelationes om. BE. ⁶ et deiformes — quidem om. BH. ⁷ Sic AE; BH revolutiones. ⁸ Haec sunt in hoc de ecclesiastica Ierarchia totum capitula VII.

NOTAE.

^a Dan. VII; Ezech. I, X.

^b IV Reg. I; Ezech. I.

^c Ezech. X, 12.

^d Luc. XVI.

^e Tob. XII.

VI. De perficiendorum ordinibus.
VII. De perficiendis in dormientibus.

Praecumbentium capitulorum doctrinam secundum duplicem perficit modum. Primum enim exponit hoc, quomodo perficitur mysterium capituli, ac

deinde theoriae quandam traditionem: utputa mysterii illuminationis expositio primum; deinde secunda theoria ejus. Iterum mysterii *μυστηρίου* expositio; deinde theoria ejus.

INCIPIT LIBER DE ECCLESIASTICA IERARCHIA.

CAPITULUM I.

Quae sit ecclesiasticae Ierarchiae traditio, et quae ejusdem speculatio.

Quia quidem secundum nos Ierarchia puerorum divinorum sacratissima intenta atque divina habetur deifica scientia et operatione et consummatione, ex supermundanis et sacratissimis nos ostendere oportet eloquiis sacrae perfectionis mysteriorum *μυστηρίων* his, qui ex Ierarchicis sacramentis et traditionibus perfecti sunt. Sed vide, quomodo non ex principio, si sancta sanctorum revereantur. Si autem et quae sunt secreta Dei intellectualibus et invisibilibus scientiis honorificabis, imparticipata quidem haec et incontaminata ab imperfectis conservans, sacris autem solis, sacrorum cum sacra illuminatione, sancte et pulchre communicans. Sic enim, ut theologia Deum laudantibus nobis tradidit, et ipse Jesus divinissimus animus et superessentialis, omnis Ierarchiae et sanctificationis et deificationis principium et essentia et divinissima virtus, beatis et nostrum melioribus essentibus significantius simul et intellectualius illucet, et eas ad proprium lumen assimilat secundum virtutem, nostrasque ad se extendatas, et nos extendente bono amore complicat multas alteritates, et in uniformem et divinam consummans vitam, habitum et actionem, sanctam et pulchram donat divinae sacerdotalitatis virtutem. Deinde in sanctam venientes divini sacerdotii operationem, propius quidem nos efficimur super nos essentialium secundum virtutem similitudini mantentis et immutabilis earum sacrae collocationis, et hac ad beatam Jesu et divinam claritatem respicientes, et quaecunque videre possibile, explorantes sacre et speculationibus scientiae illuminati, mysticam disciplinam consecrati et consecrantes, luciformes et deifici, perfecti et perfectiores fieri poterimus. Quaedam igitur Angelorum est et Archangelorum Ierarchia, et supermundalium Principum, et Potestatum, et Virtutum, Dominationumque, et divinorum Thronorum, aut aequipotentium Thronis essentialium, quas theologia attente et semper circa Deum esse et post Deum tradit, Cherubim eas Hebraeorum voce et Seraphim nominans: ornatuum eorum et Ierarchiarum sanctos ordines et divisiones consequens invenies in eis nostram, non condigne

Achiam laudantibus. Tantum tamen dicere necessarium, quomodo et illa et omnis nunc laudans supra nos Ierarchia unam habet et eandem per omnem Ierarchicam actionem virtutem, ipsamque summum sacerdotem, quomodo juxta eum essentia et analogia et ordo habet perfici secundum divina, et deificari, et subjectis tradere secundum dignitatem unicuique, facta ei divinitus sacra deificatione. Ipsosque subditos sequi quidem meliores, extendere vero minores in ea quae ante sunt. Quosdam autem et praecesse, et, quantum possibile, alios ducere, et per hanc divinam et Ierarchicam harmoniam vere subsistente bono et sapienti et optimo participare unumquodque quaeque virtutes. Sed ipsae quidem super nos essentiae et ordinationes, quarum jam memoriam sacram fecimus, et incorporales sunt et invisibiles, et supermundana est secundum ipsas Ierarchia: eam vero secundum nos videmus proportionaliter nobis ipsis sensibilibus symbolorum varietate multiplicatam, ex quibus Ierarchice in uniformem theosin in commensura, quae secundum nos est, reducimur, Deumque et divinam virtutem. Ipsae quidem, ut intellectus, intelligunt juxta quod eis fas est: nos vero sensibilibus imaginibus in divinas, quantum possibile est, reducimur contemplationes. Vereque dicendum, unum quidem est, cujus omnes uniformes appetunt, participant vero non uniformiter eodem et uno ente, sed sicut unicuique divina jura distribuunt juxta dignitates partem. Sed haec quidem nobis in ea, quae est de visibilibus et sensibilibus, actione multo latius dicenda sunt. Nunc vero nostram Ierarchiam, principiumque ejus et essentiam, quantum possibile est, dicere tentabo, omnium Ierarchiarum principium et consummationem Jesum invocans. Est quidem Ierarchia omnis, secundum honorabile nostrae sacrae traditionis, omnis subjectorum sacrorum ratio, aut universalissima hujus fortassis Ierarchiae, aut hujus sacrorum consummatio. Nostra igitur Ierarchia dicitur et est continens omnium, quae juxta eam sunt, sacrorum actio: secundum quam divinus Ierarches perfectus omnium habebit, quae secundum ipsum sunt, sacratissimorum participationem, utpote Ierarcha cognominatus. Sicut enim Ierarchiam qui dicit, omniium simul comprehensam dicit sacrorum dispositionem: sic Ierarchen dicens, declarat mirabilem et divinum virum, omnis sacrae eruditum scientiae, in quo pure sua Ierarchia omnis perficitur et cogno-

VARIAE LECTIONES.

1 BE sacerdotalis. 2 BH ex. 3 BH jura. 4 ABE de invisibilibus (de om. E).

scitur. Hujus principium Ierarchiae, fons vitae, essentia bonitatis, una existentium causa Trinitas, ex qua et esse et bene esse subsistentibus per bonitatem. Haec omnium summitate divinissima principali beatitudine, trina unica, vere existente, secundum nobis incomprehensibile, huic desiderabilissima voluntas quidem est rationalis salus et secundum nos et super nos essentialium. Haec autem non aliter fieri potest, nisi deificatis salvatis. Deificatio autem est ad Deum, quantum possibile, et similitudo et unitas. Omni autem hoc commune Ierarchiae summum, ad Deum et divina attendit dilectio, divinitus atque potenter sacrificata, et ab eorum contrariis perfecta et inconvertibilis reversio, cognitio eorum, quae sunt, quae ea, quae sunt, est, intellectualis veritatis et visio et scientia, uniformis consummationis divina participatio, ipsius unius, quantum possibile, contemplationis relectio, nutriendi invisibiliter et deificans omnem in se extentum. Dicamus itaque, quomodo divina beatitudo, natura divinitas, principium deificationis, ex quo deificari deificatis bonitate divina Ierarchiam in salute et unitate omnium et rationalium et intellectualium essentialium donavit. Et supermundanis quidem et beatis quietibus immaterialibus et intellectualibus. Non enim extrinsecus eas Deus in divina moveret, invisibiliter autem et intrinsecus illuminatas eam in se puram et immaterialem divinissimam voluntatem. Nobis autem, quod illis et uniformiter et connexim donatur, ex Deo traditis eloquiis, quantum nobis possibile, in varietate et multitudine separabilium symbolorum donatum est. Essentia enim nostrae Ierarchiae est Deo tradita eloquia. Sanctissima autem eloquia haec dicimus, quaecumque a divinis nostris sacre perfectioribus in agiographis nobis et theologice donata sunt delictis. Atqui et quaecumque ab ipsis sacris viris immaterialiori doctrina et minore quomodo jam caelesti Ierarchia, ex intellectu in intellectum per medium verbum corporale quidem, immaterialius vero tamen extra scripturam duces nostri eruditi sunt. Neque haec divini summi sacerdotes in sacrificii commune, non velatis invisibilibus, sed in symbolis sacris tradiderunt. Est enim non omnis mundus, neque omnium, ut eloquia aiunt, scientia^a. Necessario igitur primi nostrae Ierarchiae duces ex superessentiali deitate, ipsi divino repleti dono, et in idipsum deinde praeire ex divina bonitate^a missi, et ipsi vero copiose amantes, tanquam Dii, eorum, qui post se sunt, reductionis et deificationis, sensibilibus imaginibus supercaelestia et varietate et multitudine connexim, et in humanis divina, et in materialibus immaterialia, et his quae secundum nos sunt superessentialia, scriptis suis et non scriptis doctrinis, secundum sacras nobis dederunt leges :

A non propter immundos solum, quibus nec symbola tangere fas, sed quia et symbolica quaedam est. Quod quidem dixi proportionaliter nobis ipsis nostra Ierarchia, desiderans sensibilia in eam ex eis ad invisibilia diviniorem nostram reductionem. Revelandae tamen sunt symbolorum rationes divinis sacris perfectioribus. Quas non est justum educere in adhuc perficiendos, scientes, quomodo sacrorum Deo tradente legislatores ornatum statulis et inconfusis ordinibus, et unoquoque secundum dignitatem accipiente proportionibus et sacris distributionibus Ierarchiam ordinaverunt. Propter quod et tuis sacris confessionibus credens, recordari intra earum sanctum est, sic omnem quidem superpositam Ierarchicam sanctam laudem^b non trades alteri, contra aequo ordinatos tibi deiformes sacros perfectores. Eosque patieris confiteri secundum legem Ierarchicam, mundorum quidem munda tangere, communicareque solis deificativorum divinis, et perfectorum perfectivis, sanctisque sanctissimorum. Aliorumque Ierarchicorum tibi et hoc tradidi divino dono.

CAPITULUM II.

De perficiendis in photismate.

Dictum est igitur a nobis sacre, quomodo ipsa est secundum nos Ierarchiae interpretatio, ad Deum nostra, quantum licet, et similitudo et unitas. Hujus autem, ut divina docent eloquia, piissimorum mandatorum dilectionibus et sacris actionibus jucunde perficimur. *Servabit enim, inquit, diligens me verbum meum, et Pater meus^a diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus^b*. Quoddam ergo est principium sanctissimorum mandatorum sacrae actionis, ad aliorum divinatorum eloquiorum et sacram actionum susceptivam opportunitatem formans animales nostros habitus, ad supercaelestis quietis anagogen nostrum iter faciens sacrae et divinissimae nostrae regenerationis traditio. Ut enim communis noster ait dux, secundum intellectum quidem in divina primordialis motus est Deo divinaque dilectione, ad sacram operationem divinatorum mandatorum principalissima processio, essendi divinitus nos ineffabilissima creatio. Si enim esse divinitus est divina generatio, numquid non^c aliquando quid nosceret Deo traditorum? Neque quidem^d operaretur, qui neque subsistere divinitus habuit. Aut numquid et nos humanum dicimus subsistere oportet primum, deinde operari secundum nos? Quomodo an non existentis neque motum, sed neque subsistentiam habentis^e illud solummodo operantis aut patientis, in quibus esse natus est? Sed hoc quidem, ut aestimo, apertum. Deinde autem divina^f divinae generationis inspiciemus symbola. Et mihi nullus imperfectus in contemplationem veniat. Etenim non

VARIAE LECTIONES.

^a *If pietate.* ^b *E Ierarchicam secundum laudem.* ^c *meus om. BE.* ^d *A nequaquam.* ^e *H enim,* ^f *E habentis existentis, illud; A habentis, existens illud.*

NOTAE.

^a Joan. XIII; I Cor. VIII.

^b Joan. XIV, 25.

solares fulgores in infirmis pupillis intueri non periculosum, neque his, quae supra nos sunt, audere innocuum. Siquidem vera est juxta legem Ierarchia; Oziam quidem, quia sacris abusus est, subvertens; Chore vero, quia supra se sacris; Nadab autem et Abiud, quia propriis prophane abusi sunt *.

Mysterium photismatis.

Summus quidem sacerdos, assidue ad Deum similitudine omnes homines volens salvos esse, et in cognitionem veritatis venire ^b, praedicat omnibus ea, quae vere sunt, Evangelia, Deum propitium his, qui in terra sunt, ex propria existente et naturali bonitate, sufficienter venire ad unitatem suam per humanitatem digne aestimantem, et ad se unitati instar ignis assimilare sibi unita secundum ipsum propositum coaptantem. Quo quot enim receperunt eum, dedit eis potestatem, filios Dei fieri, credentibus in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt ^c. Qui autem horum diligit vere supermundalium divinam participationem, veniens ad quendam eruditorum, suadet se duci ab eo ea, quae est ad summum sacerdotem, via. Ipse autem universaliter subsequendum esse promittit tradituros, et digne accessionis ejus, et simul omnis in id quod deinceps est, vitae cognitionem recipere, eum quidem illius salute sacre interrogante. Ad vero rei altitudinem contra mensurantem humanum, horror quidem subito et impossibilitas circumstant: obeuntibus tamen eis perficit, quod petitum est deiformiter confessus est. Et qui accipit eum, ducit ad ab Ierarchia cognominatum. Ipse vero eum laetitia tanquam in humeris ovem recipiens ^d ambobus viris, ut diximus, primum quidem laudat per intellectuales Eucharistias et corporalem adorationem unum benignum principium, ex quo vocata vocantur, et salvata salvantur. Deinde omnem sacram dispositionem in cooperatione quidem et confestivitate salutis viri, Eucharistiae quoque divinae bonitatis, in sacrum chororum congregans, in principio quidem quendam eloquiis incumbentem omnibus Ecclesiae plenitudinibus hymnum psallit. Et post hoc divinam salutans mensam, ad virum advenientem accedit, et interrogat eum, quid volens venit. Eo vero religiose accusante, juxta anadochi traditionem, incredulitatem, ignorantiam veri boni, divina vita desideriam ¹, dignanteque per sacram suam mediocritatem Deo divina consequi, testatur quidem ipsi profuturam universalem fore propitiationem, tanquam perfectissimo et immaculato Deo. Et divinam ei conversationem introducens, et interrogans, si sic conversatus est, post confessionem imponit ejus capiti manum, et signans, describi imperat sacerdotibus virum et anadochum. Ipsis autem describentibus

A orationem sacram facit, et hanc omni sic Ecclesia complectente, subintroducitur quidem eum, et exiit per ministros. Dein statuens in occidentis intantum, et manus erigentem ad ipsam conversas regionem, exsufflare quidem ipsi ter jubetur Sathana, et adhuc quae sunt abrenuntiationis, confiteri. Et ter ei abrenuntiationem contestans, consistentem ter hoc, transducit ad orientem, et ad caelum respicientem, et manus extendentem, jubet coordinari Christo et omnibus Deo traditis sacris eloquiis. Eo vero et hoc faciente, testatur iterum ter confessionem. Et iterum ipso ter consistente, orans benedicit, et manus imponit. Et ad summum exuentibus eum ministris, afferunt quidem sacerdotes unctionis sacrum oleum. Ipse autem unctionem per signationem ^B ter incipiens, ceterum sacerdotibus virum ungere omni corpore tradens, ad matrem filiolitatis venit, et tunc aquam sacris invocationibus sanctificans, et tribus sanctissimi chrismatis cruciformibus effusionibus perficiens illam, et chrismatis sacratissimis immissionibus aequali numero sacrum Deo acceptabilem prophetarum inspiratione melodema consonans, jubet virum afferri. Et quodam sacerdote ex descriptione ipsius anadochum praedicante, ipse quidem a sacerdotibus ad aquam ducitur, ad summi sacerdotis manum: et ad eum manuductus, ipse summus sacerdos desuper stans, reclamantibus iterum ad summum sacerdotem juxta aquam nomen perficiendi sacerdotibus, ter quidem ipsum summus sacerdos baptizat, tribus perficiendi dimersionibus ^C et emersionibus trinam divinae beatitudinis invocans substantiam. Accipientes autem eum sacerdotes, porrigunt accessionis et anadocho et duci, et cum ipso accipientes vestimenta perficiendorum adunatum ², ad summum sacerdotem iterum reducunt. Ipse vero deificatissimo unguento virum signans, participem manifestat de cetero sacre perfectissimae Eucharistiae. Haec autem perficiens, ab ista ³ in sequentia processione, iterum in primorum extenditur contemplationem, quasi per nullum tempus aut modum in alieno quodam praeter propria conversurus, sed a divinis in divina attendens, semper divino Spiritu transordinandus.

Theoria.

^D Haec quidem, quantum in symbolis, sacrae hostiae divina generatio nihil indecorum aut immundum, neque ex sensibilibus habens characteribus, sed Deo dignae contemplationis aenigmata naturalibus et hominem decentibus speculis imaginans. Quid enim, si apparet, peccat, et diviniorem rationem perficiendorum silentem consulit, et divina doctrina advenientis vivificationem sacre peragens, et omnis simul malitiae per eximiam et divinam vitam

VARIAE LECTIONES.

¹ Divina vita desideriam om. BH. ² AE adunatum. ³ AE ipsa.

NOTAE.

^a II Paral. XXVI; Num. XVI; Levit. X.

^b I Tim. II

^c Joan. I, 12.

^d Luc. XV.

purgatione per aquam naturali corporalius ipsi denuncians? Haec ergo etsi nihil aliud divinius haberet perficiendorum symbolica traditio, non immunda esset, ut aestimo, doctrinam quidem rectae vitae introducens ¹, perfectamque in malitia conversationis solutionem, universaliter corpore naturaliter purgato per aquam, confirmans. Sed sit quidem haec imperfectis introductiva animarum actio, et ierarchica et uniformia, quantum fas, a multitudine distinguens, et commoderans immundis ordinibus incompactam altitudinem. Nos autem ascensionibus sacris in perfectorum principia respicientes, et ea divinitus eruditi, cognoscemus quorum sunt characterum effigies, et quorum invisibilium imagines. Sunt enim, ut in ea, quae est de invisibilibus et sensibilibus, actione aperte disputatum est ², quae iam quidem sensibiliter sacrae invisibilium ³ imaginationes, et in ea manu ductio et via. Invisibilia vero eorum, quae secundum sensum sunt, ierarchicorum et principium et scientia. Dicamus igitur, quomodo est divinae beatitudinis bonitas, semper juxta eadem et similiter habens proprii luminis beneficos radios, in omnes copiose expandit intellectuales vultus. Si quis ergo discesserit ab invisibili lumine aut invisibilibus, superbus, per se potens, malitiae amore condocens naturaliter inspersione et ad illuminandum virtus, suspenditur praesentis ipsa luminis non discedentis, sed superlucentis ipsa aspiciens et avertens occurrentis deformiter. Sique ejus moderate ipsi dati visibiles visiones supersilierit, et ad ipsas super suum vultum claritates obtueri fiducialiter audebit, lux quidem operabitur praeter lucem nihil; ipsa vero perfecte imperfecte concupiscens, eo quidem quo inconsequentes non etiam intelliget, humilemque inornate despiciens, per seipsam refellit. Veruntamen, quod quidem dixeram, benefice semper intellectualibus vultibus divinum expansum est lumen, inestque eis recipere praesente eo, et semper ad Deum decentem priorum traditionem existente paratissimo. Ad hanc divinus summus sacerdos reformatur imitationem, luciformes suae divinae doctrinae claritates copiose in omnes expandens, et advenientem illuminare Dei imitator paratissimus eius, non invidiose, neque immunde priori apostasia immoderata quidquam semper usus, sed divinitus semper provenientibus suis in lucem ductionibus ierarchice relucens in bono ornato et ordine et analogia uniuscujusque ad sacra commensurationis. Sed quoniam sanctae ordinationis est principium Deus, secundum quod se ipsos cognoscunt sacri intellectus, ad consequens naturae visibilem recurrunt, in principio quidem quis, quando est, ipse videbit: et hoc accipiet primum, ex respectu ad lumen sacrum donum. Qui autem propria bene impassibilibus oculis inspicit, ex non lucentibus quidem revertetur ignorantiae obscuris, Dei autem perfectissima unitate et participatione

A qui imperfectus est, ipse non inde ⁴ concupiscet, in brevi vero per ipsa sui prima, deinde adhuc priora, et per illa in praestantia, et perfectus in sublimissimam divinam in ordine et sacre ascendet communionem. Hujus est ornatus et sacri ordinis imago, advenientis confusio, et eorum, quae secundum seipsam ⁵ sunt, cognitio, ad summum sacerdotem viae anadochum habens magistrum. Eum vero sic ascendentem divina beatitudo in suam participationem recipit, et proprium lumen tanquam quodam ipsi signo tradit, divinum perficiens, et communicantem divinorum, distributionis et sacrae ordinationis: quorum est symbolum sacrum, summo sacerdote adveniendi donatum signaculum, et sacerdotum salutaris descriptio: in salvatis eum connumerans, et memoriae sacris ponens apud eum et anadochum, tanquam vivificae ad veritatem viae amatorem quidem verum et consequentem ducens divini, non errantemque Deo traditis ductionibus sequentis manu ductorem. Sed non inest ⁶ summe contrariorum simul participare, neque communionem quandam ad unum habentem partitas habere vitas, si unius recipit firmam participationem, sed immoderatum esse et inordinatum in omnibus uniformitate divisionibus. Quod quidem symbolorum traditio sacre insinuans, adveniencem velut priorem vitam exuens, et usque juxta illam ultimos habitus solvens, nudum et discalciatum sistit ad occidua aspicientem, et manuum abrenunciatione obscurae malitiae renuentem communionem, et ingenitum sibi dissimilitudinis habitum tanquam exspirantem et universales confitentem. Ad hoc sic omnino immensurabilem ipsum et non communicabilem factum ad Orientem transducit in divino lumine statum et respectum futurum fore munde in perfectissimo malitia reditu permittens, et sacras ejus ad unum rationabili contuitu confessiones uniformi facto veritatis amore recipiens. Sed est ibi clarum, ut aestimo, ierarchicorum eruditus, quia devictis in fortitudine ad unum resistentibus, et contrariorum universalibus interemptionibus et non subsistentiis, immutabile praevalent intellectualia deformis habitudinis. Non enim redire oportet tantum ab omni malitia, sed et viriliter collocatum esse et intrepidum semper contra perditam in eam subjectionem, neque templi veritatis in requie aliquando fieri. Attende vero et aeternaliter in eam ut virtus extendi ad perfectissima divinitatis ascensionem sacre semper agentem. Vides autem horum diligentes imagines in ierarchice perficiendis. Deiformis quidem summus sacerdos inchoat sacram unctionem, sacerdotes vero sub ipso perficiunt unctionis sacrificium, ad sacra in similitudine perficiendum certamina evocantes, secundum quae sub militante Christo factus est. Quoniam ut Deus est militiae creator, ut sapiens vero leges ejus posuit, operatus est ut bonus, decorus victoribus praemia. Et adhuc di-

VARIAE LECTIONES.

¹ recte introducens. ² E disputatur. ³ imagines — invisibilium om. BH. ⁴ B non erinde. ⁵ BH ipsum
⁶ BH est.

vinus, quoniam quidem ut optimus in militibus effectus est cum ipsis sacre, pro eorum libertate et victoria, ad mortis et corruptionis concertans potentem, certantibus quidem tanquam Deus perfectus ascendit gaudens: manet autem in sapientis legislationibus, et secundum eas sine transgressione contendit ad bonorum praemiorum spem firmiter habens, sub optimo militiae Domino et duce ordinatus. Superans vero divinis vestigiis militum primi per bonitatem, Deum imitantibus militis ad deificationem contrarias ei reluctantes et operationes et subsistentias, commoritur Christo, mystice dicendum peccato, per baptismum. Et necum sapienter intelligit, sacra cum quanta pulchritudine habet symbola. Etenim quoniam quidem mors est in nobis, non essentiae, non subsistentiae, juxta quod visum est aliis, unitorum vero separatio nobis invisibile ducens, animam quidem, ut in privatione corporis semper futuram, corpus vero ut in terra occultum, aut juxta alteram quandam corporaliū mutationum, ex ea quae est secundum hominem specie demolitum, pulchre per aquam universalis occultatio in mortis et sepulturae informitatis imagine accipitur. Sacre igitur baptizandorum symbolica doctrina mystice docet, tribus in aqua dimersionibus divinam triduo totidemque noctibus in sepultura Jesu vitae datoris imitari mortem, quantum possibile viris divina imitatio, in quo juxta eloquii mysterialem et occultam traditionem, nihil invenit princeps mundi*. Deinde vero luciformia vestimenta induunt consummatum. Virili enim et deiformi contrariorum impassibilitate, et ad unum firmiter intuitu inornatum ornatur, et informe formificatur, luciformi universaliter vita splendens. Unguenti autem perfecta unctio odoriferum facit perfectum. Sacra enim divinae generationis consummatio coadunat consummata divino spiritui. Invisibiliter autem odorificum et perfectivum adventum, ineffabilimum existentem, cognoscere intellectualiter concedo dignis secundum intellectum divini spiritus sacra et deifica communicatione. In fine autem omnium summus sacerdos ad sacratissimam Eucharistiam vocat perfectum, et perfectivorum mysteriorum ipsi tradit communionem.

CAPITULUM III.

De perficiendis in synaxi.

Sed euge, quoniam hujus commemoravimus, quam non mihi justum est transcurrenti ierarchicorum quid ante eam aliud laudare. Etenim est, secundum gloriosum nostrum magistrum, teletarum teleta. Et oportet ante alias eam sacre scribentem, exponentemque ex divina juxta eloquia et ierarchica scientia in sacram ejus ascendere divino spiritu contemplationem. Et primum quidem hoc sacre in-

spiciamus, propter quid commune aliis ierarchicis teletis, discrete huic ultra ceteras reponitur, et singulariter praedicatur communio et synaxis, unaquaque sacra perfectiva actione, partitas nostras vitas in uniformem deificationem colligente, et diversarum deiformi complicatione ad unum communionem et unitatem donante. Dicimus autem, quia eas aliorum ierarchicorum symbolorum participationi, consummatio ex istius divinis et perfectivis invenire est donis. Non enim inest fere, quandam perfici teletam ierarchicam, nisi divinissima Eucharistia in consummatione per singula perficiendorum ad unum perficientem in sacra actione collectionem, et Deo tradita donatione perfectivorum mysteriorum perficiente ipsius ad Deum communionem. Si ergo unaquaque ierarchicarum teletarum, imperfecta quidem ens, ad unum nostram communionem et synaxim non perficiet: et est teleta, propter quod imperfectum aufert. Finis autem totius et capitulum divinatorum mysteriorum perfecto traditio, merito ierarchica intelligentia cognominationem ei propriam ex actionum veritate invenit. Sic et sacram divinae generationis teletam, quoniam primum lumen tradit, et omnium est principium divinarum in lumen introductionum, ex perfecto vera illuminationis nominatione laudamus. Siquidem omnibus commune ierarchicis, lucem sacri tradere perficiendis. Sed haec primum videre donavit mihi, et per ipsum ejus principale lumen in aliorum sacrorum conspectum luciducor. Haec autem dicentes, respiciemus et videbimus ierarchice per singula diligentem sanctissimae teletae actionem sacram et contemplationem.

Mysterium synaxeos sive communionis.

Summus quidem sacerdos orationem sacram super divinum altare perficiens, ex ipso adolere inchoans, in omnem venit sacri chori ambitum. Rediens iterum ad divinum altare, incipit sacra psalmodum melodia¹, concinente ei psalmicam sacram orationem omni ecclesiastica dispositione. Deinde per ministros ipsa prophetarum deltarum lectio consequenter fit. Et post has foris stant sacro ambitu catechumeni, et cum ipsis energumeni, et qui sunt in poenitentia. Manent autem divinatorum aspectu et communionem digni. Ministrorum vero alii quidem stant ad templi portas conclusas; alii vero aliud quid proprii ordinis operantur; alii autem ministratoria dispositione discreti, cum sacerdotibus super divinum altare proponunt sacrum panem et benedictionis calicem, ante confessa ab omni Ecclesiae plenitudine catholica hymnologia. Cum quibus divinus pontifex orationem sacram perficit, et sanctam pacem omnibus promittit; et salutantibus inter se invicem omnibus, inystica sacrorum vo-

VARIAE LECTIONES.

¹ BH *sacram psalmodum melodium.*

* Joan. XIV.

NOTAE.

luminum praedicatio pericitur. Et lavantibus manus aqua summo sacerdote et sacerdotibus, summus quidem sacerdos in medio divini altaris stat, circumstant autem soli cum sacerdotibus ministrorum selecti. Et sacras divinas actiones summus sacerdos laudans, sacrificat divinissima, et sub conspectum ducit laudata per sacre procumbentia symbola, et donationes divinorum actuum ostendens, in communionem eorum sanctificat. Ipseque venit, et alios adhortatur. Accipiens vero et tradens divinam communionem, in Eucharistiam sacram desinit, multis quidem in sola divina symbola prospicientibus, ipso autem semper divino spiritu ad sancta perfectorum principia in beatis et intellectualibus speculationibus ierarchice in puritate deiformis habitus ascendente.

Theoria.

Veni igitur, o puer bone, post imagines in ordine et sacre in deiformem principalium exemplorum veritatem. Illud perfectis in coadunatam suarum animarum introductionem dicam, quomodo symbolorum varia et sacra compositio non sine intellectu eis subsistit, et usque ea, quae extra sunt, apparens solummodo. Sacratissimi quidem eloquiorum cantus et lectiones, doctrinam eis strenuae vitae denunciant, et ab eis perfectam corrumpentis malitiae purgationem. Divinissima autem unius et ejusdem et panis et calicis communio et pacifica traditio similem conversationem eis divinam, tanquam similiter edentibus promulgat, et divinissimam coenam et principale symbolum perfectorum in memoriam sacram ducit. Juxta quod et ipse symbolorum conditor partitur sanctissimam. Nonne sancte ei et unimode sacra concoenantem docens et recte simul et deiformiter, quomodo ipsa juxta habitum vera in divina assumptio ad similitudinem eorum communionem ipsis advenientibus donatur?

Haec igitur, ut dixi, in aditorum atria bene descripta, imperfectis adhuc ad contemplationem sufficientem relinquentes, intremus a causalibus in causas, juxta sacram nostram synaxin, et decoram invisibilem Jesu luciduco videbimus *θεωπειν*, beatam declarantem manifeste principalium formarum pulchritudinem. Sed divinissima et sacra teleta, circumposita tibi ¹ symbolice vestimenta aenigmatum revelans, splendide nobis manifestere ², et intellectuales nostros vultus uniformi et non velato lumine reple. Oportet igitur nos intus adesse, sacratissimorum et invisibile primi agalmatum denudantes, in deiformem ejus pulchritudinem intendere, et summum sacerdotem divinitus videre a divino altari usque extrema templi cum suavi odore venientem, et iterum in ipso perfecte consistentem ³. Ipsa enim super omnia divina beatitudo, etsi bonitate divina proveniat in participantium sua sacra communionem, sed non extra per substantiam immutabilem statum

A et collocationem efficitur, et omnibus deiformibus proportionaliter illucendo, circa semetipsam vere existit, et propria omnino non transmutatur immutabilitate. Similiter divina synaxeos teleta, etsi involuta et simplex habeat et complicitum principium, in sacram varietatem symbolorum clementer multiplicatur, et usque omnem implet ierarchicam imaginum descriptionem, continuo uniformiter ex his iterum in propriam unitatem colligitur, et unificat in se sacre reductos. Juxta hunc deiformem modum divinus summus sacerdos, etsi unitam suae ierarchiae disciplinam deiformis in subiectos dedit, sacrorum aenigmatum pluralitatibus utens; ast iterum, tanquam absolutus et minoribus immensurabilis, in proprium principium indimute restituitur, et in unum suum B intellectualem faciens introitum, videt pure perfectorum uniformes rationes, in secunda clementis processione summum, in prima diviniorem conversionem facientes. Psalmorum autem modulatio, conveniens omnibus fere ierarchicis mysteriis, nonne futurum est explicari omnium summo sacerdotissimo? Omnis quidem enim sacra et agiographos deltas, aut in Deo existentium generatam subsistentiam, et dispositionem, aut legalem ierarchiam et conversationem, aut divini populi haereditatum distributiones et habitationes, aut iudicum sacrorum, aut regum sapientum, aut sacerdotum divinorum intelligentiam, aut veterum virorum in varietate et multitudine anxietatum immutabilem in fortitudine philosophiam, aut actionum sapientes doctrinas, aut C divinatorum amorum cantica et divinas imagines, aut futurorum propheticas praedicationes, aut viriles Jesu divinas actiones, aut ipsorum discipulorum Deo traditas et Dei imitatorias conversationes et sacras doctrinas, aut occultam et mysticam visionem ipsorum discipulorum dilectissimi et divini ac mirabilis supermundanam Jesu theologiam ad deificationem opportunis nunciat ⁴, et sacris teletarum et deiformibus anagogis corradicat ⁵. Divinorum autem cantuum sacra Scriptura, intentionem habens et theologias et divinas actiones omnes hymnizare, et divinatorum virorum sacras orationes et sacrificaciones laudare, universalem facit divinatorum cantum, et narrationem ad totius ierarchicae teletae susceptionem et traditionem, habitum pulchrum efficiens, D divinitus eam psallentibus. Cum igitur continua sacratissimorum hymnologia animales nostros habitus condignate disposuerit, ad paulo post sacrificia ponenda, et divinatorum cantuum consonantia ad divina et nos ipsos et inter nos invicem consensum, ut in una et confessa sacrorum regione ⁶ promulgaverit coordinata et coadumbrata magis in intellectuali psalmorum psalmodia, per plures et apertiores imagines et praedicationes dilatantur sacratissimis professorum constructionum lectionibus. In his aspiciens sacre, videbit uniformiter unam inspirationem, ut

VARIAE LECTIONES.

¹ BH sibi. ² Conj., AE manifestare, BH manifestat. ³ A residentem; et iterum — consistentem om. BH. ⁴ A narravit, E nunciavit. ⁵ AE corradicavit. ⁶ Sic AE; BH confessa religione sacrorum.

ab uno divino spiritu conclusam. Unde pulchre in mundo post antiquiorem traditionem Novum Testamentum praedicatur, divina et ierarchica ordinatione illud, aestimo ¹, declarante, quomodo ipsa quidem dixit futuras Jesu divinas operationes, hoc vero perfecit. Et quomodo illa quidem in imaginibus veritatem ² scripsit, hoc vero praesentem demonstravit. Illius enim praeconiis, hoc per seipsum perfecta operatione veritatem cognovit. Et est theologiae divina operatio, consuminatio. Horum alii quidem non circumtubicinantes universaliter sacrarum teletarum, neque imagines vident, impudenter negantes salutarem divinae generationis doctrinam, et eloquiis perditae respondentibus illud: *Vias tuas scire nolumus* ³. Catechumenos autem energumenesque, et eos, qui sunt in poenitentia, sanctae ierarchiae lex permittit quidem audire Psalmicam sacram orationem, et divinam sanctissimarum Scripturarum lectionem: in autem deinde sacrifications et contemplationes non vocat tales, sed perfectos perfectorum oculos. Est enim deiformis ierarchia justitiae sacrae plena, eo quod juxta dignitatem unicuique salutariter distribuit compactam uniuscujusque divinorum participationem in commensuratione et analogia secundum tempus sacre donans. Ultimus igitur catechumenis distribuitur ordo. Sunt enim expertes et indocti omnis ierarchicae perfectionis, neque juxta divinam designationem divinam habentes subsistentiam, sed adhuc paternis eloquiis obstetricati, et adhuc talibus formis informati, ad eam ex divina generatione primo vitalem et primo illuminantem et beatam accessionem: tanquam si imperfecti et informes ante excidunt juxta carnem infantes propria obstetricatione, veluti obcaecati et abortivi, non genitalem, et non vitalem, et non illuminatum in terra casum habebunt. Et nonne quidam bene sapientum dicit, ad ⁴ manifestum respiciens lumen, eos praegravari tenebris a vulva alienatos. Dixerit ⁵ enim corporum disciplina ad hos, quae est medicina, lumen operari in capacibus lucis. Sic et ⁶ sacrarum sapientissima disciplina primo quidem eos formativorum et vivificantium eloquiorum introductio alimento obstetricat. Perficiens autem ante divinam generationem eorum substantiam, dat salutariter eis in ordine ad lumen deiformem et perfectivam communionem. Nunc autem tanquam ab imperfectis separat perfecta ⁷, et honore ornatui sacrarum providens, et catechumenum in deiformi ierarchicorum ordine obstetricationi et vitae. Energumenum autem multitudo immunda quidem et ipsa, secunda vero sursum versus catechumenum est extremitate. Neque enim aequale est, ut aestimo, universaliter indocto et divinarum teletarum summae non communicanti, quod participa-

tionem quandam sacratissimarum habet consummationum. Est autem contrariis aut seductionibus aut perturbationibus dehonestatum ⁸. Sed et ab eis sacratissimorum divina communicatio corripitur, et valde merito. Si enim est vere, ut universaliter divinus vir, divinis dignus, ad suae deformitatis summum in perfectissimis et consummativis deificationibus ascendens, neque quae sunt carnis operabitur praeter naturae valde necessaria, et hoc si conservaverit ⁹ operose, templum autem simul et consequens in sua sublimissima deificatione divini Spiritus erit, simili simile collocans: non fortassis talis aliquando a contrariis patitur phantasiis aut terroribus ¹⁰, deridebit autem haec, et cum advenientibus luctabitur, et persequetur, et operabitur magis quam patietur, et hoc ¹¹ proprio habitu impassibili et non indito, et aliis medicus videbitur talium operationum. Aestimo autem ego, magis vero aperte scio, ierarchicorum purissima discretio pro talibus movit energumenes pollutissimam operationem. Quicumque deiformi decedunt vita, et consentientes et similiter conversantes perditis fiunt daemonibus: vere quidem existentia et immortaliter creata, et aeternaliter delectata, per extremam et sibimet perniciosam insipientiam avertentes: materialem vero et multum passibilem alienationem, et perditas et corruptentes delicias, et infirmam in alienis non existentem, sed opinabilem delectationem concupiscentes et operantes. Primi ergo ipsi et potius illis ministri discretiva voce segregentur. Non enim justum est, eis alterius cujusdam sacri participare ¹², quam eloquiorum conversoriae ad meliora doctrinae. Ea enim divinorum superinundana sacrificacione eos, qui sunt in poenitentia, et ad eam jam venientes abscondit, non omnino ad sacratissimum admittens. Appellat vero et hoc castissime, quia in aliquo ad deformitatis summum imperfecte infirmantibus invisibilibus vado, et non communicatus. Abigit enim per omnia clarissima vox non valentes conjungi divinisimorum digne communicatoribus; multo magis passibiliter energumenum multitudo immunda erit, et omni alienata sacrarum inspectione et communicatione. Deinde divino fiunt foris templo et superexcellenti ejus Ierurgia ¹³ teletarum indocti et perfecti, et cum ipsis sacra apostatae vita, consequenterque his adversus contrariorum et vincula et phantasias propter infirmitatem constantes, tanquam non pervenientes ad divina per corroboratum et non indigentem contuitum in deiformis habitus incommutabile et activum. Deinde cum ipsis contraria quidem apostatantes vita, nondum autem et phantasiis ejus habitu et amore divino et claro purgati, et post hos, qui non omnimodo uniformes et legaliter dicen-

VARIAE LECTIONES.

¹ BH ut aestimo. ² E veritate. ³ E et. ⁴ A Dicit, BH Dixerat. ⁵ E Sicut et. ⁶ dehonestatum om. BH; A informatum. ⁷ E sicut observaverit. ⁸ AE erroribus. ⁹ A adhuc; E ad hoc. ¹⁰ BH participatione. ¹¹ E ierarchia; BH i. e. sacrificia.

NOTAE.

^a Job. XXI.

^b Isa. I.

dum immaculati, et incontaminati sunt perfectissime sanctissimi. Tunc sanctissimorum sacrificatores, et contemplationis amatores, sanctissimam teletam sancte et decenter inspicientes, laudant hymnologia catholica beneficium et bonorum largiens principium, subintroducens salutares nobis revelatae sunt teletae, sanctam perfectorum deificationem sacrificantes. Hymnum autem hunc alii quidem hymnologiam vocant, alii autem religionis symbolum, alii vero, ut aestimo, divinius ierarchicam Eucharistiam, tanquam comprehensivam in nos divinitus pervenientium sacrorum donorum. Videtur enim mihi laudandorum omnium divinorum operum actionem circa nos fieri, essentiam quidem nostram et vitam deiformiter substituens, et principalibus exemplis et pulchris deiforme nostrum formans, et diviniore habitu et renovatione in participatione constituens, segregans autem ex negligentia ingenitam nobis sollicitudinem divinorum donorum, reficiens nos bonis, in antiquum revocat, et perfectissima nostrorum assumptione consummatissimam propriorum traditionem optime operatur, et ab hac societatem nobis Dei et divinorum donat. Sic autem divina humanitate sacre laudata, ocellus quidem divinus panis apponitur, et benedictionis calix : divinissima autem salutatio sancte agitur, et agiographorum voluminum mystica et supermundana recitatio. Non enim unum est ad unum congregari, et unius participare pacifica unitate, ad seipsos pacificatos. Si enim ab unius contemplatione et scientia illuminati, ad uniformem et divinam congregationem unificamur, non fortassis in partitas rescindimur decidere concupiscentias, ex quibus materiales creantur et passibiles adversus secundum naturam aequiforme infestationes. Hanc ergo, ut aestimo, uniformem et inseparabilem vitam pacis actio ¹ sacra promulgat, simili simile collocans, et partitis separans divina et unita spectacula. Sacrarum autem tabularum post pacem recitatio praedicat sancte firmatos, et ad strenuae vitae consummationem immutabiliter advenientes. Nos quidem per similitudinem eorum in beatissimum habitum et deiformem quietem hortans et manuducens, quibus tanquam viventibus praedicat, et, ut theologia ait, non mortuis, sed in divinissimam vitam ex morte transeuntibus ². Vide autem, quia et recordationibus sacris restituimur, divina memoria non humanis memorativa phantasia declarante, sed veluti si quis dicat divinitus secundum divinorum perfectam deiformium preciosam et immutabilem cognitionem. *Novit enim, aiunt eloquia, qui sunt ejus* ³; et : *Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* ⁴; morte sanctorum pro in sanctitate consummatione dicta.

A Et hoc autem sacre intellige, quomodo superpositis divino altari piis symbolis, per quae Christus significatur et participatur, adest indubitanter sanctorum professio, conjunctionem eorum inseparabiliter manifestans ad eum super mundana et sacra unitate. His autem ea, quae dicta sunt, lege sacrificatis, stans in conspectu sanctissimorum symbolorum, aqua manus summus sacerdos lavat cum pudico sacerdotum ordine : quia quidem, ut eloquia aiunt, qui lotus est, non indiget alicujus alterius, nisi summorum, id est, novissimorum suorum lavationis ⁵, propter sublimissimam purgationem in castissimo deiformitatis habitu, et ad secunda proveniens deiformiter, immensurabilis erit et absolutus, tanquam perfectissime uniformis, et ad unum iterum **B** adunatim convertens, quasi deiformitatis salvantem plenitudinem et integritatem. Sacer ergo luter ⁶, ut diximus, in ea secundum legem ⁷ erat ierarchia; nunc autem summi sacerdotis et sacerdotum manuum purgatio ipsum insinuat. Eos enim ad sanctissimam venientes *ἱερουργίαν*, purgare oportet, et extremas animae phantasias, et per similitudinem ipsa tantum, quantum possibile est, admittere manifestiores sic theophanias, circa quas ponentur supermundalibus fulgoribus in conformium speculorum claritatem universaliorem et lucidiorem appetentibus pervenire proprium splendorem. Summi autem sacerdotis et sacerdotum usque ad summa, id est, novissima lavatio in conspectu sit sanctissimorum symbolorum, tanquam in Christi omnes **C** inspicientis nostras ocellissimas notiones, et sublimissimae purgationis in ejus intentissimis subtilitatibus et justissimis et aequissimis judiciis terminatae. Sic divinis summis sacerdotis unitur, et sacras divinas actiones landans, sacrificat divinisissima, et sub conspectum ducit laudata. Ergo esse in vos divinas actiones diximus ⁸, deinde narrandum, quanta virtus. Non enim omnes laudare sufficiens ego, neque aperte scire, et alios in mysteria ducere. Quaecunque autem a divinis summis sacerdotibus consequenter eloquiis laudantur et sacrificantur, haec, ut nobis possibile, dicemus, ierarchicam inspirationem ducem invocantes. Humanam naturam principio ex divinis bonis inspienter perditam multum passibilis vita suscepit, et corrumpentis mortis finis. Consequenter enim, quae vere est, bonitate perditam apostasia, sacrae in paradiso legislationis transgressione, recalcitrantem vivifico jugo, propriis nutibus et delectatoriis adversarii, et inimicis seductionibus contrariis, divinorum horum tradidit. Inde miserabiliter pro quidem aeterno mortale mutuavit, proprium autem principium incorruptibilibus habens generationibus, ad principii

VARIAE LECTIONES.

¹ A C sacra actio. ² A E dicimus.

NOTAE.

^a Rom. VI.
^b II Tim. II.
^c Psal. CXV.

^d Joan. XIII.
Luter i. e. λουτάρ, lavacrum.
 Exod. XXX, XXXVIII et XI..

consequentem merito ducta est finem. Sed et sursum ducente vita voluntarie recidens ad terram contraria extremitate, gravata est multum passibili mutabilitate. Errans autem recta via, quae est ad vere existentem Deum, vulnerata est, et perditis et maleficis subjecta multitudinibus, oblita est, non diis, neque amicis, sed inimicis famulans. Ipsis autem immisericorditer ea secundum propriam immanitatem abutentibus, in non subsistentias serviliter incidit et perditionis periculum. Divinae autem bonitatis maxima humanitas, per se ipsam operatricem nobis divinitus non induravit providentiam, sed in veritate participatione, quae secundum nos sunt facta est omnium sine peccato et ad humile nostrum unificata, cum propriorum inconfuso et immaculato perfectissime habitu, ad se nobis communicationem tanquam congenitis de cetero donavit, et propriorum receipt participes bonorum. Apostolicae quidem multitudinis, sicut occulta traditio habet, quae contra nos est, destruxit potentiam, non per virtutem superans, juxta vero mystice nobis traditum eloquium, in judicio et justitia. Quae enim¹ secundum nos sunt, ad contrarium simul omne benigne reparavit. Quod enim juxta animum nostrum obscurum est, implevit diviti et divinissimo lumine, et deiformibus ornavit informe pulchritudinibus. Animae vero habitaculum in perfectissima salute tantum decidentis nostrae essentiae, pollutissimis passionibus et corrumpentibus maculis liberavit, renovationem nostram supermundanam ostendens, et multam perfectionem divinam in ipsis ad eam nostris sacris, secundum quod possibile est, similitudinibus. Divina vero imitatio quomodo nobis aliter ingenita sit, nisi sacratissimarum divinarum actionum memoria renovata semper ierarchicis et sacris orationibus et sacrificiationibus? Hoc ergo facimus, ut eloquia aiant², in ejus recordationem. Inde divinus summus sacerdos ad divinum altare stans, laudat dictas sacras actiones divinas Jesu divinissimae nostrae providentiae, quas in salute generis nostri beneplacito sanctissimi Patris in Spiritu sancto secundum eloquium consummavit. Laudans autem et cultum earum, et invisibilem contemplationem intellectualibus oculis inspicens, in symbolicam earum Ierurgiam venit, et hoc Deo tradente. Unde et reverenter simul et ierarchie post sacras actionum divinarum laudes, pro ipsa supra se actione sacra apologiam facit, prius sacre ad ipsum reboans: Tu dixisti: *Hoc facite in meam recordationem*³. Deinde Deo simili hac actione sacra dignus petens fieri, et ad ipsum Christum similitudine divina perficere, et dare castissime, et sancta participantem sacre et decenter participare, sacrificat divinissima, et sub conspectum ducit

A laudata per sacre procumbentia symbola. Velatum enim et non divisum panem revelans, et in multa dividens, et unionem calicis omnibus dispertiens symbolice unitatem multiplicat, et distribuit; sanctissimam in his actionem sacram⁴ consummans. Unum enim et simplicum et occultum Jesu divinissimi verbi, secundum nos in humanatione et ad compositum et visibile, immutabili bonitate et humanitate provenit, et ad se nostram unificam societatem benigne peregit⁵, nostra humilia divinissimis suis summe adunans. Siquidem et nos tanquam membra corpori compaginamur ipsi secundum id ipsum immaculata et divina vita, et non corrumpentibus passionibus juxta mortificatum incompacti et deformes⁶, et non convenientes effimur ad divina membra et sanissima. Oportet enim nos, si ad eum desideramus communionem, in divinissimam sui secundum carnem vitam respicere, et ad eam similitudini sacra peccato carentia deiformem et immaculatum habitum recurrere. Sic enim compacte nobis ad simile societatem donabit. Haec sacris actionibus summus sacerdos manifestat, velata quidem dona ad manifestum ducens, uniformeque eorum in multa dividens, et distributorum ad ea, in quibus fiunt secundum tempus unitati, socios eorum perficiens participes. Describit enim in his sensibilibus, sub conspectum ducens Jesum Christum, invisibilem nostram, quantum in imaginibus, vitam, secundum Deum ex occulto perfectissima et inconfusa juxta nos in humanatione misericorditer in naturam nostram specificatum, et ad partibile nostrum immutabiliter ex uno secundum naturam proveniente, et per benignam hanc humanitatis dilectionem in participationem sui et propriorum bonorum vocantem humanam gentem. Siquidem unimur ipsi divinissimae vitae ad eam nostram juxta virtutem-similitudine: per hoc etiam ad veritatem communicatores Dei et divinissimarum consumptionum erimus. Accipiens autem et tradens divinam communionem, in Eucharistiam sacram desinit cum omni Ecclesiae sacra plenitudine. Participatio enim traditionem ducit, et mysticam distributionem mysteriorum assumptio. Ipse enim est catholicus divinatorum ornatus et ordo, primus in participatione fieri et consummatione sacrum ducem⁷, D per se divinitus aliis donandorum, sicque et aliis tradere. Propter quod et divinis doctrinis quidam audacter abutentes, ante secundum eas conversationem et habitum immundi et alieni omnino sacra sunt legislatione. Ut enim in solaribus splendoribus subtiliores et clariores essentiarum primae influxu repletae, per omnia eas supereminens lumen in ea, quae post eas solis instar invehunt: sic et divino omni non audendum aliis dux esse, nisi secun-

VARIAE LECTIONES.

¹ AE autem ² BH sanctissima in his actio multiplicat ³ BH peragit. ⁴ AB deiformes. ⁵ BH ducens.

NOTAE.

¹ Matth. XXVI; Marc. XIV; Luc. XXII; I Cor. XI.

² Luc. XXII, 19; Matth. XXVI; I Co.. XI.

dum omnem habitum suum factum Dei formosissimum, et pro divina intelligentia et iudicio compaginatam approbatus. In his omnis sacrorum dispositio ierarchie condescendens, et divinissimis communicans, cum gratiarum actione sacra desinit, divinorum actuum proportionaliter cognoscens et laudans gratias. Itaque divina non participantes et ignorant, non etiam in Eucharistiam venient: et quidem juxta propriam naturam dignis existentibus gratiae aguntur divinissimis donationibus. Sed quod quidem dixeram, aspicere aliquando divinis donis ex eo, qui in malo est, contuitu nolentes, ingrati ad magnas divinorum actuum permanserunt donationes. *Custate autem, aiunt eloquia, et videte* ^a. Sacra enim divinorum doctrina magnificas eorum, qui discunt, gratias cognoscent, et divinissimarum suarum altitudinem et magnitudinem in participatione sacratissime inspicientes, supercaelestes gratiose laudabunt actiones divinae benignitatis.

CAPITULUM IV

De perficiendis in myro et in ipso offerendis.

Tanta sanctissimae synaxeos sunt, et sic bona invisibilia ad unum nobis, sicut saepe diximus, ierarchice sacrificantia societatem et coordinationem. Sed est hujus aequipotens altera perfectiva operatio, myri teletam duces nostri ¹ quam nominant. Partes itaque ejus ² in ordine secundum sacras imagines intendentes, sic ad unum ipsius per partes ierarchicis contemplationibus ascendemus.

Mysterium teletae myri.

Juxta eundem synaxeos modum imperfectorum absolvuntur ordines, accedentibus scilicet et ierarchico in omne templum bene olenti ambitu, et psalmica sacra cantione, et divinissimorum eloquiorum lectione. Deinde myron summus sacerdos accipiens, superponit divino altari circumvelatum a duodecim pennis sacris, reboantibus simul omnibus sanctissima voce sanctum Deo acceptabilium prophetarum inspiratione melodema. Et in ipso perficientem orationem complens, in sanctissimis consecrandorum teletis eo utitur ad omnem fere ierarchicam perfectivam operationem.

Theoria.

Ipsa igitur introductiva consummativae hujus sanctificationis anagoge per ea, quae secundum divinum myron sacre aguntur, illud, aestimo, declarat, quod circumvelatur sanctis viris in animo sacrum et bene redolens, quae divinitus jubet sanctis viris, non manifestas habere in gloria vana secundum virtutem occulti Dei bonas et suaveolentes similitudines. Mundae enim sunt Dei secretae et super animum suaveolentes pulchritudines, et invisibiliter ostenduntur solummodo intellectualibus, conformes habere volentes per virtutem in animabus incorru-

ptibiles imagines. Quod enim Deum imitatur agalma, ad illam invisibilem et benevolentem aspiciens formam, sic seipsum figurat et effingit ad formosissimam imitationem. Et sicut in sensibilibus imaginibus semper ad primam exemplarem speciem scriptor inflexibiliter intendit, ad nullum aliud visibilibus retractus, aut secundum quid partitus, sed ipsum illud quod est describendum, si justum dicere, effingit, et ostendet ³ alterutrum in alterutro propter essentiae differentiam: sic mundis in animo describit ipsa ad benevolentem et occultam formam intenta et inflexibilis contemplatio non errans deformosissimorum phantasma. Juste igitur ad superessentialiter suavevolentem et invisibilem pulchritudinem ad Deum conversi, intellectuale suum inconversibiliter specificantes, nullam agunt in se Deum imitantium virtutum in adspiciendum juxta eloquium ⁴ hominibus, sed sancte inspiciunt tanquam in imagine, divino myro ab Ecclesia sacratissima circumvelata. Propter quod et ipsi secundum virtutem, sanctum et deformosissimum intus Deum imitantes, et Deo descripti animi sacre circumvelantes, ad solam ⁵ respiciunt archiformem intelligentiam. Neque enim contemplabiles tantum sunt dissimilibus, sed neque ipsi ad illorum trahuntur visionem, sibimet consequenter: neque visibilibus imagines honorum et justorum, sed eorum, quae sunt vere, vere amant: neque ad gloriam vident a multitudine irrationabiliter beatificam, sed bonum aut malum in seipso divina imitatione judicantes, agalmata divina divinissimae sunt benevolentiae, ex seipsa verum benevolentiam habens, ad multis dissimiliter opinabile non convertitur, veris suis pulchritudinibus unum formans, quod est sine simulatione. Fer reliquum, quoniam ⁶ exterius pulchritudinem contemplati sumus totius bonae et sacrae actionis, in diviniorem ejus respiciemus formam, ipsam in seipsa revelatam velamina, contemplantes beatam, splendentem, manifeste claram, et circumvelate intellectibus replentem nos suavevolentiae. Neque enim manifesta myri perfecta operatio his, qui circa summum sacerdotem sunt, incommunicabilis est aut invisibilis, sed econtrario usque eos perveniens, et statuens supra multos contemplationem, ab ipsis sacre circumvelatur, et multitudine ierarchice distinguitur. Divinis enim viris sacratissimorum radius, tanquam congenerationi ab invisibili pure et immediate elucens, et intellectuales eorum receptiones incircumvelate suavificans, ad subjectum non prompte provenit, sed ab ipsis, ut secretorum invisibile contemplantibus, sine pompa, ad dissimilibus incontaminabile, sub pennatis aenigmatibus cooperitur: per quae sacra aenigmata bene ornati ordines reducuntur ad sacram suam analogiam. Est ergo, quod quidem dixeram, nunc laudanda nobis sacra teletae operatio, consummativae

VARIAE LECTIONES.

¹ nostri om. BH. ² eius om. BE. ³ A et ostendit, BH ut ostendat. ⁴ E solarem. ⁵ BR quomodo.

⁶ Psal. XXXIII, 9.

NOTAE.

^a Matth. III: XXIII

^b ATROL. CXXII.

ierarchicorum ordinationis et virtutis. Propter quod¹ A et hanc divini duces nostri tanquam aequipotentem et idem peragentem synaxeos sacrae perfectionis² eisdem characteribus per multa et mysticis dispositionibus et sacris orationibus ordinarunt. Et quidem summum sacerdotem, tanquam ipsis aspectibus ex diviniore loco bonam suaveolentiam in ea, quae deinde sunt, sancta proferentem, et ad se resolutione docentem, divinatorum participationem simul omnibus quidem fieri juxta dignitatem sacris, indiminutam vero esse et immutabilem omnino, et aequalitate secundum divinam collocationem proprietas incommutabiliter sanctam. Desiderio autem iterum eloquiorum cantus et lectiones imperfectos quidem erudiunt ad viviferam filiilitatem, conversionemque³ sanctam faciunt pollute energumenum feruntque manifestam qualemcunque trahendo insane energumenis deformis habitus et virtutis sublimissimum, proportionaliter eis ostendentes. Juxta quam terrebut maxime ipsi contrarias virtutes, et aliorum medicina praestabunt, divina imitatione immobile quidem ex propriis bonis, ad vero contrarios tumultus activum non habentes tantum, sed et donantes. His autem in intellectum divinum ex pessimis transcuntibus, habitum sacrum imponunt ad non iterum sub malitia errandum. Quosdam, ut sint castissimi, indigentes consummate absolvunt⁴, quosdam sacros ducunt in divinas imagines et inspectiones earum et communicationes. Reficiunt autem quosdam sacratissime in beatis invisibiliter contemplationibus, complendo uniforme eorum uno et unificante. Quid autem? Nonne et non omnino puros, quorum jam memoriam fecimus, ordines clare absolvit secundum eundem synaxeos modum praesens nunc sancta teletae operatio, solis inimaginibus videns obtutibus divinis, et a solis immediate sacratissimis ierarchicis anagogis inspecta et sacrificata? Haec ergo jam saepe a nobis dicta, superfluum nobis est, ut aestimo, eisdem revolvare verbis, et non ad ea, quae deinde sunt⁵, transcendere, summum sacerdotem divinitus videntes a duodecim pennis circumvelatum, habentem divinum myron, et sanctissimam in eo consummationem sacrificantem. Dicamus igitur, quomodo myri compositio congregatio quaedam est bene spirantium materialium, in se copiose habens qualitates odoriferas, quantum accipientes olfaciunt secundum analogiam tanto ingenitae eis bono odore participationis. Credimus autem esse divinissimum Jesum superessentia liter suaveolentem, invisibilibus distributionibus⁶ intellectuale nostrum replentem divina delectatione. Ipsa enim sensibilibus suavitatum assumptio saturitatem facit, et nutrit cum delectatione multa olfacientium discretivum, siquidem innocuum sit, et ad bene olax in commensuratione compactum. Proportionaliter, si quis dixerit et intellectuales nostras virtutes

ad ipsam in malum minorationem incorruptibiliter dispositas, in ipsa in nobis discretivi naturali⁷ valedudine, secundum deificas mensuras, et coadunatum animi ad Deum conversionem, in receptione divinae suaveolentiae fieri, et benefacientia sacra impleri et divinissimo alimento. Non ergo myri symbolica compositio tanquam informatione informium, ipsum nobis subscribit⁸ Jesum, fontem existentem divinarum suavium receptionum divitem, beatum proportionibus divinis et principalibus deformiora intellectualium reddentem, divinissimos declarantem vapores, in quibus animi benefice delectati, et divinis assumptionibus repleti, esca invisibili utuntur, ad intellectualem eorum penetrant juxta divinam participationem suaveolentium distributionem. Est autem, ut aestimo, clarum, quia super nos essentiis ut diviniore fontalis suaveolentiae retributio, propinquior quomodo adhuc et magis seipsam manifestat et distribuit, in lucidissimum earum et bene habile juxta intellectum receptivae virtutis copiose supermanans, et multipliciter occultata. Ad vero intellectualium subjecta, et non eodem modo acceptiva, super virtutem incontaminate occultans visionem et participationem, proportionalibus participantium vaporibus in commensuratione⁹ divina distribuit. Super nos igitur sanctarum essentialium tantum superpositus Seraphim ordo in alarum duodenario significatur, circa Jesum stans et collocatus, beatissimis ipsius contemplationibus, quantum justum, obumbrans, et invisibilis distributionis sacre in castissimis susceptionibus repletus, et multum laudabilem, sensibiliter dicendo, non silentibus oribus reclamans theologiam. Ipsa enim sancta supermundalium animorum scientia simul erecta est, et incessabilem habet divinum amorem, malitiamque simul omnem superat et oblivionem. Inde, ut aestimo, hoc non silenti clamore insinuat aeternam eorum et incommutabilem in virtute omni et gratiarum actione divinatorum scientiam et intelligentiam. Incorporales ergo Seraphim proprietates, in eloquiis sensibilibus imaginibus et invisibilium manifestatoris sancte descriptas, in exornamentis supercaelestium Ierarchiarum, ut arbitror, bene contemplati sumus, et tuis intellectualibus oculis ostendimus. Tamen quoniam quidem et nunc summum sacerdotem sacre circumstantes, ipsam nobis illam reformant excelsissimam dispositionem, in brevi et nunc sanctissimis aspectibus deformosissimam eorum claritatem videamus. Multiforme igitur eorum et multipes¹⁰, manifestativum est, ut aestimo, multividae eorum in divitissimas illuminationes proprietatis, et semper motus et multivii divinatorum bonorum intelligibilium. Alarum autem, ut eloquia aiunt¹¹, expansam positionem, non numerum sanctum indicare arbitror, secundum quod visum est aliis, sed quia circa Deum ipsius excellentissimae essentiae et ordinis¹² anagogica et ab-

VARIAE LECTIONES.

¹ quod om. BH. ² A perfectionem. ³ BH conversationemque. ⁴ quosdam ut sint — absolvunt om. BH. ⁵ E deinde ditassunt. ⁶ BH distributionibus. ⁷ E natura. ⁸ H describit. ⁹ BH commemoratione. ¹⁰ BH multiplex. ¹¹ et ordinis om. BEH.

¹² Iso. VI.

soluta perfectissime sunt et supermundana, prima et media et extrema intellectualium sui et deiformium virtutum. Inde eloquiorum sacratissima sapientia, alarum duplicationem sancte describens, circa facies et media et pedes eorum imponit alas, universaliter volabile eorum insinuans, largissimum in id quod vere est anagogicae virtutis. Si autem facies et pedes tegunt, et solis volant mediis alis, intellige sacre, quia tantum exaltatus excellentissimarum essentiarum ordo timidus est circa intelligentiarum ejus altiora et profundiora, et mediis alis in commensuratione ad divinam visionem exaltatur, divinis jugis supponens propriam vitam, et ab ipsis sancte directus ad suimet cognitionem. Quod autem eloquiis dictum est, veluti, clamabat alter ad alterum, istud aestimo declarare, quia ¹ deivdis suis intelligentiis sibi invicem copiose tradunt. Et hoc sacra dignum judicavimus memoria, quomodo eloquiorum Hebraea vox, juxta intelligibilem nominationem, vocat sanctissimas Seraphim essentias, ex ipsa ² secundum divinam et immutabilem vitam perflorantia. Dixi ergo, ut quae Hebraeorum sunt, interpretantes aiunt, divinissimi Seraphim ardentes et calefactes a theologia nominati sunt, manifestativo substantialis eorum habitus nomine, divinique unguenti juxta symbolicam imaginum descriptionem motivas habentes virtutes, in manifestationem ipsius et actu aliorum vaporum distributionem evocantes. Ipsa enim super intellectum suave olens essentia ab ignitis et purgatissimis mentibus in notitiam moveri amat, et divinissimas suas inspirationes in ditissimis distributionibus donat sic se supermundane evocantibus. Non ergo divinissimum supercaelestium essentiarum ordo ignoravit divinissimum intellectum in sanctificandum descendente. Intelligit autem eum sacre in his, quae secundum nos sunt, seipsum ³ subjicientem per divinam et ineffabilem bonitatem, et a Patre suo, et a Spiritu humanitus sanctificatum. Aspicieus vero proprium novit principium, in quibuscumque divinitus agit, secundum essentiam mutabilem habentem. Inde sacrorum symbolorum traditio, sanctificato divino unguento Seraphim circumdat, incommutabilem videns et describens Christum in ea, quae secundum nos est, universali ad veritatem inhumanatione. Et adhuc divinius, quia unguento utitur ad ⁴ omnis divini perfectionem, aperte ostendens, juxta eloquium, sanctificantem sanctificatum, tanquam semper ipsum existentem seipso secundum omnem divinam beneficentiam. Propter quod et sacrae divinae generationis perfectiva donatio et gratia in unguenti perficitur divinissimis consummationibus. Inde, ut aestimo, et purgativo baptisterio unguentum in cruciformibus symbolis infundens summus sacerdos, super conspectum ducit contemplativis oculis. usque etiam suam mortem per crucem

A Jesum pro nostra divina generatione demersum, hoc divino et potentissimo descensu, in mortem suam juxta occultum eloquium baptizatos, ex corruptentis mortis veteri absorptione divinitus emergentem, et renovantem ad divinam et aeternam subsistentiam. Sed et ipso perficiente sacratissimam divinae generationis teletam, divini spiritus superadventum unguenti donat consummativa unctio, characterizante, ut aestimo, sacra symbolorum imaginaria descriptione ab ipso propter nos humanitus divino spiritu sanctificati, immutabili substantialis divinitatis habitu, divinissimum spiritum donatum. Et hoc ierarchice intellige, quia et divini altaris sacram consummationem sanctissimarum hostiarum legislatio sacratissimi unguenti perficit sanctissimis effusionibus. Est autem supercaelestis et superessentialis theoria, omnis deificationis nostrae et sanctificationis principium et essentia et perfectiva virtus. Si enim est divinissimum nostrum altare Jesus principalis divina divinatorum animorum oblatio, in quo juxta eloquium oblato et mystice holocaustomati accessum habemus ⁵, supermundanis oculis videbimus ipsum divinissimum altare, in quo perfecta perficiuntur et sanctificantur, ab ipso divinissimo unguento perfectum. Sanctificat enim pro nobis seipsum sanctissimus Jesus, et omni nos sanctificatione replet in se perfectionum dispensatorie in nos tanquam Deogenitos de cetero benigne descendentium. Inde, aestimo, secundum intellectum ierarchicum Deo traditum divini nostrae ierarchiae duces pudicissimam hanc ierurgiam unguenti teletam ex perfecto actuose nominant, tanquam si quis dixerit Dei teletam, utroque intellectu divinam ipsius perfectam operationem laudantes. Est enim ipse hostia, et propter nos humanitus sanctificari, et deifice omnia perficere, et sanctificare perfecta. Divinum vero Deo acceptabilem inspiratione melodema, aiunt qui ⁶ Hebraeorum sunt scientes, laus Dei declarare, aut laudare Dominum. Totius igitur sanctae theophaniae et creationis in varia compositione ierarchicorum symbolorum sacre descriptae, non inconveniense recordari Deo motam prophetarum hymnologiam. Docet enim et caste simul et divinitus, laudibus sacris dignas esse divinas actiones. Haec quidem divinissimi unguenti perfecta operatio est. Tempus autem fortassis sit ⁷, post divinas sacras actiones ipsas exponere sacerdotales ordinationes et partes, virtutesque earum et operationes et consummationes, et super has Trinitatem superfirmantium ordinum, utcumque demonstrata sit secundum nos ierarchiae dispositio, inordinatum quidem et inornatum et commixtum clare distinguens, replens vero ornatum et ordinatum et bene firmatum, in ipsis per se seipsam manifestans sanctorum ordinum analogiis. Et omnis quidem ierarchiae ternariam divisionem in ipsis jam a

VARIAE LECTIONES.

¹ AH quod. ² ex ipsa om. E. ³ seipsum om. BH. ⁴ Et adhuc — utitur ad om. BH. ⁵ habemus om. BH. ⁶ BH quae ⁷ sit om. BU.

nobis laudatis Ierarchiis, ut aestimo, bene exposuimus, dicentes, quoniam secundum nos sacra traditio habet, omnem ierarchicam actionem in sanctissimas teletas dividi, et divinas earum scientias et doctrinas, et ab ipsis sacre perfectos. Non ergo sanctissima quidem supercaelestium essentiarum Ierarchia teletam quidem habet secundum virtutem propriam Dei et divinorum immaterialissimam intelligentiam, et deiformitatis integritatem, et ut¹ possibile, Deo similem habitum: in lucemque ducens, et ad sanctam ipsam consummationem ducens² circa Deum primitivas essentias sacrosque ordines deiformiter et proportionaliter transvehit ad donatas eis semper deificas scientias ab ipsa per seipsam perfecta et sapientifica divinorum animorum divinitate. Ipsae autem primarum essentiarum subjectae dispositiones, tanquam per illas divinitus exaltatae ad deificam divinitatis illuminationem, perfecti ordines et sunt et vere nominantur. Post illam vero caelestem et supermundanam Ierarchiam in ea, quae secundum nos sunt, benefice deitas sacratissimas suas donationes affert. Mitibus quidem qui sunt secundum eloquium, donavit juxta legem Ierarchiam obscuris verorum characteribus et longissimis principalium exemplorum inconsequentibus et figuris, non bene discretam habentibus, occultam eis contemplationem in ipsis lucem infirmis aspectibus innocue declarans. Huic autem secundum legem Ierarchiae teleta quidem ad spiritualem Dei cultum anagoge: manu ductores autem ad eam ipsi sanctum illud tabernaculum a Moyse sacre eruditi, primo secundum legem pontificum doctore et duce. Ad quod sanctum tabernaculum introductive sacroscribens secundum legem Ierarchiam, characterem formae ostenso ei super Sina montem³, vocat omnia secundum legem sacrificata. Ante vero perfecta a legalibus symbolis proportionaliter ad perfectiorem doctrinam reducimus. Perfectiorem autem doctrinam theologia secundum nos Ierarchiam dicit plenitudinem hanc illius vocans et sacrum finem. Est autem et caelestis et legalis communicativae medietati extremarum recepta, ei quidem communicans intellectualibus contemplationibus: huic vero⁴, quia symbolis sensibilibus variatur, et per ea sacre in Deum reducit. Trinum autem similiter habet Ierarchicae divisionis in sanctissimas teletarum sacrificiones divisa, et deiformes sacrorum ministros, et ab ipsis proportionaliter in sacra adducendos. Unaquaeque vero trium nostrae Ierarchiae divisionum consequenter et legali et divinatorum eorum, quae secundum nos, Ierarchiae prima et media et ultima ordinatur

A virtute, et divina analogia praevisa, et omnium bono ornatu, et secundum ordinem compacta et conjunctiva societate. Sanctissima ergo hostiarum sacrificatio⁵ primam quidem habet deiformem virtutem sanctam imperfectorum purgationem: mediam autem purgatorum illuminatricem doctrinam: novissimam vero et priorum consummativam eruditorum in scientia pulchrarum doctrinarum consummationem. Ipsa autem sacrificantium dispositio, in potenti virtute prima, per teletas purgat imperfectos: in media autem lucem dedit purgatos: in ultima vero et sublimissima sacrificantium virtutum perficit divino lumine communicantes in contemptabilium illuminationum scibilibus contemplationibus. Perfectorum autem virtus prima quidem est purgans: media vero post purgationem illuminans, et quorundam sanctorum contemplativa: ultima autem et divinatorum aliarum, ipsa sanctorum photismatum, quorum efficitur, contemplatrix, illuminans consummativam scientiam. Sanctae ergo teletarum Ierurgiae trina virtus laudatur, sacrae quidem theogenesiae ex eloquiis comprobatae purgatione et photistica illuminatione: synaxeos autem et myri teletae consummativae divinorum actuum cognitione et scientia; per quam sacerdotum⁶ ad divinitatem tanquam unifica anagoge et beatissima communicatio perficitur. Nunc autem sacerdotalem dispositionem consequenter enarrandum, in purgativam et illuminativam et consummativam ordinationem divisam

CAPITULUM V.

De sacerdotalibus consummationibus

Lex quidem haec est thearchiae sacratissima, per prima secunda ad divinissimam suam reducere locum. An non sensibiles elementorum essentias videmus in magis eis cognatiora primum venientes, et per illa in alia propriam dividentes operationem? Pulchre ergo omnis invisibilis et visibilis ornatus principium et fundamentum in deiformiores primos indit deificos radios venire, et per illos tanquam lucidiores animos, et ad participationem luminis et traditionem opportunum habentes, in subjectos proportionaliter eis illucet et superapparet. Horum igitur est primorum, deividum secundis copiose in commensuratione, quae juxta eos est, ostendere ab ipsis sacre contemplata divina spectacula: et docere, quae Ierarchica sunt, cum scientia consummativa ipsa divina eos, qui post se sunt Ierarchiae simul omnia⁷, bene docentium, et perfectam docendi virtutem accipientium, et tradere secundum dignitatem sacra erudite et integre participantium sacerdotali consummatione⁸. Ergo divinus

VARIAE LECTIONES.

¹ ut om. BH. ² AE duces. ³ BH ergo. ⁴ Sic A; BEH sacrificio. ⁵ AE sacerdotium. ⁶ BII ipsa omnia divina c. q. p. s. s. I. simul bene cct.

NOTAE.

Exoq. XV; Hebr. VIII.
⁷ Codex Joannis Scoti qui fuit, h. l. mutilus videtur fuisse. Nam quae in Corderli editione Tom. I,

p. 358 a verbis ἡ δὲ τῶν ἱεραρχῶν διακόμισις usque p. 360 Οὐκοῦν ἡ θεία τῶν ἱεραρχῶν τοῖς συν, in versionis codd. desiderantur.

pontificum ordo primus quidem est deividarum¹ A ordinationum : sublimissimus autem iterum et novissimus idem. Etenim in ipso perficitur et impletur omnis nostrae Ierarchiae dispositio. Ut enim omnem Ierarchiam videmus in Jesum consummatam, sic unamquamque in proprium divinum summum sacerdotem. Ipsa autem Ierarchici ordinis virtus in omnibus locatur sacris universitatibus, et per omnes sacros ordines operatur propriae Ierarchiae mysteria. Discrete autem huic, ultra ceteros ordines, in suam operationem divina lex distribuit diviniore sacrificaciones². Hae autem sunt perfectrices thearchicae virtutis imagines, consummantes omnia divinissima symbola, et omnes sacras dispositiones. Etsi enim a sacerdotibus perficiuntur quaedam colendorum symbolorum, sed nunquam aliquando sacram theogenesiam sacerdos operabitur sine divinissimo unguento : neque divinae communionis perficiet mysteria, nisi divinissimo altari communicativis superpositis symbolis. Sed neque ipse sacerdos erit, nisi ab Ierarchicis consummationibus in hoc sortitus. Inde divina legislatio Ierarchicorum ordinum sanctificationem, et divini unguenti consummationem, et sacram altaris purificationem, divinatorum pontificum perfectivis virtutibus singulariter dividit. Est igitur sanctificus ordo, consummativae virtutis repletus, perfecta Ierarchiae discrete perficiens, et scientias sacrarum manifestativorum³ eruditus, et edocens proportionales eorum et sacros habitus et virtutes.

Sacerdotum autem luciducus⁴ ordo in sanctas hostiarum inspectiones manuducit perfectos sub divinatorum pontificalium ordine, et post eum sacrificans proprias sacras actiones, in quibus quod quidem ipse agit, deificas ostendens per sacratissima symbola, et contemplatores advenientes perficiens, et sanctarum teletarum communicatores : in summum autem sacerdotem remittens vel contemplativarum scientiae contemplatarum sacrificacionum desiderantes. Ministrantium vero ordo purgativus et dissimilium discretivus, ante in sacerdotum sanctificationes accessionem, purgat advenientes, puros eos perficiens contrariis, et ad sacrificam inspectionem et communicationem⁵ coaptatos. Inde in sanctam theogenesiam ministri advenientem veteri denudant vestimento, adhuc et absolvunt, et ad occasum in abrenunciationem statuunt, et iterum ad ortum transducunt — purgativae enim sunt ordinationis et virtutis — repellere universaliter jubentes advenientibus prioris vitae amictus, et prioris conversationis tenebrosus, ostendentes et edocentes eos reordinandos, a non illuminantibus in illuminativa transcendere. Purgativa igitur est ministrativa dispositio, in manifestissimas sacerdotum sanctificationes reducens purgatos, et imperfectos dijudicans, et inflammans mundativis eloquiorum illuminationibus et doctrinis, et adhuc immundos sacerdotibus incon-

fuse separans. Propter quod et sanctis eam statuit portis Ierarchica legislatio, ad sacra provenientium introitum in perfectissimis purgationibus insinuans, et ad sanctas eorum inspectiones et communicationes⁶ accessum purgativis virtutibus tradens, et per eas eos impollutos accipiens. Ostensus est igitur a nobis pontificum quidem ordo consummativus et perfectivus : sacerdotum autem illuminativus et luciducus : ministrantium vero purgativus et discretivus : scilicet Ierarchico ordine non perficere tantum, sed et illuminare simul et mundare percipiente, et sacerdotum virtute habente in scipsa cum illuminativa et purgativam scientiam. Aliae quidem enim minores in ea, quae meliora sunt, non possunt transmovere, eo quod injustum sit eis, ad huiusmodi conari majestatem. Aliae autem diviniore virtutes cum propriis et subjectas suae perfectionis sacra scientia cognoscunt. Similiter quoniam divinarum sunt actionum imagines, aliae sanctificativae dispositiones bene ornati et inconfusi divinarum operationum ordinis, in semetipsis ostendentes ordinatas illuminationes in primas, et medias, et ultimas sacras actiones et ordinationes, in discretionibus Ierarchicis ordinatae sunt, manifestantes, ut diximus, in seipsis divinarum operationum ordinatum et inconfusum. Quoniam enim thearchia, in quibuscumque inest, animos purgat primum, deinde illuminat, et illuminatos consummat ad deiformem perfectionem : merito pontificalis divinarum imaginum in discretas seipsam alternat ordinationes et virtutes, operose ostendens thearchicas operationes in sanctissimis et inconfusis ordinibus ponderate et inconfuse statutas. Sed quoniam sanctificas ordinationes et participationes virtutesque earum et operationes diximus, quantum nobis possibile est, et sacratissimas earum, quantum potentes sumus, inspiciemus consummationes.

Mysterium sacerdotalium consummationum.

Summus quidem sacerdos ad Ierarchicam consummationem accedens, utroque pede inclinans ante conspectum divini altaris, super caput habet Deo tradita eloquia, et Ierarchicam manum, et hoc modo a perficiente eum summo sacerdote sanctissimis invocationibus consummatur. Sacerdos autem utroque pede inclinans in conspectu divini altaris, super caput habet Ierarchicam dextram, et hoc modo a perficiente eum summo sacerdote sacrificis invocationibus sanctificatur. Minister vero uno pede inclinans in conspectu altaris, super caput habet perficientis eum summi sacerdotis dextram, perficiendus ab ipso ministrantium consummativis invocationibus. Unicuique autem eorum cruciforme signatur a perficiente summo sacerdote signaculum, et per unumquemque recitatio fit sacra, et consummativa salutatio, salutante omni divino praesente viro, et consummante summo sacerdote ad aliquid

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic B; AEH *deividum*. ² BH *diviniorem sacrificacionem*. ³ BH *manifestatorum*. ⁴ EH *luciducus*. ⁵ BH *communione*. ⁶ BH *communiones*.

dictarum divinarum ordinationum consummatum. *Theoria.*

Communia quidem sunt summis sacerdotibus, et sacerdotibus, et ministris, in sacerdotalibus eorum consummationibus, ad divinum altare accessus, et inclinatio, ierarchicae manus impositio, cruciforme signaculum, praeconium ¹, consummativa salutatio. Separata autem et discreta summis quidem sacerdotibus eloquiorum super caput impositio, non habentibus hoc minoribus ordinibus. Sacerdotibus vero ambobus pedibus inclinatio, non habente hoc ministrantium consummatione. Ministri enim, ut dictum est, uno inclinant, pede tantum. Igitur ad divinum altare accessus et sufflexio insinuat omnibus sanctifice perficiendis, supponere universaliter consummationis principi Deo propriam vitam, et suam intellectualem universitatem castissimam ipsi et oblatam accedere et conformem, et ut possibile, dignam existentem thearchico et sanctissimo et sacerdotali altari, offerente sanctifice deformes intellectus. Ierarchicae autem manus impositio similiter quidem manifestat perfectivam principalem protectionem, sub qua tanquam disciplinam sancti custodiuntur paterne, ipsis quidem habitum et virtutem sacerdotalem donantem, contrarias vero eis virtutes segregantem. Docet autem simul et omnes perficere sacerdotales operationes, tanquam sub Deo agentes, perfectos, et propriarum operationum eum habentes in omnibus ducem. Cruciforme autem signaculum, omnium similiter carnalium concupiscentiarum interdictionem, et Dei imitatricem vitam, respicientem recte in virilem Jesu et divinissimam vitam usque ad crucem et mortem cum thearchica peccato carentia venientis, et sic viventes tanquam conformes signantis in cruciformi propriae peccato carentiae imagine. Sacram vero consummationum et consummandorum recitationem summus sacerdos reboat, mysterio declarante, quomodo amicus Dei sanctificator est thearchicae electionis, non ipse propria gratia perficiens in sanctificativam ducens consummationem, sed a Deo motus in omnes ierarchicas sanctificationes. Sic Moyses legalis sanctificator neque fratrem, qui est Aaron, in sacerdotalem consummationem ducit, et amicum Dei se esse, et sanctificum aestimans, usque dum divinitus in hoc motus, a perfectionis principe Deo sacerdotium perfecit. Sed et divinus noster et primus sanctificus, factus est enim et hoc super nos humanissimus Jesus, non seipsum glorificavit, ut eloquia aiunt, sed qui locutus est ad eum: *Tu sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech* ². Propter quod et ipse in sacerdotalem consummationem ducens discipulos, et quidem subsistens ut Deus perfectionis princeps, tamen in sanctissimum suum Patrem et divinum Spiritum perfectionis principalem retulit ier-

archice perfectionem, annuncians discipulis, ut eloquia aiunt ³, *ab Hierosolymis non recedere, sed expectare promissionem Patris, quam audistis, mei, quia vos baptizabimini in Spiritu sancto*. Et quidem et ipse discipulorum vertex, cum coordinata sibi ierarchica decade, in duodenarii discipulorum veniens sanctificam consummationem, in thearchicae electionem timidus reliquit: *Ostende, dicens, quem eligam* ⁴, et a divina sorte divinitus ostensum in sancti duodenarii ierarchicum numerum recepit. De divina autem sorte huic Matthiae dato alii quidem alia dixerunt, neque recte, ut aestimo. Meum vero et ipse sensum dicam. Videtur enim mihi eloquia sortem nominasse divinum quoddam donum, declarans illi ierarchico choro ad divinam electionem ⁵ ostensum. Praeter ⁶ enim ali-
B quod divinum summum sacerdotem, non per seipsum motum, oportet sacerdotales facere perfectiones, sed Deo submovente eas ierarchice et caelitus perficere: ipsa autem ad finem sacerdotalis consummationis salutatio sacram intelligentiam habere. Omnes enim, quicumque adsunt sanctificis existentibus ordinibus, sed et ipse perficiens summus sacerdos, salutatur perfectum. Cum enim sanctificativis habitudinibus et virtutibus et divina vocatione et sanctificatione ad sacerdotalem perfectionem advenit animus sacer, amabilis est coordinatis et sacratissimis ordinibus, in deiformosissimam ductus pulchritudinem, amantibus aequiformibus animis, et ab eis sacre adjutus. Inde ad se invicem sanctifica salutatio sacrificatur, aequiformium animorum sacram societatem declarans, et inter se invicem amabilem laetitiam, tanquam integre salvantem ⁷ sacerdotalem formationi deiformosissimam pulchritudinem.

Haec igitur, ut diximus, sunt communia toties sanctificae consummationis. Summus autem sacerdos discrete habet eloquiorum super caput sacratissimam superpositionem. Quoniam enim consummativa totius sacerdotii virtus et disciplina divinis summis sacerdotibus a divina donatur et perfectionis principe bonitate, pulchre in ierarchicis capitibus superponuntur Deo tradita eloquia, continuatum et disciplinate manifestatoria totius Theologiae et theurgiae et theophaniae in ratione omnium divinorum et sacrorum operum et verborum, quae a benefica theurgia nostrae ierarchiae donata sunt, tanquam deiformi summo sacerdote totius ierarchicae virtutis integre participante. omnium autem ierarchicarum sanctorum laudationum et sanctorum actionum veram et Deo traditam scientiam, non illuminato tantum, sed et aliis proportionibus ierarchicis tradente, et perficiente in divinis scientiis et sublimissimis anagogis, ierarchice simul omnia totius ierarchiae perfectissima. Sacerdotibus autem pedum inclinatio conveniens est ultra ministrativam dispositionem, tanquam unum

VARIAE LECTIONES.

¹ *cruciforme*—*praeconium* om. BH, supra et in marg. adscr. E. ² AE a divina electione. ³ AE Propter. ⁴ B salutantem.

NOTAE

¹ Psal. CIX; Hebr. V; Luc. XXII.

² Luc. XXIV; Act. I, 4.

³ Act. I, 24.

Inclinante illa, et hoc ierarchico schemate consummante. Ipsa igitur inclinatio significat subjectum accessum accedentis, referentis Deo quod divinitus accedens. Quoniam vero, ut saepe diximus, tres sacrae consummantium dispositiones propter tres sanctissimas teletas et virtutes supersedent tribus consummandorum ordinibus, et sub divina juga salutarem eorum sacrificant accessum: apte ministrativa dispositio tanquam purgativa¹, unam sacrificat purgandorum accessionem, sub divinam eam superponens altare, tanquam in ipso purgatis animis supermundane oblati. Sacerdotes autem utroque pede inclinant, veluti a suis sacre accessibus non solum mundatis, sed et manifestissimis suis sacrificacionibus anagogice purificata vita, in contemplativum habitum et virtutem sacrifice consummati. Summus autem sacerdos, utroque pede inclinans, super caput habet Deo tradita eloquia, Dei ministrativa virtute purgante et sacrificata illuminatos, ad inspectorum ab ipsis sacrorum proportionaliter eis scientiam ierarchice ducens, et per eam consummans accedentes in integram secundum eos oblationem.

CAPITULUM VI.

De perficiendorum ordinibus.

Hi quidem sacerdotales ordines et partitiones, virtutesque eorum et operationes et consummationes: sub ipsis autem trinitas consummandorum ordinum deinde narranda. Dicamus igitur, quia purgandi quidem sunt ordines sacrificantibus et ministrantibus distinctae multitudines, quarum jam memoriam fecimus: ejus quidem tanquam adhuc ministrantium obstetricibus eloquiis ad vitalem approbationem et formandae et figurandae: ejusque quasi quae² ad divinam, ex ea apostatavit, vitam revocandae bonorum eloquiorum conversoria doctrina: ejusque tanquam adhuc a contrariis tumultibus infirmiter timidae, et a facientibus virtutem eloquiis corroborandae: ejusque velut adhuc³ ad sacras actiones ex pessimis traducendae: ejusque tanquam transductae quidem, nondum vero castissime conversationem in diviniore habitudinibus et immutabilibus habentis. Isti enim sunt purgandi ordines ministrativa obstetricatione et purgativa virtute. Hos ministri sacris suis virtutibus perficiunt, ad consummate purgatos eos illuminatricem manifestissimarum sacrificacionum contemplationem et communicationem transordinandum. Medius autem ordo est⁴ contemplativus, et quibusdam sacerdotum proportionaliter in omni puritate⁵ communicans, sacerdotibus in illuminandum se distributus. Etenim est, ut aestimo, clarum, quomodo ipse purgatus omni immunda macula, et castissimum habens proprii animi immutabile fundamentum, in contemplativum habitum et virtutem sacrifice transit, et communicat per se divinis symbolis in con-

A temptationibus eorum et communicatione simul omnis sacrae lactitiae repletus, ac per hoc ad divinam scientiae eorum sanctissimis ascensionibus suis virtutibusque proportionaliter revolans. Hunc ego⁶ dico sancti populi ordinem, tanquam per omnem venientem purgationem, et sacra manifestissimarum hostiarum inspectione et communicatione, quantum justum et⁷ dignum. Perficiendorum autem omnium altior ordo monachorum est sacra dispositio, omnem quidem mundatam purgationem, universali virtute, et perfectissima propriarum actionum castitate, omnique, quantacunque fas ei, contemplando sanctificatione, in intellectuali theoria et communicatione facta, et pontificum consummativis virtutibus mancipata, et divinis eorum illuminationibus et ierarchicis traditionibus edocta, considerans per se sacrarum hostiarum sacrificaciones, et a sacra earum scientia proportionaliter in consummatissimam ascendens consummationem. Inde divini duces nostri nominationibus eos sacris dignati sunt, alii quidem therapeutas, alii⁸ autem monachos nominantes, ex Dei puro ministerio et famulatu, et non partita et singulari vita, tanquam unificante eos⁹ in separabilem sacris complicationibus in deiformem unitatem, et amicum Deo consummationem. Propter quod et consummativam eis donavit gratiam sacra legislatio, et quadam eos dignata est consecrativa invocatione, non ierarchica: illa enim in¹⁰ solis fit sanctificis ordinibus, sed sanctificativa a sanctis sacerdotibus ierarchica perfectione secundo sanctificata.

Mysterium monachicae consummationis.

Sacerdos quidem stat in conspectu divini altaris, monachicam invocationem psallens. Consummandus autem retro sacerdotem stat, non utroque pede inclinans, non uno pede, non supra caput habens Deo tradita eloquia: tantum vero sacerdoti adstantes psallenti super ipso mysticam invocationem. Perficiens autem eam sacerdos, ad perficiendum veniens interrogat primum hoc, si primum abrenunciat divinis non solum conversationibus, sed et phantasiis. Deinde perfectissimam eum vitam docet, testimonium perhibens, quia oportet media eum¹¹ superadstare. Haec autem omnia perficiente intentius confitente, cruciformi similitudine signatus ipsum sacerdos tondet, trinam divinae beatitudinis invocans substantiam, et vestem omnem exuens, alteram induit, et cum aliis sacerdotalibus¹² viris, quicumque adsunt, salutans eum, socium perficit thearchicorum mysteriorum.

Theoria.

Quod neque pedibus inclinare, neque super caput habere Deo tradita eloquia, adstare autem sacerdoti invocationem psallenti, declarat monachicum ordinem non esse praelatum aliis, sed in seipso stantem

VARIAE LECTIONES.

¹ dispositio tanquam purgativa om. BEH. ² quae om. A; E quia. ³ adhuc om. BH. ⁴ est om. BH. ⁵ AE in puritate omni. ⁶ A E ergo. ⁷ et om. A; E est. ⁸ BH alios — alios. ⁹ eos om. E. ¹⁰ in om. E. ¹¹ AE eum media. ¹² AE sacerdotibus.

in singulari et sacra statione, sacerdotales sequentem ordines, et cum ipsis tanquam consequentem¹ in divinam per se sacrorum scientiam bene credens ascendentem. Partitis autem non solum conversationibus, sed etiam et phantasiis abrenunciatio consummatissimam significat monachorum philosophiam, in scientia unificantium mandatum operantem. Est enim, ut diximus, non mediae perficiendorum ordinum, sed omnium altioris. Propter quod et multa in media ordinatione indiscrete energumenis ignorantur modo quodam² a singularibus monachis, tanquam ad unum sic debentibus unificari, et ad divinam unitatem congregari, et ad sanctificam, ut justum est, reformari vitam, veluti cognitionem ejus habentem in multis, et magis ei ultra reliquas consummandorum ordinationes proximan-
 tem. Cruciformis autem similitudinis signaculum, sicut jam a nobis dictum est, declarat omnium simul carnalium desideriorum interdictionem. Crinium vero tonsura significat mundam Domini non figuratam vitam, non in fictis figuris animi libertatem superposite fucantem, sed ipsam in seipsa non humanis pulchritudinibus, sed coadunatis et monachis in deiformosissimum reductam. Prioris autem vestimenti expulsio, et alterius assumptio, a media sacra vita in perfectiorem, transordinationem significat, sicut in sacra theogenesia vestimenti mutatio declarabat repurgatam vitam in contemplativum et illuminativum habitum ascendentem. Si autem et nunc sacerdos, et omnes, quicumque adsunt, sancti consummatum salutant, sanctam deformium intellige societatem, caritate in lactitia³ divina condelectatam sibi invicem. In fine vero omnium sacerdos in thearchicam communionem vocat consummatum, significans sacre, quomodo perfectus, si vere in monachicam venit et in coadunatam anagogen, non contemplator solummodo erit secundum se sacrorum, neque juxta medium ordinem in communionem veniet sacratissimorum symbolorum, sed cum divina a se participatorum sacrorum scientia altero modo supra sacram plebem in assumptionem veniet divinae communionis. Propter quod et sacerdotalibus ordinibus in sacre consummativis suis sanctificationibus, in fine sanctissimarum suarum oblationum, sanctissimae Eucharistiae communio traditur a consummante eos⁴ summo sacerdote. Non solum, quia divinarum mysteriorum assumptio uniuscujusque ierarchicae participationis est consummatio, sed quia et ipsa communione et divinissima donatione proportionaliter eis secundum unamquamque sacrae omnes ordinationes participant, ad propriam earum positionis anagogen et consummationem. Comprehensum est igitur a nobis, quomodo sanctae quidem teletae purgatio sunt et illuminatio et consummatio: ministri autem purgativus ordo: sacerdotes illu-

minativus: consummativus deiformes summi sacer-
 dotes. Purgandus⁵ vero ordo sacrae inspectionis et communionis particeps, quantum adhuc purgandus⁶. Contemplativus ordo sacer populus. Consummandus autem ordo adunatorum monachorum. Sic enim secundum nos ierarchia, Deo traditis ordinibus sacre disposita caelestibus ierarchiis conformis est, divinae imitationis suae, quantum in viris, salvans deiformes characteres. Sed dicis, quia caelestibus ierarchiis desunt omnino purgandi ordines: non enim justum neque verum dicere, tanquam adhuc quaedam caelestis dispositio sit⁷ polluta. Ego autem, quia quidem immaculati perfectissime sunt, et castissimum supermundane habent, confiteri me omnino, si non omnino recido sacratissimo intellectu. Si enim aliquis eorum, a malitia receptus, caelesti quidem et inconfusa cecidit divinarum animorum harmonia, in obscurum apostatarum multitudinum evectus est casum. Sed est⁸ dicendum mirabiliter in caelesti ierarchia, quia purgatio in subjectis essentiis a Deo quantum⁹ ignotorum illuminatio, in perfectiorem eas scientiam ducens thearchicarum cognitionum, et ignorantiam eorum, quorum nondum scientiam habebant, utpote purgans per primas et diviniorens essentias, reductas in superiores divinarum contemplationum et manifestiores claritates. Sic et illuminandi ordines sunt et consummandi, et purgativi, et illuminativi, et consummativi secundum caelestem ierarchiam, tanquam excellentissimis et divinissimis essentiis inferiores sacras et caelestes dispositiones cum omni castitate purgantibus in ordinibus et proportionaliter caelestium ierarchiarum, impletibusque eas divinissimarum illuminatione, et consummantibus in sanctissima thearchicarum intelligentiarum scientia. Etenim jam a nobis dictum est, et eloquiis divinitus comparatur, non eas esse omnes caelestes dispositiones in omnibus sacris deividorum illuminationum scientiis, sed ex Deo quidem immediate primas, per illas similiter iterum ex Deo subjectas, proportionaliter eis illuminari manifestissimos Divinitatis radios claros.

CAPITULUM VII.

De perficiendis in dormientibus.

His autem definitis, necessarium dicere aestimo, et quae a nobis sacre in dormientibus perficienda sunt. Etenim neque hoc commune est sanctis et immundis: sed sicut diversa forma est utrorumque vitae, sic et ad mortem venientes, qui quidem sacram habent vitam, in veras promissiones divinitatis respicientes, tanquam veritatem suam in ea, quae secundum ipsam est, resurrectione contemplaturi, cum firma et vera spe in lactitia divina ad mortis summum veniunt, velut ad finem divinarum certaminum, in perfectissima et non deficiente vita et salute, quae secundum eos erunt omnino scientes per

VARIAE LECTIONES.

ordines — consequentem om. B H. ² E ignoranter quodammodo. ³ A E Purgatus. ⁴ AE purgatus. ⁵ sit om. BH. ⁶ BH et. ⁷ AE tanquam.

futuram suam universalem resurrectionem. Sanctae enim animae, ad eam in mala secundum hanc vitam potentem cadendo conversionem non venientes, in ea iterum generatione in conversibilem habebunt deiformosissimam transordinationem. Munda autem sanctorum animarum conjuga et coeuntia corpora conscripta ^a et commilitantia secundum divinas suas collocationes, in animarum incommutabili secundum divinam vitam fundamento concipient propriam resurrectionem. Eo quod enim unita erant secundum hanc vitam sacris animabus, velut membra Christi facta, deiformem et incorruptibilem, immortalemque et beatam recipient quietem. In his ergo sanctorum est quies in laetitia et immutabili spe, in divinatorum certaminum perventura summum. Immundorum vero alii quidem in non subsistentiam irrationabiliter aestimant redire: alii vero corporalem in semel corrumpi propriarum animarum conjugationem, velut incompactam eis existentem deiformem vitam et beatam quietem, non intelligentes, neque satis in divina scientia eruditi, inchoaverunt jam secundum nos in Christo deiformosissimam vitam. Alii autem corporum aliorum distribuunt animabus conjugationes, injuste agentes, hoc in ipsis, ut aestimo, suspicantes divinis animabus, et sacris retributionibus non recte privantes ad finem venientia divinissimum cursum. Alii autem nescio quomodo ad materiales notiones revocati dixerunt, conformem hujus vitae sanctis promissionem sanctissimam et beatissimam quietem, et escas proprias mutata vita his, qui in angelis injustis sunt, projecerunt. Sed non recidet quis a sacratissimis viris in tales errores, sed confestim se suscepturos esse Christiformem quietem, scientes, cum in finem venient hujus vitae, in ^a incorruptionem suam viam veluti propinquiorem jam factam manifestius vident, et donationes divinitatis laudant, et divinae delectationis implentur, ad ea, quae retro sunt, conversionem non in aliquo timentes, sed bene scientes, quia possessa bona firmiter et aeternaliter habebunt ^a. Coinquinationibus autem pleni et immundis maculis, qui quidem sacram quandam consecuti sunt doctrinam, ipsi vero eam ex proprio animo perditae projicientes, in corruptentes sponte se dederunt concupiscentias, cum ad finem veniunt hujus vitae imparati, ut eis bene spernens manifestat eloquiorum divina legislatio ^b, perditas propriis passionibus voluptates aliis oculis inspicientes, et sacram vitam, qua stulte recesserunt, beatificantes, miserabiliter et coactive rescinduntur hac vita, ad nullam sacram spem manuducti propter pessimam vitam. Talium autem nullo futuro secundum dormitationes sanctorum virorum, ipse quidem ad finem veniens propriorum certaminum, laetitia sancta repletur, et cum delectatione multa ad viam ascendit divinae iterum generationis. Dormientibus

A autem domestici secundum divinam habitationem et similem conversationem, ipsum, qui est, beatificant ad palmiferum optate venientem finem, et victoriae casuali gratulatorios cantus referunt, adhuc et se venturos fore ad similem optantes quietem: accipientes vero eum, ad summum sacerdotem ducunt, tanquam ad coronarum divinarum donationem. Ipse autem cantans suscipit et perficit secundum legem sacram in sanctis dormientibus perficienda.

Mysterium in sancte dormientibus.

Congregans divinus sacerdos sacram chorum, si quidem sanctifico fuerit ordine dormiens, in conspectu divini altaris inclinans eum, initiatur ad Deum oratione et Eucharistia. Si autem sanctis monachis aut sacro populo ordinatus est, ad honorabile sacerdotium ipsum inclinatur ante sacerdotalem introitum. Deinde perficit ad Deum eucharisticam orationem summus sacerdos. Consequenter ministri in divinis eloquiis prolatis non mendaces promissiones de sacra nostra resurrectione legentes, sacre cantant confitentes hoc et potentes psalmicorum eloquiorum cantus. Deinde ministrantium primus resolvit catechumenos, et praedicat jam dormientes sanctos, cum quibus dignatur modo defunctum coordinata recitatione, et hortatur omnes petere in Christo beatam consummationem. Deinde accedens divinus summus sacerdos, orationem sacratissimam super eo facit. Et post orationem ipse summus sacerdos saluta dormientem, et post eum praesentes omnes. Salutantibus autem omnibus infundit dormienti oleum summus sacerdos, et pro omnibus orationem sacram faciens, reponunt in domo honorabili corpus cum aliorum coordinatorum sanctorum corporibus.

Theoria.

Sed haec quidem si viderint aut audierint immundi apud nos perficienda, late ridebunt, ut arbitror, et erroris nostri miserebuntur. Non oportet autem ad hoc mirari. Si enim non crediderint, ut eloquia aiunt ^c, neque intelligent. Nos autem invisibilia perficiendorum inspicientes, Jesu luciduo dicamus, quomodo non irrationabiliter summus sacerdos in aequae militantem chorum introducit et imponit dormientem. Significat enim mirabiliter, secundum illas erunt omnes in ipsa iterum generatione vocationes, puram hic propriam vitam implentes. Utpote si deiformem quis habuit hic et sacratissimam vitam, quantum viro Dei imitabile licitum est, in divinis erit per seculum futurum et beatis quietibus. Alii autem ejus per extremam formae demissionem sacram tamen conformes et ipsae recipient sanctas retributiones. Pro hac divina justitia summus sacerdos gratias agens, orationem sacram facit, et colendam laudat thearchiam, tanquam destructivam contra omnes injustae et tyrannicae potentiae, transdu-

VARIAE LECTIONES.

^a E conspecta. ^a iqom. AE

^a Psal. V, XXV, LXXXIII.

^b Jer. V; Sap. V.

NOTAE.

^c Isa. VII.

centemque nos in proprias justificationes. Divinarum quoque promissionum lectio et cantus manifestatoria quidem sunt beatissimarum quietudinum, in infirmitate habentes consummationem aeternaliter gravabunt: dormientis vero divinitus receptiva, viventium autem adhuc exhortativa ad similem consummationem. Intende, quia nunc non omnes juxta consuetudinem purgandi ordines resolvuntur: soli vero sacris expelluntur choris catechumeni. Etenim ipse quidem ineruditus est universaliter omnis sacrae hostiae, et ad nullum, neque parvum neque magnum, sacre consummandorum inspicere ei fas est, tanquam neque sacrorum contemplativae virtutis participans per praeluentem et luciferam theogenesiam. Ceteri vero purgandorum ordines in doctrina quidem jam sunt sacrae traditionis. Stulte autem ad ea, quae inferius sunt, iterum currentes, oportet in ea, quae ante sunt¹, propriam reductionem perficere, divinatorum quidem, quantum in symbolis, sacre aspectibus et communicationibus rationabiliter segregantur. Nocent enim immunde eorum participantibus, et ad plurimum divinatorum et suum venient contemptum. Non inconvenienter autem adsunt in nunc perficiendis, aperte edocendi et videntes secundum nos formidinem mortis, et sanctorum retributiones a veris eloquiis laudatas, et caligines fore talibus immundis infinitas. Permittitur enim eis aequae utile, videntes sacre consummatum ex ministrativa recitatione socium vere existentem a seculo² sanctorum mirabiliter praedicatorum. Et fortassis et ipsi ad simile desiderium venient, et ex ministrativa scientia edocentur, beatam vere esse in Christo consummationem.

Deinde accedens divinus summus sacerdos orationem sacram super dormiente facit, et post orationem ipse summus sacerdos eum salutatur, et³ deinde praesentes omnes. Ipsa igitur oratio divinam bonitatem deprecatur, omnia quidem dimittere per humanam infirmitatem commissa dormienti, ordinareque eum in lumine et regione viventium, in sinibus Abraham et Isaac et Jacob, loco quo expellitur dolor et tristitia et angustia. Hae quidem ergo, ut arbitror, clarae sanctorum beatissimorum retributiones. Quid enim fortassis fiat perfectissimae laetitiae et illuminatrici immortalitati componderatum, etsi maxime nostris proportionibus significativis omnino altiores animo promissiones significatae, et activa eorum veritate relictas habent nominationes? Verum enim esse eloquium aestimandum, quia oculus non vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se⁴. Sinus autem sunt, ut arbitror, beatissimorum patriarcharum et reliquorum sanctorum omnium divinissimae et be-

tissimae quietes deiformes, suscipientes omnes in eis ineffabilem et beatissimam consummationem. Dicis forte, utique haec quidem recte dicta esse a nobis. dubitare vero hoc, quare divinam bonitatem summus sacerdos deprecatur⁵, peccatorum petens dormienti remissionem et deiformibus aequipotentem et lucidissimam partem. Si enim retributiones recipiat omnis a divina justitia, quae in praesenti vita bonorum aut alterorum peregit, finivit autem secundum hanc vitam proprias operationes qui dormivit, quomodo per quandam summus sacerdos orationem in alteram requiem transvehet ultra dignitatem ejus? Et quidem ibi vitae retributionem habebit partem unusquisque, bene scio eloquia sequens: *Sequitur enim, inquit, Deus ad verum se, et feretur unusquisque per corpus ad quae gessit, sive bona, sive mala*⁶. Quia vero justorum orationes et secundum hanc vitam, quanto magis post mortem in his, qui digni sunt sacris orationibus, operantur tantummodo, eloquiorum nos edocent verae traditiones. Aut quid a Samuel Saul annullatus est? Quid autem⁷ Hebraeorum populo profuit prophetica oratio? Etenim tanquam si quis sole propria donante lumina, illaesis oculis in participatione solaris luminis petit fieri, proprios aspectus exterminans: sic ad impotentes concupiscit et superfluas spes, qui sanctorum summe mirabilium orationes, et secundum naturam eorum sanctas operationes exagitans, negligentia divinis donis et manifestissimis deiformibus mandatis recedet. Dico autem, eloquia sequens⁸, utiles omnino sunt in hac vita sanctorum orationes secundum hunc modum. Si quis divina appetens dona, et ad participationem eorum sacrum habitum habens, tanquam propriae cognoscens parvitatibus, veniens ad quandam sanctorum virorum, dignatus fuerit eum sui fieri adiutorem et conservum, lucrabitur omnino ex hoc omnes superantem utilitatem. Consequetur enim quae petit divinissima dona, recipiente eum divina bonitate, et propriam verentem conscientiam, et in sanctis confessione, et petitarum sacrarum petitionum laudabili desiderio, et consequenti et deiformi habitu. Est enim et hoc divinis iudiciis promulgatum, divina dona dignis participando in ordine divinissimo donari per dignos tradere⁹. Hunc ergo si quis dehonorerit sacrum ornatum, et ad¹⁰ militare aestimationem veniens, sufficientem seipsum aestimaverit ad divinum colloquium, et sanctos contempserit, et unam aut petitiones indignas Deo et non sacras petierit, et desiderium divinis non corroboratum habuerit et sibi met consequens, consequetur per seipsum indisciplina-bilem petitionem. De dicta autem oratione, quam summus sacerdos superorat dormienti, in nos ve-

VARIAE LECTIONES.

¹ sunt om. BH. ² Et seculorum. ³ et om, AE. ⁴ B deprecatur. ⁵ BH enim. ⁶ BH tradi ⁷ Pro et ad E immo

NOTAE.

¹ Isa. LXIV; 1 Cor. II, 9.
² Job. XXIX; Ose II; 1 Cor. V, 10; 1 Reg. XXVIII; Exod. XVII, XXXII, XXXIII; Num. XI, XIV, XVI,

XXVII; Deut. I, IX; Psal. CV
³ Jac. V.

nicentem ex divinis nostris ducibus traditionem dicere necessarium. Divinus summus sacerdos expiator est, ut eloquia aiunt ^a, divinarum justificationum : angelus enim Domini omnipotentis est. Didicit ergo ex Deo traditis eloquiis, quia sancte viventibus lucidissima et divina vita secundum dignitatem a justissimis jugis redditur, despiciente bonitate divinae humanitatis ingenitas eis ex humana infirmitate maculas, *quoniam quidem nemo*, ut et eloquia aiunt, *mundus a sorde* ^b. Haec quidem ergo summus sacerdos scit promissa ex veris eloquiis : petit autem continuo fieri, et donari sancte viventibus sacras retributiones : simul quidem in Dei imitationem deformiter efformatus, et aliorum donatas, proprias expetens gratias : simul autem et non mendaces promissiones sciens futuras ^c, et praesentibus manifestans aperte, quia ab eo secundum legem sacram expetendae ^d omnibus erunt juxta divinam vitam consummatis. Non enim summus sacerdos divinae justitiae yoppheta peteret aliquando nisi Deo amabilissima, et ab eo donari divinitus promissa. Propter quod immundus non orat haec dormientibus, quoniam non solum yopphetico in hoc avertetur ordine, et quid ierarchicorum superbe audebit, a perfectionum principe movendus, et quia rectam orationem consequitur, ab justo eloquio et ipse non immerito audiens : *Petitiss, et non accipitis, quia male petitiss* ^e. Non ergo divinus summus sacerdos expetit divinitus promissa, et amabilia Deo, et omnino donanda, et hoc proprio deformiter habitu ostendens honorum amico Deo, et praesentibus aperte manifestans sanctis futura dona. Sic et discretivas habent summi sacerdotes virtutes, manifestatores divinarum justificationum, non ut ipsorum irrationabilia desideria sapientissima divinitate ministratorie sequente, sed ut ipsis yopphetice submovente perfectionis principe spiritu vocatos Deo juxta dignitatem segregantibus : *Accipite enim*, ait, *Spiritum sanctum : quorumcunque dimittitis peccata, dimittuntur ; quorumcunque tenetis, retenta sunt* ^d. Et divinas revelationes sanctissimi Patris illuminato eloquia ajunt : *Quodcunque ligaveris in terra, erit ligatum in caelo ; et quodcunque solveris in terra, erit solutum in caelo* ^e, tanquam Evangelista illo et omni juxta ipsum summo sacerdote, secundum in eo factas paternarum justificationum revelationes, manifestator et consummator Dei amicos adducente, et iustos exhaereditante. Sacram enim illam theologiam, ut eloquia aiunt, non per seipsum motus, neque carne et sanguine revelantibus, sed a Deo invisibiliter eum propria docente respondit. Divinis igitur summis sacerdotibus, sic et discretionibus et

A omnibus ierarchicis virtutibus utendum, quomodo locumque consummationis princeps eas divinitus moverit. Aliis autem sic in summos sacerdotes, in quibuscunque agunt ierarchice, attendendum, tanquam a Deo commotos. *Spernens enim vos*, ait, *me spernit* ^f. Sed redeamus in dictae orationis consequentia. Perficiens enim eas summus sacerdos, et ipse salutatur dormientem, et deinde praesentes omnes. Delectabilis enim est, et honorabilis omnibus deformibus secundum divinam vitam consummatus. Post vero salutationem infundit dormienti oleum summus sacerdos. Memerito autem, quia secundum sacram theogenesiam ante divinissimum baptismum, prima participatio sacri symboli donatur perficiendo post universalem prioris vestimenti depositionem unctionis oleum. In fine autem nunc omnium super dormientem oleum infunditur. Et tunc quidem olei unctio ad sacra certamina vocatur consummandum : nunc vero infusum oleum manifestat, secundum ipsa sacra certamina militantem et consummatum dormientem. Haec perficiens summus sacerdos reponit in domo pretiosa corpus, cum aliorum aequo potentum sacris corporibus. Si enim in anima et corpore Deo amabilem vitam, qui dormivit, vivebat, pretiosum erit cum sancta anima commilitans ^g ei corpus secundum divinas collocaiones. Inde divina justitia cum proprio corpore ipsi conabit retributas quietes, tanquam coeunti et participanti sanctae aut contrariae vitae. Propter quod et sacrorum divina legislatio divinas communicationes ambobus donat : animae quidem in pura contemplatione et scientia perfectorum, corpori vero per divinissimum tanquam in imagine unguentum, divinae communicationis sacratissima symbola totum hominem sanctificans, et universalem ejus salutem sacrificans, et consummatissimam ipsius resurrectionem futuram fore denuntians per catholicam sanctificationem. Consummativas autem invocationes non est justum in Scripturis interpretantibus, neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes ex occulto ad commune educere : sed ut sacra nostra traditio habet, in pomposis doctrinis eas ediscens, et ad diviniorem habitum et anagogen amore divino et operationibus perfectus, ex teletarchica illuminatione ascendit ad excelsissimam earum scientiam. Quod autem et pueris nondum divina intelligere potentes, sacrae participes fieri divinae generationis, et sacratissimorum divinae communicationis symbolorum, videtur quidem, ut ais, immundis blasphemio risu dignum, si audire non valentes edocent summi sacerdotes divina, et non intelligentibus imagines tradiderint sacras traditiones. Et quod adhuc risibilibus, quomodo pro eis

VARIAE LECTIONES.

^a BH futuris. ^e AE expetenda — erit.

NOTAE.

^b Psal. CXVIII ; Mal. II ; Matth. XVIII.

^c Job XV ; III Reg. VIII · Eccl. VII · Rom. III ;

^d Joan. I, III ; Jac. III.

^e Jac. IV, 3.

^f Joan. XX, 22.

^g Matth. XVI, 19.

^h Luc. X, 16.

alii abrenuntiationem dicunt et sacras confessiones. Oportet autem tuam ierarchicam intelligentiam non angustari in errantibus, sed et timens simul et eorum luciducatus gratia diligens defendere adversus pro eis prolatas insidias, proponentem et hoc juxta legem divinam, quantum non in nostra scientia omnia divina circumscribuntur, multa autem a nobis ignotorum causas habent divinas, nobis quidem ignotas, notas vero nostrum melioribus ordinibus. Multa autem et excelsissimas essentias latuere, et a sola diligenter cognita sunt sapientissima et sapientifica thearchia. Veruntamen quia et de hoc ea dicimus, quae quidem deiformes nostri sancti perfectores, ab antiqua eruditi traditione, in nos adducebant. Aiunt enim, quod quidem est verum, quia secundum legem divinam reducti infantes ad habitum sacrum venient omni perficiendi errore et immunda vita. Multumque hoc divinis nostris ducibus in animum veniens, probaverunt recipi infantes secundum hunc sacrum modum. Itaque naturales adducendi pueri parentes tradere puerum cuidam eruditorum bonorum divina paedagogo, et de cetero a se puerum perficit, tanquam a divino Patre et salutis sacrae anadocho. Hunc ergo summus sacerdos contentem juxta divinam educare puerum vitam, repetit abrenuntiationes confiteri et sacras confessiones, non, ut illi forsitan ridentes dixerunt, alium pro alio divina docens. Neque enim hoc ait sic: Pro puero ego abrenuntiationes aut sacras confessiones facio, sed quia puer abrenuntiat: hoc est, confiteor puerum credere in sacrum sensum venientem nostris anagogis: abrenuntiatorum quidem universaliter contrariis, confiteri autem et operari divinas confessiones. Nihil ergo, ut aestimo, inconsequens, si secundum divinam puer anagogen educatur, ducentem et anadochum sacrum habens, habitum sibi divinatorum insinuantem, et custodem a contrariis perituum. Tradit autem puero sacris symbolis summus sacerdos, ut in eis conversetur, et neque formetur ad vitam alteram, nisi divina contemplantem semper, et communionem eorum in profectibus sanctis factam, habitumque sacrum in eis fortem, educatumque pulchre a divino anadocho. Tanta, o puer, et sic bona nostrae ierarchiae videntur mihi uniformia spectacula. Ab aliis autem similiter intentius animo non haec tantum visa sunt, lucidiora autem multa et deiformiora. Et tibi, ut arbitrator, omnino lucebunt splendidiores formae, et diviniis dictis in ascensionibus utenti ad excelsiorem radium. Trade igitur, o amice, et ipse mihi perfectiorem illuminationem, et ostende meis oculis quascunque videre poteris pulchriores formas et uniformiores. Confido enim ego, quia his, quae dicta sunt, repositos in te divini ignis ascendens usque vapores. *Explicit liber de ecclesiastica ierarchia.*

SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE

LIBER TERTIUS.

DE DIVINIS NOMINIBUS.

Epigramma in beatum Dionysium de divinis Nominibus.

An animus splendor in divinas Scripturas milletingens formas varietatibus sacra nomina, et post stultam mortem vitalibus sapientiae eloquiis sonantibus divinos manifestorios hymnos.

Compresbytero TIMOTHEO DIONYSIUS presbyter. 7

INCIPIUNT CAPITULA DE DIVINIS NOMINIBUS 8.

- I. Quae sit rationis interpretatio, et quae divinis nominibus traditio.
- II. De unita et discreta theologia, et quae sit divina unitas et discretio.
- III. Quae sit orationis virtus, et de beato Ierotheo, et de reverenti et conscripta theologia.

IV. De optimo, lumine, bono, amore, extasi 9, zelo, et quia malum neque est, neque ex eo quod est, neque in existentibus.

V. De existente in quo, et de paradigmaticis

VI. De vita.

VII. De sapientia, intellectu, ratione, veritate, fide.

VIII. De virtute, justitia, salute, redemptione, in quo et de inaequalitate.

IX. De magno, parvo, eodem, altero, simili, dissimili 10, statu, motu, aequalitate.

X. De omnipotenti, antiquo dierum, in quo et de aeterno et tempore.

XI. De pace, et quid vult sibi hoc per se ipsum esse, quae per se ipsam vita, quae per se ipsam virtus, et quae sic dicta.

XII. De sancto sanctorum, rege regum, Domino dominorum, Deo deorum.

XIII. De perfecto et uno.

VARIAE LECTIONES.

¹ a se om. AE. ² AE sub. ³ E speculantem. ⁴ B habitumque sacrum in deiformem ducatum pulchre. ⁵ BH speculata. ⁶ BH intentus. ⁷ E Dionysii Areopagitae episcopi Athenarum ad Timotheum episcopum Ephesi de divinis nominibus. Compresbytero cet. ⁸ E Haec autem in hoc insunt de divinis nominibus totum capitula XIII. ⁹ Codd., ἐκστασις; ¹⁰ Codd. de simili.

INCIPIT LIBER DE DIVINIS NOMINIBUS.

CAPITULUM I.

Quae sit rationis interpretatio, et quae divinis nominibus traditio.

Nunc autem, o beate, post theologicos characteres in divinorum nominum replicationem, quantum licet, transeamus. Sit autem et nunc nobis eloquiorum lex praedefinita, veritatem nos invenire eorum, quae de Deo dicta sunt, non in credibilibus sophiae verbis^a, sed in approbatione spiritu movente theologorum virtutis, per quam ineffabilibus et ignotis ineffabiliter et ignote conjungimur, secundum meliorem nostrae rationalis et intellectualis virtutis et operationis unitatem. Universaliter itaque non audendum dicere, neque intelligere quid de superessentially et occulta divinitate, praeter divinitus nobis ex sacris eloquiis expressa. Ipsius enim super rationem et intellectum et essentiam superessentialitatis ipsa superessentialis scientia reponenda¹, in tantum sursum respicientes, quantum se infert divinorum eloquiorum radius ad superiores claritates circa divina, temperantia et sanctitate² coartatas. Etenim si quid oportet sapientissima et verissima theologia suaderi, juxta analogiam uniuscujusque animorum respiciuntur divina, et inspiciuntur thearchicae bonitatis in salutari justitia ab his, quae in mensura sunt, immensurabilitatem divinitus tanquam illocalem distinguente³. Sicut enim incomprehensibilia et incontemplabilia sunt⁴ sensibilibus⁵ invisibilia, et his, quae sunt in figmento et similitudine, simpla et non simulata, et secundum corporum figuras formatis incorporalium intacta et non figurata informatas: juxta eandem veritatis⁶ rationem superat essentias superessentialis magnitudo, et animos super animum⁷ unitas, et omnibus virtutibus impossibile est quod super sensum est arcanumque rationi omni super rationale bonum, unitas unitica omnis unitatis, et superessentialis essentia, et intellectus invisibilis, et verbum arcanum, irrationabilitas, et invisibilitas, et innominabilitas secundum nullum eorum, quae sunt, ens, et causale quidem essendi omnibus: ipsum autem non *ὄν*, ut omnis essentiae summitas⁸, et utcumque ipsa de seipsa proprie et scienter manifestat. De hac igitur, ut dictum est, superessentiali et occulta divinitate non audendum dicere, neque intelligere quid, praeter divinitus nobis ex⁹ sacris eloquiis expressa. Etenim sic ipsa de semetipsa in eloquiis optime¹⁰ tradidit: ejus quidem, qualis est, scientia et contemplatio omnibus in via est, quae

A sunt, tanquam omnibus superessentialiter separata. Et multos theologorum invenies, non solum ut invisibilem eam et incomprehensibilem laudantes, sed et inscrutabilem simul et investigabilem, tanquam non ente¹¹ vestigio ullo in occultam ejus multitudinem pervenientium. Non tamen communicabile est universaliter bonum ulli eorum quae sunt, sed in seipso manens superessentialem collocatum radium uniuscujusque eorum quae sunt, proportionaliter illuminationibus optime supermanifestat, et ad possibilem sui contemplationem et societatem et similitudinem extendit sacros animos, quantum fas est, sic divinitus desiderantes, et neque ad superius moderate indita divina manifestatione impossibiliter glorificatos, neque ad inferius ex ea, quae in malum est, minoratione resolutos, sed bene ponderate et recte in radium eis superfluentem extentos, et commensurabili justarum¹² illuminationum amore, cum reverentia sacra, et temperate et sancte revelantes, ipsa sequentes thearchica juga, quae etiam totas gubernant supercaelestium essentiarum sanctas dispositiones. Hoc quidem super intellectum et essentiam thearchiae occultum inscrutabile est etiam intellectualibus mentis reverentiis. Haec arcana temperanti silentio honorantes, ad lucentes nobis in sacris eloquiis splendorum intendamus, et ab ipsis in lucem ducamur¹³ ad thearchicos hymnos, ab his supermundane illuminati, et ad sacras hymnologias formati, ad videndum etiam commensurate nobis per eas donata divina luminaria, et largum principium omnis divinae apparitionis luminis laudandum, sicut ipsum de seipso in sacris eloquiis tradidit: ut quia omnium est causa, et principium, et essentia, et vita, et quidem recedentium ab eo et revocatio et resurrectio, ad vero deiformitatis incorruptibile perditorum revocatio et reformatio, juxtaque agitationem immundam mobilium collocatio divina, et stantium munimen, et ad ipsum reductorum restitutiva manductio, et illuminatorum illuminatio, et perfectorum perfectio principalis, et divinorum divinitas, et simplicium simplicitas, et unitorum unitas, principii omnis superessentialiter superprincipale principium, et occulti, secundum quod¹⁴ justum est, optima traditio, et simpliciter dicendum, viventium vita, et eorum quae sunt essentia, omnis vitae et essentiae principium et causa, per suam, ut sint quae sunt, activam et continentem bonitatem

VARIAE LECTIONES.

¹ AE reponendum. ² A certa moderantia divina ad sanctitates. ³ AE distinguentem. ⁴ sunt
⁵ A sensibilibus. ⁶ A virtutis. ⁷ A voces super animos. ⁸ A, unitas. ⁹ A in. ¹⁰ A proprie
movente. ¹¹ A justorum. ¹² A ducantur. ¹³ quod om. E.

NOTAE.

¹ I Cor II, 4.

Haec a¹ divinis eloquiis didicimus, et omnem, sic dicere, sacram Theologorum hymnologiam invenies ad beneficas divinitatis processiones manifestative et laudative divinas nominationes praeparantem. Unde in omni fere theologica actione thearchiam videmus divinitus laudatam, ut monadem quidem et unum, propter simplicitatem et unitatem supernaturalis impartibilitatis, ex qua ut unifica virtute unimur, et partitis nostris alteritatibus supermundane complicatis, in deiformem monadem congregamur et Deum imitantem unitatem. Ut Trinitatem vero, propter subsistentem ter superessentialis fecunditatis expressionem, ex qua omnis paternitas in caelo et in terra est et nominatur². Ut autem causam eorum, quae sunt, quoniam omnia ad esse adhibita sunt per ejus substantificam bonitatem. Sapientem vero et bonam, quia existentia omnia, quae propria natura incorruptibilia salva sunt, omni harmonia divina et sacra pulchritudine sunt repleta. Humanam autem differenter, quia his, quae secundum nos sunt, ad veritatem universaliter in una sui subsistentiarum³ communicavit, et revocatam ad seipsam restituit humanam novissimam partem, ex qua ineffabiliter simplex Jesus compositus est, et appositionem assumpsit temporalem aeternus, et aequalis nobis factus est natura, omnium secundum omnem naturam ordine superessentialiter munitus, cum incommutabili et inconfusa priorum collocatione, et quaecumque alia deifica luminaria eloquiis consequenter divinarum nostrorum ducum occulta traditio expresse nobis donavit. Haec et nos didicimus, nunc quidem conrationabiliter nobis per sacra velamina eloquiorum et ierarhicarum traditionum humanitatis, sensibilibus quidem invisibilia, et his, quae sunt superessentialia, circumvelantibus, et formas et similitudines carentibus formis, et similitudinibus circumponentis et supernaturalem, et non figuratam simplicitatem varietate partitorum symbolorum et multiplicantis et praefigurantis. Tunc autem cum incorruptibiles et immortales facti fuerimus, et christiformes⁴, et beatissima recipiemur quiete, semper cum Domino juxta eloquium erimus⁵, visibilis quidem ipsius divinae manifestationis in castissimis contemplationibus repleti, manifestissimis splendoribus nos circumlustrantis, sicut discipulos in illa divinissima transformatione⁶: invisibilem autem ipsius illuminationem impassibili et immateriali intellectu participantem, et super intellectum unitatem insuper apparentium radorum ignotis et beatis experimentis, in diviniore imitatione supercaelestium animorum. *Sicut angeli enim*, ut eloquiorum veritas ait, *erimus, et filii Dei, filii resurrectionis sunt*⁷. Nunc autem, ut nobis possibile, necessariis quidem in divina symbolis utimur, et ex ipsis iterum in simplam et

unitam invisibilium contemplationum veritatem proportionaliter intendimus, et post omnem secundum nos deiformium intelligentiam requiescentes nostras intellectuales operationes, in superessentialem radium, secundum quod justum est, inmitteremus, in quo omnes fines omnium cognitionum superarcano ante substituti sunt, quem neque intelligere possibile est, neque dicere, neque omnino quomodo contemplari, propter quod omnibus ipse remotus sit et superincognitus, et omnium quidem essentialium cognitionum et virtutum summitates simul et omnes superessentialiter in seipso praeambientem, omnibus vero incomprehensibili virtute et supercaelestibus animis supercollocatum. Si enim scientiae omnes existentium sunt, et in ea, quae sunt, lineam habent, ipsa omni essentia summitas, et omni scientia est remota. Et si melior est omni ratione et omni scientia, et super intellectum universaliter et essentiam collocatur, omnium quidem cum sit acceptiva, et comprehensiva, et anteprehensiva, omnibus autem per se universaliter incomprehensibilis, et neque sensus ejus est, neque phantasia, neque opinio, neque nomen, neque verbum, neque tactus, neque scientia: quomodo de divinis nominibus nobis acitabitur sermo sine vocabulo, et super nominationem superessentiali deitate ostensa? Sed quod quidem diximus, cum theologicis characteres exposuimus, unum, incognitum, superessentiale, per se optimum, quod quidem est, trinam unitatem dico, *ὁμοθεον*, et *ὁμογενεον*, neque dicere, neque intelligere possibile est. Sed et sanctarum virtutum angelicae unitates, quas sive speculativas, sive acceptivas oportet dicere, superincognitae et superlucentis bonitatis, et arcaeae sunt et incognitae, et solis ipsis subsistunt⁸ super scientiam angelicam dignis suis angelis. His deiformes angelica imitatione, quantum licet, coadunati animi, quomodo secundum omnem intellectualem operationem requiescunt, talis autem sit deificatorum animorum ad summum lumen unitas, laudant ipsum potissime per omnium, quae sunt, ablationem, in hoc vere et supernaturaliter illuminati ex beatissima cum ipso unitate, quia omnium quidem est, quae sunt, causale, ipsum autem nihil, ut omnibus, quae sunt, superessentialiter exaltatum. Igitur superessentialitatem divinam, qualis est superbonitatis supersubsistentia, neque ut verbum aut virtutem, neque ut animum aut vitam, aut essentiam laudare est justum, nullo eorum, quaecumque super omnem veritatem veritate sunt, dicitur: sed ut omni habitu, motu, vita, phantasia, opinione, nomine, verbo, virtute, intelligentia, essentia, statu, collocatione, unitate, summitate, multitudine, omnibus, quaecumque existentia sunt, supereminenter remotam. Quomodo vero ut bonitatis subsister-

VARIAE LECTIONES.

¹ E de. ² BH substantiarum. ³ AE christiformi. ⁴ E et super.

NOTAE.

⁶ Ephes. III.

⁷ I Thess. IV, 16.

⁸ Math. XXVII; Marc. IX; Luc. IX.

⁹ Luc. XX, 36.

tia ipsius esse omnium, quae sunt, est causa optima A principalis divinitatis ¹ providentia ex omnibus causativis laudandum, quoniam et circa ipsam omnia, et propter ipsam, et ipsa est ante omnia, et omnia in ipsa constituta sunt, et essendo hanc omnium accessio et substantia, et ipsam omnia desiderant, intellectualia quidem et rationabilia scienter, subjecta vero his sensibiliter, et alia, secundum vitalem motum et essentialem et conditionalem necessitatem. Hoc igitur scientes theologi, et tanquam inominabilem eam laudant, et ex omni nomine. Inominabilem quidem, ut cum aiunt, divinitatem ipsam in una mysticarum symbolicae divinae manifestationis visionum increpasse dicentem: *Quod nomen tui u?* et sicut ab omni eum Dei nominativa scientia reducens, dicere: *Et ut quid interrogas nomen meum, et hoc est mirabile b.* Aut nonne ² hoc vere est mirabile nomen, *quod est super omne nomen, quod innominabile, quod omni supercollocatum nomini nominato, sive in seculo hoc, sive in futuro c?* Multivocam vero, ut cum iterum eam introducunt dicentem: Ego sum ^d ω , et vita ^e, lux ^f, Deus ^g veritas, et cum ipsi omnium causalem theosophi multivoce ex omnibus causativis laudant, ut optimum ^h, ut bonum ⁱ, ut sapientem ^k, ut dilectum ^l, ut Deum deorum ^m, ut Dominum dominorum ⁿ, ut sanctum sanctorum ^o, ut aeternum ^p, ut existentem ^q, et ut seculorum causalem ^r, ut vitae largitorem ^s, ut sapientiam ^t, ut intellectum ^u, ut rationem ^v, ut scientem ^w, ut proferentem omnes thesauros ab omni scientia ^x, ut virtutem ^y, ut potentem ^z, ut regem regnantium ^{aa}, ut antiquum dierum ^{bb}, ut non senescentem ^{cc}, ut immutabilem ^{dd}, ut salutem ^{ee}, ut iustitiam ^{ff}, ut sanctificationem ^{gg}, ut redemptionem ^{hh}, ut

in magnitudinem omnia excellentem ⁱⁱ, ut in aura levi ^{kk}. Atque et in animis eum esse aiunt ^{ll}, et in animabus ^{mm}, et in corporibus ⁿⁿ, et in caelo ^{oo}, et in terra ^{pp}, et simul in eodem eundem ^{qq}, immundatum ^{rr}, circumdandum, supermundanum ^{ss} supercaelestem ^{tt}, superessentialem ^{uu}, solem ^{vv}, stellam ^{vvv}, ignem ^{xx}, aquam ^{yy}, spiritum ^{zz}, roris ^{aaa}, nebulam ^{bbb}, per seipsum, lapidem ^{ccc} et petram ^{ddd}: omnia quae sunt, et nihil horum quae sunt ^{eee}. Sic igitur omnium causae, et super omnia enti, et inominabile adunabunt, et omnia eorum quae sunt nomina, ut diligenter sit universorum regnum, et circa eam sint ^f omnia, et ab ea, ut causa, ut principio, ut sine dependentia, et ipsa secundum eloquium sit omnia in omnibus, et vere laudatur omnium substantia inchoativa et consummativa, et continens custos ^{fff}, et pascens ^{ggg}, et ad seipsam convertens ^{hhh}, et haec adunans immensurabiliter et excelsae. Non enim continentiae, aut vitae, aut consumptionis causa tantum est, ut a ^g sola hac, aut altera providentia supernominabilis bonitas nominaretur: omnia vero simpliciter et indefinite in seipsa, quae sunt, praecambivit ^g perfectissimis unius suae et causalissimae providentiae bonitatibus, et ex omnibus, quae sunt, harmonice laudatur et nominatur. Et quidem non has solas Theologi divinas nominationes honorant, quae sunt ab omnibus aut partitis providentiis, aut provisus: sed et a quibusdam est, quando divinis responsis in sacris templis ⁱⁱⁱ aut aliis formis magistros ^{kkk}, aut prophetas ^{lll} illuminantibus, juxta alias et alias causas ^l et virtutes nominant super dictionem, et super nominationem bonitatem, et formas ei et similitudines ^{mmm} humanas, aut igneas ⁿⁿⁿ, aut electricas circumponunt ^{ooo}, et oculos ejus ^{ppp}, et aures ^{qqq}, et nexos

VARIAE LECTIONES.

¹ E divinitatis principalis. ² A An non. ³ E quae non sunt. ⁴ AH sunt. ⁵ a om. E ⁶ A praecambitens. ⁷ E causasque.

NOTAE.

^a Genes. XXXII.
^b Jud. XIII, 18.
^c Ephes. I, 21.
^d Exod. III, 14.
^e Joan. XIV, 6.
^f Joan. I, 14 seq.
^g Genes. I. Isa. XLII.
^h Luc. XVIII.
ⁱ Psal. CXVIII.
^k Job IX.
^l Cant. V.
^m Psal. XLIX.
ⁿ Apoc. XVII.
^o Dan. IX.
^p Baruc. IV.
^q Exod. III.
^r Prov. III.
^s Act. XVII.
^t I Cor. I.
^u Job X.
^v Psal. XLIV.
^w II Reg. VIII.
^x Col. II.

^y I Cor. I.
^z Job XI, XII.
^{aa} Apoc. XIX.
^{bb} Dan. VII.
^{cc} Eccl. XVIII.
^{dd} Malach. III.
^{ee} Matth. I.
^{ff} Isa. XLV.
^{gg} I Cor. I.
^{hh} Isa. XXXI.
ⁱⁱ Psal. CXLIV.
^{kk} III Reg. X.
^{ll} Petr. II.
^{mm} Sap. VII.
ⁿⁿ I Cor. XVI.
^{oo} Psal. X.
^{pp} Jerem. XXIII.
^{qq} Isa. LV.
^{rr} Sap. I.
^{ss} Isa. LXVI.
^{tt} Psal. LXVI.
^{uu} Matth. VI.
^{vv} Dan. VII; Malach. III.

^{vvv} Apoc. II.
^{xx} Deut. IV.
^{yy} Joan. IV.
^{zz} Thren. IV.
^{aaa} Osae XIV.
^{bbb} Eccles. XLIII.
^{ccc} Psal. CXVIII.
^{ddd} I Cor. XIX.
^{eee} I Cor. XV.
^{fff} Isa. XXI.
^{ggg} Eccles. XXIV.
^{hhh} Thren. V.
ⁱⁱⁱ Isai. V.
^{kkk} III Reg. VIII.
^{lll} Jud. VI; III Reg. XI, XII;
 Exod. VI; Isai. VI.
^{mmm} Cantic. I, V.
ⁿⁿⁿ Deut. IV.
^{ooo} Ezech. I, VIII.
^{ppp} Hebr. IV.
^{qqq} Isai. V.

crines ^a, et facies ^b, et manus ^c, et posteriora ^d, et pennas ^e, et brachia ^f, et dorsa ^g, et pedes ^h laudant, coronasque ⁱ, et thronos ^k, et calicem ^l, et crateras ejus ^m, et alia quaecumque mystica sunt, circumformant, de quibus in symbolica Theologia secundum virtutem diximus. Nunc vero quaecumque praesentis sunt actionis, ex eloquiis congregantes, et sicut quadam regula his, quae dicta sunt, utentes, et ad ea respicientes, ad reserationem invisibilium divinorum nominum proveniamus. Et quod quidem semper per omnem nobis Theologiam hierarchica lex induxit, divina contemplativa virtute theophanias inspiciemus, proprie dicere theorias, et aures sacras mirabilium divinorum nominum replicationibus apponamus, sanctis sancta secundum divinam traditionem collocantes ⁿ, et indoctis haec deridentibus et illudentibus auferentes: magis autem ipsos illos, siquidem omnino sunt hujusmodi quidam homines, in hoc divina pugna redimentes. Te quidem haec custodire oportet, o bone Thimothee, juxta sacratissimam inductionem, et neque dicta, neque prolata divina facere in indoctos. Mihi autem det Deus divinitus laudare non vocatae et non nominatae divinitatis beneficis multas nominationes, et ne auferat verbum veritatis ex ore meo ^o.

CAPITULUM II

De unita et discreta theologia, et quae sit divina unitas et discretio.

Divinam totam subsistentiam, quia est per se ipsam bonitas, segregans et exprimens ab eloquiis laudatur. Et quid enim aliud discendum est ex sacra theologia, cum ait, divinitatem ipsam introductam dicere: *Quid me interrogas de bono? Nemo bonus nisi solus Deus* ^p. Hoc quidem et in aliis quaesitum nobis ostenditur, omnes semper Deo praedictas divinas nominationes non partim, sed in tota et perfectissima et integra et plena divinitate ab eloquiis laudari, et omnes eas impartibiliter, absolute, inobservate, universaliter, omni ^q universalitati in toto perfecte, et omnis divinitatis reponi. Etenim sicut in theologicis characteribus admonuimus, si non de tota Divinitate dixerit quis hoc dici, blasphematur ^r, et scindere injuste audet superunitam unitatem. Dicendum igitur, quomodo in omni Divinitate hoc accipiendum. Etenim ipsum ex bono natum ait Verbum: *Ego bonus sum* ^s. Et quidam Deo acceptabilium prophetarum laudat Spiritum bonum. Et ite-

rum hoc: *Ego sum qui sum* ^t. Si non secundum totam aiunt divinitatem laudari, juxta unam vero partem hoc describi, vim faciunt: quomodo audient: *haec autem dicit, qui est, qui erat, qui venturus est omnipotens* ^u. Et: *Tu vero idem ipse es* ^v. Et: *Spiritus veritatis est, qui a Patre procedit* ^w. Et si non totam esse aiunt divinam vitam, quomodo verum, quod dixit divinum Verbum: *Sicut Pater suscitavit mortuos et vivificavit, sic et Filius, quos vult, vivificavit* ^x. Et: *Quia Spiritus est vivificans* ^y. Quomodo vero et dominationem habet omnium tota divinitas, de quidem Deum gignente deitate, aut genita, nil dicendum est, ut aestimo, quoties a Theologia in Patre et Filio divulgatur Dominus, sed et Dominus Spiritus est, et bonum autem et sapiens in tota divinitate laudatur, et lumen, et deificum, et causale, et omnia quaecumque totius divinitatis sunt, in omnem reducunt eloquia divinam hymnodiam, complexim quidem, ut cum dicunt, omnia ex Deo, decursim vero, ut cum ait quidam: *Omnia per ipsum et in ipso creati sunt, et omnia in ipso constituta sunt* ^z. Et: *Emitte Spiritum tuum, et creabuntur* ^{aa}. Et ut breviter dicat quis, ipsum divinum ait Verbum: *Ego et Pater unum sumus*. Et: *Omnia quaecumque habet Pater mea sunt*. Et: *Omnia mea tua sunt, et tua, mea* ^{ab}. Et iterum: quaecumque sunt Patris et ipsius ^{ac}, divino Spiritui communiter et unitim reponunt: divinas operationes, honorem, fontem, et non deficientem causam, et distributionem optimarum donationum. Et nullum in divinis eloquiis inconversibilibus nationibus attritorum aestimo ad hoc contradicere, quia divina omnia toti divinitati assunt secundam divinam perfectam rationem. His igitur a nobis breviter quidem in talibus et partim, in aliis vero sufficienter ex eloquiis et ostensis et definitis, qualemcumque replicare divinam nominationem universalem conabimur, in tota ipsa divinitate accipiendum. Si vero quis dixerit, confusionem nos in hoc contra divinam discretionem introducere, talem rationem nos neque ipsum aestimamus suadere sufficientem, quomodo est verax. Siquidem enim est quis omnino eloquiis absistens ^{ad}, longe ibi universaliter erit et a nostra philosophia. Et si non ex eloquiorum sibi divina sapientia curat, quomodo etiam a nobis curabit in theologicam scientiam suae manuductionis? Si autem in eloquiorum veritatem respicit, hac et nos regula et lumine utentes ad apologiam, quantum potentes sumus, recte gradiemur, dicentes, quo-

VARIAE LECTIONES.

^a universaliter omni om. BII. ^b Sic E; ABH *Emittes*. ^c BII *ipsi*. ^d A *subsistens*.

NOTAE.

^a Cant. V.

^b Psal. XXXIII.

^c Psal. CXVIII.

^d Gen. XVI.

^e Deut. XXXII.

^f Isa. LII.

^g Exod. XXXIII.

^h Dent. XXXIII.

ⁱ Isa. XXIV.

^k Dan. VII.

^l Psal. CXV.

^m Cant. VII.

ⁿ Matth. VII.

^o Psal. CXVIII.

^p Matth. XIX, 47, Luc. XVIII, 19.

^q Joan. X.

^r Matth. XX, 45; Psal. CXLII, 40.

^s Exod. III, 14.

^t Apoc. I, 4.

^u Psal. CI, 28.

^v Joan. XV, 26.

^w Joan. V, 21.

^x Joan. VI, 64.

^y Rom. XI, 56.

^z Psal. CIII, 30

^{aa} Joan. X, 30; XV, 15; XVII,

modo theologia quaedam quidem unitim tradit, quaedam vero discrete. Et neque unita separare justum est, neque discreta confundere, sed sequentes eam juxta virtutem in divinos splendores respicere, et inde divinas manifestationes accipientes, sicut quamdam regulam formosissimam veritatis, ibi posita custodire in semetipsis non multiplicata, et non minorata, et inconversibilia festinemus, in custodia eloquiorum custoditi, et ab ipsis in custodientes ea custodiendum potentes. Unitas quidem totius divinitatis sunt, ut in theologicis characteribus per plura ex eloquiis ostendimus, superbonum, superdeum, superessentiale, supervivens, supersapiens, et quaecumque supereminentis sunt ablationis, cum quibus et causalia omnia, optimum, bonum, $\zeta\nu$, viventium parens, sapiens, et quaecumque ex optimis suis donationibus ^A omnium bonorum causa denominatur. Discreta autem Patris superessentiale nomen, et res, et Filii et Spiritus nulla in his reciprocatone, aut omnino communitate introducta. Est autem iterum ab his discretum ipsa secundum nos Jesu perfectissima et immutabilis subsistentia, et quaecumque secundum ipsam sunt humanitatis essentialia mysteria. Oportet autem, ut arbitror, magis recipientes nos perfectissimum divinae et unitatis et discretionis exponere modum, utcumque nobis bene conspicens omnis ingenita est ratio, varium quidem omne et non manifestum relinquens, bene discrete vero et manifeste et bene ordinate propria secundum virtutem considerans. Vocant enim, quod quidem et in aliis dixeram, nostrae theologiae traditionis sacri doctores unitates quidem divinas superarcanae et superincognitae unitatis occultas et inremediabiles supercollocationes, discretionem vero optimas divinitatis et processiones, et manifestationes. Et aiunt sacra eloquia sequentes, et dictae unitatis propria: et iterum, discretionis esse quasdam speciales et unitates et discretiones, et ^B in unitate divina sine superessentialitate. Unitum quidem est uni principali Trinitati et commune superessentialis subsistentia, superdeus deitas superbonus bonitas omnium, summitas summitatum omnium ^C, totius proprietatis immutabilitas, super principatum unitas, ineffabile, multivocum, ignorantia, omne invisibile, omnium positio, omnium ablatio, super omnem et positionem et ablationem inter se invicem, si sic oportet dicere, principalium substantiarum mansio et collocatio, universaliter superunita, et nulla parte confusa, sicut lumina lampadum, ut sensibilibus et propriis utar exemplis, dum sunt in domo una, et tota in se invicem totis sunt, et diligentem a se invicem proprie substantem habent discretionem, unita discretionem, et unitate discreta. Etenim videmus in domo multis unitis lampadibus ad unum aliquod lumen unita

omnium omnia lumina, et unam claritatem indiscretam relucens, et non etiam quis, ut arbitror, poterit alicujus lampadis lumen ab aliis ex omnia lumina continenti aere discernere, et videre sine altera parte alteram partem, totis in totis inconfuse contemperatis. Sed si etiam unam quis ardentium subduxerit domo ^A, coibit et proprium totum lumen, nullum quiddam aliorum luminum in semetipsa complectens, aut suimet alteris relinquens. Erat enim earum, quod quidem dixi, omnium ad omnia perfectissima unitas, incommixta universaliter, et nulla parte confusa: et haec, existente in corpore aere, et ex materiali igne pendente lumine. Ubi vero superessentialem unitatem supercollocari dicimus, non in corporalibus tantum unitatibus, sed et his, quae sunt in animabus ipsis, et in ipsis intellectibus, quae habent incommixtim et supermundane per tota deiformia et supercaelestia lumina juxta participationem corrationabilem participantibus omnibus superremota unitate. Est autem et discretio in superessentialibus theologiis, non quam dicebam solummodo, quia et hanc unitatem incommixtim collocat, et inconfuse unaquaeque principalium substantiarum: sed quia et quae sunt superessentialis theogoniae, non recipiuntur ad se invicem. Solus autem fons superessentialis deitatis Pater, dum non sit Filius pater, neque Pater filius, custodientibus propria laudibus recte unicuique divinarum substantiarum. Haec quidem secundum ineffabilem unitatem et subsistentiam unitas et discretio. Si autem et divina discretio est optima processio unitatis divinae superunitate semetipsam bonitate et plurificantis et multiplicantis, unitas quidem sunt secundum divinam discretionem immensurabiles traditiones, essentialitates vitales, sapientificationes, aliaeque donationes, omnium causae bonitatis, juxta quas ex participiis et participantibus laudantur imparticipate participata. Et hoc etiam commune, et unitum, et unum est toti deitati, omnem ipsam totam ab unoquoque participantium participari, et a nullo iterum nulla parte: sicut rota in medio circuli ab omnibus in circulo circumpositis rectis lineis, et sicut signo efformata multa participant principalis exempli signo, et in unoquoque efformatorum toto et eodem existente, et in nullo secundum nullam partem. Superponitur autem etiam his causalissimae deitatis imparticipatio, quo neque attactus ejus sit, neque alia quaedam ad participantia commixta societas. Et quidem dixerit quis, non est signum in totis efformatis totum et ipsum. Ac per hoc non signum causa: omnem enim seipsam illa, et eadem, et unicuique indit ^B. Ipsa quoque participantium differentia dissimilitudo facit decolorata, uno, et toto, et eodem principali exemplo. Ut, si quidem mollia et formabilia, aut etiam plana et cou-

VARIAE LECTIONES.

^A A denominationibus; B dominationibus. ^C AB ut. ^D Summitas summitatum omnium om. BH. ^E E domu. ^F II indidit.

figurata ¹, et neque contra exemplata et dura, neque diffusa et instabilia, puram habebunt et claram et consequentem formam. Si vero quid dictae opportunitatis defecerit, hoc causa erit imparticipationis et obscuritatis, et aliorum quaecumque inopportunitati participationis fiunt. Discernitur autem bene decora in nos divina operatione secundum nos ex nobis universaliter et vere substantificari superessentiale Verbum, et operari et pati, quaecumque humanationis ejus, divina actione sunt discreta et summe miranda. His enim Pater et Spiritus secundum nihil communicare verbo, nisi ibi quis dixerit secundum optimam et humanam voluntatem, et secundum omnem supereminentem et arcanam divinam operationem, in ² qua operatus est secundum nos factus incommutabilis Deus, et Dei Verbum. Sic ^B et nos divina et intelligere ratione, et discernere festinemus ³, quomodo ea divina et uniantur et discernuntur. Sed harum quidem et unitatum et discretionum quascumque in eloquiis divinas causas invenimus, in theologicis characteribus, propria de unoquoque percipientes, quantum possibile, exposuimus: ea quidem relegentes vera ratione et relicantes, et sacrum et revelatum intellectum in manifesta eloquiorum spectacula adlucentes: his vero ut ⁴ mysticis et secundum divinam traditionem super intellectualem operationem retrusi. Omnia enim divina, et quaecumque nobis manifestantur, participiis solis cognoscuntur. Haec autem qualia quando sunt secundum proprium principium et fundamentum, super intellectum sunt, et omnem ^C essentiam et scientiam: ut superessentiale occultum, Deum, aut vitam, aut essentiam, aut lumen, aut rationem nominare, quidem nihil alterum intelligimus, quam in nos ex ipso productas virtutes deificas, aut substantificas, aut vitae genitricas, aut sapientiae donatrices: ipsum vero juxta omnium intellectualium operationem per fructum desideramus, nullam videntes deificationem, aut vitam, aut essentiam, quae diligenter similis est omnium remotae juxta omnem supereminentiam causae. Iterum quia quidem est fontalis deitas Pater, Filius autem et Spiritus Dei genitricis deitatis, si sic oportet dicere, frutices Deo germinati, et veluti flores et superessentia lumbina, ex mirabilibus eloquiis accepimus: quomodo autem haec sunt, neque dicere, neque intelligere ^D possibile est. Sed usque ad hoc omnis nostrae intellectualis actionis virtus, quia omnis divina paternitas et filiolitas ex omnium remota paternitate principali et filiolitate principali ⁵ donata est et nobis et supercaelestibus virtutibus, ex qua et dii et deorum patres deiformes fiunt, et nominantur avini, spiritualiter scilicet tali paternitate et filiolitate ⁶ perfecta, hoc est, incorporaliter, immaterialiter,

invisibiliter, divino principali spiritu super omnem intellectum immaterialem et deificationem supercollocato, et Patre et Filio omni paternitate et filiolitate divina supereminenter exaltatis. Neque enim est diligens similitudo causativis et causalibus, sed habent quidem causativa causalium receptas imagines; ea vero causalia causativis remouentur et supercollocantur juxta proprii principii rationem. Et ut secundum nos utar exemplis, deliciae et tristitiae dicuntur effectivae delectandi et contristandi: ipsae vero neque delectantur, neque contristantur, et ignis calidus et ardens non dicitur uri et calefieri. Et vivere si quis dicat per se ipsam vitam, et illuminari per se ipsum lumen, non recte dicit secundum nostram rationem, nisi ubi juxta alterum haec ^B dicit modum, quia abunde et essentialiter autem insunt haec causativorum causalibus. Sed et hoc totius theologiae manifestissimum secundum nos Jesu divina formatio et arcana est rationi omni, et incognita intellectui omni, et ipsi praestanti honorabilissimorum angelorum. Et quidem viriliter eum substantificatum fuisse, mystice accepimus: ignoramus vero, quomodo ex virginalibus sanguinibus altera ultra naturam lege formatus est, et quomodo sicis pedibus, corporalem molem habentibus et materiae gravitatem, superambulavit humidam et instabilem essentiam ⁴, et alia, quaecumque supernaturalis sunt Jesu physiologiae. Haec autem a nobis in aliis sufficienter dicta sunt, et glorioso duce secundum theologia sua obscura commenta laudantur ^C valde supernaturaliter. Quae quidem ille sive a sacris theologis accepit, sive ex disciplinata eloquiorum inventionem consideravit, ex multa circa haec et exercitatione et peritia, sive etiam ex quadam eruditus sit diviniore inspiratione, non solum discens, sed et affectus divina, et ex ipsa ad haec coactione, si sic oportet dicere, ad indocibilem eorum et mysticam perfectus unitatem et fidem. Et ut multa et beata spectacula potentis illius intelligentiae in minimis addamus, haec de Jesu ait in collectis ab eo theologicis obscuris commentis.

Sanctissimi Ierothaei ex theologicis commentis.

Omnium causa et repletiva Jesu deitas, partes universati consonas salvans, et neque pars, neque totum est, et totum et pars, ut omne et partem et totum in semetipsa coumbiens, et supereminens, et excellens. Perfecta quidem est in imperfectis, ut perfectio principalis: imperfecta vero in perfectis, tanquam superperfecta et anteperfecta: forma formificans, in informibus, tanquam forma principalis: informis in ipsis formis, tanquam superformis essentia totius essentiae, incontaminatas supergrediens, et superessentialiter, omni essentia remota, tota principia et ordines desti-

VARIAE LECTIONES.

¹ Il figurativa. ² in om. AE. ³ AE festinamus. ⁴ AE et. ⁵ et filiolitati principali om. EII. ⁶ et filiolitate om. EII.

NOTAE.

⁴ Matth. XIV; Marc. VI; Joan. VI.

nans, et omni principio et ordini supercollocata. Et mensura est eorum quae sunt, et seculorum, et super seculum, et ante secula: plena in indigentibus, superplena in plenitudinibus, arcana, ineffabilis, super animum, super vitam, super essentiam: supernaturaliter habet supernaturale¹, superessentialiter² superessentiale. Unde quoniam quidem et usque naturam pro amore hominum³ venit, et vere essentia est, et vir superdeus creatus est. Propitia autem sint nobis super animum et rationem laudanda. Et, si in his habet supernaturale et superessentiale⁴, non solum ipsa immutabiliter nobis et inconfuse communicavit, nihil perpessa in superplenitudinem suam ab ineffabili novitate: sed quia et hoc omnium novorum maximum novum, in naturalibus nostris supernaturalis erat, in his quae juxta essentiam superessentialis⁵, omnia nostra ex nobis propter nos superhabeat.

Hoc quidem sufficienter. In autem rationis speculationem perveniamus, communia et unita discretionis divinae nomina, secundum quod nobis possibile, replicantes. Et ut aperte de omnibus deinceps praedefiniamus, discretionem divinam dicimus, ut dictum est, pulchras divinitatis processiones. Donans enim omnibus quae sunt, et superfundens omnium bonorum participationem, unite quidem discernitur, plurificatur vero singulariter, et multiplicatur ex uno irremediabiliter. Ut puta quoniam $\delta\upsilon$ est Deus superessentialiter, donat autem esse his quae sunt, et adducit totas essentias, multiplicari dicitur unum $\delta\upsilon$ illud ex se adductione multorum existentium quidem ab onte, nihil minus illo et uno in multiplicatione, et adunato juxta processionem, et pleno in discretionem, omnibus essendo, quae sunt, superessentialiter remotum, et clementi totorum processione, et non minorata fusione indiminutarum sui traditionum. Sed et unum $\delta\upsilon$, et omni parti et toti, et uni et multitudini, ab uno tradens, unum est eodem modo superessentialiter, neque pars $\delta\upsilon$ multitudinis, neque ex partibus totum, et sic neque unum est, neque unum habet. Longe enim⁶ his est super unum, ab his quae sunt unum, et multitudo impartibile, sine plenitudine superplenitudo, omne unum et multitudinem adducens et perficiens et continens. Iterum ex se deificatione secundum virtutem uniusquisque deiformi deorum multorum factorum videtur quidem esse et dicitur unius Dei discretio et multiplicatio: est vero nihil minus principalis Deus, et superdeus, superessentialiter unus, Deus impartibilis, impartibilibus unitus, sibi metipsi et multis incommixtus, et non multiplicatus. Et hoc supernaturaliter intelligens communis noster et magistri in divinam illuminationem manufacturer,

multis in divina, lumen mundi, haec ait divinitus in sacris suis literis: Nam etsi sunt qui dicuntur dii, sive in caelo, sive in terra, siquidem sunt dii multi et domini multi, sed nobis unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in ipso⁷; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum⁸. Etenim in divinis unitates discretionum potentantur et anteprincipantur, et nihilominus sunt unita etiam post unius irremediabilem et clementem discretionem. Has nos socias et unitas totius deitatis discretionem, id est decoras processiones, ex manifestantibus cas in eloquiis divinis nominibus laudare, secundum quod possibile est, tentabimus: hoc, ut dictum est, praecognito, omnem beneficam divinam nominationem, in quacunque ponitur divinarum substantiarum, in tota eam recipere divina universitate inobservate.

CAPITULUM III.

Quae⁹ orationis virtus, et de beato Iertheo, et de reverenti et conscripta theologia.

Et primam, si videtur, perfectissimam, et omnium Dei processionum manifestatoriam, optimam nominationem pronunciemus, optimarum principalem et superoptimam invocantes Trinitatem, declarativam omnium sui optimarum providentiarum. Oportet enim nos orationibus primum in eam, ut bonorum principium, reduci, et magis ei approximantes, in hoc doceri optima dona circa eam collocata. Etenim ipsa quidem omnibus adest, non omnia vero ei adsunt. Tunc autem, cum eam invocamus castissimis quidem orationibus, revoluta quoque animo, et ad divinam unitatem opportunitate, tunc et nos ei adsumus. Ipsa enim neque in loco est, ut et a quodam, aut ex aliis in alia transcendat; sed et in omnibus existentibus eam esse, dicere relinquatur, super omnia, et omnium comprehensiva multitudinis. Nos igitur ipsos orationibus extendimus in divinorum et optimorum radiorum excelsiorem respectum; veluti multi luminis splendorem, ex caelesti summitate suspensum, in ea, quae hic sunt, pervenientem, et semper ejus in conspectum manibus attributis agentes, trahere eam quidem putamus, veritate autem non deducimus illam, et sursum et deorsum praesentem, sed nos ipsi reducimus ad excelsiores lucidissimorum radiorum claritates. Aut velut in navim ascendentes, et recipientes ex quadam petra extensos funes, et velut nobis in receptionem datos, non ad nos petram, sed nosmetipsos veritate et navim ad petram adducimus. Sicut et hoc in contrarium, si quis juxta validam petram stans in navi repellatur, aget quidem nihil in stantem et immutabilem petram, se vero ipsum ab illa segregabit, et quanto magis eam repulerit, tanto magis ab ea revertetur. Proinde et

VARIAE LECTIONES.

¹ AE et supernaturale; *supernaturale* om. BH. ² B *supernaturaliter*. ³ AE pro *humanitate*. ⁴ BH *superessentialiter Jesu deitas*, non. ⁵ *essentiam super* om. BH. ⁶ AE *autem*. ⁷ AE *in ipsum*. ⁸ Sic codd., *index capitulorum quae sit*.

NOTAE.

¹ I Cor. VIII, 6.

ante omne et magis ex theologica oratione inchoari oportet, non ut trahentes ubique praesentem et nusquam virtutem, sed ut divinis memoriis et invocationibus nosmetipsos injungentes ei et adunantes. Et hoc autem aequae defensione dignum, quia glorioso duce nostro Ierotheo theologica diligentissima elementa excellentissime congregante, nos tanquam non sufficientibus illis, aliasque et praesentem theologiam conscripsimus. Etenim si quidem ille deinceps acitare omnes theologicas actiones dignum duxisset, et partitis ambitibus pertransisset totius theologiae capitulum, non fortassis nos in tantam aut insaniam, aut stultitiam¹ veniremus, tanquam perspicacius illo et divinius arbitrando theologiis addere delectabiliora, haec superfluo dicentes, ac si parvipendendo adhuc, et injuriam faciendo, et in magistrum et amicum existentem, et nos post Paulum divinum in illius eloquiis formati, gloriosissimam ejus et contemplationem et explanationem nobismetipsis subripientes. Sed quoniam veritate, quae divina sunt, pretiose introducens ille, conspicias nobis definitiones exposuit, et in uno multa ambiens, prout possibile nobis, et his, quicumque sunt secundum nos magistri, nuper perfectarum animarum jubens aperire, et discernere nobis commensurabili sermone conspicuos et potentes intellectualissimae viri illius virtutis ambitus: et saepe nos et tu ipse in hoc exhortatus es, et librum ipsum, et superexaltatum remisisti. Propterea et nos eum quidem, ut perfectorum et honorabilium sensuum magistrum, his, qui super multos sunt, segregamus, veluti quaedam secunda eloquia, et Deo unctos consequentem. His autem, qui secundum nos sunt, proportionaliter nobis nos divina trademus. Si enim perfectorum est solida esca², tali esu alius quantae fuerit perfectionis? Recte igitur a nobis et convenientissime hoc dictum est, per seipsam quidem contemplativam invisibilium eloquiorum visionem, et conspectivam eorum doctrinam, honorabilis indigere virtutis; in hoc autem ferentium verborum scientiam et disciplinam minoribus devotis et sacratibus convenire. Atqui et hoc nobis observatum est valde modulose. Itaque ipso divino duce juxta expressionem lucidam bene discretis, nihil omnino injungendum unquam ad tautologiam in propositi ab eo eloquii explanationem. Quoniam et cum ipsis Deo acceptabilibus nostris summis sacerdotibus — quando et nos, ut aestimatur, et tu, et multi sanctorum nostrorum fratrum in visionem vitam inchoantis et Deum recipientis corporis convenimus; aderat autem et Dei frater Jacobus, et Petrus vertex et honorabilissima theologorum summitas: deinde placuit post visionem laudare summos sacerdotes simul omnes, quomodo unusquisque erat idoneus, multum

potentem bonitatem divinae infirmitatis — omnium dominabatur post theologos, ut cognoscis, aliorum sanctorum doctorum totus ex populis, totus existens semetipso, et ad laudandum societatem patiens, et ab omnibus, quibus auditus est, et visus, et cognitus est, et non cognitus est, Deo acceptabilis esse et divinus laudator judicatus. Et quid tibi de his, quae ibi theologice posita sunt, dicam? Etenim si non et a meipso eloquerer, saepe scio a te et partes quasdam divinarum illarum hymnodiarum audiens. Sic tibi festino ex parato divina persequi. Et ut ibi mystica, et ut multis ineffabilia, et ut incognita tibi relinquamus, ipse multis usus erat communicare, et quantos poterat in eam, quae secundum nos est, sacram scientiam adducere, quomodo supereminere multos sanctorum magistrorum et temporis mora, et mentis puritate, et ostensionum diligentia, et ceteris sacris orationibus. Itaque nequaquam aliquando ad sic magnum solem contradicere conati essemus. Sic enim nosmetipsos constituimus et cognovimus, ut neque sufficienter intelligere invisibilia divina capiamus, neque ut ineffabilia divinae cognitionis liceat dicere et exponere. Longe autem existentes, deserimur divinorum virorum in theologiam veritatem scientia, quia omnino etiam in hoc per abundantem timorem venimus, neque omnino audire aut dicere quid de divina philosophia, si non secundum intellectum percepimus. Sic non oportet suspensionem divinarum cognitionum negligere. Et hoc nos docuerunt non solum juxta naturam appetitus animorum amabiliter semper dulces, adjuncta supernaturalium contemplatione, sed et ipsa divinarum legum egregia dispositio: ea quidem, quae super nos sunt, depelleus multum acitare, et ut super dignitatem, et ut impossibilia: omnia autem, quaecumque a nobis appetuntur et donantur, discere attente imperans, et aliis divinitus tradere. His igitur et nos suasi, et ad possibilem divinorum inventionem laborantes aut formidantes, sed et non valentes in nostrum meliora aspicere, inadjuutos relinquere non sustinentes, in conscribendum nosmetipsos perduximus, novum quidem nihil introducere audentes, subtilioribus autem et secundum partes singulas interrogationibus, quae praeclare dicta sunt vere ab Ierotheo, discernentes et experimentes.

CAPITULUM IV.

De o. timo, lumine, bono, amore, exstasi, zelo, et quia malum neque est, neque ex eo, quod est, neque in existentibus.

Si commodum ergo, in eam jam sermone divinam nominationem redeamus, quam remote theologi superdivinae deitati ab omnibus segregant, ipsam, ut arbitror, divinam subsistentiam³ bonitatem dica-

VARIAE LECTIONES.

¹ AE in *tan'am* aut *insania* aut *stultitia*. ² BH *substantiam*.

NOTAE.

³ Hebr. V.

tes, et quia existendo optimum, ut essenziale optimum, in omnia, quae sunt, extendit bonitatem. Etenim sicut quidem qui secundum nos est sol, non cogitans aut praeligens, sed eo esse illuminat omnia, quae participare lumen ejus secundum propriam potentia sunt rationem, sic et optimum super solem, ut super obscuram imaginem excellenter principate exemplum, ipsi subsistentiae omnibus existentibus proportionaliter supermittit totius bonitatis radios. Per quos subsistere invisibiles et intellectuales omnes, et essentiae, et virtutes, et operationes per eos sunt, et vitam habent non deficientem et non minoratam, omni corruptione et morte et materia et generatione purgatae, et instantia et fluxu et aliud aliter ferente mutabilitate sursum positae, et incorporales, et immateriales intelliguntur, et ut intellectus supermundane intelligunt, et existentium proprie illuminantur rationes, et iterum in cognati, quae propria sunt, deferunt. Et habitationem ex bonitate habent, et fundamentum eis inde est, et continentia, et custodia, et refectio bonorum, et ejus appetentes, et esse, et bene esse habent, et ad eam, ut possibile, reformatae, et bene specificatae sunt, et his, quae post se sunt, communicant, ut divina lex suggerit, in eas ex bono prodeuntibus donis. Inde eis superornati ordines, ad se ipsas unitates, inter se invicem locationes, inconfusae discretionis, ad meliores reductivae minorum virtutes, circa secunda providentiae majorum, propriarum uniuscujusque virtutum custodiae, et circa eas non labentes ambitus, circa appetitum optimi immutabilitates et sublimitates, et quaecunque alia dicta sunt a nobis in eo de angelicis proprietatibus et ordinationibus. Sed et quaecunque ipsius caelestis ierarchiae sunt angelicae mundationes, et supermundani lucidatus, et consummationes totius angelicae perfectionis, ex causalissima et fontali sunt bonitate, ex qua et deiforme eis donatum est, et elucere in eis occultant bonitatem, et esse angelos tanquam enuntiatores divini silentii, et in luminaria clara in adytis existentis interpretativa praemissos. Sed et post illos sacros et sanctos intellectus, animae et quaecunque sunt animarum bona, per summe optimam sunt bonitatem, amatrices eas esse habendi essentialem vitam, insolubile ipsum esse, et posse ad angelicas intentas vitas per eas ut optimas ductrices, in omnium optimorum bonitatem principalem reduci, et inde emanantium illuminationum in participatione fieri, secundum suam analogiam et deiformitatis donationem, quaeque virtus participare, et quaecunque alia a nobis in his, quae sunt de animabus, enumerata sunt. Sed et de ipsis, si oportet dicere, irrationabilibus animabus aut animalibus, quaecunque aëra secant, et quaecunque in terra gradiuntur, et quaecunque in terram extenduntur, et in aquis vitam aut in mari et in terra sortientia, et quaecunque sub terra

A cooperta vivunt et obruta, et simpliciter quaecunque sensibilem habent animam aut vitam, et haec omnia per optimum animantur et vivificantur. Et germinant omnia nutritivam et motivam habent vitam ex optimo, et quaecunque sit inanimata et non vitalis essentia, per optimum est, et per ipsum essentialem habitum sortita. Si autem et super omnia existentia est, quomodo igitur est optimum? Et informe formificat, et in se solo non essentialis essentiae excellentia, et non vivens superans vitam, et non intelligens superans sapientiam; et quaecunque in optimo informium sunt supereminentis specificationis. Et si justum dicere, optimum quod est, super omnia existentia et id quod non est, appetit, et contendit quomodo in optimo et hoc esse eute superessentiali juxta omnium ablationem. Sed quod quidem nos in medio praetermissum effugit, et caelestium principum et sublimitatum causa optimum, non aucta et non minuta, et omnino immutabili eadem latitudine, et consonantium, si sic oportet dicere, maxima caelesti via motuum, et sideralium ordinum, et decorositarum, et luminum, et collocationum, et singularum stellarum permeabilis multimodae motionis, et ejus, quae est duorum luminarium, quae eloquia vocant magna, ab eisdem in eadem circummeabilis revolubilitatis, secundum quae apud nos dies et noctes terminatae, et menses et annimensurati, temporis, et eorum quae in tempore sunt, circulares motus segregant, et numerant, et ordinant, et continent. Quid si quis dixerit de ipso C per se solari radio? Ex optimo enim lumen et imago bonitatis. Deinde et lucivoce laudatur optimum, velut in imagine principalis forma manifestata. Sic enim omnium summitatis divina bonitas a sublimissimis et maximis essentiis usque ad novissima pervenit, et adhuc super omnes est, neque his, quae sursum sunt, anticipantibus ejus excellentiam, neque his quae deorsum sunt, ambitum transgredientibus; sed et illuminat potentia omnia, et quae non sunt, facit, et vivificat, et continet, et perficit, et mensura est existentium, et aeternitas, et numerus, et ordo, et ambitus, et causa, et finis. Sic et divinae bonitatis significativa imago, magnus hic et plena luce, et semper lumine sol secundum multam consonantiam, et omnia quaecunque participare cum D possunt, illuminat, et superextentum habet lumen in omnia, expandens visibilem mundum, sursumque et deorsum propriorum radiorum claritates. Et si quid eas non participat, hoc non infirmitatis aut brevitatis est illuminativae ejus distributionis, sed per assumptionis luminis inopportunitatem non repansom in luminis participationem. Itaque multa sic habentium radius transiens, quae post illa, illuminat, et nihil est visibilem, quo non recipiatur secundum propriae claritatis superexcellenter magnitudinem. Sed et ad generationem sensibilem corporum committitur, et ad vitam ea

VARIAE LECTIONES.

¹ et om. AE.

movel, et nutrit, et auget, et perficit, et purgat, et renovat, et mensura est, et numerus horarum, dierum, et totius secundum nos temporis lux. Illa enim lux est, etsi tunc imperfecta erat, quam quidem divinus dixit Moyses^a, et ipsam illam terminasse primam secundum nos dierum trinitatem. Et sic quidem omnia ad semetipsam bonitas convertit, et principaliter congregatrix est dispersorum, ut principalis et unifica deitas, et omnia ipsam, ut principium, ut continentiam, ut finem appetunt, et optimum est, ut eloquia aiunt, ex quo omnia subsistunt et sunt, tanquam ex causa perfectissima adducta, et in quo omnia constituta sunt^b, tanquam in omnipotenti consulto custodia et comprehensa, et in quod omnia convertuntur, sicut in propriam singula summitatem, et illud concupiscunt omnia, intellectualia quidem et rationalia scienter, sensuality vero sensibilibiter, sensus autem expertia insito motu vitalis appetitus, inanimalia autem et tantummodo existentia ad solam essentialem participationem opportunitate. Secundum hanc significatoriae imaginis rationem et lux congregat et convertit ad seipsam omnia visibilia, mota, illuminata, calefata, omnino ab ipsius splendoribus comprehensa. Ac per hoc et sol, quia omnia soluta facit, et congregat dispersa, et omnia cum sensibilia desiderant, aut ut videndi, aut ut movendi, et illuminandi, et calefaciendi, et omnino comprehendi a lumine appetentia. Et neque ibi dico juxta antiquitatis verbum, quia Deus est sol et Creator hujusmodi universitatis, proprie procurat manifestum mundum, sed quia *invisibilia Dei a creatura mundi facturis intellecta conspiciuntur, et aeterna ejus virtus et divinitas*^c. Sed haec quidem in symbolica theologia. Nunc autem intelligibile optimi lucivocum nobis laudandum et dicendum, quia lux invisibilis optimus dicitur, omnem quidem supercaelestem intellectum implendo invisibili lumine, omnem vero ignorantiam et errorem abigendo ex omnibus quibuscunque iacet animabus, et omnibus ipse lumine sacro tradendo, et intellectuales earum oculos repurgando circumposita eis ex ignorantia caligine, et removendo et replicando multa gravitate tenebras condensas: et tradendo primo quidem claritate moderata, deinde illis tanquam degustantibus lumen, et magis desiderantibus, magis semetipsam intus dando et copiose illucendo, quia dilexerunt multum, et semper extendendo eas in ea, quae ante sunt, juxta suam inspiciunt analogiam. Lux igitur invisibilis dicitur super omnem lucem optimum¹, ut radius fontalis et supermanans luminis effusio, omnem supermundanum, et circummundanum, et immundanum intellectum ex plenitudine sua illuminans, et intellectuales eorum totas revocans virtutes, et omnes continens superordinando, et omnia superans

superincumbendo, et simpliciter omnem illuminatricis virtutis dominationem, tanquam principalis lucis, et pluraquam lucis, in semetipsa comprehendens et superans et intendens, et intellectualia et rationalia omnia congregans, et perditam faciens². Etenim sicut ignorantia separatrix errantium est, ita invisibilis luminis praesentia congregatrix et unitrix illuminatorum est et perfectiva, et adhuc conversiva ad vere *ov*, ex multorum opinione vanorum convertens varios vultus, aut potius dicendum phantasias, in unam veram et puram et uniformem congregans scientiam, et una et unitrice luce implicans. Hoc optimum laudatur a sacris theologis, ut bonum, et ut pulchrum, et ut dilectio, et ut dilectissimum, et quaecunque aliae decentes sunt formicae et gratiosae speciositatis divinae nominationes. Bonum autem et pulchrum non separandum in ipsa in uno omnia comprehendenti causa. Haec enim in existentibus omnibus in participationes et participationia dividentes, bonum quidem esse dicimus pulchri particeps, pulchrum vero participationem pulchrificae omnium bonorum causae. Superessentiale autem bonum pulchrum quidem dicitur, propter ab eo omnibus existentibus traditam proprie unicuique pulchritudinem, et velut omnium bene compactionis et claritatis causale, instar lucis fulminans simul omnibus pulchrificas fontalis radii sui traditiones, et velut omnia ad seipsum vocans. Inde et pulchrum dicitur, et velut tota in totis se congregans. Et bonum vero, sicut omne bonum simul, et plus quam bonum, et semper *ov*, secundum eadem et similiter bonum, et neque factum, neque solutum, neque auctum, neque tabidum, neque hic quidem bonum, hic vero malum, neque tum quidem, tum vero non, neque ad hoc quidem bonum, ad hoc autem malum, neque ibi quidem, ibi autem non, tanquam quibusdam quidem *ov* bonum, quibusdam vero non bonum: sed ut ipsum, per ipsum, cum ipso, uniforme semper *ov* bonum, et ut omnis boni fontem et pulchritudinem supereminenter in semetipso praeferens. Simpliciter enim et superexcellenti omnium bonorum natura omnis pulchritudo et omne bonum uniformiter secundum causam ante subsistit. Ex bono ipso omnibus existentibus esse secundum propriam rationem singula quaeque bona, et per bonum omnium copulationes et amicitiae et societates, et hono omnia adunantur, et principium omnium bonum, velut factivum causale, et movens omnia, et continens ea propriae pulchritudinis amore, et summum omnium et dilectissimum, velut perfectivum causale—propter enim bonum omnia fiunt—et exemplabile, quia secundum ipsum omnia segregantur. Ideo et id ipsum est optimo bonum, quia bonum et optimum juxta omnem causam omnia concupi-

VARIAE LECTIONES.

¹ B *optima*; H *optimam*. ² BH *restaurans*.

NOTAE

^a Gen. I.

^b Rom. XI.

^c Rom. I, 20.

scunt, et non est quid existentium, quod non participat bonum et optimum. Audebit autem et hoc ratio dicere, quia et quod non *δν*, participat bonum et optimum. Tunc enim et hoc bonum et optimum, eam in Deo secundum omnium ablationem superessentialiter laudatur. Hoc unum optimum et bonum singulariter est omnium multorum bonorum et optimorum causale. Ex hoc omnes existentium essentialis subsistentiae, unitates, discretiones, immutabilitates, alteritates, similitudines, dissimilitudines, societates contrariorum, distinctiones unitorum, providentiae superiorum, vicissitudines aequiformium, conversiones inferiorum, omnium semetipsis enstoditivae et immutabiles habitationes et collocationes: et iterum omnium in omnibus propriae unicuique societates, et compaginationes, et inconfusae amicitiae, et harmoniae universalitatis, in universo concrectiones, insolubiles continentiae existentium non deficientes susceptiones faciendorum, status omnes et motus: alii intellectualium, alii animarum, alii corporum. Status enim est omnibus et motus, super omnem statum et omnem motum collocans unumquodque in suinet ratione, et movens in proprium motum. Et moveri quidem divini dicuntur animi: circulariter quidem, uniti non inchoantibus et non terminatis illuminationibus boni et optimi: directim vero, quandocumque proveniunt in subsectorum providentiam, recta omnia terminantes: oblique, quia et providentes inferioribus, irreversibiliter manent in immutabilitate, circa immutabilitatis causale bonum et optimum incessanter circumeuntes. Animae autem motus est circularis quidem¹ in semetipsam introitus ab his quae foris sunt, et intellectualium suarum virtutum uniformis conversio, sicut in quodam circulo inerrabile suum donans, et a multis, quae sunt extrinsecus, se convertens et congregans, primum in semetipsam, deinde velut uniformem factam, adunans adunate adunatis virtutibus, et sic in bonum et optimum manducta, et super omnia existentia, et unum et id ipsum, et non inchoans, et non finitum. Oblique vero anima movetur, quantum proprie se ipsa divinas illuminatur scientias, non intellectualiter et potenter, sed rationaliter et investigiose, et ut commixtis et transitoriis operationibus. Per vero directum, cum non in semetipsam intrans, et singulari intellectualitate nota; hoc enim, ut dixi, est, quod secundum cyclum: sed ad ea circa se proveniens, et ab his extrinsecus, tanquam a quibusdam symbolis variatis et multiplicatis, in simplici et unitas reducit contemplationes. Horum igitur et sensibilium in universo trium motuum, et multo prius unoquoque mansionum et stationum et collocationum causale est, et continens, et finis bonum et optimum, et super omnem statum et motum. Propterea omnis

A status et motus et ex ipso, et per ipsum, et in ipsum, et propter ipsum. Etenim ex ipso, et per ipsum et essentia, et vita omnis, et mentis et animae et omnis naturae parvitates, aequalitates, magnitudines, mensurae omnes, existentium corrationabilitates, et compactiones, et concrectiones, universalitates, partes omnes, unum, et multitudo, conjunctiones partium, totius multitudinis unitates, consummationes universalitatum, quale, quantum, tantum, multum, comparationes, discretiones, omnis multitudo, omne summum, termini omnes, ordines, eminentiae, elementa, formae, omnis essentia, omnis virtus, omnis operatio, omnis habitus, omnis sensus, omnis ratio, omnis intellectus, omnis illuminatio, omnis scientia, omnis unitas, et simpliciter omne *δν* ex bono et optimo, et in bono et optimo est, et in bonum et optimum convertitur. Et omnia, quaecumque sunt et fiunt, per bonum et optimum sunt et fiunt, et ad hoc omnia videt, et ab ipso moventur et continentur, et propter ipsum, et per ipsum, et in ipso omne principium exemplativum, consummativum, intellectuale, speciale, formale, et simpliciter omne principium, omnis continentia, omne summum: aut, ut comprehendens dicam: omnia quae sunt, ex bono et optimo, et omnia, quae non sunt, superessentialiter in bono et optimo: et est omnium principium et fons superprincipale et superfinale, quia *ex ipso, et per ipsum, et in ipso et in ipsum omnia*, ut ait sacer sermo. Omnibus igitur est bonum et optimum concupiscibile et amabile et delectabile, et per ipsum et propter ipsum minora et meliora conversibiliter amant, et sociative aequiformia, aequae honorabilia, et meliora minora provide, et haec semetipsa singula quaeque connexe et omnia bonum et optimum desiderantia facit, et vult omnia, quaecumque facit et vult. Audebit autem et hoc dicere vera ratio, quia et ipse omnium causalis per bonitatis excellentiam omnia amat, omnia facit, omnia continet, omnia convertit, et est etiam divinus amor optimus optimi per optimum. Ipse enim bene factor existentium amor, in optimo per excellentiam ante subsistens, non sinit ipsum insecundum in se ipso manere, movit autem ipsum in agendum juxta omnium genitivam excellentiam. Et ne quis nos arbitretur contra eloquia amoris cognominationem honorificare. Est quidem enim irrationabile, ut arbitror, et stultum, non virtuti intentionis attendere, sed dictionis². Et hoc non est divina intelligere volentium proprium, sed sonus levis accipientium³, et hos usque aures transeuntes extrinsecus continentium, et nolentium scire, quid quidem qualis dictio significet, quomodo ve eam oporteat et per alias aequopotentes et manifestiores dictiones declarare, patientiumque elementis, et literis non intellectis, et syllabis et dictionibus incogni-

VARIAE LECTIONES.

¹ BH *Initio*. ² BH *quidam*. ³ BE *dictionibus*. ⁴ AE *recipientium*.

NOTAE.

• Rom. XI, 36.

tis et non ingredientibus in animae suae intellectuale, sed foris circa labia et auditus suos percipientibus, ac si non liceat, quattuor numerum per bis duo significare, aut simplam lineam per rectam lineam, aut maternitatem per paternitatem, aut aliis quibusdam multis orationis partibus idipsum significantibus. Oportet scire secundum rectam rationem, quia elementis, et syllabis, et dictionibus, et scripturis, et orationibus utimur per sensus. Sic cum nostra anima intellectualibus operationibus ad invisibilia movetur, abundant cum sensibilibus sensus: sicut et intellectuales virtutes, cum anima deformis facta per unitatem ignotae inaccessibleis lucis, radiis desiderabilibus invisibilibus theoriis. Cum vero animus per sensibilia reformari festinat ad contemplabiles invisibilitates, pretiosiores omnibus sunt clariores sensibus proventus, lucidiora verba planiora visibilibus, sicut cum non plana sint accumbentia sensibus, neque ipsa animo assistere sensibilia bene poterunt. Veruntamen ut non haec dicere putemur, tanquam divina eloquia submoventes, audiant hanc amoris nominationem criminantes: *Ama eam*, inquit, *et custodiet te; amplexare eam, et exaltabit te; honora eam, ut te comprehendat* ^{1a}; et quaecunque alia secundum amatorias theologias laudantur. Et quidem visum est quibusdam nostris theologis et divinius esse amoris nomen eo dilectionis ². Scribit autem et divinus Ignatius: *Meus amor crucifixus est* ^b. Et in ipsis ante introductionibus eloquiorum invenies quendam dicentem de divina sapientia: *Amator factus sum formae ejus* ^c. Itaque hoc amoris nomen ne timeamus, neque quis nos conturbet sermo de hoc disceptans. Mihi enim videntur theologi commune quidem duxisse dilectionis et amoris nomen: propterea autem divinis magis referre vere amorem, propter inconsequentem talium virorum adorationem. Pulchre enim vere amore non a nobis tantum, sed et ab eloquiis ipsis laudato, multitudines non capientes uniformis amatoriae divinae nominationis, proprio semetipsum in partibile et corporale et dividuum labefecerunt, cum non sit verus amor, sed umbra, aut magis casus vero amore. Remotum enim est multitudine singulare divini et unius amoris. Ideo et sic difficultus nomen multisputatum in divina sapientia statuitur, et ad reductionem eorum et restitutionem in veri amoris notitiam, et ita, ut absolva- tur in ipso difficultas. A nobis autem iterum, ubi et inconsequens quiddam saepe intelligendum terrenos caelos secundum opinionem melioris famae. Cecidit, quis ait, dilectio tua super me, sicut dilectio mulierum ^d. In efflucentibus divinis sublimitatibus in eadem virtute statuitur a sacris theologis dilectionis et amoris nomen secundum divinas manifestatio-

nes. Et est hoc virtutis unificae et conjunctivae, et differenter temperativae in bono et optimo, per bonum et optimum antesubstitutae, ex bono et optimo per bonum et optimum editae, continentis quidem aequipotentia secundum sociabilem vicissitudinem, moventis autem prima ad minorum providentiam, et collocantis inferiora conversione superioribus. Est autem et ecstaticus divinus amor, non sinens seipsum esse amantes, sed amandorum. Et declarantur quidem superiora providentia facta inferiorum, et aequiformia inter se invicem continencia, et minora ad prima divini conversione. Proinde et Paulus magnus in excellentia divini factus amoris, et mente excedentem suam virtutem assumens, divino ore: *Vivo ego*, ait, *jam non, vivit autem in me Christus* ^e. Et vere amator et mente excedens, sic inquit, Deo, et non ipsam sui vivens, sed ipsam amatoris vitam, ut nimis dilectissimam. Audendum autem et hoc pro veritate dicere, quia et omnium causalis honorum et optimorum omnium amore per excellentiam amatoriae bonitatis habitudine sua fit, in existentia omnia providentia, et ut bonitate et dilectione et amore fovetur, et ex super omnia et omnibus remoto ad unum omnibus deducitur juxta mente excedentem superessentialem virtutem redeuntem semetipso. Propter quod et zelotem eum divini sapientes appellant, velut multum in existentia optimum amorem, et ut ad zelum suscitatore concupiscentiae suae amatoriae, et ut zelotem eam ostendentem, et concupita zelantem, et ut provisum eum existentibus per semetipsa zelantibus: et omnino bono et optimo est amabile et amor, et in bono et optimo ante collocantur, et per bonum et optimum sunt et fiunt. Quid autem omnino theologi volentes, aliquando quidem amorem et dilectionem ipsum dicunt, aliquando vero amatum et dilectum? Eo quidem enim causalis, et ut praevolens et genitor: hoc autem ipse est. Et eo quidem movetur, eo autem movet, quando ipse suimet et sibi est praecessor et movens. Sic autem dilectum quidem et amatum eum vocant, ut bonum et optimum: amorem vero iterum et dilectionem, ut moventem simul, et ut reducentem virtutem eum qui est in seipsum solum, ipsum per seipsum bonum et optimum. Et sic quidem edicendum, existentem semetipso per semetipsum excellentis unitatis optimam processionem, et amatorium motum, simplicem, per seipsum motum, per seipsum activum, praexistentem in optimo, et ex optimo existentibus emanantem, et iterum in optimum convertentem se, et infinitum seipso, et carens principio, divinus amor ostenditur differenter, sicut quidam aeternus cyclus, per optimum, ex optimo, et in optimo, et in optimum, in-

VARIAE LECTIONES.

¹ *E comprehendit te.* ² *A nomen amoris quam dilectionis; H quam dilectionis nomen amoris.*

NOTAE.

^a Prov. IV.
^b Epist. ad Rom. VII.
^c Sap. VIII, 2.

^d II Reg. I.
^e Gal. II, 20.

enarrabili conversione circueiens, et in eodem, et per A idipsum et proveniens semper, et manens, et revolutus. Haec et communis noster sanctus perfectior divinitus introduxit per amatorios hymnos, quorum non inconsequens recordari, et ut sacrum quoddam caput imponere de amore nostro sermoni.

Ierothei sanctissimi ex amatoris hymnis.

Amorem sive divinum, sive angelicum, sive intellectualem, sive animale, sive naturalem dicamus, unitivam quandam et continuativam intelligemus¹ virtutem, superiora quidem moventem in providentiam inferiorum, aequiformia iterum in sociabilem vicissitudinem, et novissima subjecta ad meliorum et superpositorum conversionem.

Ejusdem ex iisdem amatoris hymnis.

Quoniam ex uno multos amores ordinavimus, consequenter diximus, quales quidem eorum, qui in mundo sunt, et supernudalium amorum et scientiae et virtutes, quos supereminens secundum redditam rationis speculationem, intellectualium et invisibilium amorum ordines et dispositiones, post quos per se intelligentes, et si qui vere ibi bonis amoribus superapparent, et hymnum proprie hymnizant. Et nunc iterum recipientes omnes in unum et complicitum amorem, et omnium ipsorum patrem convolvamus simul et congregemus ex multis, primo in duas comprehendentes eum amatorias universaliter virtutes, quarum potentatur et principatur omnino ex omnium summitate omnis amoris immensurabilis causa, et ad quam extenditur connaturaliter unicuique existentium ab existentibus omnibus universalis amor.

Ejusdem ex iisdem amatoris hymnis.

Age nunc et has iterum in unum congregantes, dicamus, quia una quaedam est simplex virtus, scipsam movens ad unitivam quandam temperantiam, ex optimo usque existentium novissimum, et ab illo iterum consequenter per omnia usque optimum ex seipsa, et per seipsam, et ad seipsam seipsam revolvens, et in seipsam semper eodem modo revoluta.

Et quidem dixerit quis: Si omnibus est bonum et optimum amabile, et ad seipsum, et dilectum—appetit enim ipsum et quod non est, ut dictum est, et contendit quomodo in ipso esse, et ipsum est fornicificum et informium, et in ipso, et quod non est, superessentialiter dicitur et est—quomodo daemonica² multitudo non appetit bonum et optimum, ad materialis vero existens, et angelica erga appetitum optimi stabilitate recidens, malis omnibus causa et sibi ipsi et aliis, quaecumque vitiantur, dicitur? Quomodo autem omnino ex optimo aggravata daemonica³ gens non est deiformis? Aut quomodo optimum ex optimo factum mutatum est? Et quid vitavit ipsum? Et omnino quid malum est? Et ex

quo principio substitit⁴? Et ex quo existentium est? Et quomodo optimum ipsum adducere voluerit? Quomodo autem volens potuerit? Et si ex alia causa malum, quae altera existentibus praeter optimum causa? Quomodo autem et, providentia existente, est malum aut factum omnino, aut non interemptum? Et quomodo appetit quid existentium⁵ ipsum praeter optimum?

Haec quidem ergo aequae dicit. Talis autem caecorum ratio. Nos vero dignabimur apud eum in rerum veritatem respicere. Et primum quidem hoc dicere confidemus: Malum non est ex optimo, et si ex optimo est, non malum. Neque enim ignis frigere, neque optimi non optima adducere. Et si existentia omnia ex optimo—natura enim optima, adducere et salvare, malo vero corrumpere et perdere—nihil est existentium ex malo, et neque ipsum erit malum. Si quidem et sibiipsi malum sit, et si non hoc, non omnino malum erit malum, sed habet quandam optimi, secundum quam omnino est, partem. Et si existentia bonum et optimum appetunt, et omnia quaecumque faciunt, per inspectum optimum faciunt: et omnis existentium speculatio principium habet et finem, optimum—neque enim in mali naturam respiciens facit quae facit—quomodo erit malum in existentibus, aut omnino $\delta\upsilon$, tali optimo desiderio desertum? Et si existentia omnia ex optimo, et optimum summitas existentium, est quidem in optimo, et quod non $\delta\upsilon$, $\delta\upsilon$; malum autem neque $\delta\upsilon$ est. Si autem non, non omnino malum, neque non $\delta\upsilon$. Nullum enim erit universaliter non $\delta\upsilon$, nisi in optimo secundum superessentialia dicitur hoc. Erit igitur optimum simpliciter et existente et non existente multo prius supercollocatum. Malum vero neque in essentiali, neque in non existentibus, sed et ipse non existente magis distat optimo et non essentialius.

Unde ergo est malum, dicet quis. Si enim non est malum, virtus et malitia idem, et aut omni omni et aut in partibili corrationale; aut neque virtuti pugnans erit malum. Et quidem contrarium temperantia et intemperantia, et iustitia et iniustitia. Et neque alicubi secundum justum et injustum dico, et temperantem et intemperantem, sed et ante foris manifestatam ejus, qui est in virtute, ad contra positum distantiam, in ipsa multo prius anima universaliter disteterunt virtutibus malitiae, et rationi passiones insidiantur, et ex his necessarium dare, quod bono malum contrarium. Non enim sibi ipsi bonum contrarium, sed sicut ab uno principio et uno egenitum causali, societate et unitate et amicitia gaudet. Et neque minus⁶ bonum majori contrarium: neque enim minus calidum aut frigidum plurimum contrarium. Est ergo in existentibus, et $\delta\upsilon$ est, et opponitur bono malum. Et si corruptio est existentium, non expellit hoc esse malum, sed erit et hoc $\delta\upsilon$, et

VARIAE LECTIONES.

¹ AE intelligimus. ² A daemoniaca, E daemonica. ³ A daemoniaca; E daem.
⁴ et quomodo — existentium om. Bil. ⁵ bonum majori — minus om. Bil.

existentium gignificum. Aut non saepe hujus corruptio, hujus sit generatio, et erit malum in universitatis plenitudinem comperfectum, et universo numquid imperfectum esse quod propter seipsum praestitum.

Dicit autem ad haec vera ratio, quia malum, si malum, nullam essentiam aut generationem facit, solum vero vitiat et corrumpit, quantum in se, et existentium substantiam. Si autem gignificum quis ei esse dicat, et hujus corruptione alteri dare generationem, respondendum vere, numquid corrumpit, quae dant generationem? Sed corruptio quidem et malum, corrumpit et vitiat tantum: generatio vero et essentia per bonum fiunt. Et erit malum corruptio quidem per seipsum, gignificum vero per bonum. Et si quidem malum, neque *ōv*, neque existentium factivum. Per autem bonum et *ōv*, et bonum *ōv*, et bonorum factivum. Magis autem neque enim erit ipsimum secundum seipsum et bonum et malum, neque ejusdem corruptio et generatio eadem secundum idem virtus, neque hoc virtus, aut hoc corruptio. Ipsum quidem malum neque *ōv*, neque bonum, neque gignificum, neque existentium et bonorum factivum. Bonum autem in quibus quidem cunque ¹ perfecte inest, perfecta facit, et pura, et in gratia omnia ² optima: minus vero ipsam participantia et imperfecta sunt bona, et mixta per defectum boni. Et non est universaliter malum, neque bonum, neque beneficium: sed quod magis aut minus bono proximum, proportionaliter erit bonum, quoniam quidem ipsa per omnia veniens perfectissima bonitas, non usque solas implet circum se omnino optimas essentias, extenditur autem usque novissimas, his quidem universaliter adveniens, his autem minus, aliis vero novissime, ut unumquoque eam participare potest existentium. Et quaedam quidem omnino bonum participant, quaedam vero magis et minus privantur, quaedam autem obscuriorem habent boni participationem, et aliis secundum novissimam consonantiam adest bonum. Si enim non proportionaliter unicuique bonum adesset, essent divinissima et honorabilissima novissimorum habentia ordinem. Quomodo autem et esset possibile, uniformiter omnia participare bonum? Numquid omnia existentia similiter in universalem ejus participationem opportuna? Nunc autem haec est boni virtutis superexcellens magnitudo, quia et privata et suimet privationem posse facit, secundum quod universaliter est sui participare. Et si oportet fidem dicere verum, et pugnantia ei sua virtute et sunt, et pugnare possunt, magis aut in, ut comprehendens dicam, omnia existentia, quantum sunt, et bona sunt, et ex bono; quantum autem privantur bono, neque existentia sunt, neque bona. In quidem enim aliis habitudinibus, quale est caliditatis aut frigiditatis, sunt ca-

lificata: et relinquente ea caliditate et vitae et mentis multa existentium expertia, et essentia deus exaltatur, et est superessentialiter. Et simpliciter aliarum quidem simul omnium abeunte ipsa, quae non est ingenta, omnino habitudine sunt existentia et subsistere possunt ³. Quod vero per omnem modum bono privatum, numquam nusquam nec erat, neque est, neque erit, neque esse potest. Quale est incontingens. Etsi privetur bono juxta irrationabilem concupiscentiam, in hoc quidem neque est, neque existentia concupiscit, participat tamen bonum secundum ipsam unitatis et amicitiae obscuram consonantiam. Et furor participat bonum, per se movendo et appetendo opinabilia mala ad opinabile bonum erigere et convertere. Et ipse certantis vitae appetens, tanquam totius ⁴ vitae appetens, et egregiae sibi opinionis, et hoc appetere, et ad egregiam vitam respicere, participat bonum. Et si omnino bonum consumpseris, neque essentia est, neque vita, neque concupiscentia, neque motus, neque aliud aliquid. Itaque et fieri ex corruptione generationem, non est mali virtus, sed minoris boni adventus, quantum et aegritudo defectus est ordinis non omnis. Si enim hoc fieret, neque aegritudo ipsa subsisteret. Manet autem et est aegritudo essentiam habens minimum ordinem, et in se substitutum. Quod enim omnino expertus boni, neque *ōv*, neque in existentibus: quod autem mixtum, per bonum in existentibus, ac per hoc in existentibus, et *ōv*, quantum bonum participat. Magis autem existentia omnia tantum erunt magis et minus, quantum optimum participant: etenim in essendo per seipsum, nunquam nusquam *ōv*, neque erit. Hoc autem ⁵ ibi quidem *ōv*, ibi vero non *ōv*, quantum quidem recedit ab eo, quod semper est, non est: quantum autem ex esse accepit, tantum est, et ei omnino esse, et quod non *ōv*, ipso continetur et salvatur. Et malum, quod quidem est omnino a bono recessio, neque in magnis neque in minimis ⁶ bonis erit. Hoc autem ibi quidem bonum, ibi vero non bonum: pugnat quidem bono euidam, non omni autem bono: tenetur autem et hoc boni participatione, et substantificat et suimet privationem bonum tota sui participatione. Omnino enim abeunte bono quid erit bonum? Neque mixtum, neque per se malum. Si enim malum imperfectum est bonum, absentia perfectissimi boni et imperfectam, et perfectum bonum aberit. Et tunc solum erit et videbitur malum, quando his quidem est malum, quibus opponitur, his autem tanquam bonis aufertur. Pugnare enim sibi invicem eadem per eadem, in omnibus impossibile. Non igitur *ōv* malum.

Sed neque in existentibus est malum. Si enim omnia existentia ex bono, et in omnibus existentibus et omnia continet bonum, aut non erit malum, aut in bono non erit. Etenim neque in igne frigus,

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic E; in quidem om. A; BH in quibuscunque quidem. ² omnia om. OAE. ³ BH subsistunt. ⁴ AE totus. ⁵ B enim. ⁶ AE minus.

neque ille vitatur eo, et malum bono existente. Si autem fuerit, quomodo erit in bono malum? Siquidem ex eo inconsequens et impossibile. *Non potest enim, ut eloquiorum veritas ait, arbor bona fructus malos facere*^a, neque illud iterum. Si autem non ex ipso, ex alio clarum, quia principio et causa. Etenim aut malum ex bono erit, aut bonum ex malo: aut si non hoc possibile, ex alio principio et causa erit et bonum malum. Omnis enim dyas non principium: monas autem erit totius dyadis principium. Et quidem inconsequens, ex uno et eodem duo omnimodo contraria provenire et esse, et ipsum principium non simpliciter et singulare, sed partitum et biforme, et contrarium in seipsum et mutabile. In quo vero neque duo existentium contraria principia possibile esse, et ea inter se invicem et in universo pugnantia. Si enim hoc daretur, erit et Deus non innocens, neque sine rixa, siquidem si sit quid eum perturbans. Sequitur, erunt omnia inordinata et semper pugnantia. Et quidem amicitiam omnibus existentibus bonum tradit, et per se pax, et pacis donans laudatur a sacris theologis^b. Proinde et amica bona, et compacta omnia, et una vita egenita, et ad unum optimum coordinata et adunata, et similia comparata inter se invicem. Itaque non divinum malum, et malum^c non divinum. Sed neque ex Deo malum. Si enim non bonus, aut bene facit, et bona adducit, et non aliquando quidem et quaedam, aliquando autem non et non omnia. Transmutationem quidem in hoc faciet et mutabilitatem, et circa se, hoc est, omnium divinissimum et causam. Si autem in Deo bonum subsistentia est, erit transferens ex bono Deus aliquando quidem *ὄν*, aliquando autem non *ὄν*. Si vero participatione bonum non habet, et ex altero habebit, et aliquando quidem habebit, aliquando autem non habebit. Non igitur ex Deo malum, neque in Deo, neque simpliciter secundum tempus.

Sed neque in angelis est malum. Si enim enunciat bonitatem divinam deiformis angelus, illud *ὄν* secundum participationem secundo, quod quidem secundum causam enunciat primo, imago est Dei angelus, manifestatio occulti huiusmodi, speculum purum, splendidissimum, immaculatum, incontaminatum, incoquinatum, recipiens totam, si justum dicere, speciositatem bene formatae deiformitatis, et pure declarans in seipso, sicut possibile est, bonitatem, quae est in adytis. Non igitur neque in angelis est malum: sed puniendo peccantes sunt mali. Hac ergo ratione et compescentes delinquentibus mali, et sacerdotum divinis mysteriis immunum prohibentes. Et quidem neque puniri malum, sed dignum fieri poena. Neque secundum dignitatem prohiberi sacris, sed non sanctum et non sacrum fieri, et incontaminatis inopportuno.

Sed neque daemones natura mali. Etenim si natura mali, neque ex bono, neque in existentibus, neque ex bonis conversum, natura et semper mali existunt, sequitur: sibi sunt mali, an aliis? Si quidem sibi, an corrumpunt seipsos? Si autem aliis, quomodo corrumpunt aut quid corrumpunt, essentiam, an virtutem, an actionem? Si quidem essentiam, primum quidem non juxta naturam. Natura enim incorruptibilia non corrumpunt, sed acceptiva corruptionis. Sequitur: neque hoc omnino et omnino malum, sed neque corrumpitur quid existentium, secundum quod essentia et natura, sed defectu juxta naturam ordinis, harmoniae et commensurationis ratio infirmatur, manere similiter habens. Infirmitas autem non perfecta. Si enim perfecta, et corruptionem et subjectum interimit; et erit ipsa corruptio et suimet corruptio. Itaque huiusmodi non malum, sed deficiens bonum. Quod enim omnino expers boni, neque in existentibus erit. Et de virtutis et actionis corruptione eadem ratio. Deinde quomodo ex Deo facti daemones sunt mali? Bonum enim bona adducit et substituit. Et quidem dicuntur mali, dixerit quis, sed non secundum quod sunt, ex optimo enim sunt et optimam sortiebantur essentiam, sed secundum quod non sunt, infirmi, ut eloquia aiunt, servare suum principium. In quo enim, dic mihi, vitari dicimus *δαίμονας*, si non in cessatione divinorum bonorum habitudine et actione? Sed itaque si natura mali daemones, semper mali. Et quidem malum instabile est. Non igitur si semper sic habent, non mali: quod enim semper id ipsum, optimi proprium. Si autem non et semper mali, non naturales, sed indigentiae angelicorum bonorum. Sed non omnino expertes boni, secundum quod et sunt, et vivunt, et intelligunt, et omnino est quidam in eis concupiscentiae motus. Mali autem esse dicuntur, propter quod infirmantur circa naturalem operationem. Falsa ergo conversio est eis malum. et a cognatis suis egressio, et infirmitas, et imperfectio, et impotentia, et salvante eis perfectionem virtute infirmitas, et fuga et casus. Sed itaque quid in daemonibus malum? Furor irrationabilis, amens concupiscentia, phantasia proterva. Sed haec et si sunt in daemonibus, non omnino neque in omnibus, neque haec secundum se mala. Et enim in aliis animalibus non motustalium, sed interemptio est et corruptio animalis, et malum. Habitus enim salvat, et esse facit haec habentem animalis naturam. Non igitur malum daemonica gens, quantum est juxta naturam, sed quantum non est. Et non mutatum est datum in existentium bonum, sed ipsi dato ceciderunt toto bono. Et datas eis angelicas donationes nunquam ipsas commotas fuisse dicimus, sed sunt et integri et clarissimi, etsi ipsi non vident participantibus suas

VARIAE LECTIONES.

^a BEH bonum. ^b aut quid corrumpunt om. BEH.

NOTAE.

^a Matth. VII, 18.^b I Cor. XIV; Ephes. II.

boni conspectivas virtutes. Itaque quod suat, et ex optimo sunt et optimi, et bonum et optimum concupiscunt, esse, et vivere, et intelligere existentium appetentes: et privatione, et fuga, et casu, connaturalibus sibi optimis dicuntur mali, secundum quod non sunt: et quod non est appetentes, malum appetunt.

Sed animas quis esse dicit malas? Siquidem quia contendunt malis provide et salutifere, hoc non malum, sed bonum, et ex bono, et malum benefacientem. Si autem vitari animas dicimus, in quo vitiantur, si non in bonarum habitudinum et operationum defectu, et per propriam infirmitatem imperfectione et perditione? Etenim et aëra hunc circa nos obscurari dicimus defectu et absentia lucis: ipsa autem lux semper lux¹ est, et tenebras illuminans. Non igitur neque in daemonibus, neque in nobis malum, ut *ōv* malum, sed ut defectus et desolatio propriorum bonorum perfectionis.

Sed neque in animalibus² irrationabilibus est malum. Si enim intermixtis furorem et concupiscentiam, et alia, quaecunque dicuntur, et non sunt simpliciter eorum naturae mala: grande quidem et ferox leo perdens neque leo erit. Mansuetus autem omnibus factus canis, non erit canis. Siquidem canis quoddam custoditivum, et quoddam adveniendi quidem domesticum, abigendi vero extraneum. Itaque quod non corrumpit naturam, non malum; corruptio autem naturae infirmitas et defectus naturalium habitudinum, et operationum, et virtutum. Et si omnia, quae sunt per generationem, in tempore habent consummationem, neque imperfectum omnino contra omnem naturam.

Sed neque in tota natura malum. Si enim non omnes naturales rationes contra universaliter³ naturam, nihil est ei contrarium: ejus autem per singula, hoc quidem secundum naturam erit, hoc vero non secundum naturam. Alii enim aliud contra naturam⁴: et hoc inde contra naturam, ut malitia: hoc contra naturam privatio eorum, quae sunt naturae. Itaque non est mala natura, sed hoc naturae malum, non posse quae sunt propriae naturae perficere.

Sed neque in corporibus malum. Vile enim et infirmum defectus formae et privatio ordinis: hoc autem non omnino malum, sed minus bonum. Si enim omnino fiat solutio boni, et formae, ordinis, peribit et ipsum corpus. Quia vero neque malitiae causa animae corpus, clarum ex hoc, possibile esse, et sine corpore extra subsistere malitiam, sicut et in daemonibus. Hoc enim et intellectibus, et animabus, et corporibus malum, habitudinibus propriorum bonorum infirmitas et casus.

Sed neque multum murmurat in materia malum, ut aiunt, secundum quod materia. Etenim et ipsa ornatus, et formae, et speciei habet participationem.

A Si autem sine his dum sit, materia secundum se sine delectatione est et informis, quomodo facit quid materia, quae neque pati potest secundum se habens, Sed itaque quomodo materia malum? siquidem enim nihil. Non enim est neque bonum, neque malum. Si autem quomodo existentia oportet omnia ex bono, et ipsa ex bono relinquatur? Et si bonum mali factivum, sit malum ut ex bono *ōv* bonum, aut malum boni factivum, sit et bonum ut ex malo malum. Aut duo iterum principia, et haec alio uno juncta vertice. Si autem necessarium dicunt materiam ad plenitudinem totius mundi, quomodo materia malum? Aliud enim bonum, quod necessarium. Quomodo autem optimus ex malo adducit quaedam ad generationem? Aut quomodo malum optimo necessarium? Fugit

B enim optimi naturam malum. Quomodo autem gignit et nutrit naturam materia mala existens? Malum enim, secundum quod sit malum, nullius est genitivum, aut nutritivum, aut omnino factivum, aut salvativum. Si autem dicerent, ipsam quidem non facere malitiam in animabus, attrahere vero eas, et quomodo erit hoc verum? Multum enim suum in bonum aspiciant. Et quidem quomodo fiat hoc, materia omnino eas in malum attrahente? Itaque non ex materia in animabus malum, sed ex ipso delicto. Si autem et hoc aiunt, materiam omnimode sequuntur et necessaria instabilis materia ex semetipsis collocari non valentibus, quomodo malum necessarium, aut necessarium malum?

Sed neque hoc quod dicimus privare, secundum virtutem propriam pugnat bono. Universalis enim privatio universaliter impotens: particularis vero non secundum quod privatio, habet virtutem, sed secundum quod non universalis est privatio. Privatione enim boni particulari existente, nondum malum: et facta, et mali natura perit.

C Colligenti autem dicendum: Bonum ex una et tota causa, malum ex multis et particularibus defectibus.

Scit Deus malum, an bonum et apud ipsum causae malorum virtutes sunt beneficae.

Si malum aeternum, et creat, et potest, et est, et agit: unde ei haec? Aut ex bono, aut bono ex malo, aut ambobus ex alia causa.

D Omne quod secundum naturam, ex causa definita gignitur: si malum incausale et infinitum, non secundum naturam. Neque enim in natura ejus contra naturam, neque inartificialis in arte ratio.

Igitur anima malorum causa, sicut ignis calefaciendi: et omnia, quibuscunque vicina fuerit malitia replet. Bona quidem animae natura: operationibus autem aliquando quidem sic habet, aliquando vero sic. Siquidem ex natura et esse ejus malum, et unde ei esse? Ex creatrice omnium existentium optima causa. Sed si ex ea, quomodo secundum essentiam malum? Bona enim omnia eadem egenita. Si autem operationibus, si autem hoc non praemissum si

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic A; BII semper *in luce*; E lux *super luce* est. ² Sic A; BEII *animabus*. ³ Sic BEII; *Universalis*. ⁴ Alii enim—*naturam* om. BII.

autem, numquid unde virtutes? Numquid et dei-
formitate ejus facta? Relinquitur ergo, malum in-
firmitas et defectus boni esse.

Optimorum causa una, optimo malum contrarium,
mali causae multae. Non quidem activae malorum ra-
tionis et virtutes, sed impotentia, et infirmitas, et mix-
tura dissimilium immoderata. Neque immobilia, et
semper sicut habentia mala, sed multa, et infinita, et
in diversa ferentia, et his multis omnibus et malis.

Principium et finis erit bonum. Propter enim bo-
num omnia, et quaecunque contraria. Etenim et haec
agimus bonum desiderantes. Nemo enim malum res-
piciens facit quae facit. Proinde neque substantiam
habet malum, sed contra substantiam, propter bo-
num, et non ex eo factum.

Malo esse ponendum secundum accidens, et per
aliud, et non ex principio proprio. Itaque quod fa-
ctum, rectum quidem esse putandum, quia ex bono
esse putandum, quia propter bonum sit, veritate au-
tem non rectum esse. Quamobrem quod non bonum,
bonum arbitramur.

Ostenditur aliud ¹ concupiscibile, et aliud factum.
Non igitur malum est ex via, neque est ex visione,
neque est ex natura, neque est ex causa, neque est
ex principio, neque est ex fine, neque est ex ter-
mino ², neque est ex consilio, neque est ex substan-
tia. Privatio igitur est malum, et defectus, et infir-
mitas, et immoderantia, et peccatum, et inconspi-
cuum, et informe, et non vivens, et non intelligens,
et irrationale, et imperfectum, et incollocatum, et
incausale, et infinitum, et infecundum, et pigrum,
et infirmum, et inordinatum, et dissimile, et mul-
tum, et tenebrosum, et inessentiale, et hoc nunquam
nusquam nullum ³.

Quomodo omnino potest malum ad bonum ex
mixtura? Quod enim omni bono expers, neque est
quid, neque potest. Etenim si bonum et ⁴ est, et
consultorium, et bene potens, et activum, quomodo
poterit quid contrarium bono, et substantia et sa-
pientia et virtute et operatione privatum?

Non omnia omnibus, et omnino eadem secundum
idipsum mala. Daemoni malum, contra deiformem
intellectum esse: animae, contra rationem: corpori,
contra naturam.

Quomodo omnino mala, providentia existente? Non
est malum, si malum neque ⁵ est, neque in existenti-
bus, et nihil existentium improvisum. Neque enim
est malum ⁶, conspicuum subsistens bono. Et si nul-
lum existentium non particeps boni, malum autem
defectus boni, nihil autem existentium privatur
universaliter bono: in omnibus existentibus divina
providentia, et nihil existentium non provisum. Sed
et factis malis optime et pulchre providentia usa est
ad nostram aut aliorum aut formationem aut utilita-

tem, et proprie unicuique existentium providet.
Propterea et vanam aut disceptantem multorum non
recipimus rationem, qui oportere aiunt providentiam
et invitos nos in virtutem ducere. Corruptere enim
naturam, non est providentiae. Unde ut ⁷ providentia
uniuscujusque naturae salvatrix per seipsos moto-
rum, ut per seipsos motorum, providet, et omnia, et
ea per singula, similiter universo et unicuique, quan-
tum provisorum natura recipit totius et largissimae
providentiae editas proportionaliter unicuique pro-
vidas bonitates.

Non igitur ⁸ malum, neque in existentibus malum.
Non omnino enim malum, vacat malum et fieri ma-
lum secundum virtutem, sed per infirmitatem. Et
daemonibus, quod quidem sunt et ex bono, et bonum.
Malum autem ipsis ex propriis bonis casu et muta-
bilitates, circaque similitudinem et habitum infirmitas
cognatae ipsis ⁹ angelicae perfectionis. Et appet-
unt bonum, secundum quod et esse et vivere et in-
telligere substituuntur. Et si non appetunt bonum, id
quod non est appetunt ¹⁰: et non erit hoc appetitus,
sed vere appetitus peccatum.

In scientia autem peccantes ¹¹ vocant eloquia ¹²
circa erroneam boni scientiam aut actionem infirmos:
et scientes voluntatem, et non facientes: auditores qui-
dem infirmos aut circa fidem, aut operationem boni:
et nolentiam quibusdam convenire benefaciendo per
falsam conversionem ¹³ aut infirmitatem voluntatis.
Et sic omnino malum, ut saepe diximus, infirmitas, et
impossibilitas, et defectus est aut scientiae, aut er-
rantis scientiae, aut fidei, aut desiderii, aut opera-
tionis boni. Et quidem dixerit quis, non vindicabile
infirmitas, econtrario vero concessibile: siquidem
non licitum erat posse, bene si haberet ratio: si au-
tem ex bono posse, dante juxta eloquia ¹⁴ ea, quae
sunt opportuna omnibus, simpliciter non laudabile ex
boni priorum bonorum habitu peccatum et irra-
tionabilis conversio, et fuga, et casus. Sed haec qui-
dem a nobis in his, quae sunt de justa et divina ju-
stificationis observantia, satis secundum virtutem
dicta sunt, secundum quam sacram actionem elo-
quiorum veritas sophistas et veritatem et falsita-
tem contra Deum loquentes infirmavit, tanquam
perverse sapientes rationes. Nunc autem, quantum
secundum nos, sufficienter ¹⁵ laudatur bonum, ut
vere mirabile, ut principium et finis omnium, ut con-
tinentia existentium, ut formificum non existentium,
ut omnium bonorum causale, ut malorum non cau-
sale, ut providentia et bonitas universalis, et supe-
rans existentia et non existentia, et mala, et suam
privationem bonam existentem omnibus appetibile,
et amabile, et delectabile, et quaecunque alia in his
palam vera ostendit, ut arbitrator, ratio.

VARIAE LECTIONES.

¹ E autem aliud. ² E ex definitione. ³ EH et. ⁴ BE ipsius. ⁵ Sic A; Et si non appetunt — appetunt om. BEII. ⁶ BII peccatores. ⁷ E conversationem. ⁸ BH sufficientes.

NOTAE.

^a Isai. XLVII; Psal. XXXV; Luc. XII; Rom. II;
Tit. I; Jac. IV.

^b J. cob. I.

CAPITULUM V.

De ente¹ in quo et de paradigmatis.

Transeundum autem nunc in vere existentem vere entis theologice essentialis nominationem. Tantum autem admonebimus, quia rationi intentio est, non superessentialis essentialis, quae superessentialis est, manifestare. Ineffabile enim hoc et incognoscibile est, et universaliter inexplanabile, et ipsam superexaltatam unitatem, sed substantificam in existentia omnia divinae essentialis principalis processionem laudare. Etenim optimi divina nominatio, totas omnium causalis processiones manifestans, et in existentia et in non existentia omnia² extenditur, et super existentia et super non existentia est. Haec vero entis in omnia existentia extenditur, et super omnia est. Ast ipsa vitae in omnia viventia extenditur, et super viventia est. Ipsa dein sapientiae in omnia intellectualia et rationalia et sensuality extenditur, et super haec omnia est. Illas ergo ratio laudare desiderat providentiae manifestativas divinas nominationes. Non enim exponere ejus superessentialis bonitatem, et essentialis, et vitam, et sapientiam se superessentialis deitatis promittit, quae est super omnem bonitatem et deitatem et essentialis et sapientiam et vitam in occultis, ut eloquia³ dicunt, supercollocata, sed exprimentem beneficam providentiam, supereminentem bonitatem, et optimorum omnium causam laudat, et *ōv*, et vitam, et sapientiam substantificam et vivificam, et sapientiae datricem causam essentialis, et vitae, et intellectus, et rationis, et sensus percipientium. Non aliud autem esse optimum dicit, et aliud *ōv*, et aliud vitam, aut sapientiam, neque multa causalia, et aliorum alias creatrices deitates supereminentes et subditas: sed unius Dei totas optimas processiones, et a nobis laudatas divinas nominationes: et esse quidem universalis unius Dei providentiae manifestativam, quasdam autem universaliorum ejusdem et particulariorum. Et quidem dixerit quis contra hoc, eodem existente vitam, et vita sapientiam superextentam, existentia quidem viventia, ea autem, quaecunque vivunt, sensuality, et eadem rationalia, et rationalia⁴ intellectus supereminent, et circa Deum sunt, et magis ei approximant. Et quidem oportebat maximarum ex Deo donationum participantia et meliora esse, et cetera supereminere. Sed si quidem inessentialia et animalia quis substituat intellectualia, bene haberet ratio. Si autem et sunt divini animi super reliqua existentia, et vivunt super alia viventia, et intelligunt, et cognoscunt super sensum et rationem, et ultra omnia existentia bonum et optimum appetunt et participant, ipsi magis sunt circa optimum, abundantius ipsius participantia, et plures et ma-

A jores ex eo donationes accipientes, sicut et cetera sensualium superant ditia ex superabundantia rationis: et haec sensu, et alia vita. Et est, ut arbitror, hoc verum, quia magis ipsi sunt proximiora et diviora reliquis. Quoniam quidem et de his diximus, age optimum, ut vere, et existentium omnium substantialium laudemus: *ōv* totius esse secundum virtutem superessentialis est substituens causa, et creator existentis subsistentiae, substantiae, essentialis, naturae principium, et mensura seculorum, et temporum essentialitas, et aeternitas existentium, tempus factorum, esse utcumque factis. Ex ente aeternum, et essentialis, et *ōv*, et tempus, et generatio, et factum. In existenti existentia, et utrumque subsistentia et substantia. Etenim Deus nondum est *ōv*, sed simpliciter et incircumfinite totum in seipso esse cohabitans. Proinde et rex dicitur seculorum, tanquam in semetipso et circa seipsum totius esse et omnis substitutor. Et neque erat, neque erit, neque factus est, aequae sit, neque fiet. Magis autem neque est, sed ipse est esse existentibus, et non existentia solum, sed ipsum esse existentium ex ante aeternaliter ente. Ipse enim est secundum seculorum subsistens ante secula. Recipientes igitur dicamus, quia omnibus existentibus et seculis esse ex providente ontis. Et omne quidem seculum et tempus ex ipso: totius autem et seculi et temporis, et omnis utcumque ontis, qui est ante *ōv*, principium et causa, et omnia ipsum participant, et a nullo existentium recedit, et ipse est ante omnia, et omnia in se constituit, et simpliciter si quis utcumque est, in ante ente et est, et intelligitur, et salvatur. Et ante alia sui participantia esse praemittitur, et est ipsum per se esse maximum, per se vitam essendo, per se sapientiam essendo, et per se similitudinem divinam essendo, et alia quaecunque participantia, ante omnia esse participando. Magis et haec per se omnia *ōv* existentia participando idipsum per se esse participant⁵. Et nihil est essentialis, et secundum id ipsum esse omnium. Merito aliis⁶ in principalibus, ut *ōv*, Deus ex praestantia aliorum sui bonorum laudatur. Etenim praeesse et superesse festinans, et superans esse, omne, hoc dico per se esse, ante substituit, et ex ipso esse omnis: quomodo ergo *ōv* substituit? Et quidem principia existentium omnia, ipsius esse participantia, et sunt, et principia sunt, et primo sunt, deinde principia sunt. Et si vult viventium, ut viventium, principium dicere per seipsam vitam, et similitum, ut similitum, per seipsam similitudinem, et unitorum, ut unitorum, per seipsam unitatem, et ordinatorum, ut ordinatorum, per seipsam ordinationem, et aliorum, quaecunque hujus, sive hujus, sive⁷ amborum, multorum participantia, hoc, aut hoc, aut ambo, aut multa sunt: per seipsa participantia invenies ipsius esse

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic codd.; index capitulorum *existente*. ² omnia om. AE. ³ BH irrationalia. ⁴ BE participat. ⁵ Sic BEH; A Et nihil est essentialis, *cujus non sit essentialis et seculum, idipsum per se esse. Merito igitur alia.* ⁶ sive om. BH.

NOTAE.

* Psal. XVII; Job. XXVIII.

primum ea participantia, et eo esse primum quidem existentia, deinde hujus aut hujus principia existentia, et participando eo esse, existentia participata. Si autem haec participatione esse sunt, multo magis eorum participantia. Primam igitur ipsius per seipsum esse donationum, per seipsam summa bonitate praemissa, et maxima prima participantium laudant. Et sunt ex ipsa, et in ipsa, et ipsum esse, et existentium principia, et existentia omnia, et quae utcumque ab esse continentur : et hoc immensurate, et convolute, et unite. Etenim in monade omnis numerus ante subsistit, et habet numerum omnem monas in semetipsa singulariter, et omnis numerus unitur quidem in monade : quantum autem monade provenit, tantum discernitur et multiplicatur. Et in centro omnes circuli lineae secundum primam unitatem consubstitutae sunt. Et omnes habet signum in semetipso simplas uniformiter unitas ad se invicem, et ad unum principium, ex quo procedebant, et in ipso ¹ quidem centro universaliter adunantur. Breviter autem eo distantes, breviter et discernuntur : magis autemecedentes, magis. Et simpliciter, quanto centro proximiores sunt, tantum et ipsi et sibi invicem adunantur : et quantum eo, tantum et a se invicem distant. Sed et in tota omnium natura omnes secundum singula naturae rationes convolutae sunt per unam inconfusam unitatem : et in anima uniformiter secundum partes omnium providae totius corporis virtutes. Nihil ergo inconsequens, ex obscuris imaginibus in omnium causale ascendentes, supermundanis oculis contemplari omnia in omnium causali, et sibi invicem opposita uniformiter et unite. Principium enim est existentium, ex quo et ipsum esse, et omnia utcumque existentia, omne principium, omnis finis, omnis vita, omnis immortalitas, omnis sapientia, omnis ordo, omnis harmonia, omnis virtus, omnis custodia, omnis collocatio ², omnis distributio, omnis intellectus, omnis ratio, omnis sensus, omnis habitus, omnis status, omnis motus, omnis unitas, omne iudicium, omnis amicitia, omnis compactio, omnis discretio, omnis terminus, et alia quaecumque ab esse existentia omnia caracterizant. Et ex ipsa omnium causa invisibiles et intellectuales deiformium angelorum essentiae, et animarum et totius mundi natura, et quae utcumque aut in aliis subsistere, aut secundum excogitationem esse dicuntur. Et quidem igitur sanctissimae et praestantissimae virtutes vere existentes, et velut in vestibulis superessentialis Trinitatis stabilitae, ab ipsa, et in ipsa et esse, et deiformiter esse habent, et post illas subditae subjectum, et novissimae extremum, quantum ad angelos : quantum vero ad nos, supermundanum. Et alia omnia existentia per eandem rationem et esse, et bene esse habent : et sunt, et bene sunt, ex ante ontic esse, et bene esse habentia : et in ipso et exi-

stentia, et bene existentia, et ex ipso inchoata, et in ipso custodia, et in ipsum consummata. Et quidem honorabilissima ipsius esse tribuunt melioribus e sentiis, quas et aeternas vocant elequia : esse autem ipsum existentibus omnibus nunquam describitur. Et ipsum vero esse ex ante ontic, et ab ipso est esse, et non ipse esse, et eum habet esse, et $\omega\nu$ principium et mensura, ante essentias $\omega\nu$ et ontis, et seculi, et omnium substantificum principium, et medietas, et consummatio. Et propterea ab eloquiis ipse vere ante $\omega\nu$ juxta omnem existentium intelligentiam multiplicatur, et quod erat in ipso, et quod est, et quod erit, et quod factum est, et fit, et fiet, proprie laudatur. Haec enim omnia divinitus intelligentibus secundum omnem excogitationem ipsum superessentialiter esse significant, et ubique existentium causalem. Etenim neque quidem est hoc, hoc autem non est : neque ibi quidem est, ibi autem non est : sed omnia est, ut causalis omnium, et in ipso omnia principia, omnes confines, omnes conclusiones, omnia existentia coambiens et praehabens, et super omnia est, ut ³ ante omnia superessentialiter super $\omega\nu$. Proinde et omnia de eo et simul praedicantur, et nihil est existentium : formosissimum, speciosissimum, sine forma, sine specie, principia et media et fines existentium immensurate et remote in semetipso praecambiens, et omnibus esse juxta primam et superunitam causam incontaminatae declarans. Si enim juxta nos sol sensibilem essentias et qualitates, et quidem multas et discretas existentes, tamen ipse unus ens, et uniformis illuminans lux renovat, et nutrit, et custodit, et perficit, et discernit, et unit, et refovet, et secunda esse facit, et auget, et mutat, et collocat, et plantat, et removet, et vivificat omnia, et omnium unumquodque proprie sibi eundem et unum solem participat, et multorum participantium unus sol causas in seipso uniformiter praecambit : multo magis super terrae et ipsius et omnium causalis, praetextasse ipse omnium existentium paradigmata secundum unam superessentialem unitatem concedendum. Deinde et essentias adducit juxta ab essentia cgressionem. Paradigmata autem dicimus esse ipsas in Deo existentium substantificas et uniformiter praetextas rationes, quas theologia praedestinationes vocat, et divinas et optimas voluntates, existentium discretivas et factivas, secundum quas ipse superessentialis existentia omnia et praedestinavit et adduxit. Si autem philosophus dignum ducit Clemens ⁴, et ad aliquid paradigmata dici in existentibus antiquiora, provenit quidem non per propria et perfecta et simpla nomina ratio ipsi. Concedentes autem et hoc recte dici theologiae memorandum, dicentis, quia non ostendi tibi haec exire post ea, sed ut per haec proportionali scientia in omnium causam, quantum potentes sumus, ascendamus. Omnia ergo huic existen-

VARIAE LECTIONES.

¹ BH et ipsi quidem. ² AH collatio. ³ AE et. ⁴ BE *climes* (quod est graecum κλίμας).

tia secundum unam omnium excelsam scientiam referendum, quoniam quidem ex esse substantifica processione et bonitate inchoans, et per omnia veniens, et omnia ex seipsa ut sint implens, et in omnibus existentibus exultans, omnia quidem in seipsa superat, secundum primam simplicitatis excellentiam omnem duplicitatem respuentem. Omnia autem similiter continet secundum supersimplicatam suam multitudinem, et ab omnibus singulariter participatur: sicut et vox una existens et eadem a multis audientibus velut una participatur. Omnium ergo principium et finis existentium ante- ∞ : principium quidem, ut causalis; finis vero, ut propter quem; et extremum omnium, et multitudo totius multitudinis et extremitatis supereminenter, ut oppositorum. In uno enim, ut saepe dictum est, existentia omnia et superat et substituit, praesens omnibus et ubique, et secundum unum et idipsum, et secundum idipsum omne, et in omnia proveniens, et manens in seipso, et stans, et motus: neque stans, neque motus: neque principium habens aut medium aut finem: neque in quodam existentium, neque quid existentium¹ eius. Et neque omnino ipsi appropinquat quid aeternaliter existentium², aut temporaliter substitutorum, sed et tempore et aeterno et in aeterno et quae in tempore sunt, omnibus removetur. Proinde et ipsum aeternum, et existentia et mensura existentium, et mensurata per ipsum, et ab ipso.

CAPITULUM VI.

De vita.

Sed de his quidem in aliis opportuniori tempore dicatur. Nunc autem laudanda est laudabilis vita aeterna, ex qua per seipsam vita, et omnis vita, et a qua in omnia, utcumque vitam participantia, vivere proprie unicuique exseminatur. Igitur et immortalium angelorum vita, et immortalitas, et imperdibile ipsum angelicae semper motionis, ex ipsa et per ipsam est et substituit. Idcirco et viventes semper et immortales dicuntur, et non immortales iterum, quia non a seipsis habent immortaliter esse, et aeternaliter vivere, sed ex vivifica et totius vitae factrice et continuatrice causa. Et sicut in onte dicimus, quia et ejusdem esse est causalis, sic et ibi iterum, quia et per seipsam vita est divina vita vitalis et substantialis, et omnis vita et vitalis motus ex vita ipsa, quae est super omnem vitam, et omne principium totius vitae. Ex ipsa et animae imperdibile habent, et animalia omnia et germina secundum novissimam consonantiam animae habent vivere. Qua ablata juxta eloquium³ deficit vita omnis ad terram: et deficientia ad participandum eam infirmitate, iterum conversa, iterum animalia fiunt. Et donatur quidem primo per seipsam vitae, esse vitam, et omni vitae

A et ab ea per singula esse proprie, singulam aestimatur natura subsistere. Et quidem supercaelestibus animis immaterialem et deiformem, et immutabilem immortalitatem, et inflexibilem et irreprehensibilem semper motionem, superextenta per magnitudinem bonitatis, et in daemonicam⁴ vitam. Neque enim illa esse ab alia causa, sed ex ipsa et esse vitam, et permanentiam habet. Donans autem et viris, ut commixtis, acceptabilem subentem angelicam vitam, et supermananti humanitate, et redeuntes nos in seipsam convertens⁵ et revocans. Et hoc autem divinius, quia et totos nos, animas dico et conjugata corpora, ad perfectissimam vitam et immortalem promittit transmutationem: rem vetustati quidem aequae contra naturam visam, B mihi autem et tibi et veritati, et divinam, et super naturam. Super naturam autem ei, quae secundum nos est, dico visibilem, non fortissimam divinae vitae. Ipsi enim velut omnium existentium vitam naturae, et maxime divinatorum, nulla vita contra naturam aut super naturam⁶. Itaque ipsa de hoc insaniae Simonis contradictoria verba longe divino loco, et tua sacra anima abigantur. Latere enim cum, ut arbitror, haec sapientem aestimatum esse, non oportere bene sapientem praedicationi sensus ratione auxiliante uti contra omnium occultam causam. Et hoc ipsum est dicendum, hoc contra naturam dicere. Ipsi enim nihil contrarium. Ex ipsa vivificantur et circumfoventur et animalia omnia et germina. Et sive intellectualem dixeris, C sive rationalem, sive sensualem, sive nutritivam et auctivam, sive qualemcumque vitam, aut vitae principium, aut vitae essentiam, ex ipsa et vivit et vivunt, quae est super omnem vitam, et in ipsa secundum causam uniformiter ante substituit. Si enim plusquam vita, et vitam principalis vita, et omnis vitae est causa, et vitae genitrix, et repletiva et discretiva vita, ex omni vita laudatur secundum multiplicem generationem omnium vitam, ut largissima et omnis vita contemplativa, et laudata, et ut non indigens: magis autem plusquam plena vita per seipsam vivens, et super omnem vitam vivificans, et plusquam vivens, aut quoquo modo quis vitam ineffabilem humanitus laudabit.

CAPITULUM VII.

De sapientia, intellectu, ratione, veritate, fide.

Fer⁷ autem, si videtur, optimam et aeternam vitam, et ut sapientem, et ut per seipsam sapientiam laudemus: magis autem iterum omnis sapientiae substantiali, et super omnem sapientiam et intellectum superexistentem. Non enim solummodo Deus plusquam plenitudo est sapientiae, et intelligentiae ejus non est numerus⁸: sed et omni rationi, et intel-

VARIAE LECTIONES.

¹ neque quid existentium om. E. ² neque quid existentium — aeternaliter existentium om. BH. ³ A daemonum, E daemoniam. ⁴ aut super naturam om. BH., supra adscr. E ⁵ BH Fere (pape).

NOTAE.

⁶ Psal. CIII.

⁷ P

lectui, et sapientiae, supercollocatur. Et hoc excel- A
lenter intelligens divinus vere vir, communis nostra
et magistri laetitia, *stultum Dei sapientius est homi-*
nibus, inquit ^a, non solum quia omnis humana de-
liberatio error quidem est iudicata, ad pondus et
manentiam divinarum et perfectissimarum intelli-
gentiarum, sed quia et consuetudo est theologis,
contrario mentis affectu in Deo, quae sunt, priva-
tione depellere : sicut et invisibilem aiunt eloquia
claram lucem, et multum laudabilem, et multivo-
cum, ineffabilem, et innominabilem, et omnibus prae-
sentem, et ex omnibus inventum, incomprehensibilem
et investigabilem. Eodem modo et nunc divinus
Apostolus ^b laudasse dicitur stultitiam Dei, quod appa-
ret in ea contra rationem et inconsequens, in
ineffabilem et ante omnem rationem referens verita-
tem. Sed quod quidem in aliis diximus, proprie
nobis, quae sunt super nos ¹, accipientes, et cum nu-
trimento sensuum adunati, et his, quae secundum
nos divina conferentes, seducimur ², secundum quod
videtur, divinam et ineffabilem rationem persequen-
tes. Oportet scire, nostrum animum habere quidem
virtutem ad intelligendum, per quam invisibilia
videt, unitatemque superexaltatam, naturamque, per
quam connectitur ³ ad summa ⁴ sui. Juxta hanc
igitur divina intelligendum, non secundum nos, sed
totos nos totis ipsis existentes, et totos Deo factos.
Melius enim, esse Dei et membra eorum. Sic enim
erunt divina data cum Deo futuris. Hanc igitur ir-
rationalem, et mente carentem, et stultam sapien-
tiam supereminenter laudantes, dicimus, quia totius
est ani- i et rationis, et totius sapientiae et intelle-
ctus causa, et ipsa est omne consilium, et ab ipsa
omnis scientia et intelligentia, et in ipsa omnes
thesauri sapientiae et scientiae sunt abscondi-
ti ⁵. Etenim consequenter his jam praedictis, plus
quam sapiens et sapientissima causa, et per seipsam
sapientiae, et totius, et ejus, quae per singula est,
substantia. Ex ipsa invisibiles et intellectuales an-
gelicorum animorum virtutes simplices et beatas
habent intelligentias, non in partibus aut a partibus
aut sensibus aut rationibus artificialibus colligen-
tes divinam scientiam, neque a quadam com-
muni ad haec comprehensae, omni autem materiali
et multitudine purgatae, pure, immaterialiter, uni-
formiter invisibilia divinarum intelligunt, et est eis
intellectualis operatio ⁶ clara, et incontaminata puri-
tate splendida, sciens et conspiciens divinarum in-
telligentiarum impartibiles et immateriales, et
conformiter ⁷ uni ad intellectuale supersapientem et
animum et rationem, quantum possibile, reformatae

per divinam sapientiam. Et animae rationale ha-
bent, artificiose quidem et circulariter circa existen-
tium veritatem deambulantes, et partibili et copioso
varietatis relictæ uniformibus animis : multorum ⁷
autem in unum convoluzione, et in angelorum in-
tellectibus, in quantum animabus aptum et possibile,
dignae factae. Sed et sensus ipsos non fortassis
quis peccat, visionis sapientiae consonantiam dicens.
At vero et daemonius animus, si animus, ex ipsa
est : quantum autem animus est, si ratione quidem
sic consequi non appetit, non videns, neque volens,
casum sapientia potius eum asserendum. Sed quia
quidem sapientiae ipsius et totius, et omnis animi
et rationis, et sensus omnis, divina sapientia et
principium et causa, et substantia, et consummatio,
et custodia, et finis dicitur : quomodo ipse Deus,
qui est plus quam sapiens, sapientia et animus et
ratio et cognitor laudatur? Quomodo enim intelliget
quid invisibilem, non habens intellectuales opera-
tiones? Aut quomodo cognoscet sensibilia, omni
sensui supercollocatus? Atqui omnia eum scire
aiunt eloquia ⁸, et nihil effugere divinam scientiam :
sed quod quidem diximus saepe, divina divinitus
intelligendum. Non intellectualem enim et non sen-
sualem, per excellentiam, non per defectum, in Deo
ordinandum : sicut et irrationalia reposuimus ei, qui
est super rationem, et imperfectionem plus quam
perfecto et ante perfecto, et intactam et invisibilem
caliginem luci inaccessiblei per excellentiam invisibilis
luminis. Itaque divinus animus omnia continet,
omnibus remota scientia, juxta omnium causam, in
seipso omnium scientiam praeambiens, prius quam
angeli fierent, sciens et adducens angelos, et omnia
alia ab intus et ab eo, ut sic dicam, principio sciens,
et in essentiam ducens. Et hoc, arbitror, tradere elo-
quium, cum ait : *Sciens omnia ante generationem eorum*
⁹. Non enim ex existentibus existentia discens no-
vit divinus animus, sed ex se, et in se, secundum cau-
sam omnium scientiam, et cognitionem, et essentiam ¹⁰
praefert et antecoambivit, non secundum speciem
singula contemplans, sed secundum unam causae
circumstantiam omnia sciens et continens, sicut et
lux secundum causam in seipsa cognitionem tene-
brarum praeambivit, non aliunde videns tenebras,
quam a lumine. Semet igitur divina sapientia cog-
noscens, cognoscit omnia immaterialiter materialia,
et non partite partita, et multa universaliter, ipso
uno omnia et cognoscens et adducens. Etenim si
secundum unam causam Deus omnibus existentibus
esse tradit, secundum eandem unicam causam
scivit omnia ut ex ipso existentia, et in ipso ante

VARIAE LECTIONES.

¹ BH quae sunt secundum nos adjecti super nos. ² BH secundum nos adjecti seducimur. ³ A* convertitur. ⁴ EH ad summam. ⁵ Sic codd., A intellectualis virtus et operatio. ⁶ Sic AE, BH uniformiter. ⁷ BE multarum. ⁸ et essentiam om. BH.

NOTAE.

^a I Cor. I, 25 ; I Tim. VI.

^b I Cor. I.

^c Col. II.

^d Heb. IV. I Joan. III. Eccl. XXIII.

^e Dan. XIII, 42.

substituta, et non existentibus accipiet eorum scientiam, sed et ipsis singulis eorum scientiae erit largitor. Non videns Deus propriam habet sui scientiam, alteram autem communem, existentia omnia comprehendens. Ipsa enim seipsam omnium causa cognoscens, vacatio ubi eorum, quae ab ipsa sunt, et quorum est causa, ignorantiae. Hac igitur Deus existentia cognoscit, non scientia existentium, sed ipsa sua. Etenim et angelos scire aiunt eloquia ^a, quae sunt super terram, non sensibus haec cognoscentes sensibilia terrena, per propriam vero deiformis animi virtutem et naturam. In his autem quaerere oportet, quomodo nos Deum cognoscimus, neque intelligibilem, neque sensibilem, neque quid universaliter existentium existentem. Numquid itaque est verum dicere, quia Deum cognoscimus non ex sua natura — incognoscibile enim hoc, et omnem rationem et intellectum superans — sed ex omnium existentium ordinatione, ex ipso praetenta, et imaginibus quasdam et similitudines divinorum eius paradigmatum habente, in summum omnium vita et ordine secundum virtutem redeundum omnium ablatione, et eminentia, in omnium causa. Proinde et in omnibus Deus cognoscitur, et sine omnibus, et per scientiam Deus cognoscitur, et per inscientiam ¹: et est ejus et intelligentia, et ratio, et scientia, et tactus, et sensus, et opinio, et phantasia, et nomen, et alia omnia. Et neque intelligitur, neque dicitur, neque nominatur, et non est quid existentium, neque in quodam existentium cognoscitur, et in omnibus omnia est, et in nullo nullum, et ex omnibus in omnibus cognoscitur, et ² ex nullo in nullo. Et haec recte de Deo dicimus, et existentibus omnibus laudatur secundum omnium analogiam, quorum est causalis. Et est iterum divinissima Dei scientia, per incognitionem ³ cognoscens secundum *super animam* unitatem, cum animus existentibus omnibus recedens, deinde et seipsum relinquens, unitur superapparentibus radiis, inde et ibi, inscrutabilis profundo sapientiae illuminatus. Et quidem et ex omnibus, quod quidem dixi, ipsa cognoscendum. Ipsa enim est, secundum eloquium, omnium factrix, et semper omnia compaginans, et insolubilis omnium congruentiae et ordinationis causa, et semper fines priorum connectens principis secundorum, et unam universitatis conspirantiam et harmoniam pulcherrimam faciens. Ratio vero Deus laudatur a sacris eloquiis, non solum quia et rationis et intellectus et sapientiae est largitor, sed quia et omnium causas in seipso uniformiter praebambivit, et quia per omnia implet perveniens, ut eloquia aiunt ^b, usque ad omnium finem. Et ante quidem haec in omni simplicitate divina supersim-

A plicatur ratio, et ab omnibus est super omnia, secundum superessentiale absoluta. Ipsa ratio est simpla et vere existens veritas, circa quam, ut puram et non errantem omnium scientiam, divina fides est unicum credentium fundamentum, eos collocans veritati, et eis veritatem, incredibili incommutabilitate simplam veritatis scientiam habentibus credulis. Ipsa enim est scientia adunatrix cognoscentium et cognitorum: ignorantia vero transmutabilis semper, et ex seipso ignoranti separationis causa. In veritate credentem, juxta sacrum verbum, nihil removebit ea, quae est secundum veram fidem, laetitia, in qua mansionem habebit stabili et intransmutabili uniformitate ^c. Etenim scit ad veritatem unitus, ubi habet, et si multi corripiendo eum tanquam mente excedentem. Latet quidem velut imago eos erroris a veritate per veram fidem mente excedens. Ipse autem vere scit seipsum, non, quod aiunt illi, insanientem, sed instabilitate et mutabilitate circa largissimum erroris varium ambitum, per immobilem et semper secundum eadem et sicut habentem veritatem liberatum. Sic igitur secundum nos divinae sapientiae principales duces pro veritate moriuntur omni die, testimonium perhibentes, ut est consequens, et verbo omnino et opere, unicae propter Christianos verae scientiae, hoc est omnium ipsam esse et simpliciore et diviniorem, magis autem, ipsam esse ^d solam, veram, et unam, et simplam divinam scientiam.

C CAPITULUM VIII.

De virtute justitia, salute, redemptione, in quo et de inaequalitate.

Sed quoniam divinam veritatem, et plusquam sapientem sapientiam, et ut virtutem laudant, et ut justitiam theologi, et salutem ipsam vocant et redemptionem ^e: age et haec, quantum possibile nobis, divina vocabula replicemus. Et quia quidem thearchia omnem excellit et superat utcumque et existentem et excogitatum virtutem, non arbitror quemquam in divinis eloquiis possidentium ignorare. Ubique enim theologia et dominam ipsam, et ipsis supercaelestibus virtutibus segregans tradit. Quomodo eam theologi et ut virtutem laudant, omni remotam virtute? Aut quomodo in ipsa virtutis vocabulum accipimus? Dicamus igitur, quia virtus est Deus, ut omnem virtutem in seipso praehabens, et ut omnis virtutis causa, et omnia per virtutem inflexibilem et incircumlimitam producents, et ut a se essendi virtutem, sive totam, sive singulas quasque causalis ens, et multipotens, non solum omnem virtutem producendo, sed et super omnem per seipsam virtutem essendo et superando, et multipliciter multas existendibus

VARIAE LECTIONES.

¹ B *inscittam* ² in nullo — cognoscitur et om. BH. ³ BEH *cognitionem*. ⁴ et simpliciore — esse om. BEH. ⁵ BH *redemptorem*.

NOTAE.

^a Apoc. II.

^b Ps. XXXII, 118. Isai. XI. Joan. I. Jer. XXIII, Sap. VIII.

^c Rom. VIII.

virtutibus alias adducendo, et non etiam aliquando A valendo multas, et in multum productas virtutes super multam suae pontificae facturam et ineffabilem et incognitorum et superinvisibilium, omnia superante ejus virtute. Infinita autem essentia potentis, et infirmitatem virtute et novissima consonantium sibi comprehendit et supera¹, sicut et in his, quae secundum sensum potentia sunt, videmus, quia superlucientia luminaria et usque infirmas visiones anticipant, et magnitudines dicunt somnium in non valde facile sonorum recipientes auditus subire. Omnino enim non audiens, non auditus: et universaliter non videns, neque visio. Ipsa clare multipotens Dei distributio omnia existentia implet, et nihil est existentium, quod omnino privetur, habere quandam virtutem, sed aut intellectuales, aut rationalem, aut sensualem, aut vitalem², aut essentialem virtutem habet: et ipsam, si justum dicere, esse virtutem, in esse habet a superessentiali virtute. Ex qua sunt deiformes angelicarum dispositionum virtutes, ex ipsa et esse incasualiter³ habent, et omnes suos intellectuales et immortales semper motus, et fortitudinem ipsam, et indiminutum desiderium boni ex multum optima virtute acceperunt, ipsa permittente eis posse et esse haec, et appetere semper esse, et hoc posse appetere posse semper. Proveniunt autem haec inflexibili virtute et in homines, et animalia, et germina, et totam universitatis naturam, et virtute unita sunt ad inter se invicem amicitiam et societatem, et discreta, ad esse secundum propriam singula quaeque rationem et terminum inconfusa et imperturbata, et universitatis ordines et cumulationes in proprium optimum persalvat, et immortales angelicarum unitatum vitas immaculatas custodit, et caelestes, et illuminatrices, et sideraeas essentias, et ordinationes immutabiles, et secundum posse esse facit: et temporis ambitus discernit quidem processionibus, colligit vero reversionibus: et ignis virtutes inextinguibiles facit, et aquae fluentia non deficientia, et aëream effusionem terminat, et terram in nihilo collocat, secundos ejus partus incorruptibiles custodit, et in se invicem elementorum harmoniam et temperantiam inconfusam et inseparabilem salvat, et animi et corporis copulam continet, et germinum nutritivas et auctivas virtutes movet, et superat essentialia omnium virtutes, et universitatis insolubilem mansionem munif, et deificationem ipsa donat, virtutem in hoc deificandis praestans. Et omnino nullum est universaliter existentium, omnipotenti munimine et circumstantia divinae virtutis privatum. Quod enim universaliter nullam virtutem habet, neque est neque quid est, neque aliqua⁴ ejus omnimodo positio. Et quidem ait Elymas magus: Si omnipotens est Deus, quomodo dicitur aliquid

non posse? A quo nostro theologo maledicitur divino Paulo, dicenti⁵, non posse Deum seipsum negare. Addens autem hoc, valde expavesco, numquid et insipientiae debeo. Rideo, puerorum ludentium aedificia et super arenam et infirmum solvere tentans, et veluti quadam incomprehensibili visione considerare festinus de hoc theologicam virtutem. Suimet enim negatio casus veritatis est. Veritas autem $\delta\upsilon$ est: et veritatis casus, ab existente lapsus⁶. Si igitur veritas⁷ $\delta\upsilon$ est, negatioque veritas ontis casus, ex onte cadere Deus non potest, et non esse non est: tanquam si quis dixerit, non posse non potest, et nescire secundum privationem nescit. Quod quidem sophos non intelligens, imitatur certantium imperitos luctatores, qui saepe infirmos esse contracerantibus opinando, secundum quod videtur sibi, et ad omnes eos viriditer umbratim pugnantes, et aëra vanis ictibus fiducialiter percutientes, aestimant controluctantiam suorum dominari, et seipsos praedicant, nescientes illorum virtutem. Nos autem theologum, secundum quod possibile, considerantes, plus quam potentem Deum laudamus ut omnipotentem, et beatum, ut solum potentem, et dominantem in potentia sua seculi, et secundum nullum existentium cadentem: magis autem et superantem omnia existentia per virtutem superessentialem, et omnibus existentibus posse esse, et esse secundum magnitudinem superantis virtutis copiosa effusione donantem. Justitia autem iterum Deus, velut omnibus quae sunt, secundum dignitatem distribuens laudatur, et mensurationem, et formam, et ordinationem, et dispositionem, et omnes virtutes et ordines segregans unicuique juxta vere existentem justissimum terminum, et omnibus eorum singulorum per seipsam actionis causalis e. s. Omnia enim divina justitia ordinat, et terminat, et omnia ab omnibus clara et inconfusa salvans, unicuique cognata omnibus existentibus donat, secundum unicuique existentium insitam dignitatem. Et si haec recte dicimus, quicumque divinis maledicunt, justitia eos latet, suam injustitiam in aperto condemnantes. Aiunt enim, debere inesse mortalibus immortalitatem, et imperfectis perfectum, et per seipsos motis alteram moventem necessitatem, et mutabilibus immutabilitatem, et perfecte potentia infirmis, et aeterna esse temporalia, et intransmutabilia natura mobilia, et temporales delicias aeternas, et omnino quae sunt aliorum, aliis porrigunt. Oportet scire, divinam justitiam in hoc vere existentem veram justitiam, quia omnibus retribuit propria secundum unicuique existentium dignitatem, et unicuique jusque naturam in propria salvat ordinatione et virtute. Sed quis dixerit: Non est justitiae forsan, agentes sanctos inter non adjuvantes⁸ deludentibus

VARIÆ LECTIONES.

¹ aut vitalem om. BH. ² AEH incasualiter. ³ BEH neque est, neque est aliqua. ⁴ Sic A; ex existente lapsus om. codd. ⁵ BE veritate.

NOTAE.

⁶ II° Tim. II

extorquendos. Ad quem dicendum sic : Si quidem diligunt, quos dicit sanctos, in terra a materialibus zelanda, divino penitus ceciderunt amore : et nescio quomodo sancti vocentur ¹ injuste agentes, vere amabilia et divina non zelantibus, et non amantibus ab ipsis non sancte approbata. Si autem vere existentia amant, laetari oportet quorum appetitores, quando appetita assequuntur. Vel non tunc magis appropinquant ² angelicis virtutibus, cum, ut possibile est, desiderio divinorum redeunt materialium perpeccatione exercitati. Ad hoc valde viriliter pro bono instant. Itaque verum dicere, quia hoc magis est divinae justitiae proprium, nolle perdere potenter agentium fortitudinem materialium vinculis. Numquid vero, si quis conatus fuerit hoc facere, inter non adjuvantes, sed collocantes eos in bona et irreprehensibili statione, et retribuentes talibus existentibus, quae secundum dignitatem sunt. Haec igitur divina justitia et salus omnium laudatur, propria uniuscujusque et puram ab aliis essentialiter et ordinem salvans et custodiens, et foetida purgans in omnibus propriae actionis. Si autem quis salutem laudaverit, et sic ex malis omnibus omnes velut parturientem eripientem, omnino ibi et hunc laudabilem laudatorem largissimae salutis recipiemus. Et hanc autem etiam primam salutem omnium dignum judicabimus eum defuisse omnia in seipsis intransmutabilia, et stabilia, et inflexibilia ad subjecta salvantem, et omnia custodientem non pugnantis et non bellantis, suisque singula quaeque rationibus disposita, et omnem iniquitatem et extraneam actionem ex omnibus exterminantem, et corrationalitate uniuscujusque constituentem irrationalitates extracadentes in contraria, et non transgredientes. Deinde et hanc salutem non respectu quis laudavit sacrae theologiae, velut omnia existentia salutari omnium bonitate priorum optimorum casu redimentem, quantum uniuscujusque salvandorum recipit natura. Proinde et redemptionem ipsam nominant theologi, quantum non sinit vere existentia ad non esse cadere, et quantum et si quid ad delictum aut inordinatum deceptum sit, et diminutionem quandam patiatur priorum bonorum perfectionis, et hoc passione et inertia et privatione redimit, implens indigentiam, et paterne infirmitatem despiciens, et restituens a malo, magis autem statuens in bono, impertinidum bonum replens, et ordinans, et ornans inordinatum ejus et inornatum, et integritatem perficiens, et omnium solvens maculas.

Sed de his quidem et de justitia dictum est, secundum quam omnium aequitas mensuratur et terminatur, et omnis iniquitas, quae est per privationem, in ipsis singulis aequitatis exterminatur. Aequitatem enim si quis auferret in toto, totorum

A ad tota differentias, et ejus, quae est justitia, eadem, quae non concedit commixta tota in totis facta perturbari, custodiens vero, quae sunt omnia, per species singulas, in quibus unumquodque esse substituit.

CAPITULUM IX.

De magno, parvo, eodem, altero, simili, dissimili, statu, motu, aequalitate.

Quoniam autem et magnum et parvum ponitur in omnium causali, et idipsum, et alterum, et simile, et dissimile, et status, et motus : da, et his divini nominativis ³ agalmatis quaecumque nobis manifesta sunt, contemplabimur. Magnus igitur Deus in eloquiis laudatur, et in magnitudine, et in aura leni divinam manifestante parvitate : et idem ipse, cum aiunt B eloquia : Tu autem idem ipse es ⁴, et alter, quando ut multum figuratus et multiformis ab ipsis eloquiis plasmatur, et similis, ut similitudinis substitutor, et dissimilis omnibus, ut non ento ei simili ⁵, et stans, et movens, et ut sedens in aeternum, et motus, ut in omnia vadens : et quaecumque aliae eidem aequipotentes divinae nominationes ab eloquiis laudantur. Magnus igitur Deus nominatur, secundum quod scit suum magnum omnibus magnis suis tradens, et omnem magnitudinem extrinsecus superexcellens, et superextentum universalissimum locum continens, omnem superans numerum, omnem multitudinem transgrediens, et secundum superplenitudinem suam et magnam operationem, et manantes suas donationes, et quantum ipsae ab omnibus C participatae secundum multam et largam effusionem indiminutae omnino sunt, et eandem habent superplenitudinem, et non minuuntur participationibus, sed et magis supermanant. Magnitudo haec et multa est, et informabilis, et innumerabilis : et haec est superexcellens, secundum absolutam et superordinatam inacceptibilis magnitudinis effusionem. Parvum autem sive minutum in ipso dicitur omni finito spatio emunitus ⁶, et per omnia consequenter locatus. Et quidem omnium causale est parvum. Nusquam enim invenies parvi formam non participans. Sic igitur in Deo parvum accipiendum est, velut in omnia et per omnia firmiter locatum, et operans, et pervestigans usque ad divisionem animae et corporis, compaginumque et medullarum et notionum cordis, magis autem existentium omnium. Non enim est C creatura non apprensus in conspectu ejus ⁷. Parvum tantum est, et quantum incomprehensibile, multum, infinitum, comprehendens omnia : ipsum autem incomprehensibile. Idipsum vero superessentialiter aeternum, inconvertibile, in seipso manens semper secundum eadem et similiter habens, omnibus similiter praesens, et idipsum per seipsum a seipso, firmiter et incontaminate in formosissimis summis,

VARIAE LECTIONES.

¹ AE vocarentur. ² Vel non — appropinquant om. codd. ³ AE divinis nominativis. ⁴ AH similis. ⁵ BII eminitus.

NOTAE.

¹ III. Reg. XIX. Psal. CI.

² Hebr. IV.

magna immutabilitate, et naturali collocatam societate intransmutabile, incasuale, inflexibile, inalienatum, purum, immateriale¹, simplicissimum, non indigens, non crescens, non diminutum, non genitum, non sic, non quomodo aut factum aut imperfectum, aut ab hoc aut hoc non factum, nullo modo nunquam nusquam *ōv*, sed sicut omne ingenitum et absolute ingenitum, et semper *ōv*, et ipsum perfectum *ōv*, et idipsum *ōv* per seipsum, et a seipso uniformiter et aequiformiter segregatum, et idipsum ex seipso omnibus participari opportunis superillucens, et akora alteris componens, magnitudo et causa naturalis immutabilis societatis in seipso, et contraria similiter supereminens secundum unam et singularem totius naturalis immutabilis societatis supereminentem causam. Alterum autem, quoniam omnibus provide Deus adest, et omnia in omnibus propter omnium salutem sit quidem *ōv*, ex seipso et propria naturali immutabilitate inconversibiliter per operationem unam et incessabilem stans, et seipsum porrigens inflexibili virtute ad deificationem conversorum, et alteritatem variarum Dei per multiformes visiones figurarum, altera quaedam visibilibus perlucens significare aestimandum. Quomodo enim, si animam ipsam corporali specie ratio effingeret, et partes corporales impartibili circumplasmaret, aliter intelligeremus in ipsa circumpositas partes impartibilitati, quae est secundum animam proprie. Et caput quidem animum, cervicem autem opinionem, ut medio² rationis et irrationalitatis, pectus vero forem, ventrem aut concupiscentiam, crura quoque et pedes naturam diceremus, partium nominibus virtutum symbolis utentibus. Multo magis in omnium summa alteritatem formarum et figurarum sacris et divinis et mysticis replicationibus solvere oportet. Et consilium trina corporum schemata intacto et non figurato Deo circumligavit: latitudinem quidem divinam dicendo superlatissimam in omnia Dei processione, longitudinem vero superextentam in omnia virtutem: profundum aut, omnibus existentibus incomprehensibilem obscuritatem et ignorantiam. Sed ut nihil lateat nos ipsos ex alterarum figurarum et informium replicatione, eas quidem incorporales divinas nominationes his, quae sunt per symbola sensibilia, commiscentes: propterea de his quidem in symbolica theologia. Nunc vero hoc divinam alteritatem, non alienationem quandam superinconversibilis immutabilisque naturalis societatis suspicabimur, sed singulare ipsius multiplex et uniformes in omnia multae fecunditatis processiones. Similem autem Deum, siquidem unam et idipsum dixerit quis, sicut totum per totum in seipso singulariter et impartite existentem similem, non spernendum nobis similis divinum vocabulum. Theologi autem super omnia Deum, aut ipsum³ nulli aiunt esse simi-

lem: ipsum⁴ vero similitudinem venatricem donare ad se conversis, ea secundum virtutem medietate eorum, quae sunt super omnem et visionem et rationem. Et est divinae similitudinis virtus, adventitia omnia ad causale convertens. Haec igitur dicendum similia Deo, et secundum divinam imaginem et similitudinem. Non enim ipsis Deum similem, quia neque homo propriae imagini similis. In aequae potentibus enim possibile esse, et similia haec inter se esse, et converti in alterutram similitudinem⁵, et esse ambo sibi invicem similia, secundum praecedentem similis speciem: in causali autem et causativis non recipimus reciprocationem. Non enim solum his aut his simile esse donatur: omnibus autem similitudinem⁶ participantibus essendi similibus Deus causa fit, et est et ipsa per seipsam similitudinis substitutrix, et in omnibus simile vestigio quodam divinae similitudinis simile est, et unitatem eorum complet. Et quid oportet de hoc dicere? Ipsa enim theologia dissimilem eum esse praecipit, et omnibus incompactum, ut⁷ omnibus alterum: et quod est mirabilius, quia nihil esse simile ei dicit. Et quidem non est contraria ratio ad ipsum similitudini. Eadem enim et similia Deo, et dissimilia: illud quidem secundum acceptam ipsius inimitabilis imitationem, hoc vero secundum distantiam causativorum a causali, et mensuris multis et incomparabilibus. Reliquum autem, et de divino statu sive sede dicamus. Quid autem aliud, praeter manere ipsum in seipso Deum, et immobili naturali immutabilitate unimode fixum esse, et supercollocari secundum eadem, et circa idipsum et similiter operari, et secundum stabilissimum ipsum ex seipso omnimodo subsistere, et secundum idipsum intransmutabilem, et universaliter immutabilem, et haec superessentialiter. Etenim ipse est omnium stationis et aedificationis causalis, qui est super omnem aedificationem et stationem, et in seipso omnia constituit ex priorum bonorum statione immobilia et custodita. Quid autem et eum iterum theologi et in omnia proventem, et mutabilem dicunt immutabilem? Nonne divinitus et hoc intelligendum? Moveri enim ipsum pie arbitrandum, non secundum delationem, aut alienationem, aut alternationem, aut conversionem, aut localem motum, non rectum, non circulariter ferentem, non ex ambobus, non intelligibilem, non animale, non naturalem, sed in essentialiter ducere Deum, et continere omnia, et universaliter omnibus providere, et adesse omnibus⁸ omnium immensurabili circumstantia, et in existentia omnia providis processionibus et operationibus. Sed et motus⁹ Dei immutabilis¹⁰ divinitus ratione concedendum laudare. Et rectus quidem inflexibilis intelligendus, et irrevocabilis processio operationum, et ex ipso omnium

VARIAE LECTIONES.

¹ inflexibile — immateriale om. BH. ² AE ut in medio. ³ AB ipse. ⁴ EH ipsam. ⁵ A in altiora similitudine; E in alterutra similitudine. ⁶ AE similitudine. ⁷ E et. ⁸ providere — omnibus om. BH. ⁹ BH motum. ¹⁰ BH immutabili.

generatio : elicoeides vero, id est obliquus, stateralis A processio et fertilis status. Quod autem secundum cyclum, id ipsum et media et extrema continens et continenda continere, et in ipsum ab ipso perveniens conversio. Si autem quis similiter in eloquiis ipsam justitiae divinam nominationem in aequo accipiat, dicendum, aequum Deum, non solum in non partitam et irreprehensibilem, sed etiam ut in omnia et per omnia ex aequitate perveniens, et ut per seipsam aequalitatis substitutorem, juxta quam aequae operatur per se invicem omnium similem capacitatem, et accipientium ex aequitate participationem, secundum singulorum opportunitatem, et aequitatem secundum dignitatem, et in omnia distributum datum, et per omnia aequalitatem invisibilem, intellectua- B lem, rationalem, sensualem, essentialem, naturalem, voluntariam ¹ excellenter et universaliter in seipso anticipando, secundum super omnia totius aequalitatis factricem virtutem.

CAPITULUM X.

De omnipotente, antiquo dierum, in quo et de aeterno et tempore.

Hora autem est, sermone multivocum Deum ut omnipotentem, et ut antiquum dierum laudare. Hoc quidem enim dicitur, propter quod omnium ipse sit omnipotens aedificatio, continens et ambiens tota, et collocans, et fundans, et constringens, et infirmum in se omne perficiens, et ex seipso omnia, sicut ex radice omnia tenenti, ducens, et in seipsam omnia velut in consultum omnipotentissimum C convertens, et continens et omnium aedificatio, omnipotens, comprehensa omnia secundum unam superantem omnia continentiam muniens, et non sinens ea cadentia seipsa, ut ex perfectissima refectioe mutata, perire. Dicitur autem omnipotens thearchia, et ut omnium potens, et per ministrantibus ea praestans, et, ut omnibus praecepit, amabilis est, immittens omnibus voluntarias copulationes, et dulces partus divini et omnipotentis et immaterialis bonitatis ipsius amoris. Dierum autem antiquus Deus laudatur, propter quod omnium ² ipse sit et aeternum, et tempus, et ante dies, et ante aeternum, et tempus ³. Et quidem tempus, et diem, et spatium temporis, et aeternum divinitus cum esse dicendum, ut existentem secundum omnem motum intransmutabilem et immobilem, et in semper movendo manentem ex seipso, et ut aeterni, et temporis, et dierum causalem. Proinde et in sacris mysticarum visionum theophanis et vetus et novus formatur, seniore quidem antiquum et existentem a principio, juniore vero non senescentem significante, clarissime a principio per omnia neque ad finem eum prove-

nire docente : aut, ut divinus noster sacer perfectior ait, utroque antiquitatem divinam declarante, seniore quidem, quod primum in tempore, juniore vero, quod secundum numerum est antiquius, habente, quoniam unitas, et quae sunt circa unitatem, in multum progredientium numerorum antiquior. Oportet autem, ut arbitror, temporis, et aeterni naturam ex eloquiis scire. Etenim non quae sunt omnino et absolute ingenita et vere aeterna, ubique aiunt aeterna, et incorruptibilia, et immortalia, et immobilia, et existentia similiter, quomodo existentia dicta sunt : *Elevamini portae aeternales* ⁴, et similia. Saepe autem et antiquissima aeterni cognominatione characterizant, et totum verum est, quando secundum nos temporis statum aeternum appellant, quantum proprietas aeterni est antiquum et immutabile et universale esse metiendi ⁵. Tempus autem vocant in generatione et corruptione et mutabilitate, et aliud aliter habens. Proinde et nos hic secundum tempus terminandos aeterni participationem theologia dicit, cum incorruptibile et semper sic habens, aeternum intelligimus. Eloquiis vero est, quando et in temporibus aeternum glorificatur, et aeternum tempus, et si magis in ipsis quidem et potentius existentia aeterna, et quae in generatione sunt, tempore dicta et declarata sunt. Oportet itaque non simpliciter coaeterna Deo, qui est ante aeternum, aestimari, quae aeterna dicta sunt. Pretiosissima autem eloquia inconversibilia sequentes, aeterna quidem et temporalia, secundum cognitos ipsos ad obaudiendum modos, media vero existentium et factorum quaecumque, alibi quidem aeternum, alibi vero tempus participant. Deum ast et ut aeternum, et ut tempus laudare, ut temporis totius et aeterni causalem, et antiquum dierum, ut ante tempus, et plusquam tempus, et moventem spatia temporum et tempora, et iterum ante aeterna subsistentem, quantum et ante aeternum est, et plusquam aeternum, et regnum ejus regnum omnium seculorum ⁶.

CAPITULUM XI.

De pace, et quid vult sibi hoc per seipsum esse, quae per seipsam vita, quae per seipsam virtus, et quae sic dicta.

D Age nunc divinum et archisynagogam pacem laudibus pacificis favorabimus. Ipsa est enim omnium adunatrix, et omnium consensus, et connaturalitatis genitrix et operatrix. Proinde et omnia ipsam appetunt, partibilem eorum multitudinem convertentem in totam unitatem, et civile universitatis bellum adunantem in aequiformem cohabitationem. Participatione divinae pacis primores congregatarum virtutum ipsae, et ad seipsas, et ad se invicem

VARIAE LECTIONES.

¹ BH voluntaria. ² A omni tempore sit. ³ A et ante dies; E et ante dies et aeternum et tempus; et ante aeternum — tempus om. BU. ⁴ EH mentiendi.

NOTAE.

¹ Psal. XXIII, 7, 9.

² Dan. VII. Psal. CXLIV.

uniuntur, et ad unam omnium pacem pristinam, et quae sibi subjecta uniunt, ipsaque ad seipsa, et ad se invicem, et ad unum et perfectum omnium pacis principium et causam: quae impartibiliter superfirmata totis, velut quibusdam claustris divisorum conuenientium omnia terminat, et consummat, et tutificat, et non sinit separata fundi ad multum et infinitum, inordinata, et incollocata, deserta Deo facta, et sua unitate exeuntia, et inter se invicem turbulentissime confusa. De hac igitur quia est divina pax et silentio, quod sacer Justus ἀσθητικὸν vocat, et in omnem cognitam processionem, immobilitatem, ut et silet, et silentium ducit, et ut in seipsa, et intra seipsam est, et ad seipsam totam tota superunitur, et neque in seipsam intrans, et multiplicans seipsam, deserit suam unitatem, sed et provenit in omnia, intus ibi manens per excellentiam omnia superantis unitatis. Neque dicere, neque intelligere cuidam existentium est fas, neque possibile, sed, ut ineffabile et idipsum et incognoscibile ipse ipsam reponentes, tanquam omnium existentem summitatem, intellectas ejus et dictas participationes, et hoc, ut possibile viris et nobis a multis optimis relictis superspeculabimur¹. Et primum quidem hoc dicendum, quia per seipsam pacis, et totius, et per unumquodque, est substantia, et quia omnia ad se invicem contemperat per inconfusam eorum unitatem, per quam inseparabiliter unita, et indistanter aequae perfecta, secundum propriam singula speciem statuit, non superobscurata per mixturam ad opposita quidquam obaequant unitricis diligentiae et puritatis. Unam igitur quandam et simplam pacificae unitatis contemplabimur naturam, copulantes omnes sibi, et sibimetipsis, et invicem, et salvantes omnia in inconfusa omnium continentia, et conspicua, et contemperata. Per quam divini animi intellecti intellectibus suis uniuntur, et intelligentibus, et iterum in incognitum ascendunt super animum collocatorum contactum. Per quam animae largissimas suas rationes intelligentes, et ad unam intellectualem congregatae puritatem, progrediuntur proprie sibi via et ordine per immaterialem et impartibilem intelligentiam in unitatem super intellectam. Per quam una et insolubilis omnium complicatio secundum divinam ejus harmoniam constituitur², et compaginatur consonantia perfecta, et consensus, et congerminatio congregans inconfuse, inseparabiliterque confusa. Pervenit enim perfectissimae pacis universitas in omnia existentia, secundum simplicissimum ejus et clarum unificae virtutis adventum, unificans omnia, et conjungens summa per media summis, per unam connaturalem conjugata amicitiam, et perfrui se donans etiam novissimis universitatis extremitatibus, et omnia cognata faciens unitatibus naturalibus, immutabilibus societatibus, adnationibus, congregationibus, inseparabiliter scilicet divina pace stante, et ab

A uno omnia ostendente, et per omnia veniens, et propria naturali et immutabili societate veniens. Provenit enim in omnia, et tradit omnibus proprie ipsis ex seipsa supermanans magnitudo pacificae generationis, et manet per excellentiam unitatis tota ad totam, et per totam seipsam superunitam. Quomodo autem, dixerit quis, appetunt omnia pacem? Multa enim alteritate et discretione gaudent, et nunquam aliquando habentem silere voluerint. Et si quidem alteritatem et discretionem, qui haec dicit, ait iniuscujusque existentium proprietatem, et quia hanc existentium nullum est, quod quidem est, velit aliquando perdere, non fortassis neque nos ad hoc contradicemus, sed hunc pacis appetitum manifestabimus. Omnia enim diligit ad seipsa pacificare et uniri, et a suis et a seipsis immutabilia et incasualia esse: et est per unumquodque commixta proprietate perfectissima pax custoditiva, pacem donantibus suis providentiis, omnia imperturbata et inconfusa ad tanta et ad se invicem salvans, et omnia in fortitudine et inflexibili virtute ad suam pacem et tranquillitatem statuens. Deinde mota omnia non silere, sed moveri semper eorum motum vult. Et hoc appetitus est divinae omnium pacis, omnia in seipsis incasualia salvantis, et omnium motorum proprietatem et motivam vitam, immutabilem et incasualiter custodientis, in mota ad se pacificantia, et sic habentia, agendo quae sua sunt. Si autem secundum casum pacis alteritatem dicens, confirmat non esse omnibus amabilem pacem, magis quidem nihil existentium esse, quod ab omni penitus unitate cecidit. Quod enim omnino instabile et multum, et incollocatum, et infinitum, neque est, neque in existentibus. Si autem tales ait paci et pacis bonis infestos esse, contentionibus et furoribus et alienationibus et instabilitatibus gaudentes, et ipsi obscurissimis umbris pacis concupiscentiae detinentur, ad quas passionibus turbati multum mobilibus, et eas sistere indiscipline appetentes, et aestimantes plenitudine semper resurgentium pacificare seipsos instructione tenentium voluptatum perturbatos. Quid si quis dixerit de ipsa secundum Christum pacifica humanitate, secundum quam non discimus adhuc pugnare, neque nobis ipsis, neque invicem, neque angelis, sed et ipsis divina per virtutem cooperabimur, secundum providentiam Jesu omnia in omnibus operantis, et facientis pacem ineffabilem, et ex seculo praedestinatum, et reconciliantis nos sibi ipsi in spiritu, et per seipsum et in ipso patri. De quibus supereminentibus donis in theologicis characteribus sufficienter dictum est, attestantium nobis sacra eloquiorum intelligentia. Quoniam et aliud me per epistolam interrogabas, quid forsitan, quando dico per seipsum esse, per seipsam vitam, per seipsam sapientiam, et ad seipsam dicebas dubitare, quomodo Deum aliquando quidem ipsum vitam dico, aliquando vero per se-

VARIAE LECTIONES.

¹ BH superspeculamur. ² A E substituitur.

ipsam vitae substitutorem : necessarium aestimavi-
mus, sancte Dei homo, et hac te in nobis dubita-
tione absolvere. Et primum quidem, ut multoties
dicta et nunc recipiamus, non est contrarium, per
seipsam virtutem, aut per seipsam vitam dicere
Deum, et per seipsam vitae, aut pacis, aut virtutis
substitutorem. Quaedam quidem enim ex existentibus,
et maxime ex primis existentibus, ut causalis
omnium existentium dicuntur : quaedam vero, ut
super omnia etiam primo existentia, superis super-
essentialiter. Quid autem omnino, inquis, quod per
seipsum esse dictum est, aut per seipsam vitam, aut
quaecunq; absolute et principaliter esse, ex Deo
primitus substituisse¹ exposuimus. Hoc autem dici-
mus, non est pravum, sed rectum, et simplicem de-
clarationem habet. Non enim essentiam quendam
divinam aut angelicam esse dicimus, per seipsam
essendo essendi quae sunt omnia causam; solum-
modo enim essendi omnia quae sunt, et ipsum esse
superessentiale principium, et essentiam, et causa-
lem². Neque vitae parentem aliam deitatem, prae-
ter superdivinam omnium quaecunq; vivunt, et
editae vitae causam vitam. Neque colligentem di-
cendum principales existentium et creatrices essen-
tias et substantias, quas quidam et deos existen-
tiam et creatores promptos confestim perfecerunt,
quos vere et proprie dicendum, neque ipsi formave-
runt non existentes, neque patres eorum. Sed per
seipsum esse, et per seipsam vitam, et per seipsam
deitatem dicimus principaliter quidem et deiformi-
ter et causaliter unum omnium superprincipale et
superessentiale principium et causam. Participaliter
autem editas ex Deo non participante providas
virtutes, per seipsam deificationem, per seipsam
vivificationem, per seipsam deificationem³, quas
existentia proprie sibimetipsis participant, et exi-
stentia, et viventia, et divina, et sunt, et dicuntur, et
alia similiter. Proinde et primarum ipsarum opti-
mus substitutor dicitur esse, deinde totarum earum,
deinde particularium ipsarum, deinde totarum ipsa-
rum participationum, deinde particulariter earum⁴
participantium. Et quid oportet de his dicere, quando
quidam divinorum nostrorum sacrorum magistrorum,
et per seipsam bonitatis et deitatis substi-
tutricem aliam plusquam optimam et plusquam
divinam per seipsam bonitatem et divinitatem, di-
centes esse beneficam et deificam ex Deo proceden-
tem donationem, et per seipsam formam, per seipsam
formificam fusionem, et totam formam, et particu-
larem formam, et universaliter bona, et particulari-
ter bona⁵ : et quaecunq; alia secundum eundem
dicta sunt et dicentur modum, declarantia provi-

dentiam et bonitatem participatas ab existentibus,
ex Deo non participante provenientes copiosa fu-
sione, et superscatentes, ut diligens omnium cau-
salis summitas omnium, et superessentiale, et super-
naturale omnino superexcellit ea, quae sunt secun-
dum qualemcunq; essentiam et naturam.

CAPITULUM XII.

*Desancto sanctorum, rege regum, domino dominorum,
Deo deorum.*

Sed quoniam quidem de his quaecunq; dicere
oportebat, competentem acceperunt, ut arbitror,
finem, laudandus est nobis magnivocus ut sanctus
sanctorum, et rex regnantium, et regnans in saecula,
et super saecula, et adhuc, et ut Dominus dominorum,
et Deus deorum⁶. Et primum quidem dicendum,
quid per seipsam sanctitatem esse arbitramur, quid
regnum, quid dominationem, quid divinitatem, et
quid volunt declarare eloquia duplicatione existen-
tium⁷. Sanctitas igitur est, quantum secundum nos
dicendum, omni inquinacione libera et perfectissima
et incontaminatissima puritas. Regnum autem omnis
finis et ornatus et legis et ordinis distributio. Domi-
natus vero non subditorum excellentia tantum, sed
et omnis et honorum et optimorum perfectissima
et omnimoda possessio, et vera et immutabilis fir-
mitas : propter quod et dominatus a Domino, et
dominabile, et dominari. Deitas vero omnia con-
siderans providentia et bonitate perfecta, et omnia
circumspiciens et continens, et a seipsa replens et
superans omnia providentia sua fruentia. Haec igitur
omnia in superexcellenti causa absolute laudanda.
Et addendum, ipsa supereminens est sanctitas, et
dominatus, et regnum, et superincumbens et sim-
plicissima deitas. Etenim ex ipsa in uno et cumulate
nascitur et distribuitur omnis clara diligentia totius
sincerae puritatis, omnis existentium et ordinatio et
dispositio, inconvenientiam et inaequalitatem et im-
mensurabilitatem exterminans, et in bene ordina-
tam similitudinem et rectitudinem resplendens, et
circumducens participare se digne facta : omnis per-
fectio, et omnium honorum omnimoda possessio,
omnis optima contemplatio et continuatio eorum,
quae provisa sunt, seipsam divinitus addens ad deifi-
cationem desiderantium. Quoniam vero superple-
nitude omnium est omnium causalis, secundum
unam omnia superantem excellentiam, sanctus san-
ctorum laudatur, et cetera, secundum supermanen-
tem⁸ causam et exaltatam supereminentiam : tan-
quam si quis dixerit : Quantum superat non existen-
tibus existentia sancta, divina, domina, regalis,
et ipsa participantia, ipsae per se participationes :
tantum supercollocatur omnibus existentibus, qui

VARIAE LECTIONES.

¹ BH causales. ² ex Deo primitus substituisse om. BH. ³ AE causale. ⁴ per seipsam vivificationem, per
seipsam deificationem om. codd. ⁵ participationum — earum om. codd. ⁶ et particulariter bona om. codd.
⁷ EH supermanentem.

NOTAE.

¹ Dan. IX; Apoc. XIX;

² Dan. IV; Isai. IX; Mich. V; Zach. IX; Apoc. XVII.

est super omnia existentia, omnium participantium A et participationum non participans causalis. Sanctos autem et reges et dominos et deos vocant eloquia ipsas in singulis principales dispositiones, per quas secundae ex Dei donis accipientes, illarum distributionis simplicitatem circa suos differentias multiplicant, quarum praestantes varietatem provide et deiformiter ad unitatem ipsam, quae est earum, congregant.

CAPITULUM XIII.

De perfecto et uno.

Tanta et de his. In hoc autem residuum, si videtur, sermone fortissimum collocemus. Etenim theologia de omnium causa et omnia, et simul omnia praedicat, et ut perfectum solum, et ut unum laudat. Perfectum quidem ergo est, non solum ut per seipsum perfectum, secundum seipsum a seipso uniformiter segregatum, et totum per totum perfectissimum, sed et plusquam perfectum, secundum omnium excellentiam, et omnem quidem multitudinem terminans, omni vero summitati superexpansum, et a nullo locatum aut comprehensum, sed extantum in omnia simul et super omnia non deficientibus augmentis et infinitis operationibus. Perfectum iterum dicitur, et velut non auctum, et semper perfectum, et ut indiminutum, ut omnia in seipso superans et supermanans secundum unam et incessabilem et eandem ¹ per se superplenam et non minoratam largitatem, per quam perfecta omnia perficit, et propria replet C perfectione. Unum vero, quia omnia universaliter est per unius unitatis excellentiam, et omnium est et unius irreversibiliter causalis: nullum enim existentium est non participans unius, sed sicut simul omnis numerus monade ² participat, et unum duo et decem dicitur, et semis unum, et tertium et decimum unum: sic omnia et omnium pars unum participant ³, et essendo unum omnia sunt existentia. Et non est omnium causa unum, multis unum: sed ante omne unum et multitudinem, et omne unum et multitudinem ⁴ terminat. Neque enim est multitudo non participans quid unius: sed hoc quidem multa partibus, unum toto: et hoc multa accidentibus, unum subjecto: et hoc multa numero aut virtutibus, unum specie: et hoc multa speciebus, unum genere: et hoc multa processio- nibus, unum principio: et nihil est existentium, quod non participet vel quid unius, deorsum omnia, singulariter omnia, et tota omnia, et opposita univ- ersaliter comprehendentis. Et sine quidem uno non erit multitudo, sine autem multitudine erit unum: sicut et monas ante omnem numerum multiplicatum, et si omnibus omnia unita quis posuerit, omnia erunt toto unum. Sed itaque et hoc cognoscendum,

quia secundum unum uniuscujusque praecogitata est species, unire dicitur unita, est omnium est unum exemplar, et si interimas unum, neque universitas, neque pars ⁵, neque aliud aliquid existentium erit: omnia enim in seipso unum uniformiter praecambit et circumprehendit. Ipsa igitur theologia totam thearchiam, ut omnium causam, laudat unius vocabulo, et unus Deus pater, et unus Dominus Jesus Christus, unus autem et ipse spiritus, per super- excellentem totius divinae unitatis impartibilitatem, in qua omnia singulariter connectuntur, et super- uniuntur, et adest superessentialiter. Proinde et omnia in ipsam juste remittuntur et referuntur, sub qua, et ex qua, et per quam, et in qua, et in quam omnia sunt, et coordinantur, et manent, et continentur, et replentur, et convertuntur: et non invenies quid existentium, quod non in uno, secundum quod omnis deitas superessentialiter nominatur, et est hoc, quod quidem est, et perficit, et salvat. Et oportet nos ex multis in unum virtute divinae unitatis conversos, unitim laudare totam et unam divinitatem, omnium causam, unum quod est ante omne unum, et multitudinem, et partem et totum et definitionem ⁶, et infinitum, et summitatem, et terminum ⁷, et magnitudinem, omnia existentia, et ipsum esse terminans, et omnium, et universorum omnium, et simul et ante omnia, et super omnia, et singulariter causa, et super ipsum unum ⁸, et ipsum unum terminans, quoniam ⁹ unum existentibus innumerabile est: numerus autem essentiam participat. Superessentiale autem unum, et ¹⁰ unum, et omnem numerum terminat, et ipsum est ab uno numeri omnis existentis principium et causa et numerus et ordo. Idcirco et unitas laudatur et Trinitas super omnia deitas: non est neque unitas, neque Trinitas, aut a nobis, aut a quo quodam existentium cognita, sed etsi superadunatum ejus divinitatemque fecunditatem vere laudemus triadica et monadica divina nominatione, plusquam nominabilem nominamus in essentiis superessentialem. Neque una monas, aut Trinitas, neque numerus, neque unitas, aut fecunditas, neque aliud quid existentium aut cuidam existentium cognitum educit super omnia et verbum et intellectum in obscuritate. ¹¹ super omne et verbum et intellectum superessentialiter superessentialis superdivinitatis, neque nomen ejus est, neque verbum, sed in inviis exaltatur. Et neque ipsum quod est bonitatis, tanquam adunantes ei proferimus, sed desiderio intelligendi quid et dicendi de ineffabili natura illa nominum pretiosissimum ei primo devovemus: et consonabimus forsitan etsi in hoc theologis, rerum autem veritate relinquemur. Idcirco et ipsi per depulsionem inivium praehonori- ficaverunt, sic excelente anima suis cognationibus, et per omnes divinas intelligentias proficiscente,

VARIAE LECTIONES.

¹ et eandem om. codd. ² E monada. ³ BH participat. ⁴ et omne unum — multitudinem om. codd. ⁵ neque pars om. codd. ⁶ et totum et definitionem om. codd. ⁷ et terminum om. codd.

quibus removetur quod est super omne nomen, et omne verbum, et scientiam, novissimorumque omnium ipsum contingente, quantum et nobis illud contingere possibile est. Has nos intellectuales divinas nominationes concordantes, quantum licet, replicavimus, non solum earum diligentia deficientes — hoc enim vere et angeli dixerint — neque juxta angelos earum hymnodia. Et novissimis enim relinquuntur potentissimi apud nos theologorum. Neque quidem eorum theologorum, neque eorum philosophantium aut consequentium, sed et ipsa similiter nobis ordinatorum novissime et subjecte. Itaque si quidem recte habent quae dicta sunt, et quantum juxta nos est, vere tetigimus virtutem Dei voce replicationis, in omnium bonorum causalem actus referendus, donantem primo se dicere, deinde bene dicere. Et si quid similitum virtutum praetermissum est, et illud nos secundum easdem artes ad obaudiendum deprecationi. Si autem haec aut non recte, aut imperfecte

habent, et veritate aut universaliter aut particulariter aberravimus, tuae sit humanitatis, corrigere non voluntarie ignorantem, et tradere verbo discere deprecanti, et suffragari non sufficientem virtutem habenti, et sanare nolentem aegrotare, et quaedam quidem a seipso, quaedam vero ab aliis invenientem, omnia autem ex Deo accipientem, et in nos transferre. Numquid affliges amicum virum beneficientibus? Vides enim, quia et nos nihil traditorum nobis ierarchorum verborum in nosmetipsos contraximus, et sollicitos nos et vobis et aliis divinis viris et tradidimus et trademus, sicut nos dicere idonei, et quibus dicuntur audire, in nullo traditione injuriam patientes, si non ad intelligentiam aut expositionem eorum infirmemur. Sed haec quidem peto Deo amicum, hanc habeat et dicat. Et sit nunc hic, intellectis divinis vocabulis, secundum nos finis, quoniam symbolicam theologiam, duce Deo, transcendemus. *Explicit liber de divinis nominibus* ^a.

SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE

LIBER QUARTUS

DE MYSTICA THEOLOGIA.

Epigramma in beatum Dionysium de mystica theologia.

Novam claritatem in reliqua et scientiam subsistentium ^a, *noctem per divinam, quam non justum licet nominare* ^b.

Compresbytero TIMOTHEO DIONYSIUS presbyter.

INCIPIUNT CAPITULA DE MYSTICA THEOLOGIA.

- I. De mystica theologia.
- II. Quomodo oportet et untri et hymnos referre omnium causali et super omnia.
- III. Quae *metaphysica* theologiae, quae *deoperat*.
- IV. Quia nihil sensibilem omnis sensibilis per excellentiam causalis.
- V. Quia nihil intelligibilem omnis intelligibilis per excellentiam causalis ^b.

INCIPIT LIBER DE MYSTICA THEOLOGIA.

CAPITULUM I.

De mystica theologia ^a.

Trinitas superessentialis, et superdeus, et superoptime Christianorum inspector theosophiae, dirigens nos in mysticorum eloquiorum superincognitum et

C superlucentem et sublimissimum verticem ^a, ubi nova et absoluta et inconvertibilia theologiae mysteria, secundum superlucentem absconduntur occulte docentis silentii caliginem, in obscurissimo, quod est aspermanifestissimum, supersplendentem, et in qua omne relucet, et invisibilem superbonorum splen-

VARIAE LECTIONES.

^a E in hoc de. ^b H sufficientium; E literis iniatis addit: *Seu aliter: Et sensum refulgentem penetrasti et scientiam existentium.* ^c E literis iniatis addit: *Seu aliter: Noctem per divinam, quam non licet sus nominare.* ^d De mystica theologia om. codd., add. ex indice praemisso. ^e E cetricem.

NOTAE.

^a E *Explicit Dionysii Areopagitae episcopi Athenarum ad Timotheum episcopum Ephesiorum de divinis nominibus. Tuam mentem irrigans, Dionysi, fluentis Pauli, aeterni fulgoris Deitatis totum radium desiderans, indeficientem nominibus Dei nominationis acquisisti splendorem.*

^b Codex B sic orditur: *Incipit de mystica theologia;*

sequuntur capitula, quae excipit epigramma. E sic orditur: *Haec capitula continent (1) de mystica theologia sermo; sequuntur capitula, epigrammata. H haec profert: Incipiunt capitula ejusdem de mystica theologia, sequuntur capitula, epigramma.*

coribus superimplentem invisibiles intellectus. Mihi A quidem haec opto. Tu autem, o amice Timothee, circa mysticas speculationes corroborato itinere et sensus desere, et intellectuales operationes, et sensibilia, et invisibilia, et omne non ens, et ens; et ad unitatem, ut possibile, inscius restituere ipsius, qui est super omnem essentiam et scientiam. Ea enim teipso et omnibus immensurabili et absoluto pure mentis excessu ad superessentialem divinarum tenebrarum radium, omnia deserens et ab omnibus absolutus ascendes. His autem, vide, quomodo nemo indoctorum auscultet. Indoctos autem dico, in his, quae sunt, conformatos, et nihil super ¹ existentia superessentialiter esse imaginantes. Sed his quidem hi, quos videre ea, quae secundum seipso est, scientia oportet tenebras latibulum ejus. Si autem B super hos sunt divinae in mysteria introductiones, quid quis dixerit de aliis ardentibus, quicumque omnibus superpositam causam ex ipsis in his, quae sunt, novissimis characterizant, et nihil eam superare aiunt ab ipsis fictarum impietatum et multiformium formationum? In ipsa etiam oportet omnes ² existentium ponere et affirmare positiones, veluti omnium causa, et omnes eas potentius negare, tanquam super omnia superexistente, et non aestimari depulsiones oppositas esse intentionibus, sed multo prius ipsam super privationem esse, quae est ³ super omnem ablationem et positionem. Sic igitur divinus Bartholomaeus ait, et multam theologiam esse, et minimam, et evangelium latum, et magnum, et iterum correptum. Mihi videtur supernaturaliter C intelligens, quia et multiloqua est optima omnium causa, et brevilloqua simul, et sine verbo, quomodo neque verbum, neque intelligentiam habet, eo quod omnibus ipsa superessentialiter superposita est, et solis incircumvelate et vere manifesta, polluta omnia et immunda transgredientibus, et omnium omnium sanctarum summitatum ascensionem superascendentibus, et omnia divina lumina et sonos et verba caelestia superantibus, et in caliginem occidentibus, ubi vere est, ut eloquia aiunt, omnium summitas. Etenim non simpliciter divinus ipse Moyses primus mundari jubetur, et iterum ab his, qui tales non sunt, segregari, et post ~~omnem~~ purgationem audit multivocas tubas, et videt luminaria multa aperte fulgurantia, et multum fusos radios. Deinde multis segregatur, et cum electis sacerdotibus in summitate divinarum ascensionum praecurrit: et si eis sic manentibus sit Deo, contemplatur vero non ipsum, invisibilis enim, sed locum ubi stetit. Hoc autem arbitror significare divinissima et sublimissima visibilium et intelligibilium, ypotheticos quosdam esse sermones, subjectorum omnia superanti, per quae super omnem intelligentiam ipsius praesentia ostenditur, intelligibilibus summi-

tatibus sanctissimorum ejus locorum supergrediens: et quod ipsis absolvitur visibilibus et videntibus, et in caliginem ignorantiae occidit vere mysticam, per quam docet omnes gnosticas receptiones, in qua omne relucet, et invisibili innascitur omnis, qui est in omnium summitate, et a nullo, neque a seipso, neque altero, omnino autem ignoto omni scientia in otio per id quod melius est intellectus, et nihil cognoscendum super animum sic cognoscendum ⁴.

CAPITULUM II.

Quomodo oportet et uniri et hymnos referre omnium causali ⁵ et super omnia.

Juxta hanc nos fieri superlucentem oramus caliginem, et per invisibilitatem et ignorantiam videre et cognoscere ipsum super Deum et scientiam. Hoc non videre et scire, id ipsum est vere videre et cognoscere, superessentialem superessentialiter laudare per omnium existentium ablationem, sicut per seipsam naturale agalma facientes, auferunt ea, quae superadjecta sunt, pura occulti visione ⁶ velantia, et ipsam in seipsa ⁷ ablatione sola occultam manifestant formam. Oportet autem, ut arbitror, ablationes in contrarium positionibus laudare. Etenim illas quidem a praestantissimis inchoantes, et per media in novissimis descendentes, apponimus. Hinc vero a novissimis ad principalissimas ascensiones facientes, omnia auferimus, ut incircumvelate cognoscamus illam ignorantiam, ab omnibus ignorantibus in omnibus existentibus circumvelatam ⁸, et superessentialem illam videamus caliginem, ab omni in existentibus luce occultatam.

CAPITULUM III.

Quae sunt καταρτικαι theologiae, quae ἀπορτικαι.

In theologiacis igitur characteribus potentissima affirmativae theologiae laudavimus, quomodo divina et optima natura unica dicitur ⁹, quomodo triadica, quae secundum ipsam dicta et paternitas, et filioitas, quid vult declarare in spiritu theologia, quomodo ex immateriali et impartibili optimo in corde bonitatis germinata sunt lumina, et quomodo ipsius in ipso et in seipsis et inter se invicem coaeternae in germinatione mansionis servaverunt reditum, quomodo superessentialis Jesus humanis naturalibus veritatibus essentia factus est, et quaecumque alia ab eloquiis expressa sunt secundum theologicos characteres. In eo autem qui est de divinis nominibus, quomodo optimus nominatur, quomodo ¹⁰ *ὄψ*, quomodo vita, et sapientia, et virtus, et quaecumque alia intelligibilis sunt divinae nominationis. In symbolica vero theologia, quae sint a sensibilibus in divina transnominaciones, quae divinae ¹¹ formae, quae divinae figurae, et partes, et organa, qui divini loci et mundi, qui furores, quae tristitia et maniae, quae

VARIAE LECTIONES.

¹ BE supra ² A enim oportet omnium. ³ DI esse. ⁴ E sic cognoscendum. ⁵ BE causae. ⁶ BH puram o. visionem. ⁷ BH in seipsam. ⁸ H circumdatam. ⁹ unica dicitur om. BH. ¹⁰ BH quae finitae formae.

ebrietates et crapulae, quae juramenta, quae execrationes, qui somni, quae vigiliae, et quaecunque aliae symbolicae sunt divinae similitudinis sacre figuratae formationes. Et te arbitror considerasse, quomodo verbis copiosiora magis sunt novissima primis. Etenim habere theologicos characteres, et divinorum nominum reserationem brevioribus esse symbolica theologia. Quoniam quidem quantum ad superiora respicimus, tantum verba contemplationibus invisibilium coartantur : sicut et nunc in ipsam super intellectum occidentes caliginem, non brevem sermonem ¹, sed sermonis defectum et nominationis inveniemus. Et ibi quidem desursum ad novissima descendens sermo, juxta quantitatem ejus, quae est universaliter ad proportionalem multitudinem, inventus est. Nunc autem ab his, quae ² deorsum sunt, ad superpositum ascendens, secundum mensuram invii corripitur, et post omne invium totus sine voce erit, et totus adunabitur sono carenti. Quare autem omnino, inquis, ex praestantissimo ponentes divinas positiones, a novissimis inchoamus divinam ablationem? Quia quid super omnem ponentes positionem, ex magis ipsi cognatori conditionalem affirmationem oportuit ponere: quod autem super omnem ablationem auferentes, ex magis ipso distantibus auferre. An non magis est vita et bonitas, quam aer et lapis? Et magis non crapulae, et non maniae, quam non dicitur neque intelligitur?

CAPITULUM IV.

Quia nihil sensibilium omnis sensibilis per excellentiam causalis.

Dicamus igitur sic : Omnium causa, et super omnia ens, neque carens essentia est, neque carens vita, neque irrationalis est, neque insensualis, neque corpus est, neque figura, neque species, neque qualitatem, aut quantitatem, aut tumorem habet, neque in loco est, neque videtur, neque tactum sensibilem habet, neque sentitur, neque sensibilis est, neque inordinationem habet, neque

A perturbationem a passionibus materialibus commota, neque impotens est sensibilibus succumbens casibus, neque indigens est lucis, neque mutationem, aut corruptionem, aut partitionem, aut privationem, aut fluxum, neque aliud quid sensibilium est, neque habet.

CAPITULUM V.

Quia nihil intelligibilium omnis intelligibilis per excellentiam causalis.

Iterum autem ascendentes dicamus, ³ neque anima est, neque intellectus, neque phantasiam, aut opinionem, aut verbum, aut intelligentiam ⁴ habet, neque ratio est, neque intelligentia ⁵, neque dicitur, neque intelligitur, neque numerus est, neque ordo, neque magnitudo, neque parvitas, neque aequalitas, neque similitudo aut dissimilitudo, neque stat, neque movetur, neque silentium ducit, neque habet virtutem, neque virtus est, neque lux, neque vita est, neque hostia est, neque seculum, neque tempus, neque tactus est ejus intelligibilis, neque scientia, neque veritas est, neque regnum, neque sapientia, neque unum, neque unitas, neque deitas ⁶, aut bonitas, neque spiritus est, sicut nos scimus, neque filiolitas, neque paternitas, neque aliud quid nobis aut alicui existentium cognitum, neque quid non existentium, neque quid existentium est, neque existentia eam cognoscunt, an ipsa sit, neque ipsa cognoscit existentia, an existentia sunt ⁷, neque verbum ejus est, neque nomen, neque scientia ⁸.
C neque tenebrae est, neque lumen, neque error, neque veritas, neque est ejus universaliter positio, neque ablatio, sed eorum, quae post eam sunt, positiones et ablationes facientes, ipsam neque auferimus, neque ponimus, quoniam et super omnem positionem est perfecta et singularis omnium causa, super omnem ablationem excellentia ⁹ omnium simpliciter perfectione ¹⁰, et summitas omnium. *Explicit liber de mystica theologia* ¹¹.

SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE EPISTOLAE DIVERSAE.

I. Gajo monacho.
ff. Eidem.

III. Eidem.

IV. Et item.

V. Dorotheo ministro.

VI. Sosipatro sacerdoti.

VII. Polycarpo summo sacerdoti.

D VIII. Demophilo monacho de propria consuetudine et bonitate.

IX. Piro summo sacerdoti interroganti per epistolam, quae sapientiae domus, quis crater, et qui cibi ejus, et qui potus.

X. Joanni theologo apostolo et evangelistae circumcluso in Pathmos ¹⁰ iusulam.

VARIAE LECTIONES.

¹ sermonem om. BH. ² BH qui. ³ BH phantasia — opinio — intelligentia. ⁴ habet — intelligentia om. BH. ⁵ neque deitas om. BH. ⁶ Sic A; BH eam cognoscunt aut existentia est, neque verbum cet; E eam cognoscunt aut existentia sunt, est, neque verbum cet. ⁷ neque scientia om. BH. ⁸ BH excellens. ⁹ BH perfectio. ¹⁰ E Pathmon.

NOTAE.

¹¹ *Explicit Dionysii Areopagitae episcopi Athenarum de mystica theologia. In caliginem clarissimam*

ingressus, in qua fovetur principium duplicitis sapientiae metra theologiae manifestas.

INCIPIUNT

EPISTOLAE DIVERSAE SANCTI DIONYSII¹

Epistola sancti Dionysii Areopagitae Gajo monacho missa.

Tenebrae quidem obscurae sunt lumine, et magis multo lumine. Ignorantiam occultant scientiae, et magis multae scientiae. Haec supereminenter, sed non secundum privationem accipiens, approba supervere, quia laet habentes $\delta\upsilon$ lumen, et vere scientia secundum Deum ignorantia, et superpositae ipsius tenebrae velantur ab omni lumine, et abscondunt omnem scientiam. Et si quis videns Deum intellexit quod vidit, non ipsum contemplatus est, sed quid eorum ab ipso existentium et cognitorum. Ipse autem super animum et essentiam supercollocatus, universaliter non cognoscendo neque videndo, et est superessentialiter, et super animum cognoscitur. Et ipsa secundum quod melius perfectissima ignorantia scientia est ejus super omnia cognita.

II.

Eidem.

Quomodo omnium summitas et super divinitatem est et super bonitatem? Si deitatem et bonitatem intelligas ipsam rem benefici et deifici muneris, et non imitabilem superdei et superoptimi, secundum quam deificamur et bonificamur. Etenim si hoc principium sit deificandi, et optime agitur deificatis et optime factis, omnis principii superprincipalis, et sic dictae deitatis et bonitatis, ut divinitatis et bonitatis est summitas, quantum inimitabilis et inmensurabilis, superat imitationes et participationes, et imitantes et participantes.

III.

Eidem.

Ex occulto est, quod contra spem, et ex eo usque obscurum in manifestum deductum. Ast secundum Christum humanitate et hoc arbitror theologiam declarare, ex occulto superessentialem in nostram manifestationem humanitus essentialium provenisse. Occultus autem est et post manifestationem, aut ut hoc divinius dicam, et in manifestatione. Et hoc enim Jesu occultatur, et nullo verbo, neque intellectu secundum ipsum investigatur mysterium, sed et dictum ineffabile manet, et intellectum incognitum

IV.

Eidem.

Quomodo, inquis, Jesus omnium $\epsilon\pi\iota\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\alpha$, omni-

A bus est hominibus essentialiter coordinatus Non enim ut causalis hominum, hic dicitur homo, sed ut hoc secundum essentiam totam vere homo $\delta\upsilon$. Nos autem Jesum non humanitus segregamus. Neque enim homo tantum, neque superessentialis sit homo tantum, sed homo vere, differenter humanus, super homines, et secundum homines, ex hominibus ex essentia superessentialis essentialis. Est autem nihil minus superessentialitatis superplenitudo semper superessentialis. Itaque tali magnitudine et in essentiam vere veniens, et super essentiam essentialis est, et super hominem operatur quae sunt hominis ^a. Et declarat virgo supernaturaliter parturiens, et aqua instabilis, materialium et terrenorum pedum sustinens gravitatem, et non imaginatam, sed supernaturali virtute ad insolubile constitutam. Quid si quis cetera plurima existentia pertranseat, per quae divinitus videns super animum cognoscat, et in humanitate Jesu intentiones virtutum supereminentis depulsionis habentes? Etenim ut colligentes dicamus, neque homo erat, non ut non hominae, sed ut ex hominibus hominum $\epsilon\pi\iota\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\alpha$, et super hominem vere homo factus. Et ceterum non secundum Deum divina operatus est, neque humana secundum hominem, sed humanato Deo novam quandam dehumanam operationem nobis conversatus est.

V.

Dorotheo ministro.

Divina caligo est inaccessible lumen, in quo habitare Deus dicitur, et invisibili existente, propter supereminentem ^a claritatem, et inaccessiblei eodem per superexcellentiis superessentialis luminum emanationis. In hoc fit omnis Deum scire et videre dignus, eo non videndo neque cognoscendo, vere in quo super visionem et cognitionem factus, hoc ipsum cognoscens, quia super omnia est sensibilia et intelligibilia, et propheticè videns: *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, et non potero ad eam* ^b. Sic ergo divinus Paulus cognovisse Deum dicitur, cognoscens eum super omnem existentem intellectum et scientiam ^c. Propter quod et investigabiles esse vias ejus ait, et inscrutabilia judicia ejus, et inenarrabiles donationes ejus ^c, et pacem ^d ejus superantem omnem intellectum, sic inveniens super omnia, et hoc super intelligentiam cognoscens, quia omnium est $\epsilon\pi\iota\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\alpha$, omnium causalis ens.

VARIAE LECTIONES.

¹ Incipiunt — Dionysii om. E, indici epistolarum praemittit B. ² E eminentem. et scientiam om. codd.

NOTAE.

^a Joan. I: Luc. II.

^b Psal. CXXXVIII, 6.

^c Rom. XI, 33.

^d Philipp. IV, 7.

VI.

Sosipatro sacerdoti.

Noli hoc aestimare victoriam, sacer Sosipater, in religionem aut gloriam injuriam facere noli optimam manifestam. Neque enim oportet judicatam eam arguas, jam Sosipatri bona. Possibile enim et te alios multos falsis et manifestis unum *ō* et occultum verum latere. Neque enim si quid non rubeum, jam album, si quis non equus, ex necessitate homo. Sic autem facies, mihi credens, dimittes quidem hoc secundum alios dicere, pro veritate autem vere dices, sic omni modo esse irreprehensibilia quae dicta sunt.

VII.

Polycarpo summo sacerdoti.

Ego quidem nescio ad Graecos aut alteros dicens, sufficere arbitrans optimis viris, si verum ab ipso in seipso potuerint et cognoscere et dicere, an vere habet. Hoc enim, quodcumque est juxta legem veritatis, recte ostenso et puro stante, omnē aliter habens, et veritatem affectans, redarguetur, et alterum *ō* vere ontis, et dissimile, et opinabile illud magis quam *ō*. Superfluum igitur est, veritatis manifestatorem ad hos aut filios dinnicare. Dicit enim unusquisque habere numisma regale, et utique habet quandam puri cujusdam, ejus vere fallacem umbram. Et si hunc redarguas, alter et iterum alter de eodem contendit. Eodem autem vere posito recte ratione, et ab aliis omnibus selecto ridente, omnē quod non hic per omnia habens, in ipsum ex seipso irreprehensibili statu vere vero expellitur. Hoc igitur, ut arbitror, bene cognoscens, non acceleravi ad Graecos aut alteros dicere : sed idoneum mihi et hoc Deus det, de veritate scire primum, deinde scientem ut oportet dicere. Ubi autem inquis, maledicere mihi sophistam Apollophanem, et paternam sententiam revocando, tanquam Graecorum in Graecos non sancte utenti. Et quidem ad ipsum nos erat verius dicere, quomodo Graeci divinis non sancte in divina utuntur, per sapientiam Dei divinum expellere tentantes cultum. Et sic multam ego quidem dico gloriam quibusdam poetarum, materialiter et passibiliter remanentium, et creaturae contra Creatorem servientium. Sed et ipse Apollophanes non sancte divinis in divina utitur. Ea enim existentium scientia, bene dicta ab ipsius philosophia, et a divino Paulo sapientiam Dei vocata ^a, et ad causalem ipsorum existentium et scientiae eorum, oportuit reduci veros philosophos. Et ut non ipsam aliorum, aut ipsam ipsius ultra quod putandum redarguat quid opinionem, oportet considerare Apollophanem, sapiens qui est, non aliter aliquando potuisse caelestem

A transcendere ordinationem et motionem, si non ipsum essendi ipsam et bene eminentem, et causalem habuisset in hoc moventem, facientem omnia et transformantem secundum sacrum verbum ^b. Quomodo igitur non colit incognitum nobis, et ex hoc et vere existentem, et vere Deum ducens eum causalissima et superineffabili virtute, cum sol ab ipso et luna secundum virtutem et statum supernaturalissimum simul universo ad omnino immobile definiuntur, et in mensuram diei totius in eisdem stant omnia signis ^c? Aut, quod eo amplius, si quidem omnibus et melioribus et continentibus ^d sic evectis non circumducta sunt quae continentur? Et cum alia quaedam dies secundum continuitatem fere triplicatur, et in viginti omnibus horis sit, quod non omni tempore vias contra ias redit et revertitur : sic valde supernaturalibus econtrario circumductionibus sol proprio cursu quinqueformem suum motum in horis decem convolvens ^e, analytice iterum totum in aliis decem ^f novam quandam semitarum viam retrograditur. Hoc et Babylonios merito inflexit, et sine pugna Ezechiae subegit, tanquam in aequali Deo cuidam et superanti homines. Et neque hic dico in Aegypto magnas operationes, aut alia quaedam alicubi divina signa facta, sed communia et caelestia, et in universo et in omnibus triumphantia ^g. Ait autem omnino Apollophanes non esse haec vera. Magis quidem hoc Persarum sacerdotalibus inferitur memoris, et adhuc Magi memoranda triplasi mythri perficiunt. Sed licitum sit ipsi his propter ignorantiam aut magnam incredulitatem. Dic autem ei : Quid dicis de ipsa in salutari cruce facta eclipsi? ^h Nam utriusque tunc juxta solis civitatem simul adventientes et consistentes, mirabiliter soli lunam incidentem vidimus — non enim erat coitus tempus — iterum autem ipsam a nona hora usque vespere, in solis diametrum supernaturaliter econtrario consistentem. Admone autem quiddam et alterum ipsum. Scit enim, quia et occasum ipsam ex Orientalibus videbamus inchoantem, et usque solarem summitatem venientem, deinde retrogradientem, et iterum non ex eadem et occasum et repurgationem, sed secundum diametrum econtrario factam. Talia sunt tunc temporis supernaturalia, et solo Christo causalissima virtute faciente magna et ampla, quorum non est numerus ⁱ. Haec si tibi justam dic et possibile, Apollophani redargue, et mihi tunc et convenientem tibi et conspulantem, et conquiritentem omnia, et conferentem. Negligit et divinationis tunc, nescio. Inde Apollophanes abiit, et ad me, sicut facta sunt, conferens ait : Haec, o boue

VARIÆ LECTIONES.

^a et continentibus om. BH. ^b Sic A ; E involvens. ^c convolvens — decem om. BH.

NOTAE.

^a I Cor. II.

^b Dan. II.

^c Josue X.

^d IV Reg. XX ; II Par. XXXII ; Isai. XXXVIII ;

Ezo I. VII, VIII, IX, X, XI, XII.

^e Matth. XXVII ; Marc. XV ; Luc. XXIII.

^f Job V.,

Dionysii, divinarum vicissitudines rerum. Tanta per epistolam a nobis dicta sunt. Tu autem idoneus, et quae desunt adimplere, et adducere perfecte Deo virum sapientem multum existentem, et sane non indignantem mansuete discere supersapientem religionis nostrae veritatem.

VIII.

Demophilus therapeutae¹ de propria mansuetudine et bonitate.

Hebraeorum historiae aiunt, o nate Demophile, et sacrum illum Moysae per multam mansuetudinem divina amicitia dignefactum. Et si aliquando eum extra divinum vultum² scribunt³, non prima tamen mansuetudine expellunt. Dicunt vero, quia valde arroganti et resistenti divinis consiliis, iratus sit furere Dominus⁴. Cum autem ipsum praedicatorem faciunt divinis iudicibus dignis, ex ante habita boni divina imitatione praedicatur. Etenim erat mansuetus nimis, et propter hoc dicitur famulus Dei, et in divinam visionem simul omnibus prophetis dignior⁵. Sed et ad eum et Aaron duri quidam de principali sacerdotio et gentis principatu contendebant, superare quidem omni amore honoris et amore principatus; et accepit Deo iudice populi praestantiam. Quoniam quidem et superimposuerunt ei, et de prioribus improperantes minabantur, et jam fere praevaluerunt, clamavit quidem mansuetus Deum in salutem. Confusus est autem valde humilis, quoniam omnibus esset malis inchoatis inaccusabilis. Jam enim, nam oportuit colloquentem Deo optimo, ad hoc praecipua similitudine, quantum licet, reformari, in se intelligebat Deo amabiliae operationes. Quid autem Dei patrem David faciebat Dei amicum? Etenim optimus existebat, et erga inimicum optimus. Inveni, inquit, superoptimus, amicus optimus, virum secundum cor meum. Et quidem lex optima donata est, et subjugatis inimico providere. Et Job, ut malitiam non habens, justificatus est. Et Joseph in supergredientes fratres non vindicavit. Et Abel simpliciter et insuspecte convenit fratricidae. Et omnis theologia deformes praedicat, non ante intelligentes mala, non ante facientes⁶: sed neque ab aliorum malitia ex optimo mutatos econtrario deformiter, et in malos bene facientes et expandentes in ipsos multam bonitatem, et ad similem clementer evocantes. Sed superius respiciemus, non virorum sacerorum honestates, non humanorum angelorum bonitatem enunciantes, propiciantium gentibus, et obsecrantium pro eis Deum, et perditis et male agentibus comminantium multitudinibus, et contristantium quidem de malis, laetantium autem sa-

lute in optima transvocatorum, et quaecunque aliunde benefactoribus angelis theologia tradit. Sed et vere optimi et superoptimi Christi beneficientes radios in silentio accipientes, ab ipsis in divinas optimas operationes ejus clare ducimur. Nam nonne est potentissima et super intellectum bonitatis, quia existentia esse facit, et quia omnia haec esse adduxit, et omnia vult semper fieri approximantia sibi, et communicantia eorum quae sunt ejus, secundum singulorum opportunitatem? Quid autem, quia et redemptibus amabiliter habetur, et contendit, et desiderat non indignando amantes et deliciosos ipsos, et in vanum accusantes sustinet, et ipse defendit, magis promittit curare, et in ipsis perfectis sic accedentibus occurrit et obviat, et totos amplexens salutat, et non accusat de prioribus, sed diligit advenientem, et diem festum agit, et convocat amicos, videlicet optimos, ut sit omnium laetantium habitatio⁷. Demophilus autem, et si quis alius optimis infestus, valde juste increpatur, et docetur bona, et melioratur⁸. Quomodo enim non oportebat, inquam, optimum in salute perditorum laetari et vita mortuorum? Itaque et in humeros tollit, quos vix ab errore convertit, et optimos angelos in laetitiam suscitavit, et bonus est super ingratos, et oriri facit solem suum super honos et malos, et ipsam animam suam ponit pro refugientibus⁹. Tu vero, ut literae tuae declarant, et procidentem sacerdoti, ut ais, impium et malum, nescio quomodo de ipso praesens recalcitrasti. Deinde, quod quidem oportuit, confitetur ad medicinam malorum venire. Tu autem non exhorruisti, sed bonum sacerdotem cum ferocia detraxisti, misertum esse poenitentis, et impium justificantem. Et ad finem: Vade, inquis, sacerdoti, cum similibus: et insiluisti, dum non esset justus, ad adyta, et sancta sanctorum prohibuisti, et scribis nobis, quia futurum esset corrumpere sacra, provide salvavi, et adhuc incontaminata custodio. Nunc igitur ausculta nostris: corrigere sacerdotem sub te ministrantibus, aut aequae potentibus tibi famulis corrigendum, etsi impie agere in divina videatur, et si aliud quid interdictorum redarguatur agens. Si enim inornata et in-consequencia divinissimorum sunt, et finibus et legibus expellis, non habet rationem pro Deo, Deo traditam subverti ordinationem. Non enim in seipsum Deus partitus est. Quomodo enim stabit regnum ejus? Et si Dei est, ut eloquia aiunt, iudicium¹⁰, sacerdotes autem angeli et prophetae post summos sacerdotes sunt divinarum iudiciorum, ab his divina convenienter tibi per medios ministros, cum sit tempus,

VARIAE LECTIONES.

¹ Index monacho. ² E cultum. ³ BII tribuunt. ⁴ Sic A; BH increpat et docet bona et meliorat; E increpat et docet bona et melioratur.

NOTAE.

^a Num. XI. XII.
^b Num. XII, Josua. I, Num. XVI.
^c I Reg. XXIV, XXVI, I Reg. XIII, Psalm. LXXXVIII, Exod. XXIII, Genes. XXVIII, Genes.

XLII, XLIII, LXIV.

^d Luc. XV.

^e Ibid.; Matth. V; Luc. VI; Joan. X.

^f Matth. X; Luc. XIII; Isa. XXX; Malach. II.

disce, per quos et esse famulis digne factus es. Aut numquid et sacra symbola hoc clamant? Etenim non simpliciter omnibus quidem exaltantur sancta sanctorum. Approximat autem magis his sacre perficientium ornatus, deinde sacerdotum dispositio: consequens autem his ipsa ministrantium: ordinatis autem famulis portae talium sunt segregatae, ad quas et perficiuntur, et adstant, non ad custodiam earum, sed et ad ordinationem et cognitionem suam magis populo quam sacerdotales approximantes. Inde sacerdotum sancta ordinatio principalis recipere eos sacre ponit divinis, aliis, videlicet interioribus ipsis, dationem quidem tradens. Etenim circa divinum symbolice semperstantes altare, amant et audiunt divina clare eis revelata, et procedentes deformiter sunt quae¹ extra divina vela subjectis famulis, et sacro populo, et purgatis ordinibus manifestant secundum dignitatem sacra bene incontaminata custodita, usque dum tyrannice eis insiliens, triumphare tibi sancta sanctorum coegisti nolentia, et habere inquis sacra et custodire. Quid quidem neque vidisti, neque audisti, neque habes quid pertinentium ad sacerdotes, sicut neque veritatem eloquiorum cognovisti, quotidie ad haec verbo pugnans, subvertens auditores. Et si quidem gentis principatum quis obtinuit inordinate sibi contra regem, juste punitus est. Et si principem justificantem quosdam, aut condemnantem, adstans quis sub ipso ordinatorum redarguere ausus sit, nondum enim dico detrahere, et simul ex principatu expellere, tu homo sic audax es contra mansuetum et optimum, et hierarchicam ejus legislationem? Et haec oportuit dicere, cum super dignitatem quis tentans, tamen convenientia agere videbatur. Etenim neque hoc licitum ulli. Quid enim inordinatum Ozias faciebat, adolens Deo? Quid autem Saul immolans. Quidve tyrannici daemones vere theologantes Jesum? Sed interdictus theologia omnis extraneus episcopus, et unusquisque in ordine ministrationis suae erit, et solus summus sacerdos in sancta sanctorum intrabat², et semel in anno. Et hoc in omni secundum legem hierarchica purificatione. Et sacerdotes circumprendunt sancta, et Levitae non tangunt³ sancta, ut non moriantur. Et iratus est furore Dominus super protervia Oziae, et Maria lepra percussa, legislatori legem ponere tentans, et in *Ξενοια*⁴ filios insiluere daemonia. Et: Non mittebam eos, inquit, et ipsi currebant: et non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant: et impius immolans mihi vitulum, sicut occidens canem. Et simpliciter dicendum: Non sustinet iniquos perfecta Dei justitia. Dicentibus autem ipsis: In nomine tuo virtutes multas fecimus, respondetur: Nescio vos, ite omnes operatores ini-

quitatis. Itaque ncf. s, ut sacra eloquia aiant⁵, sancta ultra dignitatem persequi. Attendere vero unumquemque sibiipsi oportet, et non excelsiora, et profundiora noscere, intelligere vero sola secundum dignitatem sibi ordinata. Quid ergo⁶, inquis, non oportet sacerdotes impie agentes, aut aliud quid inordinatorum redarguendos corrigi: solis autem licitum erit gloriosis in lege, per praevaricationem legis Deum dehonorare? Et quomodo sacerdotes manifestatores sunt Dei? Quomodo annunciant populo divinas virtutes, non cognoscentes suam virtutem? Aut quo modo illuminant obscurati? Quomodo autem divinos tradent spiritus⁷, neque si est Spiritus sanctus, habitu et veritate credentes? Ego autem defendam te ad haec. Etenim non inimicus Demophilus, neque patiar te percuti Satana. Nam et unaquaeque circa Deum dispositio deformior magis distante est, et illuminantior simul et illuminantior: magis vero lumini proximior, et non localiter excipiens, sed secundum Dei receptivum opportunissimam proximitatem. Si igitur sacerdotum est dispositio illuminatrix, omnino decidit⁸ ex sacerdotali ordine et virtute, qui non est illuminator, aut ubi magis non illuminatus. Et audax mihi videtur hierarchica talis tentans, et neque metuit neque erubescit divina ultra dignitatem persequens, et arbitrans Deum ignorare, quae quidem ipse a seipso cognovit, et seducere arbitrando falsivoce a se Patrem vocatum, et audet pollutas suas blasphemias, non enim dicerem orationes, in divina symbola Christiformiter superorare. Non est ipse sacerdos, non est, sed inimicus, dolosus, illusor suimet, et lupus in divinam plebem, ovina pelle armatus. Sed non Demophilo haec justum corrigere. Non enim theologia injuste justificationes jubet persequi⁹. Justa autem est persequi, cum distribuere vult quis unicuique secundum dignitatem, juste hoc omnibus persequendum, non ultra eorum dignitatem. Quoniam et angelis justum distribui, quod secundum dignitatem et distribuitur⁷. Verumtamen non a nobis, o Demophile, per ipsos autem nobis ex Deo, et ipsis per jam praecellentes angelos. Et simpliciter dicendum, in omnibus existentibus per prima secundis distribuuntur, quae sunt secundum dignitatem ab omnium ordinatissima et justissima providentia. Ipsi quidem ergo et aliis subsistere a Deo ordinati, distribuunt post se, et obedientibus secundum dignitatem. Demophilus autem verbo, et furore, et concupiscentia, quae sunt secundum dignitatem, segreget, et ne injuriam suae faciat ordinationi, sed principetur subjectis superius verbum. Etenim in ecclesia videntes servum domino, et seniori juniorem, aut e:

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic codd.; A ad ea quae sunt. ² BH tangunt. ³ BEH keyae. ⁴ BE vero. ⁵ A divino tradent spiritus. ⁶ BH decidat. ⁷ ABH; E distribui et segregari quod secundum dignitatem et distribuitur et segregatur.

NOTAE.

¹ IV Reg. XV; II Par. XXVI; I Reg. XIII; Marc. I, III; Nehe. XIII, Hebr. IX; Levit. I VI.

² Levit. XVI; Hebr. IX; II Par. XXVI; Num. XII,

Act. XIX; Jer. XXIII; Ezeq. XIII; Isai. LXVI; Matth. VII; Luc. XIII.

³ Deut. XVI.

filium patri maledicentem simul et sequentem, et plagas superponentem, impie agere putaremur, nisi melioribus accurrentes adjuvissemus: et quidem sane illi antea iuste fecerunt. Quomodo non et confundemur, praesentes a furore et concupiscentia injustificatum verbum et ex Deo datum magisterium expellens, et in nobis impietatem et injustam inordinatorem, et seditionem, et inornatum suscitantes? Merito beatus noster ex Deo legislator, non dignatur ecclesiae Dei praesesse, non propriae domui bene jam praesidentem ^a. Etenim ordinans seipsum, et alterum ordinat: et qui alterum, et donum: et qui domum, et civitatem: et qui civitatem, et gentem: et simpliciter dicendum, ut eloquia aiunt, qui in paucis fidelis, et in multo fidelis est, et qui in paucis infidelis, et in multo infidelis est ^b. Ipse quidem igitur concupiscentia et furore et verbo, quae sunt secundum dignitatem, segregat. Tibi autem praesunt divini ministri, et his sacerdotes: summi vero sacerdotes sacerdotibus, et summis sacerdotibus apostoli et apostolorum successores. Et sicubi quis et in illis, eo quod debet, erraverit, ab aequae potentibus sanctis iterum dirigetur, et non circumvertetur ordo super ordinem, sed unusquisque in ordine suo et in administratione sua erit. Tanta tibi a nobis de sciendo et agendo, quae tua sunt. De autem in virum, ut inquis, impium et peccatorem inhumanitate nescio quomodo defleam contritionem dilectissimi mei. A quo enim aestimas famulos a nobis ordinarari? Etenim si non in bono, omnino ubi nobis necesse sit te esse, secundum nos famulatu omni alienum. Et vide a te etiam Deum quaerere et sacerdotes alios, ab illis curari magis quam perfici, et esse consuetae inhumanitatis in mansuetum ministrum. Numquid nos ipsos ad omnino sanctum perfecimus, et non indigemus divinae ex seipsa humanitatis? An duplum peccatum, ut eloquia aiunt, secundum impios peccantes, nescientes in quo offendimus, sed et justificantes nos ipsos, et aestimantes videre, vere autem non videntes? ^c Expavit caelum super hoc, et exhorruit ego, et diffido in meipso. Et si non tuas insequeretur, quasi non deberent bene cognosce literas, non fortassis reprehensae sunt. Siquidem alii me quidam de te consulere dignum ducebant, quia Demophilus aestimat optimum in omnia Deum non esse et humanum, neque seipsum indigere miserentis aut salvantis. Sed et sacerdotes ex procreatione digni bonitate portare ignorantias populi bene sciunt, quia et ipsi circumvolvuntur infirmitate. Sed divinus sanctus perfector ad alienatam exivit, et propterea peccatoribus, ut sacra eloquia aiunt ^d, segregatus, et in

A seipso dilectionis ostensionem facit ovium clementissimam pastoralitatem ¹. Et malum quidem vocat non dimittentem conservo debitum, neque particulariter tradentem donante sibi omne multa bonitate. Iusti autem propriis ejus perfruuntur. Super his necessarium timere et me, et Demophilum. Etenim et in ipsum ² impie agentibus, in se patiendo remissionem producit a patre: comminatur et discipulis, quia et impietate immisericorditer dignum duxere judicare persequentes eum Samaritanos ³. Hoc autem toties dictum non feroci epistola—sursum enim et deorsum fremis—sic non te ipsum, sed Deum vindicasti. Propter malitiam, dic mihi, bonum? Cessa: non habemus summum sacerdotem non ⁴ potentem compati infirmitatibus nostris, sed et sine malitia est, et misericors. Non contendet, neque clamabit, et ipse mansuetus, et ipse propitiatio est de peccatis nostris ⁵. Itaque non recipimus tui non zelandos motus, neque si multoties recipias Phinees et Eliam ⁶. Haec enim audiente Jesu, non placebant miles tunc et optimi spiritus participes ⁷ discipuli. Etenim sacratissimus noster mirabilis ordinator in mansuetudine docet oppositos doctrinae Dei. Doceri enim, non puniri oportet ignorantes: sicut et caecos non crucifigimus, sed manuducimus. Tu vero et respicere in lumen inchoantem virum quasi puer novus dans repellis, et cum multa confusione procedentem ferocitate recalcitras. Hoc autem multo honore dignum, quod Christus super montes optimus ens, errantem inquit, et refugientem advocat, et iaventum vix in humeros tollit ⁸. Numquid, rogo, non male sic de nobis ipsis consiliatur? Numquid in nos ipsos impellimus telum? Quod quidem injuste facere quosdam, sive econtrario bene facere conantes, illi quidem non semper egerunt quae voluerunt. Sibimet autem malitiam aut bonitatem consociantes, qui divinis virtutibus, aut diuturnis pleni passionibus erunt. Et ipsi quidem angelorum bonorum sequaces et comites, et hic et illic cum omni consecratione et libertate ab omnibus malis in semper existentia secula beatissimas sortientur ⁹ quietes, et cum Deo semper ¹⁰ erunt, quod est omnium bonorum maximum. Isti autem discedent divina simul et sua pace, hic et post mortem similiter simul obscuris erunt daemonibus. Propterea nobis multa sollicitudo, cum Deo optimo fieri, et esse cum Domino semper, et non malis ex justo segregari, quae secundum dignitatem ex nobismetipsis sustinentes. Quod quidem et ego omnium maxime timeo, et oro omnium malorum particeps non esse. Et si vis, et divinae visionis sancti cujusdam viri recordabor: et non ri-

VARIAE LECTIONES.

¹ BH *clementissima pastoralitate*. ² BH in *idipsum*. ³ Sic A; non om. BEH. ⁴ Sic codd. A *impur-ticipes*. ⁵ AE *sortientia*. ⁶ AE *et semper*.

NOTAE.

^a I Tim. III.

^b Luc. XVI.

^c Jer. IX, Joan. IX.

^d Hebr. V, VII.

^e I Petri II, Joan. XII, Matt. XVIII, Luc. XXIII.

^f Heb. IV, Matth. XII, Isa. XLII, Jer. II, Amos II, I Joan. II.

^g Num. XXXV, III Reg. X.

^h Ezech. XXXIV, Luc. XV.

.dolis; vera enim dicam. Dum essem aliquando A
 juxta Cretam, sanctus introduxit me Carpus, vir et
 si quis alius, per multam puritatem animi ad divinas
 visiones valde opportunus. Et quidem neque sanctis
 mysteriorum sacrificiis conabatur, nisi prius ipsi
 secundum ante perfectas orationes sacras et propi-
 tias visione supermanifestata. Dicebat igitur, con-
 tristatum se aliquando infidelium quodam. Tristitia
 autem erat, quia ab Ecclesia ille quendam bonum
 se Juxit, adhuc laetis ipsis diebus consummatis. Opor-
 tebat utrumque divinitus superglorificare, et Deum
 salvatorem comprehendentem accipientem, eum qui-
 dem convertisse, hunc vero bonitate vicisse, et
 non relinquere admonitum, et per vitam omnem
 usque hodie, et sic in divinam eos ducere cognitio-
 nem, tanquam jam et certum extinctis ipsis judicatis B
 et irrationabilibus ferocibus in lege justa sapere
 coactis. Sed in seipso non prius hoc patiens, nescio
 quomodo tunc multam quandam inclementiam et ama-
 ritudinem intexens, infirmatus est quidem sic male
 habens. Vespera enim erat. Circa autem medias
 noctes, solebat enim in hoc tempus ipse ex seipso
 ad divinas laudes evigilare, surgit quidem, neque
 somniis ei multum existentibus, et semper offendenti-
 um extrinsecus perturbatione abutens: stans tamen
 in divinum colloquium, non recte freuatus est, in-
 dignatus est, non esse justum dicens, si viverent
 viri impii, et subvertentes vias Domini rectas *. Et
 haec dicens, petiit † a Deo igne quodam caelesti
 utriusque in semel immisericorditer requiescere
 vitas. Haec autem dicens ait putasse videre subito C
 domum, in qua quidem stabat, concussam prius, ex
 tecto in duo media divisam, et quemdam roguum
 multae lucis in conspectu suo, et talem, videbatur
 enim ceterum sub aethere locus, ex caelesti regione
 usque ad se descendentem, caelum autem ipsum refla-
 grans, et in dorso caeli ipsum Jesum multis huma-
 niformiter ipsi adstantibus angelis. Et haec quidem
 vidisse desursum, et se mirari. Deorsum vero in-
 curvans Carpus: Videbam, inquit, et terram pro-
 fundam. Hoc ad tristitiam est chasma, et tenebro-
 sum separatum, et quidem viros illos, quibus calum-
 niabatur, aut ab ipso juxta ostiolum stetisse chas-
 matis subtremulos, miseros, tantum nondum descen-
 dentes a priorum pedum instabilitate. Deorsum
 autem a chasmate serpentes repere, et circa pedes
 eorum suppositos, aliquando quidem retrahere, invo-
 lutos simul et aggravantes et trahentes, aliquando
 autem dentibus aut palatis tumescentes, aut subur-
 gentes, et semper in tristitiam immittere machinan-
 tes. Esse autem et viros quosdam in medio cum
 serpentibus, contra viros superadjectos, concutien-
 tes simul et subvertentes et percutientes. Videbantur
 autem esse ad interrogandum illi, quae sem quidem

nolentes, quaedam vero volentes, a malo post pauca
 vim facientes simul et interrogantes. Dixit autem
 Carpus, se ipsum delectari deorsum videntem, eorum
 autem, quae sursum, negligere: indignari autem et
 parvipendere, quia non ceciderunt jam, et rei toties
 superadjicientem, et non valentem contristari et fa-
 tigari. Et respicientem vix videre quidem iterum cae-
 lum, sicut et prius videbat: Jesum autem miserentem
 facti, exurgere super caelesti throno, et usque eos
 descendentem, manum optimam praestare, et ange-
 los cum ipso accipientes alium aliunde recepisse vi-
 ros, et dicere Carpo Jesum: Manu jam ante praeco-
 rdinata puer secundum me residuum. Paratus enim
 sum iterum pro hominibus resalvandi pati. Et
 adamabile mihi hoc, non aliis peccantibus ho-
 minibus. Verumtamen vide, si bene habere tibi,
 in chasmate et cum serpentibus mansionem com-
 mutare † ejus, quae est cum Deo et optimis et hu-
 manis † angelis. Haec sunt, quae ego audiens credo
 vera esse.

IX.

Tito pontifici † interroganti per epistolam, quae se-
 pientiae domus, quis crater, et qui cibi et potus.

Sanctus quidem Timotheus, o bone Tite, nescio
 an quid cognitorum mihi theologorum symbolorum
 recessit relinquens. Sed in symbolica theologia
 bene discevimus, omnes eloquiorum de Deo aestima-
 tiones esse multis monstruosas. Etenim in conse-
 quentia contaminatam extergentes imperfectionibus
 animarum, quandocumque arcae sophiae patres
 per quaedam occulta et audacia aenigmata manife-
 stant divinam, et mysticam, et inviam immundis ve-
 ritatem. Propterea non credimus multi de divinis
 mysteriis rationibus. Contemplamur enim solam
 modo ea cum connaturalibus nobis sensibilibus symbo-
 lis. Oportet autem et exuentes ea in semetipsis nu-
 da et pura facta videre. Sic enim in contemplantibus
 aperirent † quidem fontem vitae in seipsum fusum,
 et in seipso stantem videntes, et unam quandam
 virtutem, simplam, per seipsam motam, per seipsam
 operantem, seipsam non deserentem, sed scientiam
 omnium scientiarum subsistentem, et semper per
 seipsam contemplantem. Oportere igitur et ipsi et
 aliis apud nos aestimavimus, quantum possibile es-
 set, replicare variables deformitates de Deo symbo-
 licae sacrae figurationis. Quod enim extra eam hoc
 omni repletur incredibili et fictiformi monstruositate,
 utpote in superessentia quidem divina generatione,
 ventrem Dei corporaliter Deum gignentem reforman-
 tis, et verbum in aera profusum ex corde virili
 eructantis ipsum, et spiritum expiratum ab ore de-
 scribentis, et sinus Deo secundos gremio gestantes,
 Deum filium corporaliter nobis laudantis, aut planta-
 tim haec figurantis, et arbores quas jam et frutices

VARIAE LECTIONES.

† Bil petit. † All communicatione; B commutatione. † et humanis om. BH. † Index Tito summo
 sacerdoti. † AE a, purent.

NOTA.

* Act. XIII.

et flores et radices praemittentis, aut fontes aquarum emanantis, aut claritatibus processivas luminis generationes, aut alias quasdam superessentialium theologorum manifestorias sacras descriptiones. Deinde invisibilium Dei providentiarum, aut donorum, aut manifestationum, aut virtutum, aut proprietatum, percussionum, aut mansionum, aut processionum, aut discretionum, aut unitatum, humanum figmentum Deo et bestiarum, et animalium aliorum, et germinum, et lapidum variam formationem circumfingentis, et ornatus ei muliebres, aut barbaricas armorum facturas circumponentis, figurariam aut conflatoriam, ut artificii cuidam, apponentis, et equos et currus ei et thronos substernentis, et quotidianas escas quasdam pulmentificas praeparantis, et bibentem, et inebriatum, et somnolentum, et crapulatum transformantis. Quid si quis dicat iras, tristitias, varia juramenta, insanias, maledictiones, furores, multiformia et obliqua repulsionis peccati promissionum sophismata, in Genesi gigantum pugnam, per quam deliberare ex timore dicitur potentibus illis viris, hanc aedificationem non injuria quorundam aliorum, sed pro salute eorum machinantibus, et consilium illud juxta caelum in dolo et seductione Achab paratum, et cautorum materiales et adulteras multas passiones, et quaecunque alia omnia audacis sunt divinae formationis sacre composita declarativa occulorum problemata et multiplicata et partita unitatum et carentium partibus, et figurativa et multiformia carentium formis et figuris? Quorum si quis videre potuerit intus occultam pulchritudinem, inveniet mystica et deiformia omnia, et multi theologici luminis repleta. Non enim arbitramur manifesta compositorum propter seipsa reformari, praetendi autem ante praetenta, et invisibili multa scientia, ut non immundis facile accepta sint sacratissima. Solis autem revelentur divinitatis sinceris amatoribus, tanquam omnem puerilem phantasiam in sacris symbolis formantibus, et idoneis transcendere simplicitate animi, et contemplativae virtutis opportunitate, ad simplicem et supernaturalem et praecollocatam symbolorum veritatem. Sed itaque hoc intelligere oportet, duplicem esse theologorum traditionem: unam quidem arcanam et mysticam, alteram vero manifestam et notiozem: et eam quidem symbolicam et perfectivam, hanc vero philosophicam et approbativam, et complectitur effabili ineffabile. Et aliud quidem patitur et indiget dictorum veritatis: hoc vero agit et collocat Deo ineffabilibus doctrinae introductionibus. Et quidem neque secundum sanctorum mysteriorum teletas alii secundum nos, alii legalis traditionis sacri magistri divinatorum defuere symbolorum: sed et sacratissimos angelos per aenigmata divina mystice producentes videmus, et ipsum Jesum in parabolis theologantem, et deifica mysteria tra-

dentem per typicam coenam. Etenim erat consequens, non solum incontaminata multis salvari sancta sanctorum, sed et hoc humanam vitam non partibilem simul et non partitam subsistentem, proprio seipsa divinas illuminari scientias: et hoc quidem impassibile animae in simpla et intima deiformium agalmatum segregare spectacula. Passibile autem ejus connaturaliter famulari simul et extendi in divinissima praemachinatis typicorum symbolorum performanceibus, sic cognata hujusmodi genuit velamina et declarant quicumque et ante velamina extra theologiam manifestam relinquentes, in seipsis reformant similitudinem quandam ad intelligentiam se dictae theologiae manucentem. Et haec visibilis universitatis mundi factura, invisibilis Dei praemissa est, sicut ait Paulus, et vera ratio. Proinde et theologi quaedam quidem civiliter et legaliter inspicunt, quaedam autem purgative et incontaminate: et quaedam quidem humanitas et medie, quaedam autem supermundane et perfective: et tum quidem ex legibus manifestatorum, tum vero ex occulorum legibus secundum consequentiam expositis sacris literis et intellectibus et animabus. Non enim historiam nudam, sed vitalem habet perfectionem praeposita eis simul omnis, et per omnia ratio. Oportet igitur et nos, pro populari de ipsis susceptione, palam sacrorum symbolorum sanctam pulchritudinem permittere, et non spernere ea, divinatorum cum sint characterum poscere formationes, et imagines manifestae arcanorum et supernaturalium speculaminum. Etenim non solum ¹ superessentialia lumina, et invisibilia, et simpliciter divina typicis pervariantur symbolis, sicut supernaturalis Deus ignis dictus, et invisibilia Dei eloquia ignita. Insuper autem et invisibilium simul et intellectualium angelorum deiformes ornatus variis formis describuntur, et multis speciebus et igneis figurationibus ². Et aliter oportet eandem ignis imaginem juxta superintelligentiam Dei dictam excipere: aliter autem secundum ipsam invisibilium ejus providentiarum aut rationum: et aliter in angelis. Et eam quidem secundum causam, istam vero secundum subsistentiam, hanc vero secundum participationem, et alia aliter secundum haec theoria et disciplinalis ³ ordinatio intentionem ponit. Et non ut consequerentur sacra ^D symbola confundere, sed convenienter ea causis, aut subsistentiis, aut virtutibus, aut ordinibus, aut dignitatibus: replicare, quorum sunt manifestatoria composita. Et ut non ultra quod oportet extendamus in ipsis, jam proposita nobis quaestio scienda. Et dicimus, quia omnis esca perfectiva est nutriendorum, imperfectionem eorum et indigentiam replens, et infirmum curans, et vitam eorum custodiens, et florere faciens, et renovans, et vitale eis beneficium donans, et simpliciter contristantem et imperfectum respuens, et lactitiam eorum et perfectionem ⁴ lar-

VARIAE LECTIONES.

¹ BE sola. ² BE fulgurationibus. ³ H disciplinabilis. ⁴ Sic A; BH eorum perfectionum largiens; E eorum et perfectionum largiens.

giens. Bene igitur supersapiens et optima sophia A ab eloquiis laudatur, cratera mysticum statuens, et sacrum eis potum profundens, magis autem ante hos solidas escas proponens, et cum excelsa praedicatione ipsa desiderantes se optime et pulchre desiderans. Duplicem igitur escam divina sapientia proponit: unam quidem solidam et manducabilem, alteram vero humidam et profusam, et in cratere porrigit providas suas bonitates. Ipse igitur crater rotundus dum sit et repandus, symbolum sit expansae simul et in omnia circumventis sine principio et infinitae horum omnium providentiae. Verumtamen quoniam in omnia proveniens, manet in seipsa, et stat in immutabili naturae similitudine, et perfectissima irremediabiliter seipsa collocata uniformiter et fixe, sic crater stat. Aedificans autem et sapientia B domum sibi dicitur, et in ipsa solidas escas et potus et cratera proponens: sic esse divina divinitus symbola facientibus clarum, quia et providentia perfectissima est ipse essendi et bene essendi omnia causalis, et in omnia procedit, et in omni fit, et continet omnia, et iterum ipse in eodem per excellentiam, nullum in nullo per nullum est, sed exaltatur omnibus, ipse in seipso similiter et aeternaliter ens, et stans, et manens, et semper secundum eadem et sicsic habens, et nullo modo extra seipsum factus, neque propria gravitate et incommutabili mansione et bonitate relictus: sed et in seipsa C totas et perfectissimas providentias optime operans, et proveniens in omnia, et manens in seipso, et stans semper et motus^a, neque stans, neque motus^b. Sed o si quis dixerit providas operationes in mansione, et mansionem in providendo connaturaliter simul et supernaturaliter habens. Sed quae solida esca, et quae humida? Has enim optima sapientia donare simul et providere laudatur. Ipsam quidem solidam escam compositionem gestare arbitror intellectualis et nutritivae perfectionis, et naturalis immutabilitatis, secundum quam divina constituerunt, et potentem et uniformem et inseparabilem scientiam participant cum intellectualibus sensibilibus illorum, quibus sapientissimus Paulus ex sapientia accipiens, vere solidam escam tradit^c. Humidam^d autem perfuse simul et in omnia provenire festinantis virtutis, et adhuc per varia et multa et partita, in simplam et non tremulantem divinam cognitionem nutritos familiares^e ipsis bonitate manducantis. Propter quod et rore, et aqua, divina et invisibilia eloquia, et lacte et vino, et melle adimaganantur, propter vitae secundam eorum, ut in aqua, virtutem: et auctivam, ut in lacte: et revivificativam, ut in vino: et purgativam simul et custoditivam, ut in melle. Haec enim divina sapientia donat

provenientibus copiose eis, et non deficientibus epulis affluentia largiente et supermanante. Hoc autem vere epulari, et propter haec vivificatrix simul et parvulorum nutritrix, et renovatrix, et perfectrix laudata. Secundum hanc autem sacram epulationis apertionem, et ipse omnium bonorum causalis Deus inebriari dicitur, propter superplenitudinem et intellectionem epulationis: aut potus dicendum, epulationis Dei perfectissimam et ineffabilem deterius immensurabilitatem. Ut enim in nobis secundum quod ebrietas immoderata repletio est, et mente et sensibus ecstasis, sic secundum quod melius, in Deo ebrietatem non aliud quid oportet intelligi, praeter superabundantiam et causam proveniente in ipso omnium bonorum immensurabilem. Sed et consequens ebrietatis sapientiae ecstasis, supereminens Dei superintelligentia intelligenda, secundum quam et exaltatur intelligendo superintelligere ens, et superintelligitur et super ipsum esse, et ipse omnium, quaecumque sunt, optima inebrians simul et satians est Deus, tanquam omnium ipsorum simul et superplenorum immensurabilis universitatis superexcellencia, et iterum extra et summitas omnium sursum positus. Ab his autem volentes et in regno Dei sanctorum convivia juxta eundem accipiemus modum. Transiens enim, ait, ipse rex discumbere eos faciet, et ipse ministrabit eis^b. Significant autem haec communem quandam et aequae invisibilem sanctorum in divinis bonis societatem, et Ecclesiam primogenitorum descriptorum in caelis, et spiritus sanctorum omnibus optimis perfectos, et primum optimis repletos. Et recubituem requiem arbitramur multis doloribus vitam illaesam, et conversationem divinam in lumine et regione viventium, omni sensu sacro repletam, et largissimorum et beatorum optimorum copiosam dationem, per quam laetitia omni replentur. Hoc autem est laetari, Jesu recumbere eos faciente, et ministrante, et aeternam requiem donante, et plenitudinem bonorum distribuentem simul et infundente. Inquisitionem vero bene scio, et benedictum somnum Dei, et evigilantiam aperuisse, cum dicimus, divinum somnum esse remotum Dei, et incommunicabile provisum: vigilare autem, in providendum eos doctrina, aut salute deprecantibus succursum. Multa autem theologica symbola praetermissa. Ideo superfluum arbitrantes esse, eadem eisdem revolventes alia videri, simul etiam vobis in bonis obediendum, et cognoscentes quae quidem sunt epistolae, ab his quae dicta sunt, quiescimus, excedentes, ut aestimo, in plus quam nostris literis debita. Hanc autem totam nostram symbolicam theologiam mittimus, per quam invenies cum sapientiae domo^e et columnas septem bene discre-

VARIAE LECTIONES.

^a BH in seipso. ^b BH supermotus; E semper motus (et om.). ^c neque stans, neque motus om. co. l. d. ^d RH Humanam. ^e Sic E; BH famulares; A familiariter. ^f BE domu.

NOTAE.

^a Hebr. V.

^b Luc. XII, 37.

tas, et solidam escam ejus in thymiamata et panes
divisa, et quae vini temperantia, iterumque quae ab
ebrietate Dei crapula. Et haec quae nunc dicta, latius
in ea declarantur. Et est, ut arbitror, omnium symboli-
carum theologiaram inventrix optima, et conve-
niens eloquiorum sacris traditionibus et veritatibus.

X.

*Joanni theologo apostolo et evangelistae determinato
in Pathmos insulam* ^a.

Appellans sacram animam, dilectissime, et est
mili hoc apud te supra Apostolos inseparabilis.
Ave vere dilectissime, vere amabili et desiderabili
et dilecto valde dilectissime. Quid mirum si Chris-
tus vere dicat, et discipulos injusti civitatibus exa-
gitent, ipsi, quae sunt, secundum dignitatem sibimet
attribuentes, et a sanctis polluti distincti et redeun-
tes, vere significativas imagines in ea quae sunt vis-
ibilia invisibilium. Neque enim in seculis venturis
causalis erit ex se justarum separationum Deus: sed
ex Deo omnino seipsos segregantes, sicut etiam
alios ^b videmus hinc jam cum Deo factos, quoniam
qui sunt veritatis amatores, passibilitate quidem re-
cedunt materialium, in omni autem omnibus malis
libertate et amore divino honorum omnium pacem
diligunt, et sanctificationem ex praesenti vita inci-
piunt futuram, angelice et pulchre in medio homi-
num conversantes, cum impassibilitate omni, et divi-
na nominatione, et bonitate, et aliis optimis. Vos
igitur non et si aliquando sic insaniam ducebamini
quid pati, sed et corporis passiones solummodo ju-

A dicare eas sentiendo credo. Injuste autem affligentes
vos, et circumscribere aestimantes non recte Evan-
gelii solem juste interveniens oro, haec dimittentes
quae in seipsis agunt, in bonum converti, et ad
seipsos nos attrahere et recipere lumen. Nos autem
non econtrario privatione Joannis clarissimi radii ^c,
nunc quidem praeparatos in memoria et renovatione
tuae verae theologiae, paulo post autem, dico enim
et jam audacius, vobis ipsis adunandos. Dignus au-
tem fide omnino sum, haec praecognita tibi et dis-
cens ex Deo et dicens, quia et ab ea, quae in Pathmo
est, custodia dimitteris, et in Asiacam terram re-
verteris, et operaberis tibi optimi Dei imitationes,
et his, qui tecum sunt, trades ^d?

Nobilibus ^e quondam fueras constructa patronis:

Subdita nunc servis heu! male Roma ruis.

Deseruere tui tanto te tempore reges,

Cessit et ad Graecos nomen honosque tuus.

Constantinopolis florens nova Roma vocatur:

Moribus et muris Roma vetusta cadis.

Transiit imperium, mansitque superbia tecum,

Cultus avaritiae te nimum superat.

Vulgus ab extremis distractum partibus orbis,

Servorum servi, nunc tibi sunt domini.

In te nobilium, rectorum nemo remansit,

Ingenuique tui rura pelasga colunt.

Truncasti vivos crudeli vulnere sanctos,

Vendere nunc horum mortua membra soles.

Jam ni te meritum Petri Paulique foveret,

Tempore jam longo Roma misella fores ^b.

VARIAE LECTIONES.

^a Index circumcluso. ^b E determinato et credito *Pathmo insulae*. E sicut et eos qui sunt ex altera parte
videmus. ^c AE privari *Joanne clarissimo radio*. ^d F *Habilibus*.

NOTAE.

^a B spatio trium linearum relicto haec habet:

*En ego tantillus Oloho vulgo vocitatus,
Quamvis omnigenis corruptus sum malefartis,
Sed tamen istud opus scribendo tuum tibi promptus,
Sancte Dionysi, martyr celeberrime Christi:
Unde mei, quare, precibus sacris memor esto,
Vos qui quae, qui legitis, veniam mihi posco peccatis.*

Habilibus quondam cet.

Il vero sic

Explicit, explicat, psallere scriptor eat:

Laus sit, Christe, tibi. Finem adiui:

Heu male finivi, quia scribere non bene scivi.

Penna, gradum siste, quoniam liber explicit iste.

Habilibus quondam cet.

^b Codice E hoc carmen integrum desideratur. Eo enim codice aliae quaedam epistolae in versionis sine additae sunt, de quibus plura disputavimus in Prooemio. Exstat vero carmen integrum codicibus BCDH.

JOANNIS SCOTI

VERSIO

AMBIGUORUM S. MAXIMI

A Mabillonio acceptam edidit Thomas Gale in Appendice ad Joannis Scoti opus de divisione Naturae p. 1-48.

PRAEFATIO.

Domino gloriosissimo piissimoque divina providente
atque adjuvante gratia regi CAROLO JOANNES extremus
servorum Vestrorum perpetuam in Christo salutem.

Hoc opus Maximi monachi atque abbatis, quod

sanctissimo atque beatissimo archiepiscopo Cyzici
Joanne postulante, de quorundam in sermonibus
beatissimi Gregorii Theologi Ambiguorum ^a, hoc est
intellectu difficilium, explanationibus composuit, de

NOTAE.

^a Is est hujus libri titulus. Nam « Scholia » alius opus
est hujus Maximi. Horum Ambiguorum ipse meminit
Maximus operum editorum T. II, p. 15, ineminit

Photinus, meminit Baronius, et in codicibus Vaticanis
servari testatur.